T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

HALEP KENTİ VE GELENEKSEL EVLERİ

DOKTORA TEZİ

MAHMOUD ZİN ALABADİN

MAYIS, 2019

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

HALEP KENTİ VE GELENEKSEL EVLERİ

DOKTORA TEZİ

MAHMOUD ZİN ALABADİN
(141201006)

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Suphi SAATÇİ

MAYIS, 2019

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAYI

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı'nda **141201006** numaralı Mahmoud Zın ALABADIN'ın hazırladığı **"Halep Kenti ve Geleneksel Evleri"** konulu **Doktora** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** 31/0 5/2019 , Cuma günü saat 14.00 'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE/~~REDDİNE/DÜZELTİLMESİNE~~'ne* OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~** karar verilmiştir.

Düzeltme verilmesi halinde:
Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20..., tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde :

Tez adının .....
.....
..... şeklinde değiştirilmesi uygundur.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ (*)	İMZA
Prof. Dr. Suphi Saatçi	KABUL	
Prof. Dr Nuran Kara Pilehvarian	Kabul	
Prof. Dr. M. Bülent Ulucengin	Kabul	
Prof. Dr. Zeynep Ayşen	Kabul	
Doç. Dr. E. Sibel Hattap	Kabul	

BEYAN/ ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mahmoud Zin Alabadin

İmza

ÖZET

Halep, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, yüzyıllar boyu jeopolitik önemini korumuş bir kenttir. Taşıdığı tarihi öneme rağmen kentin geleneksel evleri söz konusu olduğunda bu alanda daha önce detaylı bir inceleme yapılmadığı ve kaynak sayısının sınırlı olduğu görülmektedir.

Çalışma Halep Şehri kent merkezi ve çeperinde yer alan geleneksel yapıların kentsel doku bağlamında incelenmesinden hareketle şekillendirilmiştir. Halep ilinin kırsal yerleşim alanlarını içeren bölgelerindeki geleneksel yapılara yönelik saha çalışması geliştirilmemiş olmakla birlikte kent ve kır mimarisinin ortaklık ve/veya farklılaşma noktaları teorik düzeyde belirtilmiştir.

Tez kapsamına Halep'teki Osmanlı döneminde inşa edilen geleneksel evlerin karakteristiği ele alındı, daha önce literatürde araştırılmadığı tespit edilen Türk evlerinin Halep evleri ile ilişkisinin izi sürüldü, Halep geleneksel ev mimarisinin, Anadolu konut mimarisinin devamı olup olmadığını araştırılmıştır.

Araştırmanın önemi ise şu ana kadar Halep'in geleneksel evleri ile ilgili yapılmış olan fakat gün yüzüne çıkmamış çalışmaları bir araya getirmesi, sınırlı sayıda kaynağa katkıda bulunması, iki komşu ülke olan Suriye ve Türkiye'nin ev mimarisindeki etkileşimi hakkında yeni bir tartışma ortamı sunacak olmasıdır.

Çalışma konusu olarak Halep kentinin seçilmesinin en önemli nedenlerden birisi sınırlı sayıdaki kaynaklara katkıda bulunmak bunun yanı sıra birçoğu dini yapıları inceleyen akademik çalışmalarda ele alınmayan geleneksel evleri tanıtmak ve literatüre kazandırmaktır.

Sonuç olarak, Halep geleneksel evlerinin kullanıcının ekonomik durumuna göre tek ya da çift avlulu eyvanlı beden duvarlı taş düz damlı ya da tonoz ve kubbeyle örtülü tek ya da iki katlı olduğu sokak ile ilişkisini yüksek duvarlı avlu kapısından sağladığı söylenebilir.

Bu ev tipi, Mezopotamya bölgesinde Neoletik Dönemden günümüze devam eden bir yaşam biçimine bağlı ev mimarisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölgenin mimari kültür açısından merkezi konumundaki Halep kentinde Osmanlı öncesi oluşan bu ev tipinin Gaziantep ve Antakya kentlerinde olduğu gibi bölge kentlerinde çeşitli versiyonları da mevcuttur.

Anahtar kelimerler; Halep, Geleneksel Ev, Plan Tipolojisi, Mezopotamya

ABSTRACT

Aleppo has been home to many civilizations throughout history and has maintained its geopolitical importance for centuries. In spite of the historical importance of the city, it is seen that there is no detailed examination and limited number of sources in this area.

The study was based on the traditional structures in the city center and the periphery of the city of Aleppo. Although the field work for the traditional buildings in the rural areas of Aleppo province has not been developed, the partnership and / or differentiation points of the urban and rural architecture are mentioned at the theoretical level.

The thesis included the characteristics of the traditional houses built in the Ottoman period in Aleppo, and the relationship between the Turkish houses and the Aleppo houses, which were previously unexplored in the literature, was investigated.

The importance of the research so far Aleppo has been done traditionally associated with the house, but had to face the day work to bring together, to contribute to the limited number of sources, it is that the two neighboring countries, Syria and Turkey will present a new debate about the interaction of the architecture of the house.

One of the most important reasons for the selection of Aleppo city is to contribute to the limited number of sources and to introduce the traditional houses which are not covered in the academic studies examining the religious structures.

As a result, it can be said that the traditional houses of Aleppo have one or two-story street with a single or double-vaulted oval walled stone vault and dome covered with vault and dome.

This type of house appears as a home architecture in the Mesopotamian region, which is connected to a way of life from the Neolithic period to the present.

In the city of Aleppo, which is the center of the region in terms of architectural culture, there are various versions of this house, which was formed before the Ottoman, in the cities of Gaziantep and Antakya.

Keywords; Aleppo, Traditional House, Plan Typology, Mesopotamia

ÖNSÖZ

Halep'in insanlığın kadim tarihinin mirasını bugüne taşıyan bir kent olduğundan bahsedilerek toplumsal hafızanın canlı tutulması gerekliliği vurgulanacak. Ayrıca kent, bilindiği üzere toplumsal hayatın kent devletleri evresine geçildiği ilk çağlardan beri varlığını korumaktadır.

Bu tez çalışmasında Halep'in tarihi ve sosyoloji bağlamında kent dokusunun karakteristik özellikleri incelendi. Daha sonra Halep'in mimarlık bağlamında yapı türleri, konutların plan, cephe düzeni, taşıyıcı sistemi, mimari işçilik ve süsleme tipolojisi ele alındı.

Halep ile aynı coğrafi bölgeyi paylaşan Gaziantep ve Antakya kentlerin bağlamında yapı türleri, konutların plan, cephe düzeni, taşıyıcı sistemi, mimari işçilik ve süsleme tipolojisi değerlendirildi.

Mezopotamya bölgesi ve bu bölgedeki yerleşim alanları genel hatları belirgin, ama daha önemlisi özgün bir mimari karaktere sahiptir. Ve bu karakter bölgede merkez konumda bulunan az sayıdaki kentte (Gaziantep –Antakya gibi kentler) gelişim göstererek çeperdeki yerleşimlere doğru yayılmıştır.

Değerlendirmelerin sonucunda planimetrik düzen, oda iç düzeni, malzeme, sokak avlu bağlantısı Gaziantep ve Hatay evlerinin Halep evleri ile en çok benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Özellikle tez konusu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup çalışmamda bana her türlü yardımı esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Suphi SAATÇI'ye teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca doktora hazırlama sürecinde önerileri ile bana yol gösteren Prof. Dr. Bülent ULUENGİN ve Prof. Dr. Zeynep AYGEN' e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmakta olduğum Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi Anabilim Dalının öğretim üyesi ve yardımcılarına özellikle Prof. Dr. Nuran KARA PİLEHVARİAN'a teşekkürlerimi iletirim. Bu süreç içerisinde benden manevi destekleri esirgemeyen aileme teşekkürlerimi iletiliyorum.

Mahmoud ZİN ALABADİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **vi**

KISALTMALAR ..... **x**

1. GİRİŞ **19**

1.1 KONU 19
1.2 AMAÇ/ÖNEM 21
1.3 ALAN, VERİ KAYNAKLARI, YER-SÜRE VE DESTEK 22
1.4 YÖNTEM VE TEKNİKLER 22

2. TARİH VE SOSYOLOJİ BAĞLAMINDA HALEP **24**

2.1 KONUM VE KENT ADININ KÖKENİ 24
2.2 KENTTE İLK YERLEŞİM İZLERİ 26
2.3 ANTİK ÇAĞDA VE ORTA ÇAĞDA HALEP 27
2.4 OSMANLI DÖNEMİNDE HALEP 38

3. MİMARLIK BAĞLAMINDA HALEP **43**

3.1 HALEP GELENEKSEL MİMARİSİNİN TARİHSEL GELİŞİM EVRELERİ 43
3.2 HALEP KENT DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLER 46
3.2.1 Çarşılar ve Diğer Ticari Yapılar 46
3.2.2 Dini Yapılar 53
3.2.3 Yönetim Yapıları 61
3.2.4 Sağlık ve Sosyal Hizmet Yapıları 61
3.2.5 Askeri Yapılar 62
3.2.6 Mahalle Yapısı 64
3.2.7 Sokak ve Yapılar Arası İlişkisi 69
3.2.8 Konut Alanları ile Diğer Alanlar Arasındaki Dağlımlar 78
3.3 HALEP KONUTLARI 82
3.3.1 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Plan Tipolojisi 82
3.3.1.1 Odalar 88
3.3.1.2 Avlu 90
3.3.1.3 Eyvan 92
3.3.1.4 Kiler 93
3.3.1.5 Islak Hacimler 94
3.3.1.6 Damlar 94
3.3.2 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Cephe Düzeni Tipolojisi 95
3.3.2.1 Sokak Cepheleri 95

3.3.2.2 Avlu Cepheleri 95
3.3.2.3 Doluluk-Boşluk Oranları 96
3.3.3 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Taşıyıcı Sistem 102
3.3.4 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Mimari İşçilik ve Süslemeler Tipolojisi 104
3.3.4.1 Ahşap İşçiliği 104
3.3.4.2 Demir İşçiliği 106
3.3.4.3 Tavanlar ve Kalem İşi Süslemeler 106

4. MEZOPOTAMYA BÖLGESİNDE YER ALAN BAŞLICA KENTLERDE GELENEKSEL KONUT VE MİMARİ KİMLİK 108

4.1 GAZİANTEP KENT DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ 109
4.1.1 Gaziantep Kent Tarihçesi 110
4.1.2 Gaziantep Sokak ve Evler Arası İlişki 110
4.1.3 Gaziantep Geleneksel Konut Mimarisinde Yapı Elemanları 112
4.1.3.1 Avlu 112
4.1.3.2 Odalar 115
4.1.3.3 Eyvan 116
4.1.3.4 Kiler 118
4.1.3.5 Islak Hacimler 119
4.1.3.6 Damlar 119
4.1.4 Gaziantep Geleneksel Konut Mimarisinde İşçilik ve Süslemeler 120
4.2 ANTAKYA KENT DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ 123
4.2.1 Antakya Kent Tarihçesi 123
4.2.2 Antakya Sokak ve Evler Arası İlişkisi 124
4.2.3 Antakya Geleneksel Konut Mimarisinde Yapı Elemanları 126
4.2.3.1 Avlu 126
4.2.3.2 Odalar 126
4.2.3.3 Eyvan 127
4.2.3.4 Kiler 127
4.2.3.5 Islak hacimler 127
4.2.3.6 Çatılar 127
4.2.4 Antakya Geleneksel Konut Mimarisinde İşçilik ve Süslemeler .. 128

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 129

6. TESPİTLER 136

6.1 ÖNERİLER 137
6.1.1 Geleneksel Taş İşçiliği ve Kursları: 137
6.1.2 Tarihî Yapılarda Onarım Kararları: (İmar yönetmeliği – Koruma Manifesto): 139
6.1.3 Halep Kültür Mirasının Korunması: 139

7. KAYNAKLAR 141

8. EK.1 HALEP GELENEKSEL EVLERİ 143

9. EK.2 HALEP ANITSAL YAPILARI 215

ÖZGEÇMİŞ

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1; Suriye Haritası 24
Şekil 2.2; Mezopotamya Uygarlıkları ve Halep Haritası 25
Şekil 2.3; Halep kenti Antik ve Bizans Döneminde 26
Şekil 2.4; Jerf el Ahmar'ın coğrafi konumu. 28
Şekil 2.5; 5.Yüzyılda Bizans Dönemi'nde İnşa Edilen Halaviye Kilisesi..... 29
Şekil 2.6; Malzemeler ve ev formu, Amos Rapoport "House Form and Culture" . 30
Şekil 2.7; Mescıdü'ı-etras Halep'te inşa edilen ilk mesid 31
Şekil 2.8; Halep kenti Emevi Döneminde..... 32
Şekil 2.9; Emevi Camii planı ve modellemesi 33
Şekil 2.10; Halep Kalesinin ön kısmı 33
Şekil 2.11; Cübeyr'in Seyahat Güzergâhı..... 34
Şekil 2.12; Halep Kapalı Çarşısı 35
Şekil 2.13; Antakya Kapısı..... 36
Şekil 2.14; Memlük ve Osmanlı Dönemleri Halep Kenti 37
Şekil 2.15; Merc-i Dabık mevkii 38
Şekil 2.16; Muhiddin İbni Arabi Camii, Yavuz Sultan Selim tarafında Şam'da yaptırılan ilk eserdir..... 39
Şekil 2.17; Halep kalesinin önünden Osmanlı klasik Üslubunda inşa edilen Hüsreviyye binası..... 40
Şekil 2.18; 16.Yüzyılda Halep'in kentsel gelişimi (The Image of An Ottoman City, Heghnar Zeitlian Watenpaugh, Brill, Leiden, Boston, 2004). 41
Şekil 2.19; Bahramiye Camisi, iç mekanı..... 42

Şekil 3.1; Halep haritası ve El-Medine (Çarşı) bölgesi. 44
Şekil 3.2; Halep Emevi Camisi ve etrafında El-Medine (Çarşı) bölgesi. 45
Şekil 3.3; Halep Kalesinin plan özellikleri, kesiti ve görünüşü..... 45
Şekil 3.4; Halep Kalesinin modellemesi..... 46
Şekil 3.5; Halep kapalı çarşının kentteki yeri ve mimari planı..... 47
Şekil 3.6; Halep kapalı çarşının bir iç görüntüsü..... 47
Şekil 3.7; Kortbey Hanın iç fotoğrafları ve modellemesi 48
Şekil 3.8; Halep kapalı çarşının bir kesiti 49
Şekil 3.9; Halep kapalı çarşının bir planı 50
Şekil 3.10; Halep kapalı çarşının içinde Kuyumcular Çarşısı (M. Zeyn El Abidin, 2010) 51
Şekil 3.11; Halep kapalı çarşının içinde Sakatiyye Çarşısı..... 52
Şekil 3.12; Sakatiyye Çarşısı (M. Zeyn El Abidin, 2010)..... 53
Şekil 3.13; Halep Ulu Cami'nin kentteki yeri ve planı. Emevi Dönemine ait bir eser 53
Şekil 3.14; Halep Ulu Cami'nin avlusu (M. Zeyn El Abidin, 2009) 54
Şekil 3.15; Hüsreviyye binasının görünüşü..... 55

Şekil 3.16; Hüsreviyye binasının ön cephesi (M. Zeyn El Abidin, 2008) 55
Şekil 3.17; Adiliye Camisinin iç mekanı (M. Zeyn El Abidin, 2010) 56
Şekil 3.18; Şam'daki Ulu caminin planı 57
Şekil 3.19; Şam'daki Şam'daki Ulu caminin avlusu (M. Zeyn El Abidin, 2011) 57
Şekil 3.20; Adliye camisinin iç merkezi kubbesi (M. Zeyn El Abidin, 2010) 59
Şekil 3.21; Halep'teki Osmanlı döneminde inşa edilen Ahmediye Medresesi'nin planı ve kesiti 60
Şekil 3.22 Ahmediye Medresesi' nin avlusu Ahmediye Medresesi'nin planı ve kesiti (M. Zeyn El Abidin, 2009) 60
Şekil 3.23; Bahramiye Hamamının fotoğrafları (M. Zeyn El Abidin, 2010) 61
Şekil 3.24; Bahramiye Hamamının fotoğrafları ve modellemesi (M. Zeyn El Abidin, 2010) 62
Şekil 3.25; Kışla binasının plan ve görünüşü planı ve kesiti 63
Şekil 3.26; Fransız ressam Jean Jacques Augustin Raymond Aubert tarafından çizilmiş bir Halep mahallesi 1859 planı ve kesiti 64
Şekil 3.27; Cüdeyde hristiyan mahallesinide El-Hatap meydanı (M. Zeyn El Abidin, 2011) 66
Şekil 3.28; Halep Şehrinin Yerleşim Planı (Mahalleler) (Çakar) 2006) 67
Şekil 3.29; Halep haritası, 1818 yılında Fransız konsolos J. Rousseau tarafından çizilmiş 68
Şekil 3.30; Vekil evin misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2009) 69
Şekil 3.31; Halep haritası ve sarı ile işaretlenmiş geleneksel evlerin yerleri 2006).planı ve kesiti 70
Şekil 3.32; Halep Evlerin bitişik nizamı 70
Şekil 3.33; Halep sokaklarında kabaltılar (M. Zeyn El Abidin, 2011) 71
Şekil 3.34; Mardin'deki abbara örneği (M. Zeyn El Abidin, 2018) 71
Şekil 3.35; Halep kentin merkezi, hanlar ve çarşılar ulu camii ile birlikte yer almaktadır (M. Zeyn El Abidin, 2009) 72
Şekil 3.36; Halep kentin merkezi, (H. Gaube, 1982). 73
Şekil 3.37; Halep kentinin merkezinde yer alan Osmanlı döneminde inşa edilen Vezir hanı (M. Zeyn El Abidin, 2010) 74
Şekil 3.38; Halep kentinin surları - Görünüş 75
Şekil 3.39; Halep kentinin surları. (M. Zeyn El Abidin, 2008) 76
Şekil 3.40; Halep kentinin suru ve ayakta kalan kapıları 77
Şekil 3.41; Halep kent haritası 78
Şekil 3.42; Jan Sofaje tarafından ortaya konulan Halep haritası. 79
Şekil 3.43; Halep'in dar sokakları (M. Zeyn El Abidin, 2010). 80
Şekil 3.44; Halep Şehri, Matrakçı Nasuh, (Mecmua-i Menazil, 1537). 81
Şekil 3.45; 17. ve 18. yy.'a ait bir Halep geleneksel evin aksonometrik kesiti (Urben Form in The Arap World). 82
Şekil 3.46; Halep'teki Açık baş evinin avlusu ve eyvanı (M. Zeyn El Abidin, 2010). 84
Şekil 3.47; Açık Baş evindeki misafir odasının tavanı (M. Zeyn El Abidin, 2008). .. 85
Şekil 3.48; Açık Baş evindeki misafir odasının giriş kısmı (M. Zeyn El Abidin, 2008) 85
Şekil 3.49; Canbulat Evi, 17. Yüzyılında inşa edilmiş. (M. Zeyn El Abidin, 2009).... 86
Şekil 3.50; Salahiyye Evi, 18. Yüzyılında inşa edilmiş. (M. Zeyn El Abidin, 2009). . 87
Şekil 3.51; Salahiyye Evinin 2. avlusu. (M. Zeyn El Abidin, 2009) 87
Şekil 3.52; Halep Geleneksel Evlerinde avlunun etrafındaki odalar – Gazale evin zemin kat planı 88
Şekil 3.53; Halep Geleneksel Evlerindeki Avlu - Basil Evi (M. Zeyn El Abidin, 2008) 89
Şekil 3.54; Odaların giriş kısmındaki seki yeri- Zemeriye Evi (M. Zeyn El Abidin, 2005) 89
Şekil 3.55; Açık Baş evindeki avlı (M. Zeyn El Abidin, 2008) 91
Şekil 3.56; Açık Baş evindeki su ögesi (M. Zeyn El Abidin, 2008). 91

Şekil 3.57; Balit evindeki kullanılan yeşil öğeleri (M. Zeyn El Abidin, 2005). 91
Şekil 3.58; Açık Baş evindeki eyvan (M. Zeyn El Abidin, 2008)..... 92
Şekil 3.59; İbrahim Katırağası evindeki eyvan (M. Zeyn El Abidin, 2010). 92
Şekil 3.60; Açık Baş evindeki kiler kısmı (M. Zeyn El Abidin, 2008). 93
Şekil 3.61; Gazale evindeki iç cephe (M. Zeyn El Abidin, 2009)..... 95
Şekil 3.62; Sokağa açılan parmaklı pencereler (M. Zeyn El Abidin, 2010)..... 96
Şekil 3.63; Halep kalesindeki Ayyubi hamamı (M. Zeyn El Abidin, 2009)..... 97
Şekil 3.64; İbrahim Katırağası evindeki damlar (M. Zeyn El Abidin, 2010). 98
Şekil 3.65; Açık Baş evindeki çörtenler (M. Zeyn El Abidin, 2008). 98
Şekil 3.66; Halep Evlerinde kullanılan taş (M. Zeyn El Abidin, 2008). 99
Şekil 3.67; Halep Evlerinde kullanılan taş malzemesi - Salahiyye Evi (M. Zeyn El Abidin, 2009). 100
Şekil 3.68; Açık baş Evin planı (M. Zeyn El Abidin). 100
Şekil 3.69; Açık baş Evindeki misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2008)..... 101
Şekil 3.70; Açık baş Evin kiler kısmı (M. Zeyn El Abidin, 2008)..... 102
Şekil 3.71; Açıkbaş evindeki tavan yüksekliği (M. Zeyn El Abidin, 2008) 103
Şekil 3.72; Sokağa bakan ahşap cumbalar (M. Zeyn El Abidin, 2010)..... 104
Şekil 3.73; Açık Baş evindeki dolaplar (M. Zeyn El Abidin, 2008). 105
Şekil 3.74; Açık Baş evindeki misafir odasının tavanı (M.Zeyn El Abidin, 2008).. 106
Şekil 3.75; Açık Baş evindeki avluya açılan pencereler (M.Zeyn El Abidin, 2008) 107
Şekil 3.76; Açık Baş evindeki tepe pencereleri (M. Zeyn El Abidin, 2008). 107

Şekil 4.1; Mezopotamya Uygarlıkları Haritası 108
Şekil 4.2; Soldan sağa doğru, Urfa'da Tarihi bir sokak Gaziantep'te Tarihi bir sokak, Halep'te Tarihi bir sokak (M. Zeyn El Abidin, 2018)..... 109
Şekil 4.3; Soldan Sağa Doğru, Gaziantep'te Bir Kabaltı, 2017, Halep'te De Aynı Kabaltı Yer Almaktadır (M. Zeyn El Abidin, 2008)..... 111
Şekil 4.4; Gaziantep'teki ev sokak ilişkisi (M. Zeyn El Abidin, 2018) 112
Şekil 4.5; Gaziantep'te Hasan Süzer (Etnografya Müzesi) Evin avlusu,..... 113
Şekil 4.6; 17. ve 18. yy.' a aitbir Halep geleneksel evin aksonometrik kesiti (Urben Form in The Arap World)..... 114
Şekil 4.7; Halep'teki Maraş Evin avlusu (M. Zeyn El Abidin, 2010) 114
Şekil 4.8; Gaziantep'teki Hasan Süzer (Etnografya Müzesi) Evin odası (M. Zeyn El Abidin, 2010) 115
Şekil 4.9; Gaziantep'teki: Abdulkadir Kimya Evi (Papirus Cafe) misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2010) 115
Şekil 4.10; Halep. Açıkbaş Evi (Etnografya Müzesi misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2010) 116
Şekil 4.11; Halep. İbrahim Katırağası, (M. Zeyn El Abidin, 2010)..... 117
Şekil 4.12; Gaziantep'teki Hasan Süzer (Etnografya Müzesi) Evin kiler bölümü (solda) (M. Zeyn El Abidin, 2010.) Halep'te Açıkbaş Evi kiler bölümü (sağda) (M. Zeyn El Abidin, 2010) 118
Şekil 4.13; Halep. İbrahim Katırağası evindeki damlar (M. Zeyn El Abidin, 2010). 120
Şekil 4.14; Gaziantep Emine Göğüş Evin dış cephe sadeliği (M. Zeyn El Abidin, 2010) 120
Şekil 4.15; Abdukadir Kimya Evi (Papirus Cafe) nacar işçiliği ve süslemeleri (M. Zeyn El Abidin, 2010) 121
Şekil 4.16; Halep'teki Açıbaş Evin misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2010) 122
Şekil 4.17; Kentin kuruluşunda uygulanan şehircilik nizamı. J. Sauvaget, "Le plan de Laodicee-sur-mer", Bulletind" Etudes Orientales, tome IV, anne 1934 123
Şekil 4.18; Antakya'da bir sokak, DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996..... 124
Şekil 4.19; Antakya'nın sokakları, DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996..... 125

Şekil 4.20; Antakya Geleneksel Evin Avlusu (Mimarlar Odası) (M. Zeyn El Abidin, 2009).....126
Şekil 4.21; Orhanlı ve meydan mahallelerinde birbirini dik kesen sokakların oluşturduğu yapı adaları.....128

Şekil 5.1; Halep, Gaziantep ve Antakya (M. Zeyn El Abidin, 2019).....129
Şekil 5.2; Antakya, Gaziantep ve Halep Geleneksel evlerin mimari birimlerin karşılaştırılması (M. Zeyn El Abidin, 2019) 133

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
a.y.	Yazara ait son zikredilen yer
b.a.	Eserin bütününe atıf
bkz.	Bakınız
bkz.: aş.	Eserin kendi içinde aşağıya atıf
bkz.:yuk.	Eserin kendi içinde yukarıya atıf
C.	Cilt
çev.	Çeviren
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
k.g.	Karşı görüş
karş.	Karşılaştırınız
s.	Sayfa/sayfalar
t.y.	Basım tarihi yok
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	Basım yeri yok

1. GİRİŞ

1.1 KONU

Halep, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, yüzyıllar boyu jeopolitik önemini korumuş bir kenttir. Taşıdığı tarihi öneme rağmen kentin geleneksel evleri söz konusu olduğunda bu alanda daha önce detaylı bir inceleme yapılmadığı ve kaynak sayısının sınırlı olduğu görülmektedir.

Tarihin en eski kentlerinden biri olan Halep, Türkiye'nin sınır komşusu Suriye'nin ticari, ekonomik ve endüstriyel başkenti niteliğindedir. Ülkenin kuzeyinde yer alan, önemli ticaret yollarının buluştuğu kent, tarih boyunca doğu ile batı arasında ticaretin merkezi konumunda olmuştur. Halep, Taş Devri'nden bu yana yerleşim yeri özelliğini korumuş, Orta Tunç Çağı'nda nüfus topluluklarının merkezi olmuştur. Coğrafi konum, dini inançlar, sosyal yapı ve iklim şartları Halep'in ayakta kalmasını sağlayan başlıca etkenler olmuştur.

M.Ö. 64 yılında Roma İmparatorluğu'nun Suriye eyaleti sınırları içine alınan ve Bizans dönemi boyunca iktisadi açıdan başarılı dönemler yaşayan kent, Bizans döneminde çok sayıda kilisenin yer aldığı bir Hıristiyanlık merkezi haline gelmiştir. Müslümanların fethinden sonra kent aynı eksende gelişmeye devam etmiştir. Halep Memlüklüler döneminde Akdeniz'in uluslararası ticaretinde, Osmanlı döneminde ise, İstanbul'a uzanan doğu ticaretinde önemli bir merkez olmuştur.

M.S 637' de İslam hâkimiyetine giren kent, sonrasında Emevi ve Abbasilerin egemenliğinde yönetilmiştir. 1070 yılında Mısır seferine çıkan Selçuklu Sultanı Alparslan'ın kuşattığı kent, 1086 yılında Selçuklu Devletine bağlanmıştır.

1516 yılında Halep'in kuzeyinde gerçekleşen Mercidabık Meydan Muharebesi'nde, Yavuz Sultan Selim'in Mumluklulara karşı 15 Ağustos 1516 tarihinde kazandığı zaferin ardından kent Hama, Humus ve Şam'la birlikte Osmanlı idaresine girmiş, imparatorluğun en önemli kentleri arasında yer almıştır.

Halep'in bugünkü şeklini almasında İslam medeniyetlerinin, özellikle Eyyubi ve Memlukların büyük etkisi olmuştur. Kentin surların dışına doğru gelişmesi 13. yy' da başlamış, günümüze kadar ayakta kalan mimari dokunun büyük çoğunluğu ise Osmanlı döneminde (1516-1918) oluşmuştur. Taşıdığı mimari ve tarihi zenginliğe rağmen kültür varlıkları ve konut mimarisi tanınmayan bir kenttir (El-Rifai, 1996).

Ayrıca Halep 1986 yılında UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesine alındı.

Çalışma Halep Şehri kent merkezi ve çeperinde yer alan geleneksel yapıların kentsel doku bağlamında incelenmesinden hareketle şekillendirilmiştir. Halep ilinin kırsal yerleşim alanlarını içeren bölgelerindeki geleneksel yapılara yönelik saha çalışması geliştirilmemiş olmakla birlikte kent ve kır mimarisinin ortaklık ve/veya farklılaşma noktaları teorik düzeyde belirtilmiştir.

Bu çalışmada İki temel güçlük vardır. İlki kadim toplulukların kültürleri hakkındaki bilgilerin mekanik düzeyde oluşudur. Bu ise tarihsel planda ev içi hayatında yaşanan kültürel dönüşümlerin okunabilmesini zorlaştırır. Geleneksel Halep evleri binlerce yıldır benzer form ve yapıdadır. Elimizdeki örnekler her ne kadar Osmanlı dönemine ait olsa da Arkeolojik kazılar ve yakın çevrenin mimarisi hakkında farklı disiplinlerce edinilen bilgiler çok eski çağlardan beri özdeş teknik ve formların, başka bir deyişle aynı yapı tipolojisinin kullanıldığını göstermektedir. Bu anlamda örneğin Asur devrinden bugüne evin yapısal anlamda değişmemiş olmasına rağmen içinde sürdürülen yaşam formunun değişmesi gerçeği söz konusudur. Burada yapılan ön kabul, mekân-kültür ilişkisini kültürel evrimin ev içi düzenlemelere etkisinin bilindiği ve/veya okunabildiği dönemlerle sınırlı tutmak olmuştur. Bu da Osmanlı dönemini işaret eder.

İkinci güçlük sosyal bilimlerde objektifliğin göreceli oluşudur. Gerek sosyolojik değerlendirmeler gerekse de çıkarımlar araştırmacının gözlem ve deneylerini yaşam algıları doğrultusunda yorumlaması üzerinden biçimlenir. Bu anlamda saf bir doğruluk yoktur. Çalışmanın bu hususta ki ön kabulü olay ve olguların diyalektik yöntemle neden-sonuç ilişkileri bağlamında işlenmesidir. Sonuç kısmında geliştirilecek öneriler birer hüküm olmaktan ziyade vargıdır.

1.2 AMAÇ/ÖNEM

Halep'in insanlığın kadim tarihinin mirasını bugüne taşıyan bir kent olduğundan bahsedilerek toplumsal hafızanın canlı tutulması gerekliliği vurgulanacak. Ayrıca kent, bilindiği üzere toplumsal hayatın kent devletleri evresine geçildiği ilk çağlardan beri varlığını korumaktadır. Hatta çok daha öncesinde köy-kasaba düzeyinde sürekli bir yerleşik yaşamın sürdürülmeye başlandığı bilinmektedir. Bu anlamda insanlığın kent tecrübesinin başlangıcından bugüne uzanan bir köprüdür. Bu köprünün geleceğe bağlanabilmesi açısından geleneksel yapıların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması özel önem arz etmektedir. Bu çalışmanın gayreti belirtilen hususlarda öneriler geliştirebilmektir. Özellikle yaşanan savaşın yıkıcı etkileri bu önerileri daha da acil hale getirmiştir.

İnsanoğlunun barınma mekânı olan ev, tarih boyunca inşa yöntemi, görünümü ve sosyal yaşam içerisindeki rolü ile incelenmeye değer olmuştur. Evler yapıldığı bölgenin iklim şartlarına, bölgede var olan yapı malzemelerine ve bölge insanının sosyolojik yapısına uygun olarak biçimlenmiştir.

Bu çalışma kapsamına Halep'teki Osmanlı döneminde inşa edilen geleneksel evlerin karakteristiği ele alınacak, daha önce literatürde araştırılmadığı tespit edilen Türk evlerinin Halep evleri ile ilişkisinin izi sürülecek, Halep geleneksel ev mimarisinin, Anadolu konut mimarisinin devamı olup olmadığını araştırılacaktır.

Çalışmanın önemi ise şu ana kadar Halep'in geleneksel evleri ile ilgili yapılmış olan fakat gün yüzüne çıkmamış çalışmaları bir araya getirmesi, sınırlı sayıda kaynağa katkıda bulunması, iki komşu ülke olan Suriye ve Türkiye'nin ev mimarisindeki etkileşimi hakkında yeni bir tartışma ortamı sunacak olmasıdır.

Çalışma konusu olarak Halep kentinin seçilmesinin en önemli nedenlerden birisi sınırlı sayıdaki kaynaklara katkıda bulunmak bunun yanı sıra birçoğu dini yapıları inceleyen akademik çalışmalarda ele alınmayan geleneksel evleri tanıtmak ve literatüre kazandırmaktır.

1.3 ALAN, VERİ KAYNAKLARI, YER-SÜRE VE DESTEK

Bu çalışmanın verileri ve kaynakları; 2007-2012 yılları arasında (iki yılı Halep Üniversitesinde olmak üzere) tarafımca toplanan görsel (fotoğraf, gravür), çizili (rölöveler) ve yazılı belgeler (Halep Turizm Müdürlüğü arşivi, Halep Üniversitesi Arşivi, Halep Belediyesi Arşivi, Halep Vakıflar Müdürlüğü Arşivi) ve 2013-2018 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak bulunduğum süreçte öğrencilerimle yapmış olduğum çalıştay, konferans, panel, sergi malzemeleridir.

Tez çalışması Halep kent dokusunun incelenmesi, geleneksel evlerin plan tipleri, yapı malzemesi ve yapım tekniklerine ilişkin özelliklerin araştırılması ve belgelendirilmesi ile sınırlandırılmıştır araştırmanın tarih aralığı ise Osmanlı Dönemi (1516'dan 1918'e kadar) olarak seçilmiştir.

Halep geleneksel evleri sokaktan yüksek taş duvarlarla görsel olarak kopartılmış, iç avlu etrafında konumlandırılmıştır. Evler dar sokaklar içerisinde bitişik nizam olarak inşa edilmiş, evlerin birbirini görmeleri özellikle engellenmiştir. Halep geleneksel evlerinde odalar yan yana gelerek evi oluşturmaktadır. Zemin kotundaki odalara ortak alan olan avludan geçiş yapılmakta, üst kattaki odalara yine avluda yer alan dış merdivenler yardımı ile ulaşılmaktadır. Mekânları birbirine bağlamanın yanı sıra avlu, yaz mevsiminde günlük hayatın mekânıdır. Eyvanlı plan tipindeki evlerde üç yanı ve üzeri kapalı, kendisi de bir oda olan eyvan, odalar arası geçişi sağlamaktadır.

Halep evlerinin genel karakteristiği Doğu Anadolu, Yukarı Mezopotamya ve Kuzey Suriye genelinde yapılacak değerlendirme, kurulacak ilişki ve bağlantılar açısından da zengin veriler sunmaktadır. Bu bakış açısı Halep veya Musul'un, Mardin veya Urfa ile ilişkisini anlayabilmek ve plandaki fiziksel benzerlikleri inceleyebilmemizi, konut mimarisine etki eden iklim, malzeme, din, gelenek, çevre, kültür ve sosyal hayat faktörlerinin plana fiziksel olarak yansımasını da görebilmesini sağlamaktadır.

1.4 YÖNTEM VE TEKNİKLER

Çalışmanın teorik kısmı için literatür çalışması yapılmıştır, Osmanlı döneminde inşa edilen geleneksel Halep evlerinin plan tipolojileri ve diğer mimari özellikleri incelenmiştir. Mezopotamya evleri ve Halep evleri arasında bir bağ olup

olmadığı ve Anadolu mimarisinin Halep üzerindeki etkileri kaynaklardan elde edilen sözlü ve görsel veriler ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmaya başlandığında hemen hemen kent dokusunun tamamı ayaktayken çalışma sürecinde ne yazık ki % 30 - 40 ayakta kalabilmiştir.

Çalışmada yöntem olarak Halep Evi hakkında fikir verebilecek özgün evler seçilmiş. Bu örnekler üzerinden plan tipolojileri, yapım sistemi ve malzeme, sokak ev ilişkisi tanımlanmıştır.

2. TARİH VE SOSYOLOJİ BAĞLAMINDA HALEP

2.1 KONUM VE KENT ADININ KÖKENİ

Türkiye'nin güneydoğusunda 877 km. uzunluğunda ortak kara sınırına sahip olan Suriye 185.180 km²'lik bir yüzey alanına sahiptir. Türkiye sınırına yaklaşık 60 km. mesafede bulunan Halep, Suriye'nin ikinci büyük kentidir. Eski Halep kentinin toplam alanı 355 hektardır ve günümüzde 5 milyona yakın nüfusu bulunmaktadır.

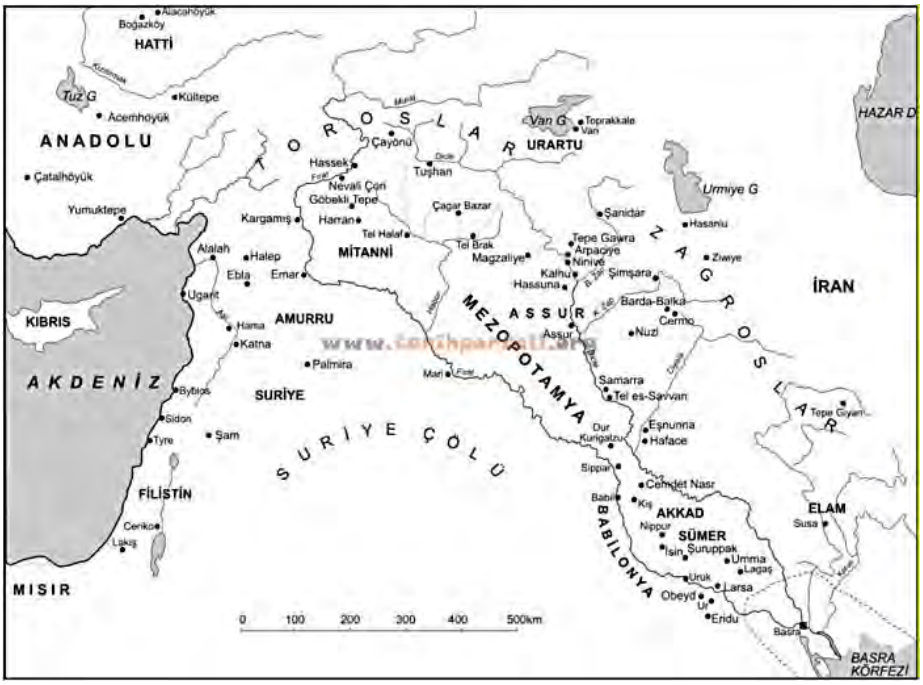
Şekil 2.1; Suriye Haritası

Hititler gibi eskiçağ uygarlıklarından, ortaçağın Arap ve Roma uygarlıklarına, Memluk, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerine kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapan Halep, İslam tarihinin en eski ve önemli kentlerinden biridir[1]. **(Zeyn el Abidin, 2006)**

Fırat ve Asi Nehirleri arasında uzanan tarih boyunca doğu-batı ticaretinde önemli bir konuma sahip olan Halep halen Suriye'nin ticari, ekonomik ve endüstriyel

1 Zeyn el Abidin Mahmud: Halep Amaratül Medine El-Kadime. Namazec va Tecareb, Halep, 2006, s. 10.

başkenti niteliğindedir. Kentin Anadolu ile Mezopotamya, Akdeniz ile İran arasındaki yolların ve ipek yolunun üzerinde olması, kentin sosyo-ekonomik yönden gelişmesini büyük ölçüde etkilemiş, ticaret kervanlarının uğrak noktası haline getirmiştir. Halı, ipek, pamuk, mineral ve deri üretimi kentte oldukça gelişmiş, bölgenin geniş coğrafyası Halep'in bir ticaret ve tarım merkezi olmasını kolaylaştırmıştır. Tüm bu faktörler Halep'i, Mezopotamya, Suriye, Filistin de dâhil olmak üzere doğu ile batı arasında ticaretin kilit noktası yapmıştır.

Şekil 2.2; Mezopotamya Uygarlıkları ve Halep Haritası

200 mil güneyindeki Şam gibi, Halep de yaşamı kesintisiz devam edilen dünyanın en eski şehirlerinden biridir. M.Ö. 5000'den, belki daha evvelden beri, insanların Halep'in içinde veya yakınında hep yaşamışlardır. Halep'in otuz dört mil güneybatısında eski, varlıklı Ebla Krallığı'nın ve onun muhteşem arşivinin kalıntıları bulunmakta. M.Ö. 2250 yılına ait bir kil tablet, bir Halep kralından söz eder. Efsaneye göre, Hz. İbrahim orada sürülerini sağar ve bu sütü de yardım olarak dağıtırmış. Bazı anlatılara göre, şehrin adı "Halep"an, yani Arami dilinde "Süt" kelimesinden gelmekteymiş[2] **(İbn Jubayır, 1952).**

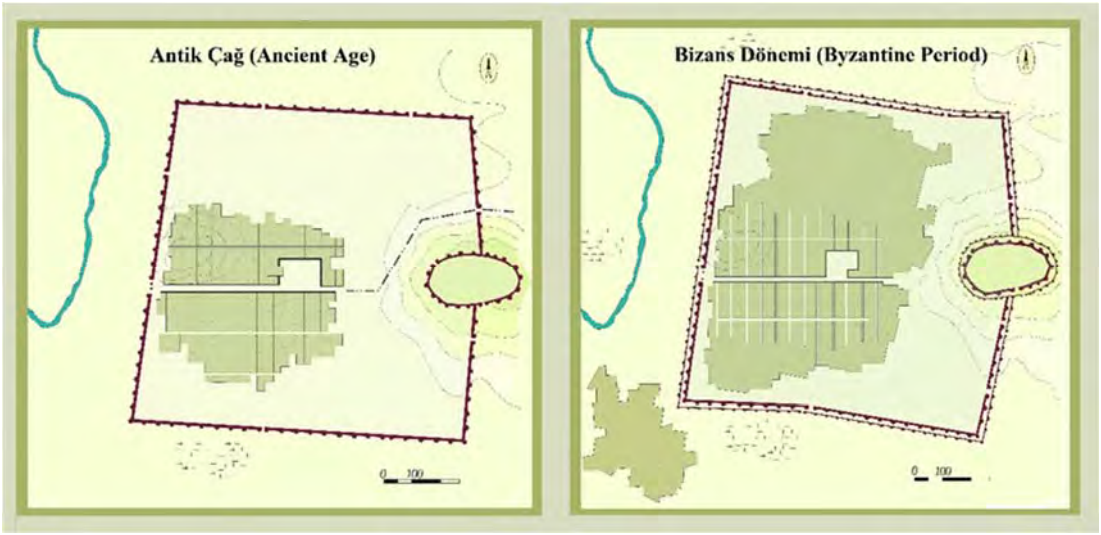
2 İbn Jubayr, Travels, ed.R.J.C. Broadhurst (1952), s. 261.

Halep, Hitit ve Mari Krallığının kayıtlarında “Haleb” veya ”Halepp” İ.Ö. ikinci milenyumda isimleri altında bölgesel bir pazar olarak adı geçmektedir. Bölgeyi kuşatan pek çok küçük tepe olması sebebiyle savunma alanı olarak çok uygundu. Kuveyt ve kuyuları bölgeye temiz, bol su sunmaktadır. Bölgenin geniş coğrafyası aynı zamanda Halep’e ticari merkez olma imkânı sunmuştur[3]. **(Zeyn el Abidin, 2006)**

2.2 KENTTE İLK YERLEŞİM İZLERİ

Halep Taş Devri’nden bu yana yerleşim yeri özelliğini korumuş, Orta Tunç Çağı’nda nüfus topluluklarının merkezi olmuştur. Coğrafi konumu, dini ve sosyo-kültürel yapısı ve iklim şartları kentin ayakta kalmasını sağlamıştır[4]. **(El-Rifai, 1996).**

Jeopolitik konumu kenti çeşitli uygarlıkların buluşma odağı ve etkileşim alanı haline getirmiştir. Örneğin eski çağlarda Arami uygarlığıyla Hitit uygarlığının temas ve buluşma noktası Halep olmuştur. Bunun yanı sıra orta çağda Arap İslam uygarlığıyla Bizans uygarlığının karşı karşıya geldiği mekândır yine Halep kentidir. Günümüzde ise Arap coğrafyasının kuzeyinde, Türkiye’nin sınırları yakınında yer almaktadır.

Şekil 2.3; Halep kenti Antik ve Bizans Döneminde

3 Zeyn el Abidin,a.g.e., 10

4 El-Rifai Mahmut Faysa: Halep Beynel Tarih vel Hendese, Camiyet Halep – Mahad El-Turas El-İlmi El-Arabi, 1996.

Halep'e İpek yolu aracılığıyla Karadeniz limanlarından ve Uzakdoğu'dan çeşitli ticari ürünler geldiği gibi, İskenderun, Laskiye ve Beyrut'tan da kafileler gelmiş, kent bu bağlamda kafilelerin buluşma merkezi olmuş, Akdeniz ve Mezopotamya coğrafyası, Acem ve Hindistan toplumları Halep'te buluşmuştur. Farklı medeniyetlerin ticaret amacıyla buluştuğu Halep kentinin halkı bu etkileşim sayesinde ticarette tecrübe kazanma fırsatı bulmuşlardır[5] **(Hamide Abdurrahman, 2006).**

Halep'in bütün bu sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleri, kentteki hareketlilik İslam medeniyetine ait olan vakıf kültürünün gelişmesine imkân tanımış, önemli vakıf yapıları inşa edilmiştir[6] **(Yarcı, 2009).**

2.3 ANTİK ÇAĞDA VE ORTA ÇAĞDA HALEP

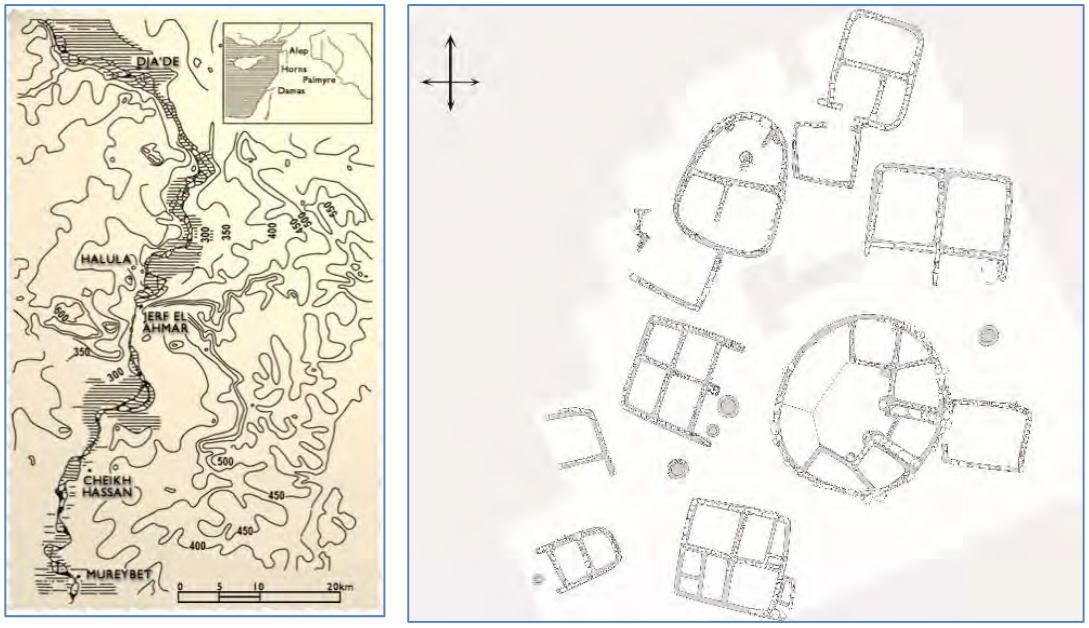
Fırat ve Dicle nehirlerinin büyük taşkın suları sayesinde yapılan yüksek ölçekli tarım bu alanda birinci kuşak kentleri doğurmuştur. Fırat ve Dicle'nin yakın çevresinde ise ikinci kuşak kentler biçimlenmiştir. Halep bu kentlerin en önemlilerindendir.

Halep yakınlarında Fırat'ın bati kıyısında bulunan Jerf el-Ahmar 'da PPNA 'dan PPNB'ye geçiş dönemine tarihlenen tabakalarda merkezinde EA 30 Kamu Binasının bulunduğu üç ayrı yerleşim birimi çok net tespit edildi; evler, evleri birleştiren açık alan ve kendi kolektif alanına sahip kamu binası. Sosyal ve ekonomik olarak da merkez konumda olan EA 30 binası yerleşme düzeni içerisinde de merkeze yerleştirilmiş gibi görünmektedir. Bu kamu binası içerisinde ortaya çıkarılan insan kalıntıları ölü gömme adetleri üzerinden yürütülen bazı sosyal organizasyonlarında kült binası üzerinde uygulandığını düşündürmekte. Bununla birlikte mutfak olarak tabir edilebilecek bir binanın bulunması topluluğun geneline hitap eden bir mutfak binasının varlığına işaret etmektedir [7](Kodaş, 2015)

5 Hamide Abdurrahman: Muhafazat Halep, Menşurat Vezaratül Sakafa, Şam, 2006.

6 Yarcı Güler; Halep Vilayetinde Ecnebi Vakıflar, Uluslararası Antep - Halep Vakıfları Sempozyumu, Gaziantep. Halep, 21-24 Aralık, 2009.

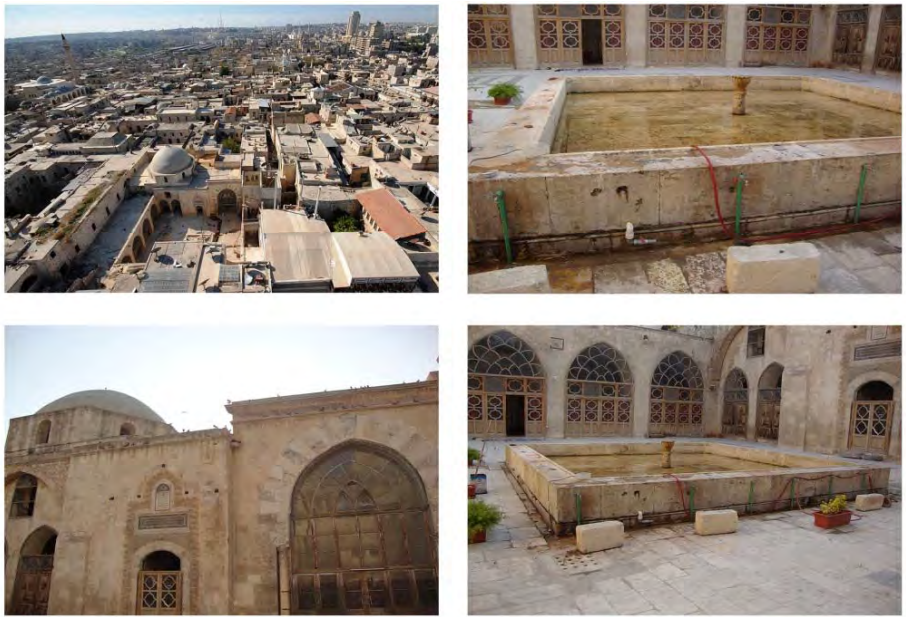
7 Kodaş Ergul: Jerf el Ahmar EA 30 binası ve Yakındoğ'da PPNA-PPNB'YE geçiş dönemine ait binalar,

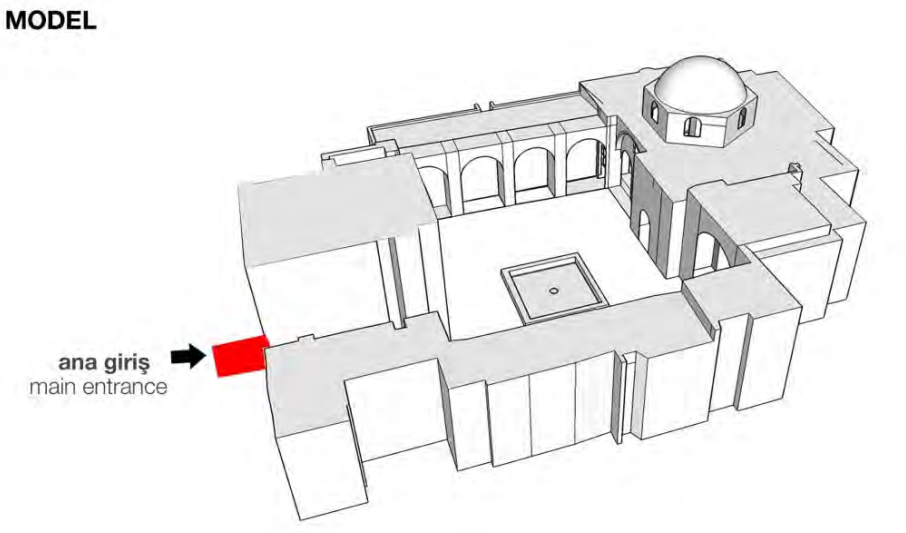

Şekil 2.4; Jerf el Ahmar'ın coğrafi konumu.

Arkeolojik kazılar kentin tarihini M.Ö. 10.000 olarak göstermektedir. M.Ö. 19. yy. 'da Yamhad Krallığının başkenti olan kent, daha sonra Anadolu'da kurulan Hitit Krallığının eline geçmiş ve Hititlerin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Sonrasında Asur ve Pers hâkimiyetinin etkin olduğu kente, Helenistik dönemde Seleukos Nikator egemen olmuş ve kentte önemli imar faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Halep, M.Ö. 64 yılına gelindiğinde Roma İmparatorluğu'nun Suriye eyaletinin sınırları içine alınmış ve Bizans dönemi boyunca iktisadi açıdan başarılı dönemler yaşamış, Bizans döneminde çok sayıda kilisenin yer aldığı bir Hıristiyanlık merkezi haline gelmiştir. (Şekil 2.5 Halep'te İnşa edilen ilk kilise, Havaiye Kilisesi)

Şekil 2.5;

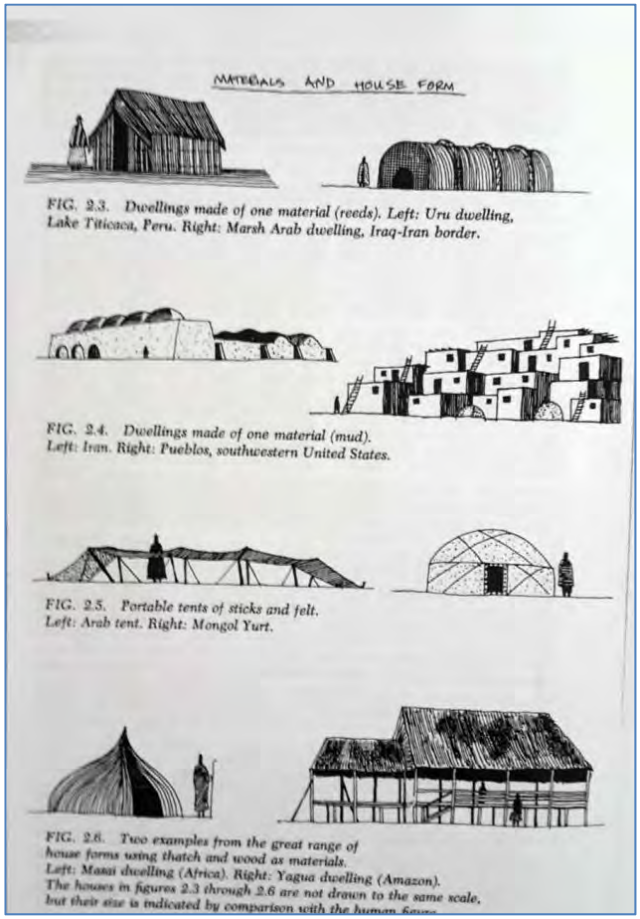

5.Yüzyılda Bizans Dönemi'nde İnşa Edilen Halaviye Kilisesi

Şehir Akdeniz'den ve Fırat Nehri'nden hemen hemen eşit uzaklıkta bulunmaktadır. Bronz Çağı'ndan Osmanlı'nın hâkimiyet zamanlarına kadar Halep, Asya'dan Avrupa'ya giden İpek Yolu'nda en çok tercih edilen yol üzerindedir. Verimli topraklarında zeytin ağaçları ve dut ağaçları yetişmektedir. Halep loncaları bu ürünleri sabundan ipek yapımına kadar pek çok alanda değerlendirmiştir. Halebin kuzeyinde, doğusunda ve güneyinde farklı kabileler yaşamaktadır: Bedeviler, Kürtler, Türkmenler. Kabileler, şehirde ikamet edenlere, odun, et ve halı ve kervanlara yük hayvanları satmaktadırlar. Bunun karşılığında da çadır, kılıç almaktadırlar.

Gerçi Halep kentin merkezinde İslamiyet'ten önce dönemine ayait izler bulmak oldukça zordur. Özellikle konutlar. Yalnız Jerf el-Ahmar'da dikkatime çeken nokta evlerin dairesel ve dikdörtgen forma bir geçiş olmuş.

Konut formu konusunda da, Amos Rapoport, "House Form and Culture "kitabında, dairesel formun örtüsü, dikdörtgen forma göre daha kolaydır. Bazı medeniyetlerde yuvarlak ve dikdörtgen formları vardır. Nicobar adalarında olduğu gibi. Dikdörtgen form Çin, Mısır ve Mezopotamya'da görmek mümkündür. O da kullanılan malzemeden kaynaklanmaktadır. (Amos Rapoport, s. 25), Taş malzemesinde inşa edilmiş yapılar dikdörtgen forma sahip. Bu form hem Mezopotamya'da hem de Halep'teki evlerin şekli taşımaktadır[8].

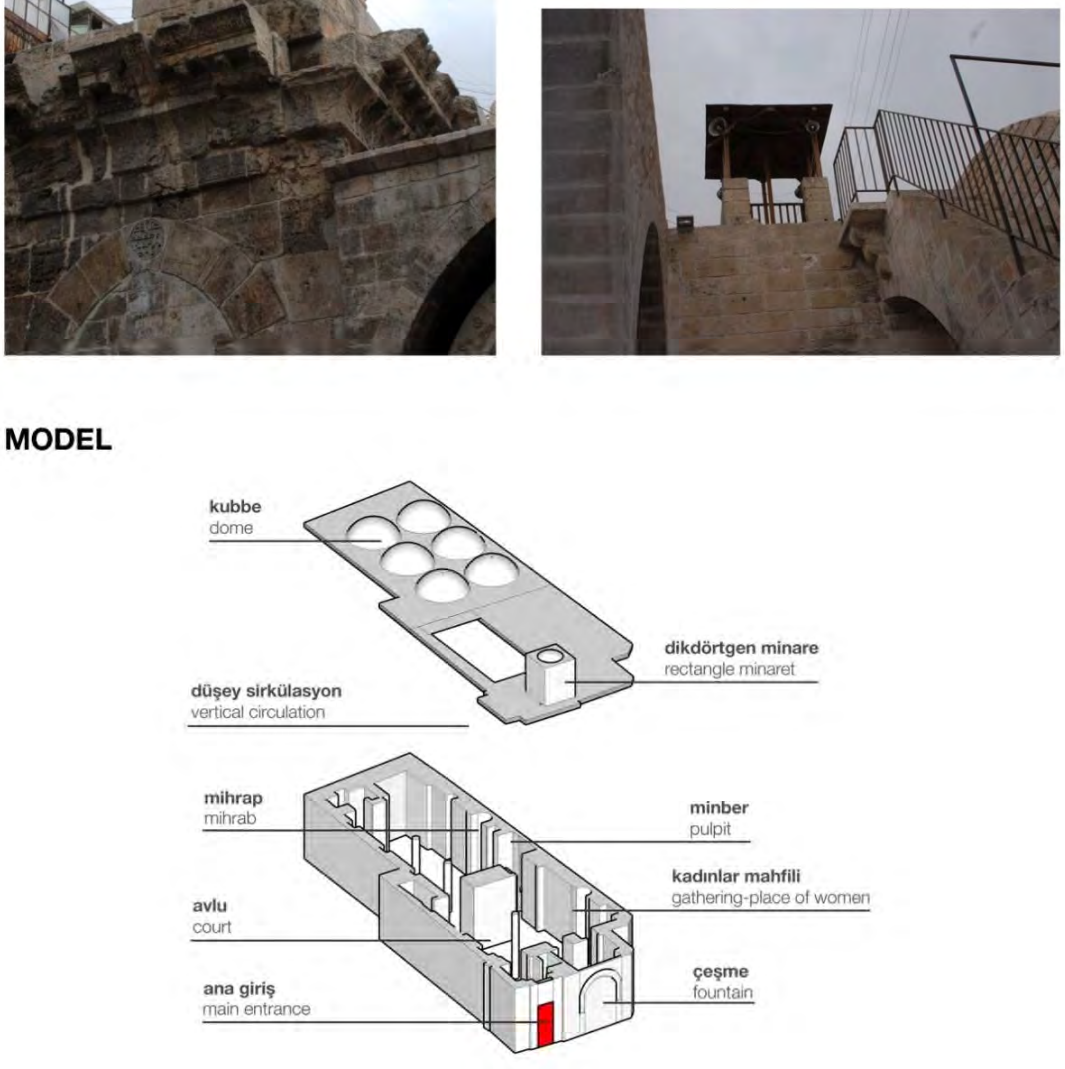

Şekil 2.6; Malzemeler ve ev formu, Amos Rapoport "House Form and Culture"

8 Rapoport Amos: House Form and Culture,AT Microfiche Reference Library,i U.S.A., 1969

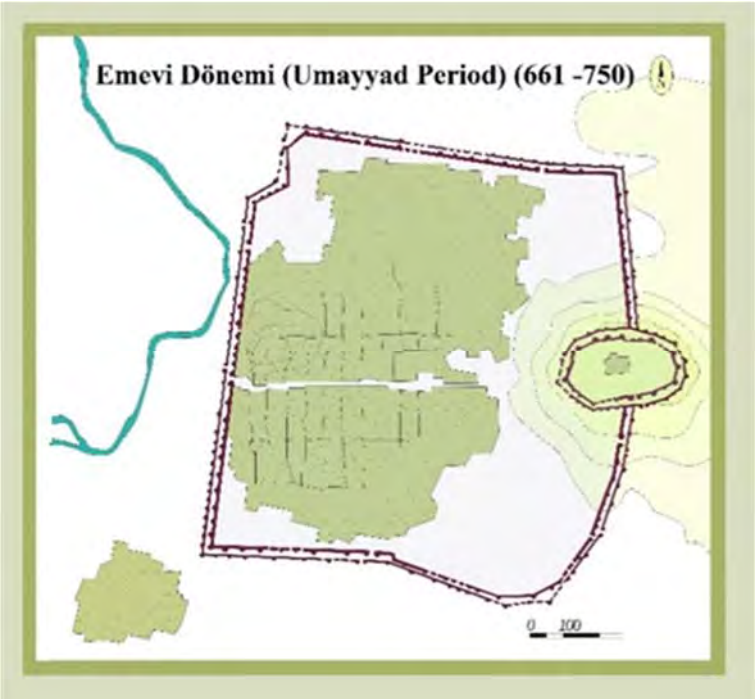
İslami Dönem Halid b. Velid'in azledilmesinden sonra Suriye valiliği ve başkumandanlığına tayin edilen Ebu Ubeyde b. Cerrah'ın emrindeki İslam ordusu Kınnesrin'in fethinden sonra Halep üzerine yürümüştür: Müslümanlar Antakya Kapısı'ndan şehre girmişlerdir. (16/637). Yaptıkları ilk iş kalkanlarını koyup namaz kılmak olmuştur. Daha sonra bu yerde **Mescıdü'ı-etras** (kalkanlar mescidi) adıyla bilinen bir cami yaptırılmıştır. (Şekil: 2.7)

Şekil 2.7; Mescıdü'ı-etras Halep'te inşa edilen ilk mesid

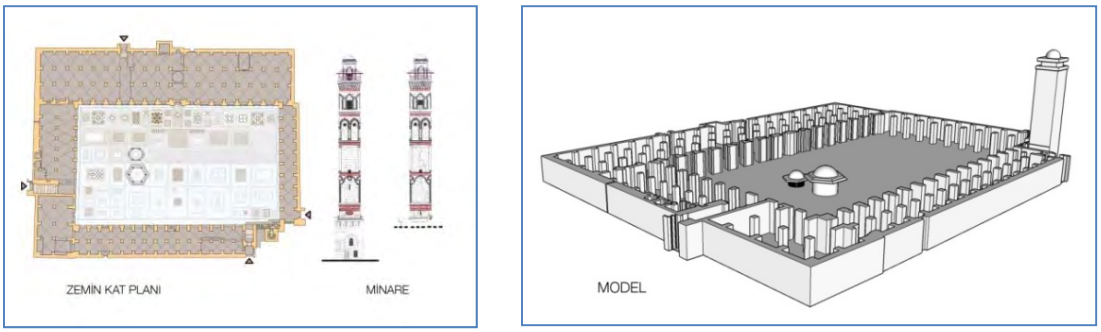
Emeviler döneminde bazı eyalet valilerinin şehir civarına yerleşmiş olmasına rağmen Halep hiçbir zaman siyasi ve idari bir merkez haline getirilmemiştir. Bu dönemde iktisadi ve mimari bakımdan gelişmişse de Emeviler'in yıkılmasından sonra Suriye'nin diğer şehirleri gibi ihmal edilmiştir.

Şekil 2.8; Halep kenti Emevi Döneminde

637'de Müslüman Ordusu tarafından fethedilmesinden sonra, Halep Hıristiyanlık ve İslam arasındaki sınırı haline gelmiştir. Haçlı seferleri sırasında, Halep'in hisarı zındıklar tarafından yeniden inşa edilmiş (1128-83) ve Eyyubiler tarafından da (1183-1260) da Antakya'da bulunan Franklere karşı İslam'ın siperi olarak kullanıldı. Hülagü (1260) ve Timur (1401) tarafından şehir yağma edilmiş, halkı köle olarak satılmıştır. Ama her seferinde halkı geri dönmüş ve şehri yeniden inşa etmiştir [9]. **(Eldem, 2004).**

9 İldem Adham, Gofman Danya, Masters Bross, El-Medine El-Osmaniye Beyn El-Şark va El-Garp – Halep – İzmir – İstanbul, Maktabet El-Ibeykan, El-Riyad, El-Memleke El-Arabiyye El-Suudiyye, Hicri 1425 – Miladi 2004.

Şekil 2.9; Emevi Camii planı ve modellemesi

Bizans İmparatoru Romanos Diogenes 1068-1071 yıllan arasında Halep üzerine iki sefer düzenledi. 1069'da Türkmen Emiri Sanduk büyük bir orduyla Halep'e girdi ve kışı orada geçirdi. Mirdasi Emiri Mahmud kıymetli hediyeler vererek onu Bizans üzerine cinada teşvik etti. Mahmud el-Mirdasi, Fatımi Devleti'nin zayıfladığını görünce Halep camiIerinde Abbasi Halifesi Kaim – Blermülah ve Selçuklu Sultanı Alparslan adına hutbe okutmaya başladı (19 Şevva1 -1 Temmuz 1070). Sultan Alparslan Mısır seferi sırasında Halep'i kuşattı. Kısa bir müddet sonra da Mahmud şehrin anahtarlarını teslim ederek Selçuklulara bağlılığını bildirdi.

Halep'i Haçlılar karşısındaki kahramanlıklarıyla tanınan İmadüddin Zengi'ye verdi (1129). Onun ölümünden (1146) sonra yerine geçen oğlu Nüreddin Mahmud Zengı de aynı şekilde Haçlılar'la savaştı ve çok sayıda kaleyi geri aldı. Bu arada meşhur Haçlı kontu Joscelin'i esir alarak kaleye hapsetti. Adil bir hükümdar olan Nüreddin Mahmud şehirde huzur sağladı. Surları, kaleyi, ulu camiyi, pazar yerlerini ve yolları tamir ettirip zaviyeler ve hastaneler yaptırdı.

Şekil 2.10; Halep Kalesinin ön kısmı

Halep Zengiler ve Eyyubiler döneminde çok parlak bir çağ yaşadı. Nureddin Mahmud ilme ve alimlere çok değer verirdi.

Bir sınır şehri olmasına rağmen, Halep evvelden beri önemli bir ticaret şehriydi. 1184 senesinde Zengi emirleri hanedanı tarafından yönetildiği dönemde, Endülüslü İbn-i Cübeyr adlı seyyah " Büyük pazarların uzun, bitişik sıralar halinde dizilmiş dükkânlarını gezerken, bir zanaattan öbürüne geçersiniz ve bu şekilde şehir üretiminin tümünü görmüş olursunuz," diye Halep'i övmekte, hisarın yüksekliğini ve zapt edilmezliğini anlatmaktaydı. İki yüz yıl sonra Halep'i ziyaret edenTancalı İbn-i Battuta da şehrin pazarlarının güzelliğini ve heybetini övmüştü[10]. **(Mansel, 2017)**

Şekil 2.11; Cübeyr'in Seyahat Güzergâhı

Halep kenti birçok seyyah tarafından ziyaret edilip, kentin zenginliği ve onların izlenimlerini aktarılmıştır.

1304 Fas'ın Tanca şehrinde doğan İbn Battuta, dünyada en fazla yer gezen seyyahların başında gelmektedir. 1326 yılında Halep'e ulaşan İbn Battuta buranın dillere destan bir kent olduğunu ifade etmiştir. Yakut El-Hamevi ise ömrünün son dönemini Halep'te bir handa geçirmiş, 1229 yılında vefat etmiştir. Mu'cemu'l-Buldan onun en önemli eseri olup, eserde hem kendi gözlemlerini hem de pek çok kaynaktan elde ettiği bilgileri bizlere aktarır.

---

[10] MANSEL Philip: Halep Suriye'nin Muhteşem Tüccar Şehrinin Yükselişi ve Düşüşü, Everset Yayınları, s.17, İstanbul, 1.Basım Mayıs 2017

Halep'in Eyyubi meliklerinden El-Meliku'n-Nasır II. Selahaddin Yusuf (1230-1260) döneminde şehri ziyaret eden Yakut El-Hamevi, bu dönem hakkında bizlere oldukça genis bir yelpazede bilgiler verir. Bize aktardığı bilgiler sadece kendi gözlemlerinden ibaret olmayıp önceki dönemlerde şehir hakkında bilgi veren müelliflerin eserlerinden de istifade etmiştir. El-Hamevi'nin tarih, ekonomi, mimari, gelenek görenek gibi farklı alanlar üzerinde durur[11]. **(Çıkay, 2012)**

Şekil 2.12; Halep Kapalı Çarşısı

Halep, halen bir yerleşim alanı olarak varlığını sürdüren en eski kentlerinden biridir. Halep'in mimari planlaması Helenistik uygarlığın karakteristik özelliklerini taşımakta olup Seleukoslar dönemine aittir.

Halep Kalesi'nin tepesinden başlayarak doğudan batıya doğru uzanan ana cadde, birçok caddeyle dikine kesişerek yerleşim yeri kütlelerini oluşturmuş, aynı mevkide düzenli ve sık bir şekilde tekrarlanmıştır. Dolayısıyla Halep kent planlamasının tesadüfi bir biçimde oluştuğunu söylemek mümkün değildir[12] **(El-Rifa, 1996).**

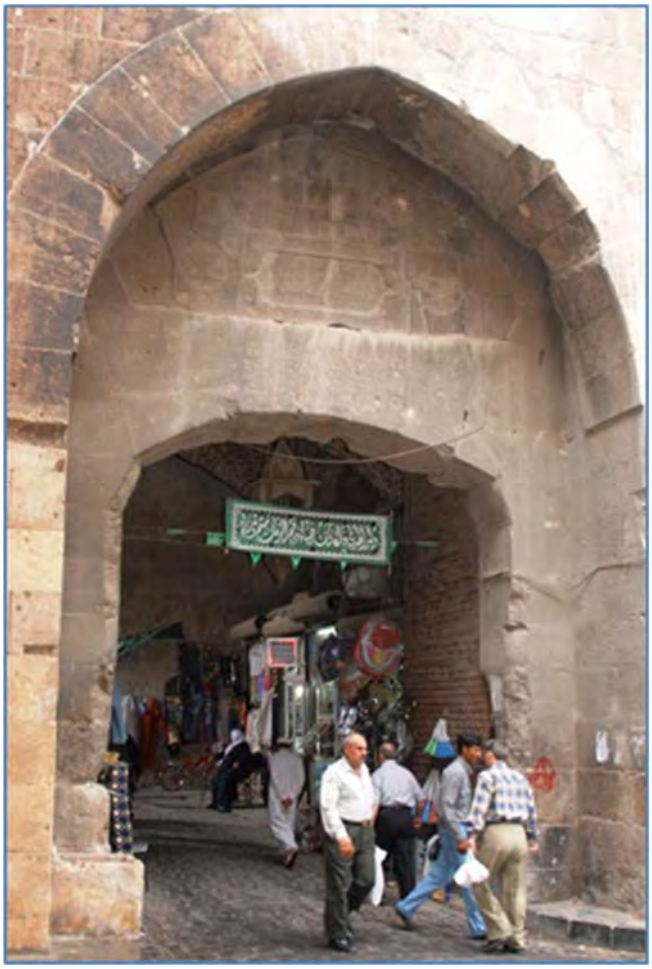
---

[11] Cıkay Nezif, "**Seyyahların Gözüyle Halep**", Harran Üniversitesi, Sosyal Birimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Oratçağ Tarihi Bilim Dalı, Şanlıurfa, 2012.Yüksek Lisan Tezi, s.46

[12] El-Rifai, a.g.e.

Suriye kentlerinde İslami fetihler süreci 635 yılında başlamıştır. Hicaz'da ortaya çıkan Müslüman Araplar ilk olarak Şam'ı fethetmişler, böylece 10 asır süren batı egemenliği son bulmuştur.

İlk olarak Ebü Ubeyde Şam'ın batı yarısına fethederek hâkim olurken, daha sonra Halit Bin Velid diğer yarısını savaş yoluyla İslam topraklarına katmıştır[13]. **(El Rihavi)**

Şekil 2.13; Antakya Kapısı

İslam orduları Şam'dan sonra Humus ve Hama'ya doğru ilerlemiş, ardından da Halep'e ulaşmıştır. Ebü Ubeyde Bin El-Cerrah ve Halit Bin Velid, Miladi 636 yılında Halep'e Antakya kapısından girmişlerdir.

13 Abdulkader ElRihavi: Dimaşk Turasuha va Malimaha El-Tarihiyye

Halep'te 660 yılında Emeviler yönetimi teslim almıştır ve böylece kent bu dönemde gelişmiştir. Miladi 750 yılında yönetim Abbasilere geçmiş ve Bağdat başkent olmuştur. Abbasilerin hâkimiyet gücü zayıfladıktan sonra 10. yüzyılda Halep'in yönetimi Hamadanilere sonra sırasıyla miladi 1015 yılında Fatimilere, miladi 1024 yılında Banu Mırdas, miladi 1086 yılında Selçuklulara geçmiş ve son olarak Halep şehrinde dört asır sürecek Osmanlı dönemi başlamıştır[14]. **(Haccar,1990)**

Yapılan araştırmalar sonucunda günümüze ulaşan Osmanlı devri öncesine ait yapılardan, Halep'in gerek İslami fethinden önce gerekse sonrasındaki dönemlerde birçok uygarlığa ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Halep bütün bu uygarlıklar için her daim büyük bir önem arz etmiştir. Memlüklüler, Halep'in kuzeyin merkezi olarak canlandırılması gerektiğine inanmışlardır. Memlüklüler' in ilgisi sayesinde kent refah dönemine girmiştir.

Şam, Büyük Suriye'nin bölgesel birinci başkenti olmasına rağmen, yeni camiler, medreselerin inşa edilmesi, kent çarşılarının genişletilmesi ve iyileştirilmesi gibi gelişmeler sayesinde Halep mimari olarak çok büyük kazanımlar elde etmiştir. Dolayısıyla Halep'in Memluk Sultanları tarafından sınırsız bir şekilde desteklendiğini söylemek yanlış olmaz[15]. **(Adham, Danya, 2004)**

Şekil 2.14; Memlük ve Osmanlı Dönemleri Halep Kenti

14 Haccar Abdullah: Maalem Halep El-Eseriyye, Manşurat Camiyat Halep ve Cemiyet El-Adiyat, Halep El-Cumhuriyye El Arabiyye El-Suriyye, El-Tabaa El-Ula, Miladi 1990, s 10 – 11.

15 İldem Adham, Gofman Danya, Masters Bruce, a.g.e. 2004.

2.4 OSMANLI DÖNEMİNDE HALEP

Yavuz Sultan Selim'in Miladi 1516 yılında Suriye'ye girmesiyle Halep Osmanlı yönetimine geçmiştir. Osmanlı ordusuyla Memluk ordusu arasında Merc-i Dabık mevkiinde gerçekleşen savaşın ardından, Yavuz Sultan Selim 24 Ağustos 1516 tarihinde Memluk Sultanı Kansu El-Guri'yi yenmiş, Halep'teki Memluk egemenliği yerini Osmanlı egemenliğine bırakmıştır. Memluk Sultanı Kansu El-Guri de savaşta ölmüştür[16] **(Bayat, 2003**). 29 Recep 922 / 28 Ağustos 1516 tarihinde Halep'e yürüyen Yavuz Sultan Selim Halep halkını Mavi Meydan'da toplamıştır.

Şekil 2.15; Merc-i Dabık mevkii

Kale muhafızı kalenin anahtarlarını kendisine teslim etmiş böylece büyük stratejik öneme ve ticari potansiyele sahip olan Halep Osmanlılarının egemenliğine girmiştir. Sultan Selim, komutanlarından Karaca Ahmet Paşa'yı vali, Kemal Çelebi'yi ise şehre kadı olarak atamıştır. Bu sayede Halep Arap coğrafyasındaki ilk Osmanlı vilayeti olmuştur[17].

16 Beyyat Fadıl; Dirasat Fi Tarih El-Ahd El-Osmani, Ruya Cedide Fi Doo El-Vasaek va El-Masader El-Osmaniyye, Dar El-Madar El-İslami, 1. Baskı, Beyrut, 2003, s. 62, 63.

17 Beyyat. a.g.e.

Halep'ten sonra 20 Eylül 1516 tarihinde Hama, 22 Eylül'de Humus ve 9 Ekim 1516 tarihinde ise Şam Osmanlı İmparatorluğu topraklarına dâhil edilmiştir[18] (**Bırcavi, 1993**).

Arap bölgelerinin, özellikle de Mekke ve Medine'nin Osmanlı imparatorluğu tarafından ele geçirilmesi ile yeni bir döneme girilmiş olup Osmanlı Devleti artık Halifelik devleti olmuştur. Osmanlı sultanları kendilerini sadece kendi topraklarının değil tüm İslam dünyasının hamisi olarak görmeye başlamıştır. Yavuz Sultan Selim'in fetihlerinin bir sonuçlarından birisi Osmanlıların ticaret yollarının geçiş merkezlerini kontrol eder hale gelmesiyle Osmanlı Devletinin gelirleri artmış olmasıdır. Tüm bunlar sayesinde Kanuni Sultan Süleyman (1520–1566) fetihlerini yapmak için tasarladığı planları finanse edebilmiştir[19]. **(İnalcık,2002)**

Şekil 2.16; Muhiddin İbni Arabi Camii, Yavuz Sultan Selim tarafında Şam'da yaptırılan ilk eserdir

Osmanlı Devleti, Arap vilayetlerine sükûnet ve siyasi istikrar getirmiştir[20] **(El-Naşşavi,1997)**. Geniş sınırlara, güçlü temele ve orduya sahip olan İmparatorluk sayesinde Suriye coğrafyasında uzun süre boyunca yapılarını muhafaza

18 Bırcavi Sait Ahmet, El-İmbaratoriyye El-Osmaniyye Tarihia El-Siyasi va El-Askeri, El-Ahliyye Lilneşirva El-Tavzii, Lübnan, 1993.

19 İnalcık Halil, Tarih El-Devle El- Osmaniyye Min Nuşu ile El-İnhidar, Tercemet Muhammed. M. El-Arnaut Dar El-Madar El-İslami, El-Tabaa El-Ula, 2002 Beyrut. Lübnan,

20 El-Naşşavi Abdulaziz Muhammed: El-Devle El-Osmaniyye Devlet islamiyye Muftere aleyha, El-Cize El-Sani, Maktabat El-Anglo El-Masriyye, El-Kahire Miladi 1997, S 961.

edebilmişlerdir[21]. **(Ramond,1986)** Ayrıca, ilerleyen yüzyıllarda özellikle Halep gibi ticaretin merkezini oluşturan bazıları vilayetleri mimari açıdan büyük gelişme kaydetmiştir.

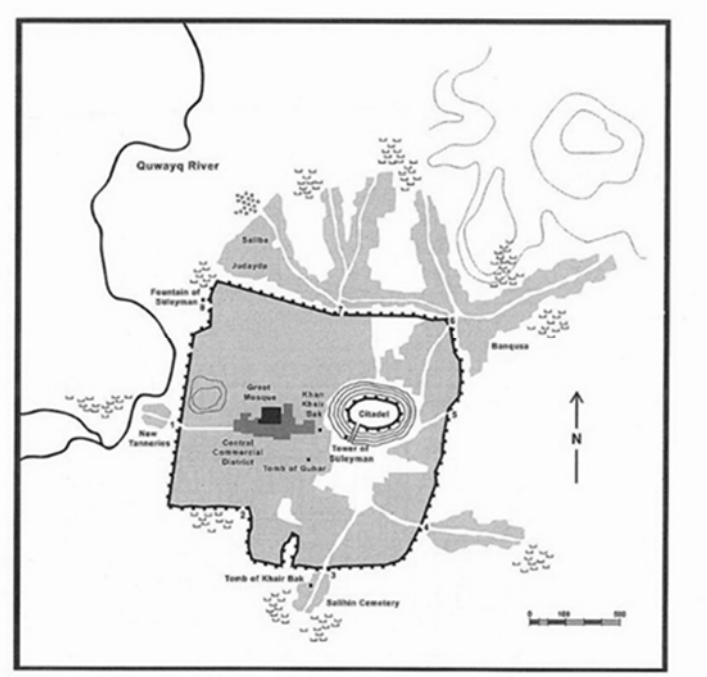

Şekil 2.17; Halep kalesinin önünden Osmanlı klasik Üslubunda inşa edilen Hüsreviyye binası

16. yüzyıl boyunca kazanılan topraklarla genişleyen, bölgede egemen güç olan Osmanlı İmparatorluğu'nda gücünü temsil eden mimari yapılar inşa edilmiştir. Fatih Sultan Mehmet ve II. Beyazıt ile başlayan yoğun imar faaliyetleri, 16. yüzyıl boyunca Yavuz Sultan Selim (1512-1520), Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566), II. Selim (1566-1574) ve III. Murad (1574-1595) dönemlerinde devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun askeri ve ekonomik olarak en güçlü, topraklarının en geniş olduğu bu yüzyılda imar faaliyetlerinin arkasındaki güçlü irade önemli bir etken olmuştur. Osmanlı mimarlığının en önemli anıtsal yapılarının inşa edildiği, mimari arayışların üsluba dönüştüğü bu süreçte, elli yıl süreyle imparatorluktaki tüm yapı faaliyetlerinden sorumlu olan Hassa Mimarlar Ocağı'nın mimarbaşı Sinan en etkili kişilerden birisi olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun en güçlü olduğu 16. Yüzyıl, aynı zamanda

21 Raymound Andre, El-Avasem El-Arabiyye va Umraniha fi El-Fatratül Osmaniye, Çev. Kasım Tuveyr, Dar El-Macd, Şam, 1986, s.14.

mimarlık ve sanat alanlarında büyük gelişmelerin gerçekleştiği bir dönem olmuştur[22] **(Özaslan, 1983).**

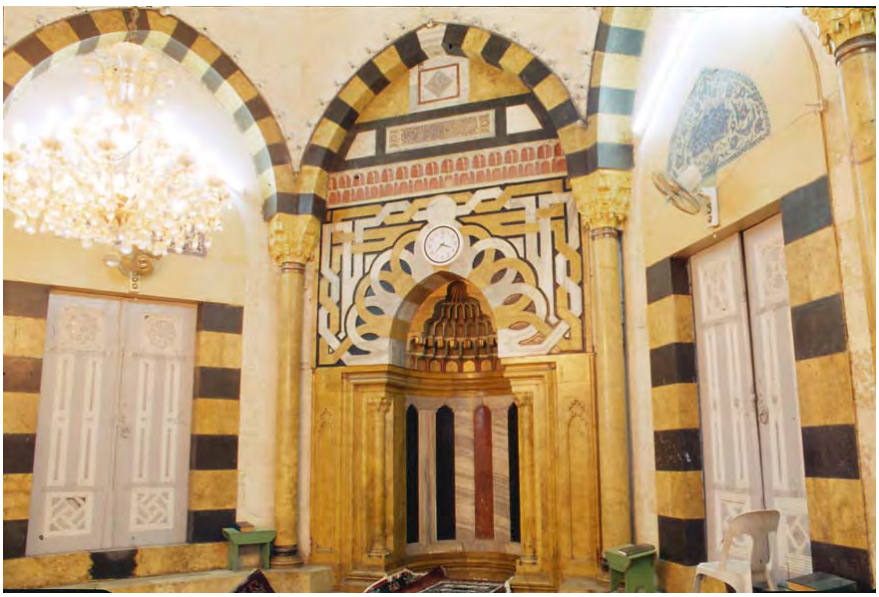

Şekil 2.18; 16.Yüzyılda Halep'in kentsel gelişimi (The Image of An Ottoman City, Heghnar Zeitlian Watenpaugh, Brill, Leiden, Boston, 2004).

Halep'te özellikle 16. Yüzyılda valilerinden Hüsrev Paşa'nın 1544 yılında yaptırdığı imaret cami ile birlikte dört veya beş hektarlık bir alanı kaplamakta ve iş hanları ile pek çok dükkanı ihtiva etmekteydi. İkinci önemli yapı ise 1555'de Âdiliye Camii etrafında Dukakin-zâde Mehmed Paşa'nın yaptırdığı külliye idi. Bu külliye 4 çarşı ve üç büyük handan oluşuyor ve toplam üç hektarlık bir alanı kaplıyordu. Üçüncü önemli yapı 1574'te yapılan İbrahim Han-zâde Mehmed Paşa külliyesi idi. Toplam alanı 8 bin metrekare olup, Gümrük Han ile içinde 344 dükkan bulunan iki çarşıyı ihtiva ediyordu. Halep'te 16. yüzyılda yaptırılan son önemli eser ise, 1583'te Behram Paşa'nın inşa ettirdiği kendi adıyla anılan Behram Paşa külliyesidir. Bir cami, mektep,

22 Özaslan, Nuray, Klasik Osmanlı Mimarlığı Ve Mimar Sinan, Mimarlık Tarihi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2937, Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 1893, 1. Baskı, Eskişehir, Ocak, 2013, S. 17

sebil, çarşı ve bir kaysâriyyeden[23] oluşan bu yapı Halep'in sosyoekonomik yaşamına önemli katkı sağlamıştır[24].

Şekil 2.19; Bahramiye Camisi, iç mekanı

2.5 Suriye Cumhuriyeti Döneminde Halep

Suriye'deki Osmanlı hakimiyetinin son bulması, bölgenin kaderini de değiştirmiştir. Fransız ordusunun, Suriye'ye girmesiyle birlikte, 1920 yılından 1946 yılına kadar uzanacak sömürge yönetimi de başlamış oldu. Fransız yönetiminin Suriye'de inşa ettiği temel politika ise "Böl ve Yönet" politikasıdır[25].

1923 yılında gerçekleşen isyanlardan biri de "Suriye ve Fransa" başlığıyla 18 Temmuz 1923 tarihinde verilmiştir. Suriye'nin her tarafında Fransızlara karşı şiddetli çatışmalar içine giren isyancı gruplar için Hakimiyet-i Milliye "Mücahitler" ifadesini kullanmıştır. 17 Nisan 1946'da bağımsız Suriye Cumhuriyeti ilan edildi.

---

23 Arap İslâm Dünyasında Dükkân, Atölye, Depo Gibi Satış Ve İmalât Yerlerinin Bir Arada Bulunduğu, Genellikle Üstü KapalıRevaklı Binalar, Pazar Yeri Ve Çarşı.

24 Andre Raymond, Osmanlı Döneminde Arap Kentleri, Çeviren Ali Berktay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995, S. 156-157; Edhem Eldem-Daniel Goffman-Bruce Masters, Doğu İle Batı Arasında OsmanlıKenti Halep, İzmir Ve İstanbul, Çeviri: Sermet Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000, S. 29; J. Sauvaget, "Haleb" Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi, C. V/1, S. 122; Meryem Kaçan Erdoğan, "Xvı. Yüzyılda Halep'te Bir Osmanlı Vakfı: Behram Paşa Külliyesi", Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, Kocav, Sayı 22, S. 1-26, İstanbul 2010.

25 William Cleveland, Modern Ortadoğu Tarihi, 1.Baskı, İstanbul, 2008, s. 243

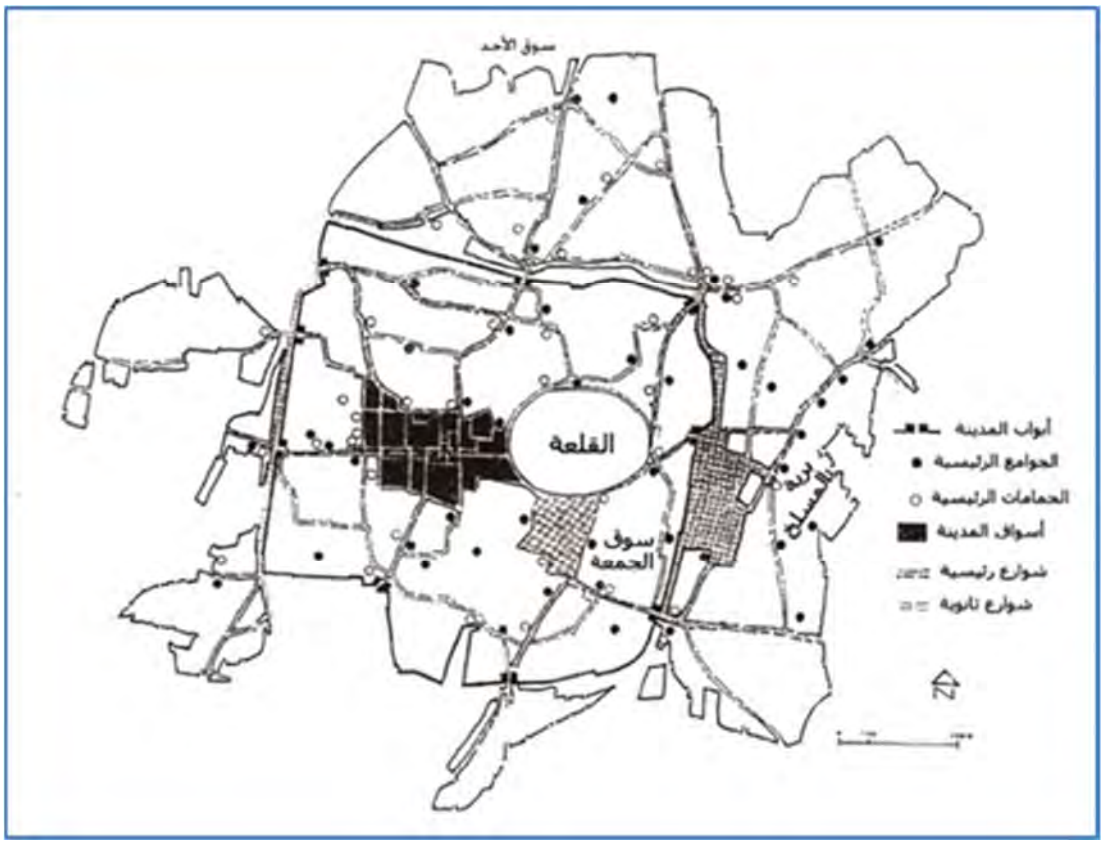
3. MİMARLIK BAĞLAMINDA HALEP

3.1 HALEP GELENEKSEL MİMARİSİNİN TARİHSEL GELİŞİM EVRELERİ

Selefkiler, yeni kenti Eski Halep'in güneydoğusundan başlayarak özellikle "Tel El-Akabe"yi dayanak ve başlangıç noktası kabul ederek inşa etmişlerdir. Selefkilerin yeni kente, eski Suriye Arami kentlerinden farklı bir mühendislik tasarımı ile yaklaştıkları görülmektedir. Bu tasarımın Yunan kentlerinin tasarımına benzemektedir. Bu husus yalnızca Halep için değil, Selefkilerin Suriye'de inşa ettikleri tüm Helenistik kentler için geçerlidir. Bu tasarımın en temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Dört coğrafi yöne doğru uzanan kenti çevreleyen bir sur vardır. Surun dört tarafında her tarafının tam ortasında sura açılan kapılar bulunmaktadır.
2. Yüksekte olan kentin korunması için bir kale, koloninin askerleri için bir merkez ve tanrıların bulunduğu bir tapınak inşa edilmiştir.
3. Antakya kapısından başlayarak kalenin yanında sona eren üç kemerli ve genişliği yaklaşık 25 metre olan, kenti batıdan doğuya aralayan geniş bir ana cadde bulunmakta, kentin ana damarını oluşturmaktadır. Kaldırımlarında büyük taşlar veya mermer bloklar, her iki kenarında yüksek sütunlar, sütunların arkalarında çatılı revaklar ve her iki revakın arkasında da ticaret amaçlı dükkânlar yer almaktadır.
4. Doğudan batıya ve kuzeyden güneye cadde ve sokaklar birbirleriyle kesişmektedir. Geniş ana caddeye paralel olan doğudan batıya uzanan dikdörtgen caddelerin uzunlukları 124, genişlikleri ise 5 metredir. Kuzeyden güneye doğru uzanan ters caddelerin uzunlukları 48, genişlikleri ise 3 metredir.
5. Geniş caddenin kuzeyine doğru (yaklaşık ortalarında) pazar yeri olarak da kullanılan kent meydanı yar almaktadır. Yunan kent geleneğinde toplumun yüksek otoritesini teşkil eden insanlar burada toplanmışlardır. Hükümet ve yargı binalarıyla çevrili meydanda kentin askeri ve sivil törenleri düzenlenmektedir. Selefkiler, Kuveyk

Nehri'nin kirli sularını kullanmak yerine buraya Heylan'dan gelen bir kanalla su taşınmışlardır. Antakya kapısından kaleye kadar uzanan ve kenti aralayan geniş cadde de ise, sütunlar, revaklar ve dükkânlar zamanla yıkılmış, yerine dikdörtgen şeklinde yeni pazarlar kurulmuştur. Kurulan yeni pazarların duvarları yakından incelendiğinde Bizans dönemine ait sütunların, revakların ve dükkânların kalıntıları görülebilmektedir[26] **(Piskopos Navitos İdilbi, 1977).**

Şekil 3.1; Halep haritası ve El-Medine (Çarşı) bölgesi.

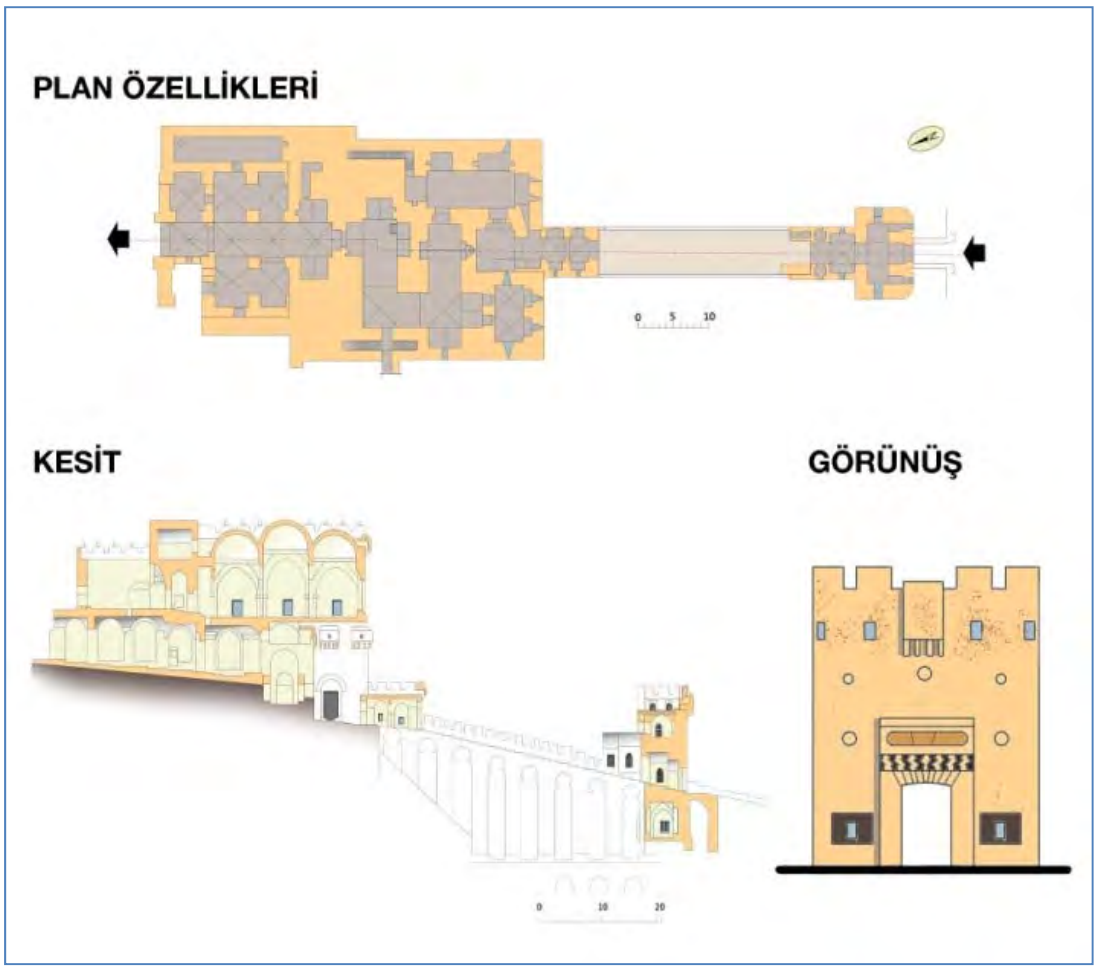
El-Medine olarak adlandırılan şimdiki Halep'in çarşılarının mevkii, gerek mekân gerek genel planlama olarak milattan önceye dayanmaktadır. Müslümanların fethinden sonra kent aynı eksende gelişmeye devam etmiştir.

26 Piskopos Navitos İdilbi, Katidraiyet Halep El-Bizantiyye, Adiyat Halep, Camiat Halep, Mahad El-Turas El-İlmi El-Arabi, 3. Cilt, 1977.

Şekil 3.2; Halep Emevi Camisi ve etrafında El-Medine (Çarşı) bölgesi.

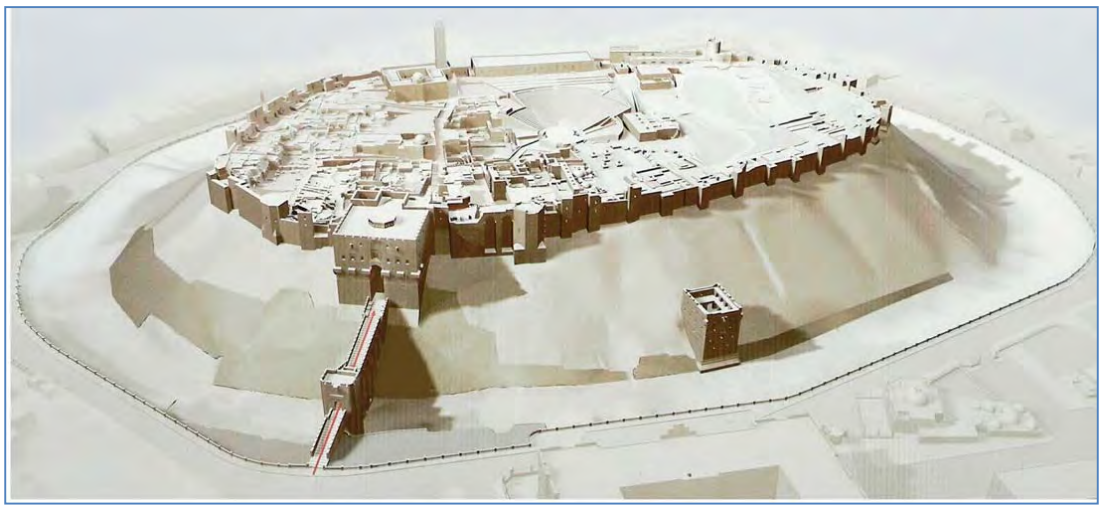
Halep, Anadolu'da kurulan Hitit Krallığı'nın eline geçerek bu devletin imparatorluk döneminde en önemli eyalet merkezlerinden birini oluşturmuş; imparatorluğun dağılmasından sonra da Halpa Krallığı adıyla müstakil bir Geç Hitit devleti haline gelmiştir.

Şekil 3.3; Halep Kalesinin plan özellikleri, kesiti ve görünüşü

Milattan önce IX. yüzyılın ortalarında Asur imparatorluğu topraklarına dâhil olan şehir yavaş yavaş önemini kaybetmeye başlamıştır. Pers hâkimiyeti sırasında ise sadece tanrı Adad sebebiyle hatırlanan küçük bir yerleşim merkezi durumuna düşmüştür. Ancak Helenistik dönemde Suriye Kralı Seleukos Nikator (m.ö. 305-280) tarafından Grek mimarisine uygun yeni bir planda imar edilmesiyle eski önemine kavuşmuş ve Berola adını almıştır.

Bu dönemde şehrin imarına vesile olan tanrı Adad'ın da Halep Zeusu adıyla anıldığı görülür. Halep Romalılar zamanında büyümesine devam etmiş ve kalesi de kutsal mekânları barındıran bir akropol haline gelmiştir. Bizanslılar zamanında ise çok sayıda kilisenin bulunduğu bir Hıristiyanlık merkeziydi.

Şekil 3.4; Halep Kalesinin modellemesi

3.2 HALEP KENT DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

3.2.1 Çarşılar ve Diğer Ticari Yapılar

Osmanlı İmparatorluğu'nda Bursa ve İstanbul'dan sonraki en önemli dokumacılık merkezi Halep olmuştur. İpekli dokumaları ve meşhur sabunları Halep'in en önemli ihraç ürünü olmuştur. İmparatorluğun İstanbul'dan sonra ikinci en büyük ticaret merkezi ve altın çarşıları Halep'te bulunmaktadır. 16. yüzyıldan itibaren Venedikliler, İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar Halep'te konsolosluklar ve acenteler kurmuştur. Mimarisi ile dikkat çeken, tarihi dokusunu 13. yüzyıldan günümüze muhafaza eden Halep kapalı çarşısının orijinal uzunluğunun 12 kilometreden fazla olduğu bilinmektedir. Çarşının büyük bir kısmı 15. yüzyılda inşa

edilmiştir. Ortadoğu'daki en uzun çarşı niteliğinde olan bu yapı, birbirini takip eden hanlardan ve çok sayıda kervansaraylardan oluşmaktadır.

Bu kervansaraylar ve hanların çoğu Memlüklüler ve Osmanlı Devleti devirlerinde inşa edilmiştir.

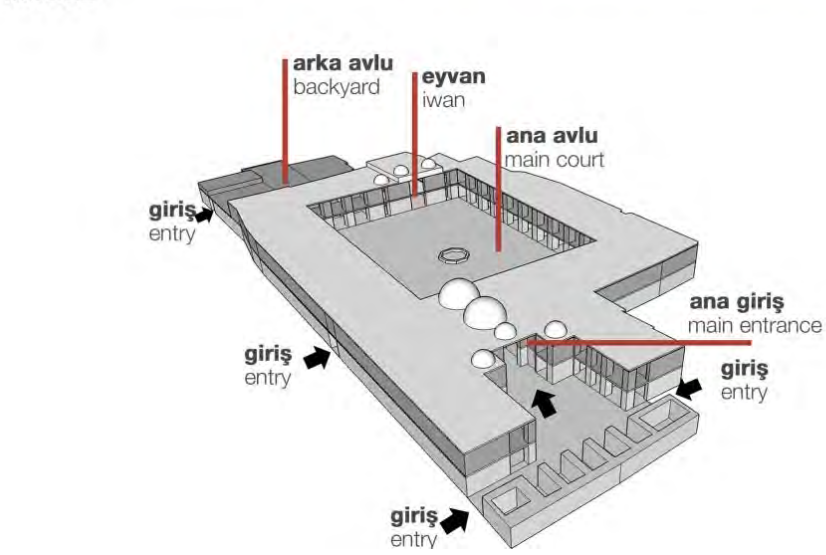
Şekil 3.5; Halep kapalı çarşının kentteki yeri ve mimari planı

Şekil 3.6; Halep kapalı çarşının bir iç görüntüsü

Halep'in ticari önemi Müslümanların kenti fethinden sonra da devam etmiştir. Halep Çin'den gelen İpek yolu'nun en önemli istasyonlarından biri olmuş ve bu konum ona ticari, sanayi alanlarında önem kazandırmıştır. Memlüklüler döneminde Halep, Akdeniz'in uluslararası ticaretinde önemli bir merkez olmuştur. Venedik tüccarları Halep'e gelerek fıstık, pamuk ve tıbbi ilaçlar satın almışlardır. Halep aynı zamanda ipek kumaşı alanında büyük bir pazar olmuştur. Halep'te hala "Venedikliler Hanı" adıyla anılan bir han mevcuttur. Bunun yanı sıra günümüzde halen Halep çarşılarının birçok yerinde işlevini sürdüren onlarca han bulunmaktadır.

Şekil 3.7; Kortbey Hanın iç fotoğrafları ve modellemesi

Osmanlı döneminde ise Halep, İstanbul'a uzanan doğunun ticaret merkezi olmuştur. 16. yüzyılın sonlarında Halep ile Fransa, İngiltere ve Hollanda arasında önemli ticaret ilişkileri kurulmuştur. Bundan dolayı Halep'e Avrupa mimari tarzı, birçok yapının kapı, pencere ve tavanlarında görülen Barok süsleme sanatı intikal etmiştir.

Bundan dolayı Halep bulunduğu konum sayesinde tarih boyunca önemli ticaret merkezlerinden biri olma durumunu sürdürmüştür. Kınsırin yıkıldıktan sonra, Halep doğuyla batının ortasında bir ticaret merkezi olmuştur. Buradan Pers diyarının yanındaki Irak'a oradan da Hindistan, Çin ve Japonya'ya oradan Şam, Hicaz, Yemen, Umman, Bahreyn, Mısır ve Afrika'daki bağlı olduğu bölgelere ayrıca diğer Mağrip krallıklarına kafileler gitmiştir. Getirdikleri eşyaların arasında o krallıklara ait değerli eşyalar bulunmasından ve ticaretin büyük hacimli olmasından dolayı, Avrupa toplumları önceki zamanlarda Halep'e Yeni Palmeyra adını vermiştir. Portekizliler, Miladi 1497 – Hicri 903 yılında Hindistan'a Ümit Burnu üzerinden yeni yol keşfedene kadar Halep ticari servetini ve önemini korumuş ancak daha sonraki dönemlerde Halep'in ticari kaynakları dağılmış ve gerilemiştir. Servetinin tamamını kaybetmemiş olmasına rağmen birçok krallığın sahip olamadığı ticaret potansiyelini korumuştur[27] **(El-Gazzi)**

Şekil 3.8; Halep kapalı çarşının bir kesiti

Memlüklüler dönemi boyunca Şam, Suriye'nin önemli eyalet başkenti olarak kalsa da, Halep'e, camiler ve medreseler inşa eden, ticari geleceği açısından kentin pazarlarını genişleterek, ıslah etmek üzere bir yapılaşma planını yürürlüğe sokan

27 El-Gazzi Kamil İbni Muhammed, Nehr El-Zeheb Fi Tarih Halep, Yay. Haz. Şevki Şaas ve Mahmut Fahuri, 1. Cilt, Dar El-Kalem El-Arabi, Halep, s. 123.

Memlukü beylerinin himayesi sayesinde özellikle mimari açıdan kentin kazanımları olduğu görülmektedir[28] **(Eldem, Goffman, Masters, 2003).** Yalnız, Memlüklüler döneminde (1262-1516) yaşanan siyasi istikrarsızlıktan dolayı, dönem haritaları incelendiğinde Halep'in çarşılarının o dönemde gelişmediği görülmektedir.

Şekil 3.9; Halep kapalı çarşının bir planı

Fransız gezgin Sofargehr, Miladi 17. yüzyılda ziyaret ettiği Halep çarşılarıyla ilgili olarak, dönemin uluslararası ticaret merkezleri arasındaki seçkin bir konumda olduğunu ifade etmiştir. Bu çarşılar Ortadoğu ve Akdeniz'e kıyısı olan İslam ülkeleri kentleri arasında mimari bakımdan en önemli örnekleri teşkil etmektedirler.

Halep çarşıları 17. yüzyılın başından itibaren şehrin gelişimi ve refahı bakımından büyük bir rol üstlenmişlerdir. 17. yüzyıl sonlarında çarşılar kentle bütünleşmiş, Doğu ile Batı arasında ekonomik açıdan büyük bir merkez haline gelmişlerdir. Yakın bir zamana kadar bu çarşılar Halep'in başlıca ticaret merkezi olma konumlarını sürdürmekteydiler.

28 İldem Adham, Gofman Danya, Masters Bruce: El-Medine El-Osmaniyye Beyn El-Şark va El-Garp – Halep – İzmir – İstanbul, Maktabat El-Abikan, El-Riyad, El-Memleke El-Arabiyye El-Suudiyye, Hicri 1425 – Miladi 2004, S 74 – 76.

Halep Çarşılarının geniş olan bölgesi 16 hektarı kapsamaktadır. En önemli ekseni, Doğu tarafındaki Kale'den Batı tarafındaki Antakya kapısına kadar uzanır ve uzunluğu 1 kilometre olup eni ise 500 metredir. Bu eksene paralel veya dikey biçimde çarşılar bulunmaktadır. Söz konusu çarşılar, gerdanlık biçiminde taş tavanlarla kapatılmış, yazın soğuk ve kışın ise sıcak tutacak şekilde zeminleri taşla kaplanmıştır.

Şekil 3.10; Halep kapalı çarşının içinde Kuyumcular Çarşısı (M. Zeyn El Abidin, 2010)

13. yüzyıldan günümüze kadar özgün doğu mimari karakterini koruyan bu çarşıların uzunluğu 7 kilometredir. Halep çarşıları sektörlere göre ayrılma özelliğini taşımaktadır. Buna göre her çarşıda belli bir tür ürün bulunmakta ve bu çarşı bulundurduğu türün adıyla anılmaktadır.

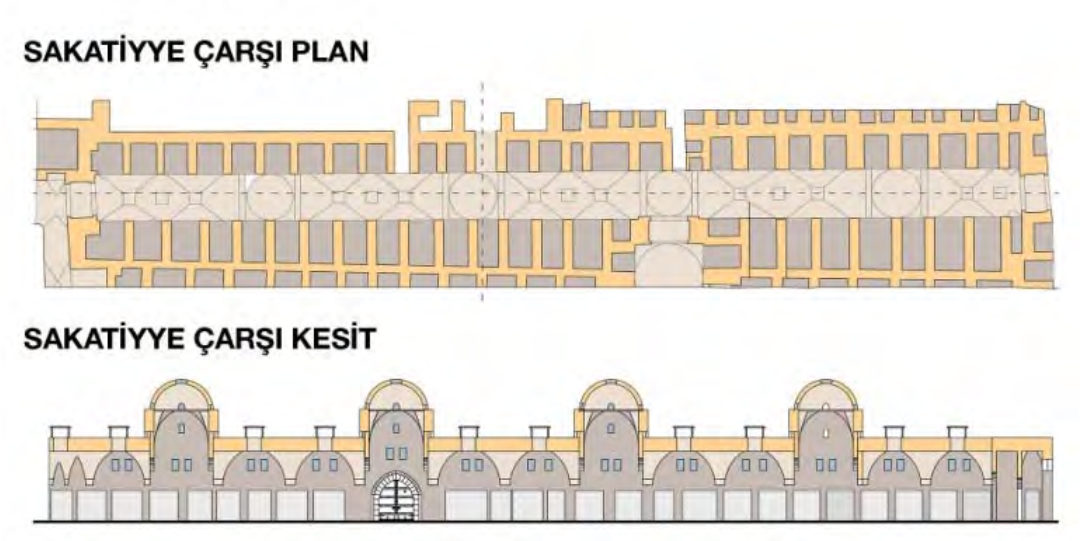
Örneğin, altın satılan çarşıya altıncılar çarşısı, ip satılan çarşıya ipçiler çarşısı, baharat ve çeşnilerin satıldığı çarşıya baharatçılar çarşısı denir. Bunların haricinde birbiriyle bağlantılı daha birçok farklı çarşı mevcuttur[29] **(Zeyn el abidin,2006).**

Halep'te 39 adet çarşı bulunmaktadır. Halep çarşıları tüm dünya tüccarlarına açık olmuştur. Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda ve Venedik tüccarları buraya gelmiş, burada kendilerine has hanları olmuştur[30] **(El-Behnesi, 2001).** Kentin çarşıları, Halep'in köklülüğünün ve tarih boyunca gelişiminin şahididir.

29 Zeyn el abidin,2006, a. g. e.

30 El-Behnesi Afif, Suriye El-Tarih va El-Hadara, El-Mantıka El-Şimaliyye, Muhafazata Halep va İdlip, Vezaretül Siyaha, Şam, 2001, s. 72.

El-Medine bölgesi Osmanlı döneminde mimari açıdan belirgin bir genişleme yaşamıştır. Miladi 1516 yılında Halep'in yüzölçümü 238 hektarken Miladi 19. yüzyılın başlarında %50 genişleme kaydederek 367 hektara ulaşmıştır. Nüfus bakımından ise, Miladi 1570 yılında 60.000 olan Halep'in nüfusu Miladi 1790 yılında 120.000'e ulaşmıştır. Bunlar özellikle hanlarıyla ilgili kentin ticari yapısı hakkında bilinen kanıtları doğrulayan deliller olmuştur. Temel ekonomik faaliyetler, kentin belli bölgelerinde bulunan ana hanların içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Şekil 3.11; Halep kapalı çarşının içinde Sakatiyye Çarşısı

Bu merkezileşme Ortaçağ boyunca gözle görülür bir şekilde kendini belli etmiş ve Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Jean Sovajia'in yaptığı haritalar sayesinde, Halep'in ortasında ticaret merkezi sayılan ve "El-Medine" olarak bilinen bölgenin Osmanlı dönemindeki yüzölçümünün 10,6 hektar olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere Osmanlı döneminde şehrin ticaret merkezi iki katına çıkmıştır. Ayrıca, toplam 56 çarşının 31'i ve 53 handan 19'u aynı ticaret ortamındadır[31] **(Raymound,1986).**

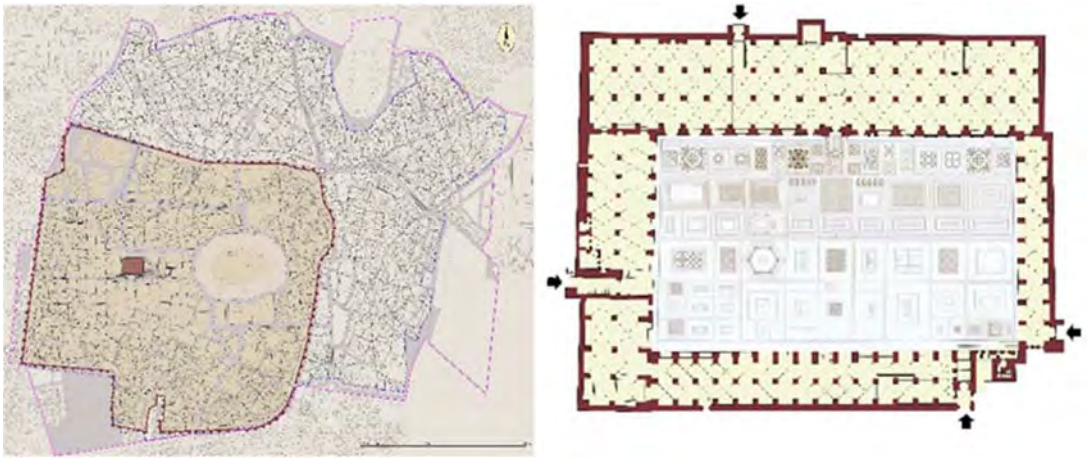
31 Raymound, 1986, a. g. e.

Şekil 3.12; Sakatiyye Çarşısı (M. Zeyn El Abidin, 2010)

3.2.2 Dini Yapılar

Tarih boyunca farklı uygarlıkların yerleşim yeri olan Halep kenti, gerek Suriye'deki kentlerin dokusunda gerekse günümüze ulaşan mimari eser ve kalıntılarda onların izlerini taşır. Halep'te özellikle cami mimarisi çok gelişmiş olup M.S. 635'ten itibaren Emevi yöntemi ile birlikte inşa edilen camilerden başlayarak, Büyük Selçuklular ve Memlukler dönemlerinin eserleri birbirinden farklı üsluplara sahip olmuştur.

Şekil 3.13; Halep Ulu Cami'nin kentteki yeri ve planı. Emevi Dönemine ait bir eser

Şekil 3.14; Halep Ulu Cami'nin avlusu (M. Zeyn El Abidin, 2009)

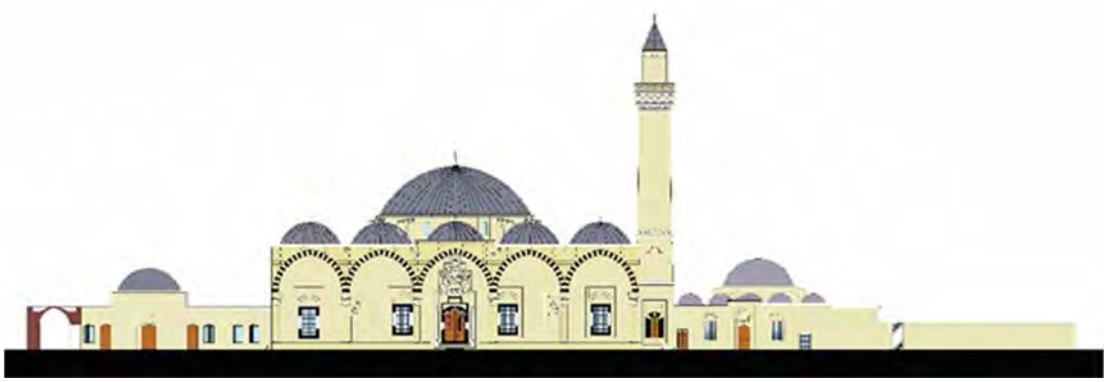
Halep'te, Emevi döneminden (661-750) Osmanlı dönemine kadar inşa edilen cami mimarisinde, kubbenin çok önemli olmadığı görülmektedir. Planlar ve minareler bu dönemde dikdörtgen şemalı olup sonrasındaki Memlüklüler dönemine ait minarelerin silindirik veya sekiz köşeli kesite sahip oldukları görülmektedir.

Halep'te Osmanlı döneminde ilk inşa edilen dini yapı Hüsreviye Külliyesidir[32] **(Kuran Abdullah,1986**). Bu eser Tuhfet ül-Mi'marin'de Sinan'a yakıştırılmaktadır. Mimar Sinan'ın 1536-37 yıllarında ikmal ettiği bu külliye, onun mimarbaşı seçilmeden önce inşa ettiği eserlerden biridir[33] **(Özcan,1988)**. Suriye düzeninde, çok belirgin ve sert bir Osmanlı tarzı yansıtır. Hüsrev Paşa Külliyesi, tepenin üzerindeki kaleden, aşağı kalmayan bir görüntü sergilemektedir[34] **(Goodwın, 2003).**

32 Kuran Abudullah, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, C. Başbakanlık, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Türkiye Vakıflar Bankası,1988, s 155

33 Abdülkadir Özcan, Mimar Sinan'a Siparişte Bulunanlar, Mimarbaşı Kocasinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul, 1988, s 138

34 Godfrey Goodwın, A History of Ottoman Architecture, Osmanlı Mimarlığı Tarihi, Kabalcı Yayın Evi, İstanbul, 2012, s 253-255.

Şekil 3.15; Hüsreviyye binasının görünüşü

Şekil 3.16; Hüsreviyye binasının ön cephesi (M. Zeyn El Abidin, 2008)

Bu yapıda, birer bölümü yanlardan taşan, üst örtüsü beş kubbeden oluşan son cemaat yerinin arka köşelerine, sekizgen kubbelerle örtülü küp biçiminde küçük ve alçak birer mekân eklenerek, tek kubbeli cami fikri ile kanatlı camiler fikri birleştirilmiştir[35] **(Aslanapa,1984).**

35 Oktay Aslanapa, Türk Sanatı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1984

1555 yılında Halep Valisi Ahmet Dukagin oğlu Mehmed Paşa tarafından Adiliye Camii inşa ettirilmiştir. Mimar Sinan eseri olduğu bilinen yapı klasik Osmanlı mimari üslubunda inşa edilmiştir[36] **(Osman, 1992).** Bu eser Tezkiretü'l-Bünyan'da yer almaktadır (Kuran,1988). Yapı günümüzde kent merkezinde, Halep kalesine yakın bir konumda yer almaktadır. Halep Adiliye Camii plan şeması itibariyle, Mimar Sinan eserleri olan İstanbul Hadım İbrahim Paşa Camii (1551), Diyarbakır Behram Paşa Camisi (1572) ve yine bir 16. yüzyıl eseri olan Tokat Ali Paşa Camii ile benzerlikler göstermektedir. Camii, kesme taştan yapılmış, plan ve kütle açısından Osmanlı klasik üslubunda olmakla birlikte süsleme bakımından bölgesel özellikler taşımaktadır[37] (Kuran,1986).

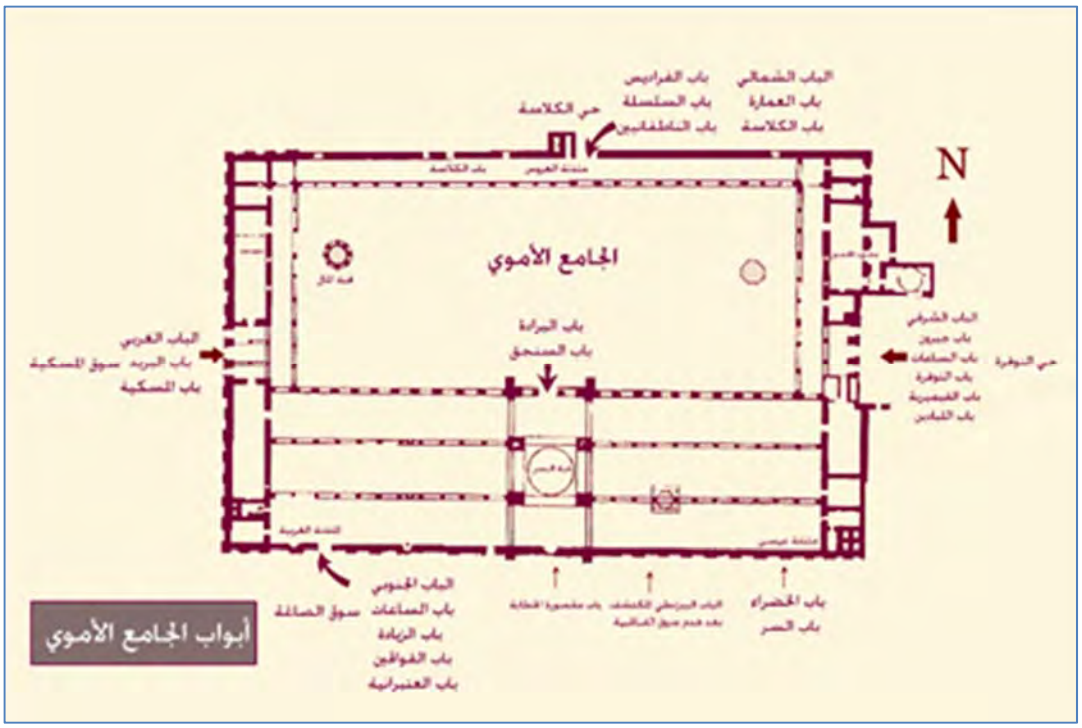
Şekil 3.17; Adiliye Camisinin iç mekanı (M. Zeyn El Abidin, 2010)

Daha sonraki dönemlerde inşa edilen birçok cami ve medresenin kubbe ve minareleri Osmanlı mimarisinin izlerini taşımaktadırlar.

Suriye'de, tarih boyunca farklı uygarlıklar varlığını sürdürmüş olup, ülkenin kent dokularında, günümüze ulaşan mimari eser ve kalıntılarda bu uygarlıkların izlerini görmek mümkündür. Emevi Döneminden itibaren Büyük Selçuklu ve Memluk dönemlerinde de inşa edilen birçok eser farklı üsluplara sahip olmuş ve böylece ülkede cami mimarisi çok gelişmiştir.

36 Osman Necva: El-Hendese El-İnşaiyye fi Masaced Halep. Risale Kuddimat Lineyl Derecet El-Macisteyr fi Tarih El-Ulum El-tatbikiyye, Manşurat Camiyet Halep, Maahad El-İlmi El-Arabi, Halep, Miladi 1992.

37 Kuran, a.g.e.

Şekil 3.18; Şam'daki Ulu caminin planı

Suriye'de Emevi döneminden (661-750) Osmanlı dönemine kadar inşa edilen cami mimarisinde kubbeli yapılara çok önem verilmediği görülmektedir. Örneğin, Şam'daki Emevi Camii'nin (706-714) kubbesini dört sütuna dayanan dört kemer taşır. Kareden kubbe yuvarlağına tromplarla geçilmektedir (Yetkin, 1965). Emevi Döneminde plan şeması ve minareler, dikdörtgen formda iken, daha sonraki Memlüklüler dönemine ait yapılarda ise minareler silindirik veya sekiz köşeli bir kesite sahip olmuştur.

Şekil 3.19; Şam'daki Şam'daki Ulu caminin avlusu (M. Zeyn El Abidin, 2011)

14.yy.dan itibaren Anadolu'yu ele geçiren Osmanlılar, İslam ve Selçuklu yapı kültürünü kendi yapı kültürleriyle birleştirirken Anadolu'nun yerel malzemesini de kullanarak merkezi kubbeli cami türünün Anadolu'daki gelişim sürecini başlatmışlardır. 15.yy.ın ortalarına kadar kubbenin duvarlar aracılığıyla taşındığı mekân biçiminin ilk örnekleri, İznik ve Bursa'daki Erken Devir diye nitelendirebileceğimiz dönem yapılarıdır.

15.yy. ortalarından itibaren ise merkezi kubbenin belirlediği kesintisiz alanı büyütme ihtiyacı, ana mekânı mümkün olduğunca büyük bir kubbe ile örtme fikrini ve enine gelişmeyi sağlayacak her yönde büyüme, açılma isteğini ortaya çıkarmıştır. Tek kubbenin örteceği merkezi mekânın sınırlarının belirli bir ölçünün üzerine çıkması o dönem için teknik yönden çok zordu. Bu sorun, merkezi kubbenin, mekânı çevreleyen ve her zaman bir dikdörtgeni belirleyen beden duvarlarından kurtularak; dört, altı veya sekiz ayaklı bir baldakene oturtulması sayesinde merkezi mekânın oluşturulmasıyla çözülebilmiştir [38] (**Tuluk,2006**).

Cami mimarisinde büyük ve merkezi mekân ihtiyacı, gittikçe genişleyen kubbe çaplarının taşıtılma sorunlarının çözülebilmesiyle giderilmiştir. Ana kubbenin çevresindeki örtülerin de katılımı ile oluşan strüktür kesintisiz bir mekân oluşturmaktadır. Bu tür bir strüktür ile merkezi planlı camilerin gerçekleştirildiği döneme "Klasik devir" adı verilmektedir. Klasik devirdeki anıtsal yapıtlarda kubbe en önemli öge olmuştur[39] **(Sezgin,1979).**

Türk mimarlığında kullanılan yarım küre, sivri kesimli, basık, dilimli, çift cidarlı, kaburgalı, pek çok şekil ve farklı teknikle inşa edilen kubbeler Türk mimarlık kültürünün simgesi niteliğindedir. Osmanlı camilerinde mimari karakterin kubbeyle ifade edilmesi, Osmanlı mimarlığının "kubbe mimarlığı" olarak tanımlanmasına yol açmıştır[40] **(Ramazanoğlu,2013).**

---

38 Tuluk, Ömer İskender, Osmanlı Camilerinde Mekan Kurgusu Açısından Kare Tabanlı BaldakenVarsyonları (15.-17. Yy.), Gazi Üniversitesi, Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 21, No 2, 275-284, 2006

39 Sezgin, Haluk, Türk Ve İslam Ülkeleri Mimarisine Toplu Bakış, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Yayın No: 5, İstanbul, 1979, S. 136

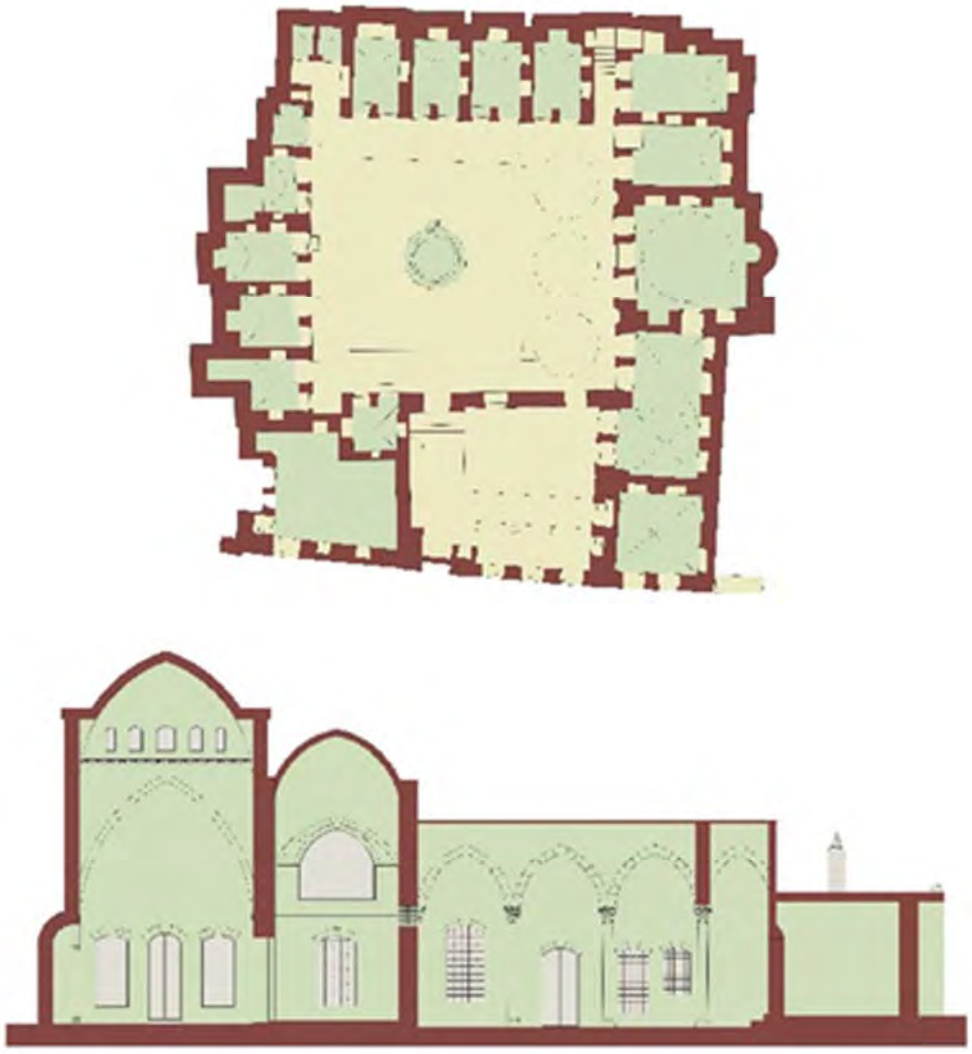
40 Ramazanoğlu, G., "Türk Mimarlık Kültürünün Sürekliliği", Kaşgar'dan Endülüs'e Türk –İslam Şehirleri, Sakarya Şehrengizi, Bildiri Kitabı, Ankara, 2013, S: 444-447

Şekil 3.20; Adliye camisinin iç merkezi kubbesi (M. Zeyn El Abidin, 2010)

Halep'te eğitim yapılarının ortaya çıkışı Osmanlı dönemi öncesinde olmuştur. Özellikle Eyyübi ve Memluklular dönemlerinde çok sayıda okul açılmıştır. Dr. Lamia El-Caser'in Halep'in tarihi okulları hakkında yapmış olduğu detaylı araştırmasında, Osmanlı döneminde Halep kentindeki eğitim iki döneme ayrılmıştır. Bunlar erken Osmanlı (Miladi 1516 – 1846) ve son Osmanlı (Miladi 1846 – 1918) dönemleridir. Erken Osmanlı döneminde eğitim zaviye, mescit ve Hüsereviye, Osmaniye ve Ahmediye gibi medreselerle sınırlıdır. Osmanlı son döneminde ise, Sultan Abdülhamit Osmanlı Devleti'nde eğitim reformu kanununu çıkararak devlet eğitimini kendi gözetimi altına almıştır. Başlıca kentlerde lise seviyesinde eğitim enstitüleri (El-Rüşdiyye okulları), kraliyet okulları ve askeri okullar tesis edilmiştir[41] **(El-Caser,2000**).

41 Lamia El-Caser, Madares El-Eseriyye Tarihuaa va Amaratiha, El-Tabaa El-Ula Hicri 1421 / Miladi 2000, El-Cumhuriyye El-Arabiyye El-Suriyye.

Şekil 3.21; Halep'teki Osmanlı döneminde inşa edilen Ahmediye Medresesi'nin planı ve kesiti

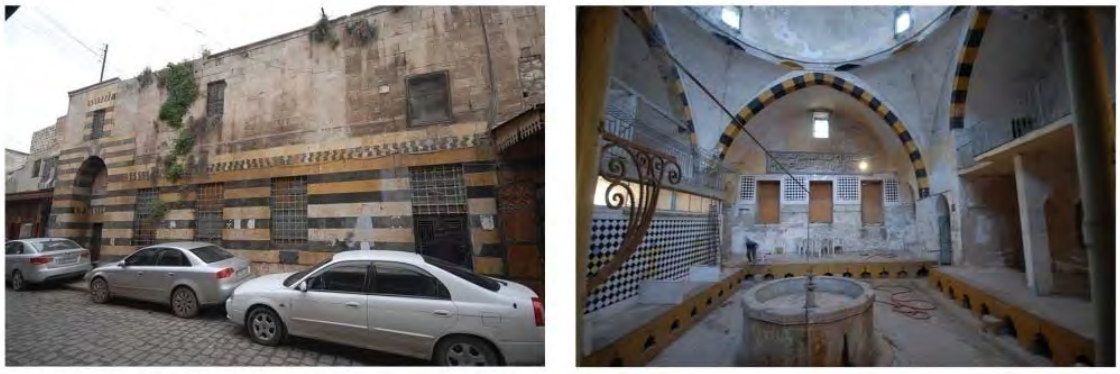
Şekil 3.22 Ahmediye Medresesi' nin avlusu Ahmediye Medresesi'nin planı ve kesiti (M. Zeyn El Abidin, 2009)

3.2.3 Yönetim Yapıları

Osmanlı valileri Suriye kentlerindeki hükümdarlıklarının ilk dönemlerinde, yerleşke olarak daha önceden inşa edilen Halep kalesi gibi kalelerin içlerini kullandılar. Ancak güvenliğin sağlanması ve güven hissi oluşmasından sonra valiler kendi özel saraylarını inşa edip, oralarda oturmaya başlamışlardır. Valilerin sarayları kent merkezinin içerisinde camilerin yanında yer almaktadır.

3.2.4 Sağlık ve Sosyal Hizmet Yapıları

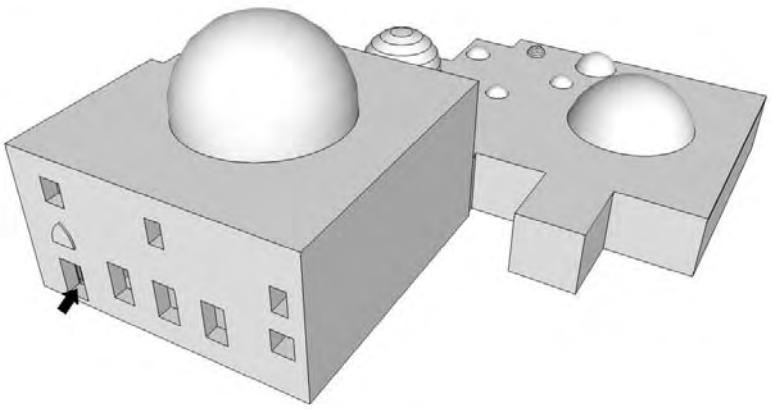
Bimaristan, hamamlar gibi sağlık ve sosyal hizmet yapıları Halep kentinin önemli yapılarındandır. Kendilerine kolayca ulaşılabilmesi için bu yapılar genellikle kent merkezlerinin yakınlarında yer almaktadır. Osmanlı döneminde hamam ve sebillere özen gösterilmiş, çok sayıda inşa edilmiştir. Günümüzde hamamların birçoğu terk edilmiş vaziyette veya depo olarak kullanılmakta, birçoğu ise yıkılma tehdidi altındadır. Halep'te çok sayıda Osmanlı hamamı bulunmaktadır. En önemlilerinden biri Bakırcılar hamamıdır. Bu hamam Hüsrev Paşa Vakfı bünyesinde olup (Miladi 1536), halen vazifesini yerine getirmektedir. 16. yüzyılda Halep valisi olan Behram Paşa'nın kurduğu en önemli vakıflarından kabul edilen ve şu an kapalı olan Behramiyye Hamamı gibi Osmanlı döneminde çok sayıda hamam inşa edilmiştir.

Şekil 3.23; Bahramiye Hamamının fotoğrafları (M. Zeyn El Abidin, 2010)

MODEL

Şekil 3.24; Bahramiye Hamamının fotoğrafları ve modellemesi (M. Zeyn El Abidin, 2010)

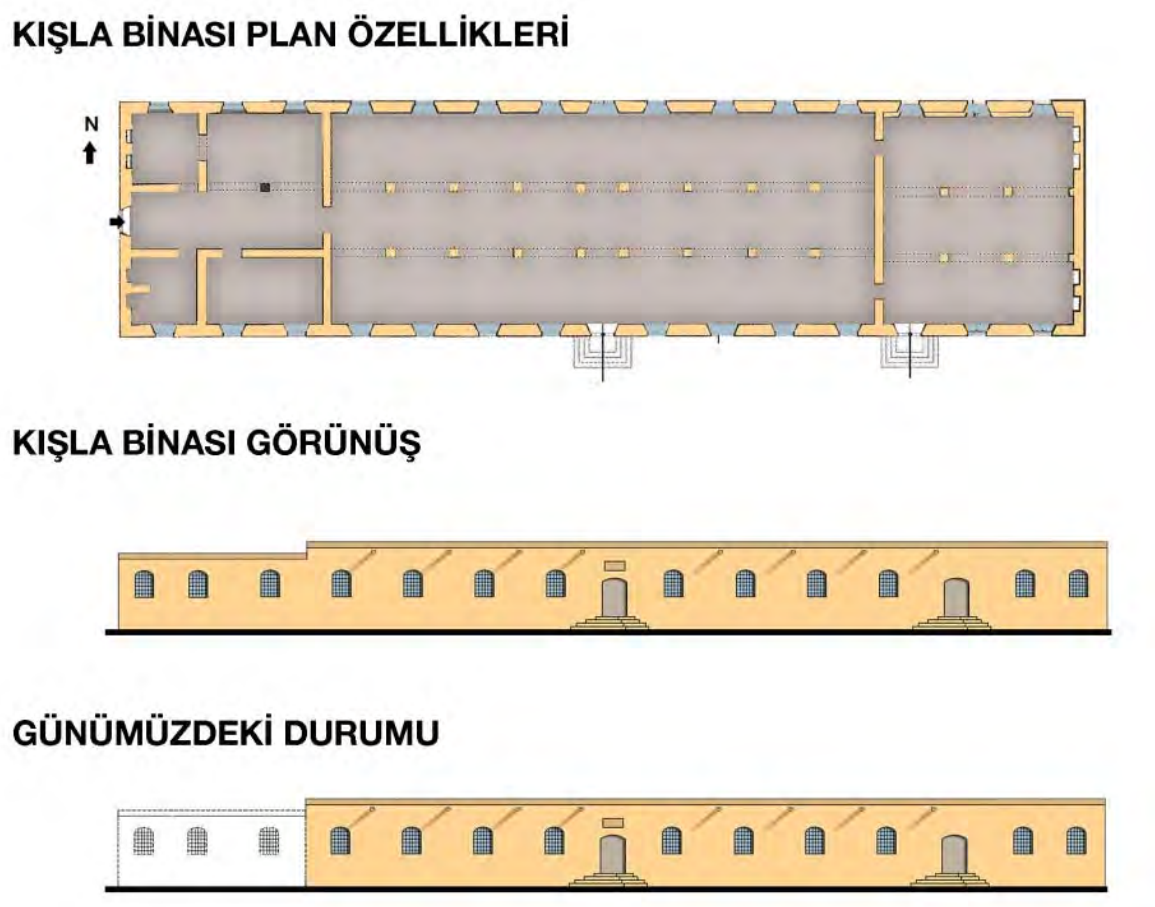
3.2.5 Askeri Yapılar

Askeri yapıların birçoğu Eyyubi dönemine aittir. Zamanla kentlerin içerisine dağılan kale ve hisarlarda olduğu gibi askeri yapılara bazı ilaveler yapılmıştır. Stratejik konumlarından dolayı, Eyyubiler askeri mimariye çok önem vermişlerdir. Şam Kalesi, yapılışından itibaren önemli bir askeri sığınak ve Eyyübi Sultanlarının merkezi olmuş, tüm siyasi ve sosyal faaliyetlerini burada gerçekleştirmişlerdir.

Kale, içerisinde sarayların, hamamların ve mescitlerin bulunduğu korunaklı bir kente benzemektedir. Hicri 659 – 922 / Miladi 1260 – 1516 Memlüklüler döneminde, kale, saltanat vekillerinin merkezi olmuştur. Memluk Kralları Şam'a geldiklerinde burada konaklamışlardır. Saltanat vekilinin haricinde kalenin ayrıca özel bir vekili de olmuştur. Halep'in durumu birçok yönden Şam'a benzemektedir. Eyyübi döneminde 30 yıl kente hâkim olan Selahattin Eyyübi'nin oğlu El-Zaher Gazi döneminde, kentleşme ve ekonomik açıdan Halep'te refah düzeyi yüksek bir dönem yaşanmıştır.

Halep'in en önemli özelliklerinden biri kenti çevreleyen surların olmasıdır. Bu surlar dört coğrafi yöne doğru uzanmaktadır [42] **(İdlibi,1977).**

Memlüklüler döneminde kentin surları ve kapıları restore edilmiştir. Askeri eğitim yapılması için Osmanlı döneminde ise büyük askeri kışlalar inşa edilmiştir. Bunun yanı sıra, Miladi 1830 – 1840 yılları arasında Mısırlıların Osmanlı Devleti ile savaşı sonucu Şam diyarının işgali sırasında Halep kalesinde, Hicri 1280 / Miladi 1834 yılında inşa edilen askeri bir kışla (İbrahim Paşa Kışlası) da bulunmaktadır. Yapının cephesinde bulunan yazılardan, kışlayla birlikte diğer yapıların da kaledeki eğik sur taşlarından (etek taşları) yapıldığı anlaşılmaktadır[43] (Şaas,1996).

Şekil 3.25; Kışla binasının plan ve görünüşü planı ve kesiti

42 İdlibi El-Mıtran Naofitos, Miladi 1977 – Katidraiyyet Halep El-Bizantiyye. Adiyat Halep, Camiyet Halep, Maahad El-Turas El-İlmi El-Arabi, El-Kitab El-Sales, S 92-93-94.

43 Şaas Şevki: Kalet Halep Tarihuaa va Maalimuhaa El-Eseri, Dar El-Kalem El-Arabi Bi Halep, El-Cumhuriyye El-Arabiyye El-Suriyye, El-Tabaa El-Ula, Miladi 1996.

3.2.6 Mahalle Yapısı

Osmanlı kentleri, genelde 5 ile 100 aile arası değişen sayıda mahallelerden oluşmaktadır. Halep'te bu sayı ortalama 30 veya 40 aileyi kapsamaktadır. Raymond' a göre ise bir mahallenin ortalama nüfusunu 1000–2000 kişi dolaylarında kabul etmek gerekmektedir. Bu sayı 200- 400 aileye denk düşmektedir. Mahalle sayısı da kentin büyüklüğüne göre değişmektedir.

Şekil 3.26; Fransız ressam Jean Jacques Augustin Raymond Aubert tarafından çizilmiş bir Halep mahallesi 1859 planı ve kesiti

Mahallede bir ev inşa edilirken, pencerelerin komşu evlerin içini görmeyecek şekilde düzenlenmesine dikkat edilmiş, bu kurala uymayanlar hakkında hukuki işlem dahi başlatılmıştır. İnşaatların küçük arsalarda yapılmış olması sonucu bu çabalar her zaman olumlu sonuç vermemiştir. Halep ve Kahire kadı sicillerinde anlatıldığı gibi, evler doğrudan birbirlerinin içine bakmasa da, komşular birbirlerinin aile sorunlarından haberdar olabilecek yakınlıktadır. Bu bağlamda her evin toplumsal açıdan az ya da çok kendi içinde kapalı bir yaşam sürdüğünü söylemek mümkün görünmemektedir[44] **(Faroqhı,1999).**

44 Faroqhı, Suraiya, Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam (Ortaçağ'dan Yirminci Yüzyıla), Tarih Vakfı Yay, İstanbul,1999

Mahalleler, kentin temel idari bölgeleridir. Her mahallenin başında Halep'te "Kethüda" denilen şeyhler bulunmaktadır. Mahallenin vergisi içerdiği hane sayısına göre hesaplanmaktadır. Örneğin Halep kenti için 1743 yılında, 15.421 akçe vergi tahakkuku gerçekleşmiş ve bu rakam 81 mahalleye eşit olarak bölünmüş ve her bir mahalledeki hane sayısına, kendi mahallesine düşen rakam tekrar bölünerek vergiler toplanmıştır.[45]

Ancak Osmanlıların, bu kesimi daha iyi denetlemek ve yönetmek için azınlık toplumların yapısını güçlendirme eğilimleri, onların ayrı gruplar halinde örgütlenerek özerkliklerini güvence altına alma istekleriyle birleşmiştir. Göreceli olarak kapalı, kendi dini makamları tarafından yönetilen, homojen mahallelerin oluşumu her yerde güç kazanmıştır. Örneğin Halep'te, Müslümanların terk edip Yahudilerin yoğunlaştığı Bahtisa semtinde, Yahudi toplumunun gruplaşma evrimini kaydetmiş ve kentin, 19.yüzyılda belirginleşecek "aşağı yukarı tam bir dini homojenleşme" durumuna doğru ilerlediği görülmektedir. Bu nedenle, mekân örgütlenmesi açısından bakıldığında merkezi otoritenin zaman zaman halkı yönlendirmeye ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Örneğin, 5 Numaralı Mühime Defterin 20 Safer 973 (16 Eylül 1565) tarihli 242 numaralı maddesinde Halep'te Bahtisa Mahallesi'ndeki mescitlerde, etrafındaki evlerde müslümanlar bulunmadığı için namaz kılınmamıştır. Zamanla bu evlerin Yahudiler tarafından satın alınması sonucu mescitlerin tamamen atıl hale gelmesi üzerine evlerin Müslümanlara satılması ve mescitlerde tekrar namaz kılınmaya başlanması hususunda emir çıkmıştır. Otoritenin isteğine rağmen sadece bir mescidin etrafındaki birkaç ev satın alınmış ve mescitler atıl durumdan kurtarılamamıştır. Mescit etrafında bulunan yahudi evleri değeri üzerinden müslümanlara sattırılmış, mescitlerin yakınında gayrimüslimlerin oturmasına müsaade edilmemiştir. Ayrıca ne kadar ev satıldığının ve mescitlerin etrafında ne kadar Müslüman evi bulunduğunun da bildirilmesi; bu hususta kimsenin kayırılmaması ve münaazalı şekilde ev satın almamaları hususunda müslümanların

45 Arap kentlerinin güvenlik sorununa ilişkin sundukları görüntü oldukça çelişkilidir. Bunu Sauvaget'in Halep tasvirinden yola çıkarak değerlendirmek kanımızca hayli yerinde olacaktır. Bu düzen hakkında Sauvaget: "Kentin görüntüsü, polis ve ulaşım yolları yönetmeliklerinin kalıcı damgasını taşımaktadır vebu konuda Osmanlı idaresinin hakkını teslim etmek gerekir" şeklinde görüş belirtmiştir (Raymond,2000: 89-92).

uyarılması istenmiştir. (Divan-ı Hümâyûn Sicilleri Dizisi: II 5 Numaralı Mühime Defteri)

"Azınlık topluluklarının gelişimi içinde Halep'teki Cüdeyde hristiyan mahallesinin yaşadığı evrim dikkat çekicidir. Osmanlı hâkimiyetinin hemen başında, zanaat ve ticaret alanında ekonomik gelişimi kolaylaştırmak amacıyla kente gelen hristiyanları yerleştirmek için tasarlanan bu semt, parsellenmiş bir saha halinde düzenlenmiştir. Gezgin Pietro della Vale, burada ikisi Ermeni, biri Rum, biri Maruni, biri de Suriye Yakubi olmak üzere beş kilise not etmiştir.

Şekil 3.27; Cüdeyde hristiyan mahallesinide El-Hatap meydanı (M. Zeyn El Abidin, 2011)

Önceleri yalnızca ikamet amaçlı olan bu semt, 1583'te Behram Paşa vakfı sayesinden bir hamam, bir çarşı ve bir kayseriyye ve 1653'te İpşir Paşa Vakfı ile bir suk, üç kayseriyye, bir kumaş boyahanesi, bir kahvehane ve bir çeşme yaptırılarak yavaş yavaş ekonomik donanımlara ve etkinliklere de kavuşmuştur. Bu iki yapılaşma Cüdeyde semtinin merkezini, kentin dini nitelikte olmayan en lüks eğlence ve kamu merkezi alanı haline getirmiştir. Bu durum hristiyan topluluklarının zenginleşmelerinin doğal bir sonucudur.[46]

46 A. Abdel Nour, bazı semtlerin refah düzeyinin diğerlerinden daha yüksek olduğunu ifade eder. Çokzengin konutların bulunduğu Ferafire Mahallesi buna örnek olarak gösterilmiştir. Zebbalin, Dellalin ya da Mesabin gibi diğer semtler ise daha çok mütevazı konutları barındırmaktadır. Raymond, 2000 a.g.e. (s.216-222).

Halep'te yer alan ikamet bölgeleri büyük ölçüde dini ve etnik gruplaşmalar neticesinde oluşmuş ve buna göre de isimlendirilmiştir. Yahudi Mahallesi, Türkmen Mahallesi ve Kürt Mahallesi bu duruma örnek gösterilebilir. 12. yüzyılda yaşanan Haçlı seferleri neticesinde kent büyük ölçüde göç aldığı gibi Zengiler ve Eyyubiler döneminde yönetim tarafından Türkmenlerin yerleşimi ile yeni mahalleler oluşmuş ve kent hızla büyümüştür. Kaynaklarda 39 tanesi sur içinde, 14 tanesi de sur dışında olmak üzere toplam 53 mahalle ismi zikredilir. Bu mahallelerden bir kısmının Eyyubi ve Memluk hâkimiyeti döneninde kurulmuş oldukları veya isim değişikliğine uğradıkları anlaşılmaktadır.

Şekil 3.28; Halep Şehrinin Yerleşim Planı (Mahalleler) (Çakar) 2006).

Sur içindeki mahallelere aşağıda birkaç örnek verilmiştir:

1. Kale Altı Mahallesi: Devlete ait idare merkezleri ve iplikçiler çarşısı daha sonraki dönemlerde yaptırılan Hangah ve Sultaniye Medresesi bu mahallede yer almaktadır. İsminden kalenin alt tarafında bulunduğu anlaşılan bu mahalle ve buradaki yapılar zamanla yıpranmıştır.
2. Babu'l Makam Mahallesi: Makam-ı İbrahim'e gidilen kapının yer aldığı mahalledir.
3. Türkmen Mahallesi: Sur içindeki kalan bu mahallenin sakinlerini Nureddin tarafından kente getirilen Türkmenler oluşturmaktadır. Bu mahallede kalenin güneyinde Babu'l-Irak, yakınlarında Nuriye Medresesi de bulunmaktadır.

4. El-Havarine Mahallesi: Kumaş ağartıcıları veya uncular gibi ticari faaliyetlerde bulunanların yaşadığı mahalledir.
5. El-Yehud Mahallesi: Halep'teki Yahudi Cemaatinin oturduğu kentin kuzeyindeki mahalledir.
6. Sahat-ı Biza Mahallesi: Av hayvanlarını satan tüccarların yaşadığı mahalledir. Bab-ı Kinnesrin yakınlarında olup burada da Türkmenler için yerleşim birimleri vardır.

خارطة حلب في العام ١٨١٨
(كما وضعها جوزيف لويس روسّو Rousseau قنصل فرنسا في حلب)

Şekil 3.29; Halep haritası, 1818 yılında Fransız konsolos J. Rousseau tarafından çizilmiş

Sur dışındaki mahallelere aşağıda birkaç örnek verilmiştir:

1. El-Makam Mahallesi: Hz. İbrahim'in makamının bulunduğu yerdedir. Sur içindeki Babu'l-Makam Mahallesinin karşısında olduğunu söylenebilir.
2. El-Ekrat Mahallesi: Kürt nüfusunun yoğunlukta olduğu mahalledir. Bu mahallenin bölgeye Türkmenlerin gelmesi ile aynı dönemde oluştuğunu tahmin edilmektedir.
3. En-Nasara Mahallesi: Hristiyan mahallesi olan bu mahalle zamanla hristiyanların da surun dışına çıktığını göstermektedir.
4. Es-Sadla Mahallesi: Kentin kuzey cephesinde kalan bu mahalle Sehliyye Mahallesi yakınlarında olup, taşçılar ve deri atölyeleri gibi sağlığa uygun olmayan iş yerlerinin bir kısmı bu arada yer almaktadır.

5. El-Halbe Mahallesi: Kentin batı yönünde olup sur dışındadır. Seyfüddevle zamanında burası Halep'e bağlı bir yerleşim birimi olmakla beraber o döneme ait birçok köşk bulunmaktadır.

3.2.7 Sokak ve Yapılar Arası İlişkisi

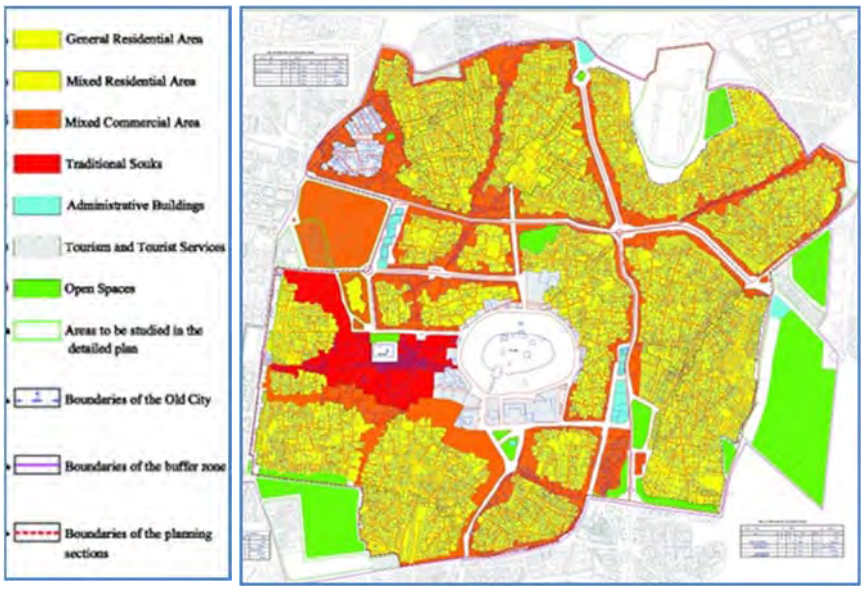
Halep tarihî kent dokusundaki sokakların çoğunluğu, geçmişten bu güne yapısı bozulmadan gelmeyi başaran dolambaçlı ve dar tabii taş döşeme sokaklardır. Genişlikleri 3-3,5 m arasında olan sokaklar iki tarafı kaldırımlı ve ortasında suyun akmasını sağlayan "yağmur suyu akaçlaması" görevini üstlenmiş bir akıntı kanalından meydana gelmektedir. Sokakların enine kesitinde, ortada derinliği 6-10 cm kadar az bir derinliği olan su kanalı ve yayalar için ortalama 1,0-1,3 m genişliğinde kaldırımlar yer almaktadır. Halep'te dar sokaklar, iki taraftan evlerin yüksek ve sağır, beden veya avlu duvarları ile sınırlanmış olup bu yüzeylerin arkasında yeşil, gölgeli, serin ve ferah avlular ile avlunun çevresinde yerleşmiş, evin kapalı mekânları yer almaktadır.

Şekil 3.30; Vekil evin misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2009)

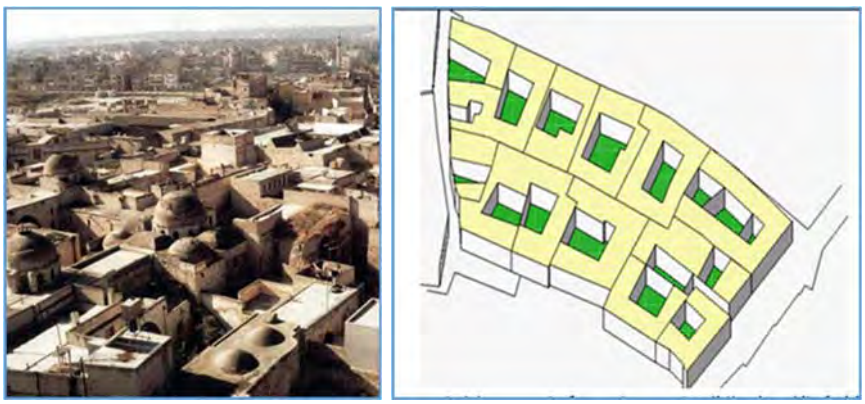
Geleneksel Halep konutları, dar sokakların birbirine bağladığı, bitişik nizamlı ve avlulu yapılar olarak tanımlanabilir. Halep geleneksel evlerinde yaşamın sokakla ilişkisi sınırlı tutulmuştur. Sosyal yapıda mahremiyet kavramının öne çıkmış olmasının bu noktada etkili olduğu söylenebilir. İlişkinin sokakla sınırlanmış olması ise konutlarda avlu eksenli bir yaşamın gelişmesini sağlamış ve sokaktan bakıldığında geleneksel bir Halep konutunun içinin nasıl olduğunu anlamayı imkânsız kılmıştır.

Dışarıdan çok sade görünen birçok yapının, içeride oldukça zengin mimari elemanlarla süslenmiş olduğu görülür.

Şekil 3.31; Halep haritası ve sarı ile işaretlenmiş geleneksel evlerin yerleri 2006).planı ve kesiti

Tarihi kent sokaklarının bazılarında, birinci kat hizalarında yapıların birleştiği görülmektedir. Bunun sebebi ise kısıtlı alanın verimli kullanılmak istenmesidir. Bu yöreye özgü bir oluşum olan 'abbara' evlerin düşey olarak birbirleriyle bütünleşik yapısının sokaklar tarafından bölünen, bir bakıma kamusal bir bakıma özel olan alanlardır.

Şekil 3.32; Halep Evlerin bitişik nizamı

Özellikle aynı ailenin farklı parselleri arasındaki geçişi sağlayan abbaralar, sokakları da birbirine bağlar. Kentteki bütün abbaralar ev sahibi ailenin ismiyle anılır. Girift kent dokusunda önemli röper noktaları oluşturan abbaralar, aynı zamanda buluşma yerleridir. Abbaralar genelde kabaca işlenmiş moloz taştan sivri, basık ya da

yuvarlak kemerli olarak yapılır. Taşların arasında kullanılan kırık testi parçaları gibi malzemeler de doğal bir yalıtım sağlar. Abbaralar beşik ya da çapraz tonozlarla örtülüdür. Yarı sokak olan bu oluşumlara, evlerin denk gelen noktalarında, bazen küçük boyutlu pencerelerin açılmıştır.

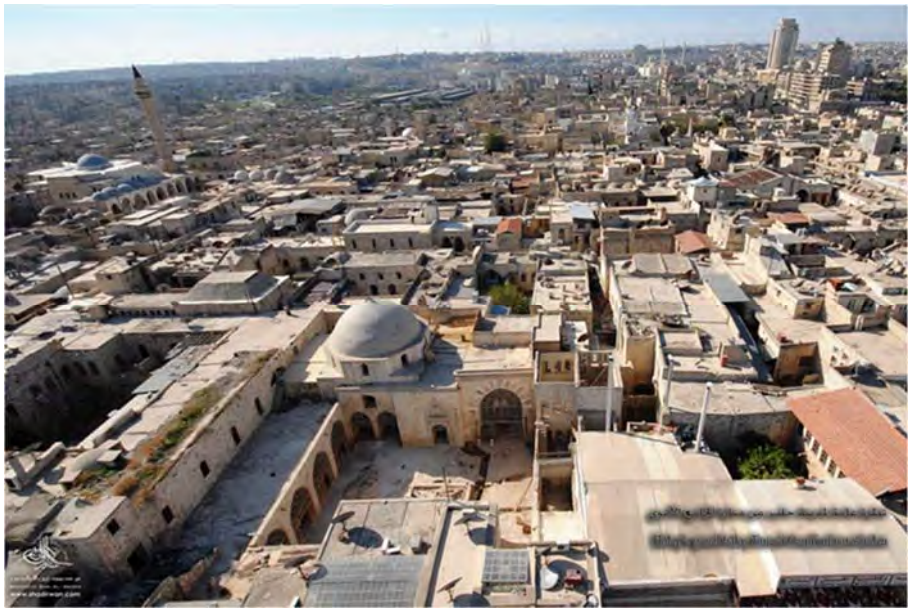
Şekil 3.33; Halep sokaklarında kabaltılar (M. Zeyn El Abidin, 2011)

Bu uygulama aynı iklime sahip olan Mardin, Gaziantep ve Diyarbakır'da görülmektedir. Abbara, genel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde "kabaltı" (kapı-altı ya da kab=oda anlamına gelir, yani odanın altı anlamında kullanılır) olarak bilinen geçişlerdir Mardin'de ise aynı işlevi ve ismi taşımaktadır. Sokaklarda bu tip geçişlere Gaziantep'teki yerel olarak ''kabaltı'' denilmekte olup, Abbaralar, güneşli ve sıcak yaz günlerinde gölgelik alanlar oluşturmaları ve görsel açıdan tarihi kent sokaklarına derinlik katmaları açısından önemlidir.

Şekil 3.34; Mardin'deki abbara örneği (M. Zeyn El Abidin, 2018)

İslam kentlerinin planlamasındaki temel unsur, cami ve mescitlerin kentin merkezine yerleştirilmesidir. Bu özellik İslami vazife anlayışından kaynaklanmaktadır. Cami ve mescitlerin ana vazifesi cemaatin namazlarını birlikte eda etmesidir. Bu sebeple camilerin kentin her yerine yakın ve girişinin kolay olmasına dikkat edilmiştir[47] **(Osman,1988).**

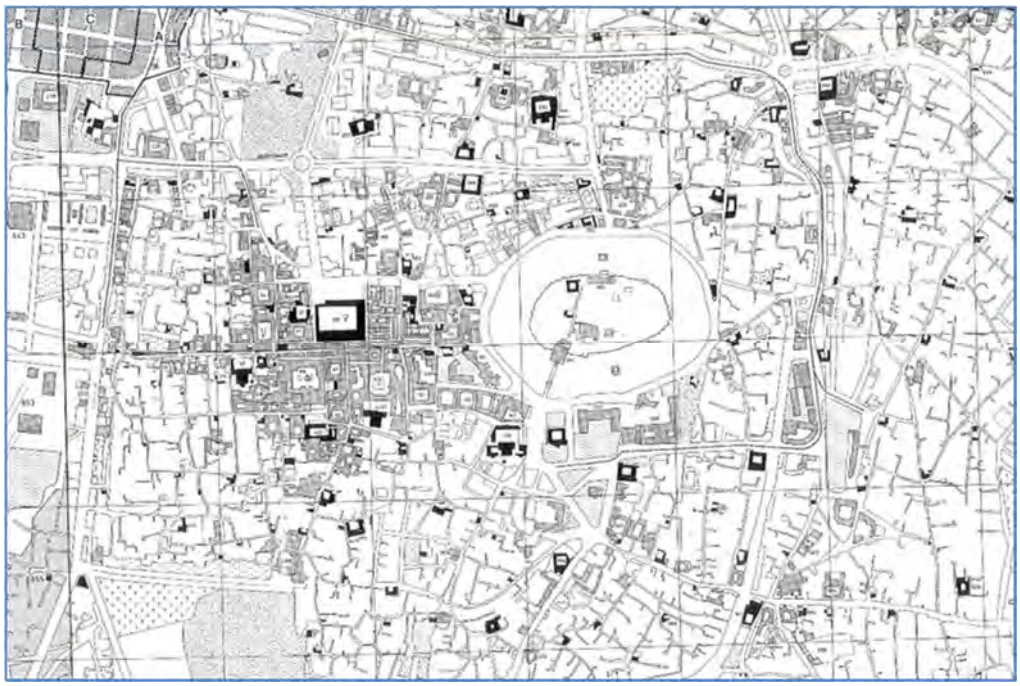
Şekil 3.35; Halep kentin merkezi, hanlar ve çarşılar ulu camii ile birlikte yer almaktadır (M. Zeyn El Abidin, 2009)

Yesreb kenti, örnek bir İslami kent modeli sayılmaktadır. Hz. Muhammed'in hicret hadisesini gerçekleştirmesinden hemen sonra islami kent kavramı doğmaya başlamıştır. Bu bağlamda, merkezdeki caminin hemen kenarına devlet kurumları yer almaktadır.

Osmanlı döneminde Halep kenti merkezi iktisadi aktivite özelliğiyle ön plana çıkmıştır. Geniş ve düzenli caddeler kesintisiz olarak kentin sınırına kadar uzanan ağlara açılmıştır. İslami kent planlamasının temelini, kentin ortasında iktisadi faaliyetlerin yer alması oluşturmaktadır. Kentin büyüklüğüne bakılmaksızın, temel iktisadi faaliyetler ana hanların içerisinde yapılmaktadır.

47 Osman Muhammed Abdulsattar: El-Madine El-İslamiyye, Alam ElMarife, El-Meclis El-Vatani Lilsakafe va El-Funun va El-Adab Bilkuveyt, 128 – Zul-Hicce Hicri 1408 / Miladi Ağustos 1988.

Bu hanlar ise kentin belirli bir bölgesinde bulunmaktadır. Böylesi bir merkezilik ortaçağdan itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Söz konusu planlama Osmanlı döneminde de devam etmiş ve kent merkezlerinde Bedesten (uluslararası ticaret merkezi) adı verilen yapılar inşa edilmeye başlanmıştır[48]

Şekil 3.36; Halep kentin merkezi, (H. Gaube, 1982).

İslam kentinde kamu tesislerinin çeşitli amaçları vardır. Bazıları dini hayatın bazıları da sivil hayatın gereksinimlerini karşılamak üzere inşa edilmişlerdir. Söz konusu tesisler, kentten kente ve dönemden döneme değişmiş ve çeşitlenmiştir. İnşaatları kentin ileri gelenleri tarafından yapılıp daha sonra vakfedilmiş ve böylece halkın tesisten yararlanması amaçlanmıştır.

Çarşılar ve merkezde bulunan büyük camiler kentin mimari dokusunda kritik ve önemli bir rol oynamışlardır. Buna karşın siyasi otorite merkezi mimarinin oluşması açısından çok kısıtlı bir role ya da hiçbir role sahip olamamıştır. Büyük kentlerde çarşı kentin merkezinde yer almaktadır. Bu konuda Ojain Feirt şu sözleri kaydetmiştir:

48 Raymound, 1986, a. g. e.

"Çarşı, doğu kentinin en seçkin ve tek kıstası olup bunu islam medeniyeti mirası saymamız mümkündür. Yoğun merkezi kentleşme, çarşılardan ve büyük camiden başlayarak kentin aktiviteleriyle birlikte radyal olarak dışarıya doğru gelişmektedir. İktisadi faaliyet, peş peşe halkalarla şeklinde düzenlenip önemine göre merkezin çevresine doğru genişleyerek artmaktadır. Halep'te ise coğrafi, tarihsel veya ekonomik faktörler işin içine girmektedir. Burada kentin çeşitli yönlere doğru gelişmesinin düzenli olmadığı görülmektedir. Bu da kentte iktisadi merkezlerin çoğalmasına neden olmuş ve iktisadi merkez artık tanımlanan yerinde yer almamıştır.''[49]

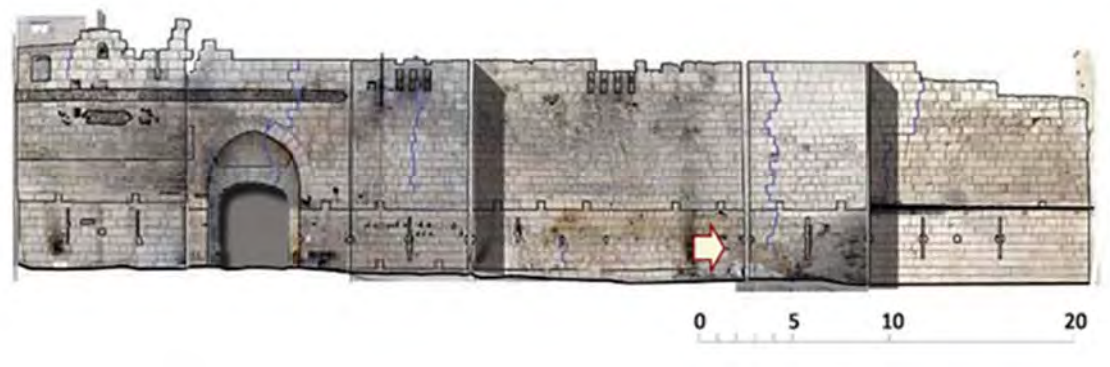
Şekil 3.37; Halep kentinin merkezinde yer alan Osmanlı döneminde inşa edilen Vezir hanı (M. Zeyn El Abidin, 2010)

Mahalleler, genel olarak 4-5 hektardan oluşmaktadır, halkın tamamının çıkarını gözeten ve işlerini çözmeye gücü yetecek bir şeyh (muhtar) başkanlık

49 Raymound, 1986, a. g. e.

etmektedir. Mahallenin nüfusu bin ile iki bin arasında olup 200 ile 400 aileye denk gelmektedir. Mahalleler arasında karmaşık, düzensiz kapalı caddeler ve sokaklar bulunmaktadır. Trafik genel olarak çarşıların yaygın olduğu ve halkın toplandığı ibadet mekânlarının bulunduğu kent merkezine doğru yönelmiştir.

Surlar, ticaret kentlerin kuruluşunda az da olsa bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra ticaret, kentin gelişmesinin ve kalkınmasının da en önemli müsebbiplerinden biri olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ticaretin içinde yağmalama ve gasp etme olduğundan güvenliği sağlamak adına tehlikelerden kenti koruyacak savunma surlarının inşa edilmesi gerekmiştir.

Şekil 3.38; Halep kentinin surları - Görünüş

Halep'in hızla büyümesi kentin surların dışına taşmasına sebep olmuştur. Ekonomik açıdan güvenliğin sağlanması ve savaşlar gibi etkenlerden dolayı inşa edilmek zorunda kalınan hisarlar, kentlerin yerleşim alanlarını kısıtlamaktadır. Ancak surlar ve içerisindeki kaleler, burçlar ve kapıların kentin güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. Söz konusu alanların yanı sıra, kentin kolayca savunulabilmesi, yiyecek ve araç gereçlerin rahatça taşınabilmesi için surlara paralel şekilde yapıların olmadığı boş alanlar bırakılmıştır. Bu durum aynı zamanda kentin içerisindeki dar ve kısıtlı alanların doğru bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır[50].

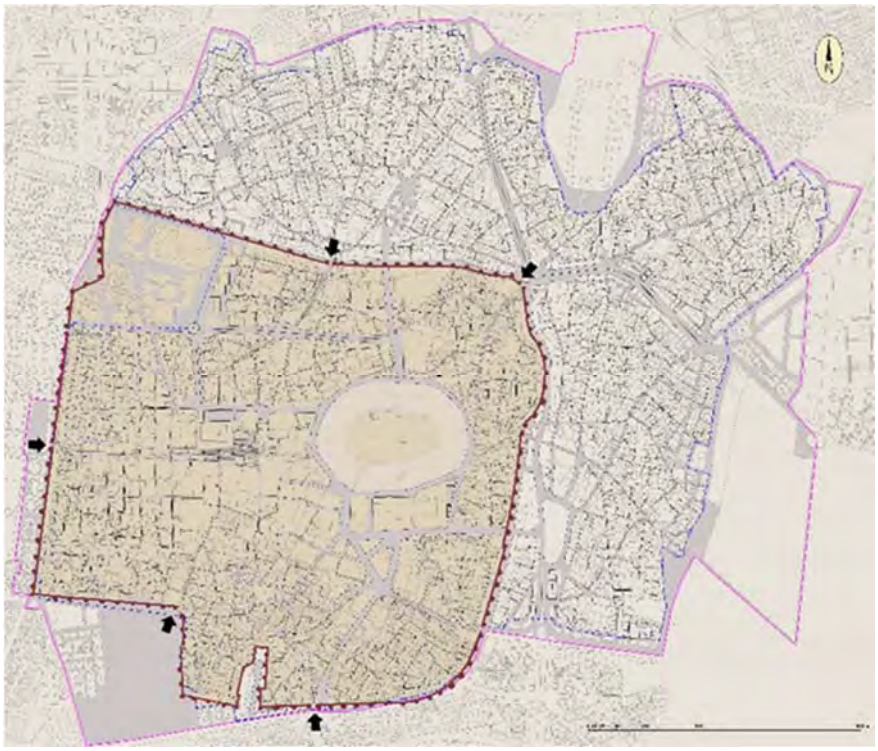
50 Osman, a. g. e.

Şekil 3.39; Halep kentinin surları. (M. Zeyn El Abidin, 2008)

Eski Halep'in bugünkü şeklini almasında İslam medeniyetlerinin, özelliklede Eyyubi ve Memluk medeniyetlerinin büyük katkısı vardır. Kentin surların dışına doğru gelişmesi 13. yy' da başlamıştır. Ancak günümüze kadar ayakta kalan mimari dokunun büyük çoğunluğu Osmanlı dönemine (1516-1918) aittir. Kentte dini, ticari ve sosyal amaçlı yapılmış pek çok anıtsal eser bulunmaktadır. Kale yakınında bulunan sokakların, çarşıların mimari dokusu ve planlanmasında hâlâ Helenistik Dönem ve Bizans Medeniyetinin izleri görülebilmektedir. Askeri Mimari

Kentin coğrafi ve stratejik yapısından dolayı çeşitli dönemlerde özellikle de islami fetihlerin ardından surlar ve hisarlar inşa edilmiştir. Halep kenti surlar ve hisarların yanı sıra, kapıları ile de ünlüdür. Savunma amaçlı inşa edilen kent kapılarının büyük çoğunluğu yıkılmasına rağmen Kınnesrin, Antakya, Al Hadid, Al Nasr Kapıları günümüze kadar ayakta kalmıştır.

Şekil 3.40; Halep kentinin suru ve ayakta kalan kapıları

Halep'in merkezinde bulunan ve birçok medeniyete ev sahipliği yapan Halep Kalesi, dünyanın en eski kalelerinden biridir. Kale, içindeki binalar, camiler, salonlar, depolar, dükkânlar ve tarihi eserleriyle bir şehri andırmaktadır. Milattan önce 3000'li yıllarda inşa edilen Halep Kalesi Mezopotamya devletlerine, Roma ve Bizans İmparatorluğuna, Emevîlere, Abbâsîlere, Zengîlere, Büyük Selçuklu Devletine, Memlüklülere ve Osmanlı Devletine ev sahipliği yapmıştır.

Halep Kalesi'nin günümüze kadar ulaşan yapısı ise Eyyubiler döneminin mimari özelliklerini taşımaktadır.

İslam kentlerinin genel görüntüsünden de anlaşıldığı üzere Halep'te de kent planı ticaret merkezli oluşmuştur. Kentin esas ağırlıklı kısmı ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı merkez bölgesi el-Medine'dir. Bab-ı Antakiyye'yi kaleye bağlayan hattın iki yanına yayılmış durumdaki Medine Halep'in en hareketli ve en canlı merkezi olmuştur. Ticaret dışında oturum için ayrılan bölgeler el-Beled olarak adlandırılmıştır. Oldukça karmaşık bir plana sahip olan bu ikamet alanından başka, sur dışında da mahalleler bulunmaktadır. Bu mahalleler kentin civarına yerleşen yeni etnik ve dini unsurların değişimine bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

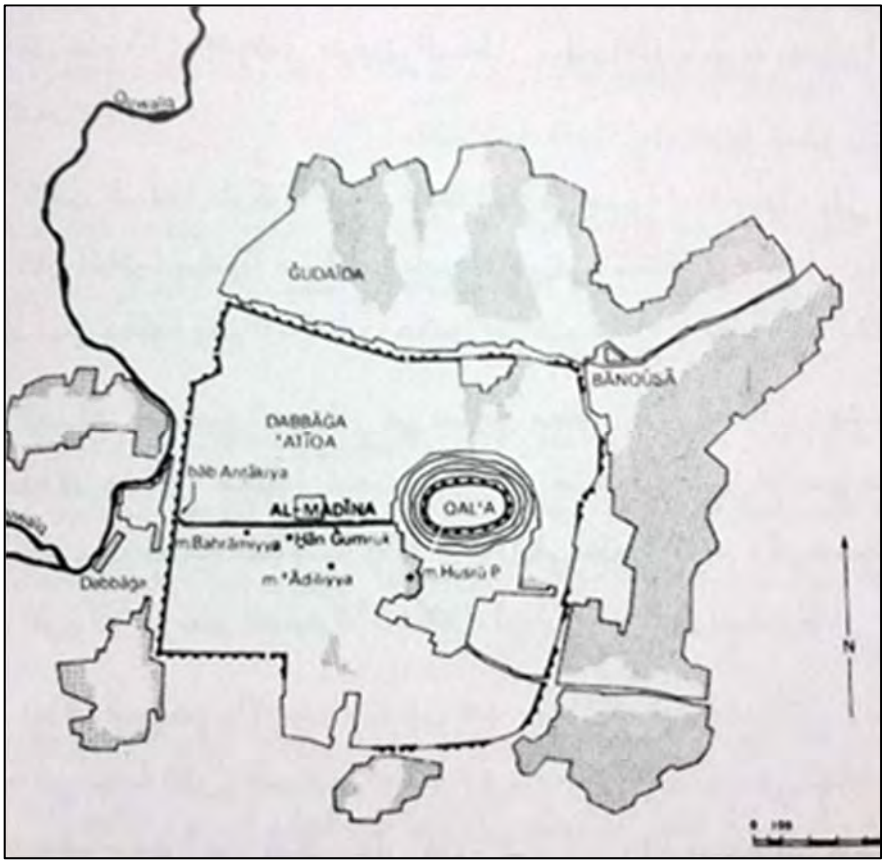

Şekil 3.41; Halep kent haritası

3.2.8 Konut alanları ile diğer alanlar arasındaki dağlımlar

Halep bir ticaret merkezi olarak Osmanlı döneminde gelişmiştir. Osmanlı döneminde kent boşlukları birleşme için değil geçici katılım ve karışım için düzenlenmiştir. Merkezi genel boşluğun çarşı ve diğer alanlardaki boşlukların temel nedeni, homojen olmayan fert ve topluluklar arasında mübadele, buluşma ile müşterek uygarlık kimliğinin ortaya çıkarılma çabasıdır (Jan Cloud,2008).

Jan Sofaje tarafından ortaya konulan haritalar sayesinde Halep'in kentleşme hareketini izlendiğinde, El-Medine olarak bilinen Osmanlı dönemindeki ticaret alanın 10,6 hektar olduğunu tahmin edilmektedir. Osmanlı döneminde ticaret alanı artmıştır. Ayrıca, toplam 56 çarşının 31'i ve toplam 53 hanın 19'u ticaret ortamının kendisinde yer almaktadır (Jan Cloud,2008) . Bu durum Osmanlı döneminde El-Medine bölgesinin kentleşme bakımından genişlediğini göstermektedir.

Şekil 3.42; Jan Sofaje tarafından ortaya konulan Halep haritası.

Yerleşim ve hizmet yapıları gibi fonksiyonel türlerin çeşitliliğiyle birlikte Halep kentinde Osmanlı döneminde inşa edilen yapıların tasarım ilkeleriyle ilgili olarak genellikle eski İslami dönemlerin etkileri görülmektedir. Osmanlı döneminde Halep'te inşa edilen konut mimarisinin farklı uygarlıkların etkileşiminin uzantısıdır. Klasik evlerin tasarımlarında gözetilen en önemli tasarım kriterlerinden biri, sokaktaki insanlar ile ev ahalisi arasında göz teması olmamasıdır. Bu sebeple evin doğrudan dış kapıyla bağlantısı yoktur. Evin ana kapısıyla avlusunu birbirine bağlayan uzun bir koridor olduğu görülmektedir. Klasik Arap evleri dışarıdan basit ve gösterişten uzak bir özellik taşımaktadır. Bu da evin dış dünyası olan cadde veya sokaklarla, odalar ve koridorlardan oluşan iç yüzeyler arasında bir çelişkiye işaret etmektedir. Tasarımlar, iklimsel özellikler ile İslam medeniyetinin örf ve adetleriyle her zaman uyumlu olmuştur. Evler, selamlık ve harem olarak ikiye ayrılmıştır. Buna ek olarak hamamlar ve hanlar gibi hizmet yapıları da mevcuttur.

Şekil 3.43; Halep'in dar sokakları (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Osmanlı döneminde inşa edilen camilerin mimari tarzı, Osmanlı dönemi öncesinden oldukça farklıdır. Camilerin namaz kılınan alanını kapsayacak şekilde büyük bir merkezi kubbesi bulunmaktadır. Birçok kaburgadan oluşan (çoğu zaman 16 kaburga) minare de kurşun kalem şeklinde olup son bölümü sivri konik şeklini almaktadır. Kıblegahta daha önceki dönemlerde bulunan sütunlar bulunmamaktadır.

Osmanlı döneminde Arap kentlerinin tamamında olduğu gibi Halep'in mekân örgütlenmesinde, ticari merkezin yanında, kentin merkezinde inşa edilen büyük camiler önemli role sahiptir. İnşa edilen bu büyük camiler, aynı zamanda o kentte ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuş ve kentin gelişimini yönlendirmişlerdir. Siyasi merkezler kentin yapılaşmasında etkili olmuş olsa da büyük camilerin gölgesinde kalmışlardır. Sonuç olarak Osmanlı dönemi Arap kentlerinde mekân örgütlenmesinin belirleyici unsuru ekonomik merkez olmuştur (Raymond,2000).

Matrakçı Nasuh tarafından Mecmua-i Menazil'de de belgelenmiş olduğu gibi 16.yüzyılın başlarında oldukça geniş bir alana yayılan Halep sancağının doğu sınırı Fırat Nehrine, batı sınırı da Amanos Dağlarına ve Akdeniz'e kadar uzanmaktadır. 1516-22 yılları arasında Antakya'nın müstakil bir sancak olması sebebiyle Halep'in Akdeniz'e açılan limanı olmamıştır. 1523'te Antakya sancağı Halep'e bağlanınca

Halep, doğrudan Akdeniz'e açılan bir bölge haline gelmiştir. Burada bulunan Süveyde ve İskenderun iskeleleri, Halep'in ihtiyaçlarına cevap verebilecek kadar gelişmiş olmadığı için 16.yüzyılın sonuna kadar Halep'te deniz ticareti Trablusşam iskelesinden yapılmıştır. Arap kentlerinin ortak özelliği, kent merkezinin sahip olduğu güçtür. Ekonomik hareketliliğin toplandığı bu merkezi bölge kendine özgün ve kentin geri kalanından oldukça farklı bir karaktere sahiptir. Bu bölgelere Halep'in "Medine" sinde olduğu gibi özel isimler verilmiştir. Bu bölgenin sınırları kolayca ayırt edilebilmektedir. Belli bir ürün üzerinde isim yapmış pazarların, büyük dış ticarete ve en kıymetli ürünlere (baharat, kumaş vb.) ayrılmış kervansarayların yoğun olarak bulundukları bölge bu merkezlerdir. Bazı zanaatkârlar da bu merkezlerde kendilerine alan bulabilmişlerdir (Tekin,2008).

Şekil 3.44; Halep Şehri, Matrakçı Nasuh, (Mecmua-i Menazil, 1537).

Medine adı verilen bu ticari merkezlerden çıkan geniş, düzenli ve büyük sokaklar boyunca, insanların, ürünlerin ve konutların yer aldığı semtlerden geçip kent dışına doğru hareket etmesi sağlanmaktadır.

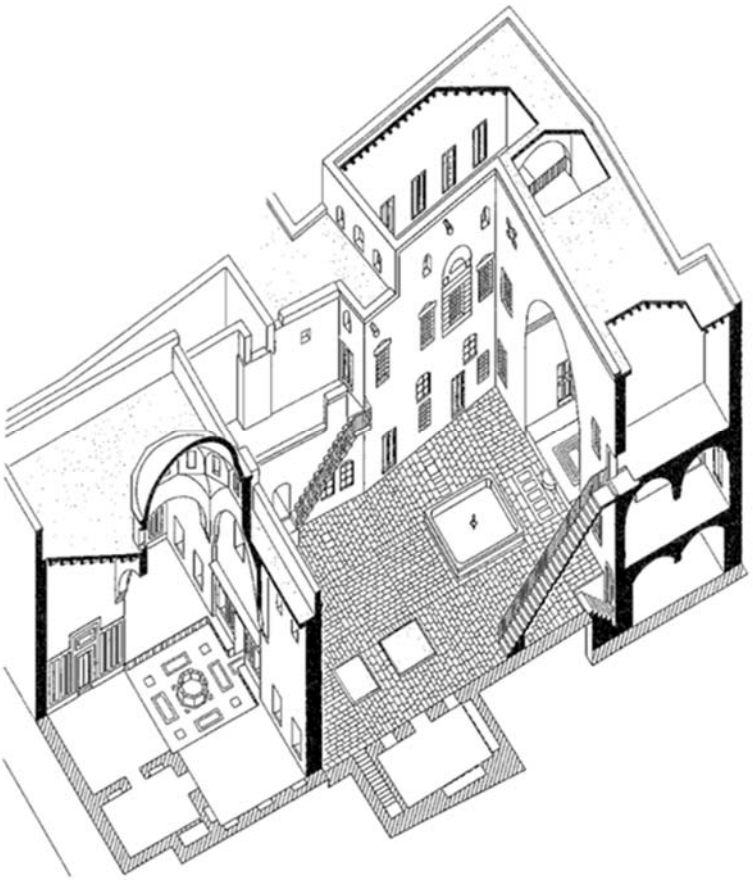
Osmanlı dönemi Arap kentlerinde ana caddeden başlayıp sonu genellikle çıkmaz sokakla biten yol ağları, aile kavramının, toplumun geri kalanından soyutlama eğiliminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kentlerde, ilk beklenti özel yaşamı dışarıyla her türlü ilişkiden yalıtabilmektir. Çıkmaz sokak, rastlanıldığı kentlerin yani aşağı yukarı tüm eski Medinelerin konut tipinin çok mantıklı bir sonucudur. Çıkmaz sokak, geleneksel Müslüman kentçiliğinin temel unsurudur.

3.3 HALEP KONUTLARI

3.3.1 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Plan Tipolojisi

Halep kentinin tarihin her döneminde yerleşim alanı olarak seçilmesi, tarihsel kimliğini kuvvetlendirmiştir. Kentin tarihî kimliğini oluşturan öğeler arasında; avlulu evleri ve sokakları büyük önem taşımaktadır. En az beş bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu tahmin edilen Halep'in, geleneksel evleri de yüzyılların verdiği tecrübe sonucunda gelişerek, kentin tarihi kimliğine ve iklim şartlarına en uygun duruma gelmiştir.

İklim, geleneksel Halep evlerinin planlanmasını etkileyen en önemli unsurdur. Kentin yer aldığı bölgede yazlar çok sıcak ve kurak, kışlar çok soğuk ve yağışlı geçmektedir. Bu nedenle evler, güneşten yaz aylarında en az, kış aylarında ise en fazla yararlanmak üzere tasarlanmış, evlerde yazlık, kışlık ve mevsimlik bölümlere yer verilmiştir.

Şekil 3.45; 17. ve 18. yy.'a ait bir Halep geleneksel evin aksonometrik kesiti (Urben Form in The Arap World).

Kışlık kısımda bulunan çok sayıda pencere yine ısıdan faydalanmak için düzenlenmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere, iklim koşulları Halep ev mimarisinin şekillenmesindeki en büyük etkenlerden birini oluşturmaktadır. Evlerdeki mevsimlik kısımlar da, iklimin etkisiyle doğuya ya da batıya doğru yönlendirilmiştir.

Ev mimarisini etkileyen diğer önemli bir unsur da, aile yaşantısının gizli tutulması esasını içermektedir. Böylece evin mahremiyeti yüksek duvarların arkasına gizlenmiş, dışarıya açılmamıştır. Bu durum yalnızca, dışarıya kapanma şeklinde olmamıştır. Aynı zamanda, yan evlerle de ilişki duvarlarla sınırlandırılmıştır. Avluda geçen günlük yaşam, ev dışından görülmemektedir. Bu durum evlerin fiziki güvenliğini de sağlamaktadır. Çevresel ve sosyal yaşantının gereği olarak, ev mimarisi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Halep geleneksel konutlarında yaşam evin avlusunda başlamaktadır. Mahremiyet kavramının bu yapıların şekillendirmiş, yapılarda sokak-avlu ilişkisini şekillendirmiştir. Yapılarda çoğunlukla, sokaktan önce bir aralığa buradan da avluya geçilir. Böylelikle avludaki yaşamın sokaktan görülmesi engellenmiş olur.

Eğer sokak-avlu arasında, geçiş mekânı yoksa duvar ya da ahşap kafes gibi ayırıcı elemanlarla sokak avludan koparılmıştır.

Geleneksel Halep Evleri, sokaktan yüksek taş duvarlarla görsel olarak koparılmış, bölgede hayat adı verilen iç avlu etrafında konumlanmış yapılardır. Evler dar sokaklar içerisinde bitişik nizam olarak inşa edilmiştir. Bu sistemde inşa edilen evlerde komşu eve bakan cephelere pencere konulmayarak mahremiyet sağlanırken, pencere olması durumunda yüksek kota yerleştirilerek komşuluk ilişkilerine dikkat edilmiştir.

Halep Evleri'nde eyvan, iki yanına aldığı odalarla birlikte planı oluşturan ana birimdir. Yanındaki odalara açılan yüzeylerde oda kapısı ve pencereleri yer alırken, arka yüzeyi bir kapı ve pencerelerle başka bir odayla bağlantılıdır. Eyvanlar genellikle zemin kotundan yüksekte konumlanmıştır.

Şekil 3.46; Halep'teki Açık baş evinin avlusu ve eyvanı (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Geleneksel Halep Evleri'nde odalar yan yana gelmek suretiyle evi oluştururlar. Odalar bir avlu etrafında yan yana dizilmişlerdir. Zemin kotundaki odalara geçişler avludan, üst kattaki odalara ise yine avlu içinde yer alan dış merdivenlerden ulaşım sağlanmaktadır. Halep evlerinin plan şeması, sadece Osmanlı dönemine ait olmayıp daha önceki dönemlere de aittir.

Osmanlı döneminde geleneksel evler üç ana bölümden oluşmaktadır: Selamlık bölümü (kabul yeri), harem bölümü (yaşam ve yatak) ve hizmet bölümü (saraylarda veya geniş evlerde hizmetçilere tahsis edilen bölüm). Odalar evin avlusunun etrafında yer almakta olup tek katta yer alabildikleri gibi iki kata da dağılabilmektedir. Evlerde tavana çeşitli şekiller verilerek oluşturulan ahşap süslemeler barındıran eyvan bulunmaktadır. Eyvan, dördüncü duvarı olmayan ve avluya açılan odadan oluşmaktadır. Dördüncü bölümü kuzeye açılmakta olup seviyesi evin zemin seviyesinden bir basamak kadar daha yüksektedir. Eyvanın tacı olarak adlandırılan bir de kemeri bulunmaktadır. Söz konusu kemer, ablak taşından oluşan bir çerçeveyle süslenmektedir. Ablak taşı, oyma biçiminde geometrik süslemelerle süslenmiştir. Eyvanın tavanında, acem adı verilen renkli ahşap süslemeler bulunmaktadır. Güneş ışınlarının odaya kontrollü girmesini sağlamak amacıyla eyvan genellikle evin avlusunun güneydoğu kısmına inşa edilmiştir. Her evde, siyah beyaz renkli sık döşenmiş ve dev taşlardan yapılmış olan, iki veya üç bölümden oluşan büyük bir salon bulunmaktadır. Sadece misafirlerin kullandığı ve belli münasebetlerde açılmalarından dolayı duvarlarının iç taraftaki vitrini, ahşap tavanları ve sedef kaplamalı mobilyaları bakımından bu odaların iç süslemeleri özenle yapılmıştır. Klasik Arap evlerinde

bulunan odaların özelliklerinden biri de odalarında iki farklı kot seviyesi olmasıdır. Birincisinin girişi alçak zeminden oluşmakta olup adına eşiklik denmektedir. Burası mermer mozaik ve renkli taşlarla kaplanmıştır. Yüksek olan bölüm ise, yaklaşık 50 cm daha yüksektir ve buraya basmak denilmektedir. Üzeri hasır ve seccadeyle örtüleceği için bu bölüm, süslemelerden yoksun basit bir karodan yapılmıştır (Cerar,1990).

Şekil 3.47; Açık Baş evindeki misafir odasının tavanı (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Şekil 3.48; Açık Baş evindeki misafir odasının giriş kısmı (M. Zeyn El Abidin, 2008)

Arap kentlerinin konutları hakkında pek çok bilgiye ulaşmak mümkündür. Geleneksel ev, teorik nitelikte pek çok düşünceye konu olmuştur. Bu konutlar, çağdaş dönem başlamadan önceki Arap kentlerinin zengin ya da orta halli evleridir. Kent arkeolojisi, bu tip ev konusunda birçok bilgi sunmaktadır.

Halep'teki ekonomik merkezi çevreleyen bölgede J.C.David'in önerdiği sınıflandırmanın bir tipine ait burjuva konutu, ortalama yüz ölçümü 400-900 m^2 arasında değişen, bir iç avlusu, bir eyvanı, zengin süslemelere sahip bir kabul odası ve

bir üst katı bulunan evlerdir. Genellikle zengin tüccarların oturdukları Suveyka Ali, Ferafire ve Seffahiyye gibi zengin semtlerinde bu tip evlerden çok sayıda bulunmaktadır. Daha sınırlı yüzölçümü ve daha az lüks düzenlemeleri ile ayırt edilen başka tip evler de merkezi burjuva konut sahasını tamamlamakta, Cellum' da ve kalenin güney doğusundaki bölgede yer almaktadır. Boyutları 80 ile 200m^2 arasında değişen, düzenlemeleri çeşitlilik taşımayan, küçük tüccarlara ve zanaatkârlara ait en basit evler kentin sınırlarında, kuzey varoşunda ve surlara bitişik varoş kesimlerinde yaygındır. Kentin doğu varoşunun sınırlarında ve güney varoşlarında ise, kısa süre içinde göç etmiş yoksul halk kesimleri yaşamaktadır. Bu kesim kente "yarı kırsal" bir köy yaşam biçimini taşımıştır. Karlık ve Tatarlar adlı semtler yerlere örnek olarak gösterilebilir (Tekin,2008).

Şekil 3.49; Canbulat Evi, 17. Yüzyılında inşa edilmiş. (M. Zeyn El Abidin, 2009).

Suriye evlerinde diğer Arap kentlerinde alışılagelmiş tarzın dışında gelişmelerin izleri görülür. Şam, Hama ve Halep evlerinde avluda büyük bir kare havuz, taş bir yükselti ve bitkiler bulunur. Büyük evler "T" biçiminde, dekorasyonu zengin, yerleri mermer döşeli, duvarları lambri, tavanı ahşap bir yapıya sahiptir. Üst katta konukları kabule ya da yatırmaya ayrılmış bir oda bulunur. Bu odaya 'murabba' adı verilir. Halep evlerinde, yerin yarım kat ve kayaya kazılmış bir kat altında çok geniş mahzenlere rastlanır. Bu mahzenler, erzak için depo ve yaz sıcaklarına karşı sığınak görevi görmektedir. Düzenlemelerdeki lüks ve çeşitlilik doğal olarak evin boyutlarına yani ev sahiplerinin toplumsal kategorilerine göre değişir. Halep evleri, Anadolu'nun en eski evlerini anımsatmaktadır. Özellikle evler kesme taş ile inşa edilmiş olup, çoğunlukla mahremiyet nedeniyle etrafı yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Halep'in geleneksel evleri tek ya da iki katlıdır. Yüksek katlarda bile caddeye bakan

pencerelerin bulunmaması dikkat çeker. Yaz aylarında evlerin damlarında yatılır. Yapılar hemen hemen birbirleriyle eşit yüksekliktedir. 19. yüzyıldan itibaren surların dış kısmına da evler yapılmış, konut yapımlarında genişleme ve çoğalma görülmüştür. 20.yüzyılın başlarından itibaren de küçük bahçelerle çevrili, küçük ailelerin barınabileceği binalar yapılmaya başlanmıştır. Halep'in nüfusundaki hızlı artış konut talebini de beraberinde getirmiştir. Halep'in yoğun nüfus artışına paralel olarak kentleşmesindeki bozulmalar gayrimenkul satış belgelerinin her sayfasında açıkça görülmektedir. Halep'te daireler dar, alım satımlar sık, fiyatlar da oldukça yüksektir. Aşırı konut talebi açıkça görülmekte olup yeni bina inşaatları bu aşırı talebi karşılayamamıştır. Bu demografik baskı sonucunda mevcut konutların küçük bölümlere ayrılması geçici bir fayda sağlamıştır. Halep'in en güzel ve en iyi korunmuş evlerinin zenginlere ait evler olduğu görülmekte, yine tarihi hakkında en net bilgilere ulaşılan evler bu evlerdir (Raymond, 2000).

Şekil 3.50; Salahiyye Evi, 18. Yüzyılında inşa edilmiş. (M. Zeyn El Abidin, 2009).

Şekil 3.51; Salahiyye Evinin 2. avlusu. (M. Zeyn El Abidin, 2009)

Plan düzenini oluşturan mekânlar; yaşama mekânları ve servis mekânları olarak ikiye ayrılabilir. Yaşama mekânlarını açık mekânlar (avlu), yarı açık mekânlar

(eyvan) ve kapalı mekânlar (oda) oluştururken servis mekânlarını mutfak, tuvalet, kiler ve depolar oluşturmaktadır.

3.3.1.1 Odalar

Kapalı mekânlar arasında, mimarisi nedeniyle tasarımı yönlendiren temel mekân yaşama birimidir. Odalar gündüzleri oturulan, misafir kabul edilen, yemek yenilen; geceleri ise hem oturma hem yatak odası işlevini gören mekânlardır. Konaklardaki ve büyük evlerdeki köşk odaları daha özenli olup, bezemeli ahşap kirişlemeli ya da ahşap kaplamalıdır. Ev tasarımındaki birim tekrarlarının en önemli nedeni ailenin genişlemesiyle yaşama birimine duyulan ihtiyaç olmuştur.

Şekil 3.52; Halep Geleneksel Evlerinde avlunun etrafındaki odalar – Gazale evin zemin kat planı

Geleneksel Halep konutunun kapalı mekânları olan odalar, çok amaçlı olarak kurgulanmışlardır. Odalarda; yemek yeme, oturma, yatma, misafir ağırlama ve hatta yıkanma gibi birçok farklı ihtiyaç karşılanır. Odaların iç düzenleri toplumsal özelliklere göre planlanmıştır. Evlerde duvarlar kalın, pencere içleri geniş, dışta cam içte tahta kapaklar vardır. Kışın soğuk havalarda çift kat muhafaza, evi sıcak tutmaktadır. Odalar nacarlı olup (ahşap lambiri), tavanlar yüksek (3 metreye yakın) yukarı kısımlarda da kuş pencereleri bulunmaktadır. Pencereler evin hayatına bakar,

sokağa bakan pencereler genelde cumbalıdır. Zemin katta yer alan odalara alt ev, merdivenle çıkılan odalara üst ev denilir.

Evlerin en önemli odaları, oturma ve kabul odalarıdır. Evin en gösterişli ve ferah bölümüne konumlanmış olup genellikle evin zemin katında bulunurlar. Kuzey kanatta yer alan, evin diğer odalarından daha ferah ve bezemeli oda, misafir kabul odası olarak kullanılmaktadır. Bazı odalarda seki altı vardır. Burası ayakkabıların çıkarıldığı bölümdür. Seki altı ile odanın esas oturma bölümü (seki üstü) arasında 20-30 cm'lik kot farkı vardır.

Şekil 3.53; Halep Geleneksel Evlerindeki Avlu - Basil Evi (M. Zeyn El Abidin, 2008)

Şekil 3.54; Odaların giriş kısmındaki seki yeri- Zemeriye Evi (M. Zeyn El Abidin, 2005)

Odaların birçoğunda ısınma ile ilgili bir donanım yoktur. Geleneksel Halep konutlarında ısınmak için genellikle mangal ya da soba kullanılmıştır. Zenginlere ait evlerin bazılarında Gazale evinde olduğu gibi misafir odalarında şömine görmek mümkündür. Ancak, mutfaktaki ocaklar dışında duvarda ısınma amaçlı kullanıldığı anlaşılan küçük ocakların bulunduğu örnekler de mevcuttur.

3.3.1.2 Avlu

Giriş katındaki biçimlenmeyi belirleyen en önemli öğe olan avlu, Halep evlerin büyüklüğüne göre boyutlandırılmış olup evin merkezi niteliğindedir. Mekânlar arası bağlantının sağlandığı ortak alandır. Günlük işlerin büyük çoğunluğu burada yapılır. Özellikle yaz aylarında, gündüzleri oturulan ve geceleri yatılan, üstü açık bir oda şeklindedir. Düğün, nişan, taziye gibi eylemlerin gerçekleştirildiği ve özellikle kadınlar için gündelik hayatın geçtiği mekândır. Avlu, evlerin omurgası gibi bir niteliğinde olup eyvanın tamamlayıcısıdır. Halep evlerinde avlu genellikle üstü açık kare veya dikdörtgen şeklindedir. Evin odaları bu avlunun iki tarafında sıralanır. Özellikle yaz aylarında serin olduğu için ev halkının zamanının büyük bir kısmı avluda geçmektedir. Büyük aile yapısına sahip olan Halep evlerinde haremlik ve selamlık birimleri gelişmiştir, bu birimleri birleştiren avludur (Tekin,1997).

Bölgede kış aylarında kuzeybatı yönünden esen rüzgârın egemen olması nedeniyle konutlar devamlı rüzgâr yönü dikkate alınarak genellikle güneye doğru yönlendirilmiştir. Havanın genelde sıcak ve güneşli olması nedeniyle de sokaklar dar tutularak günün her saatinde sokağın iki yanında yer alan avlu duvarlarının gölge vermesi sağlanmıştır.

Avlunun bir diğer özelliği de mutlaka ortasında mermerden yapılmış “bürke” denilen fıskiyeli bir havuz veya bir kuyunun bulunmasıdır. Bu havuzlar suyun sesinin ve serinliğinin hissettirecek şekilde tasarlanmıştır. Havuzlar genelde, kare, dikdörtgen, yuvarlak, altı ve sekiz köşeli olarak yapılmışlardır. Avluda kullanılan ağaçlar genellikle; limon ağacı, kolonya çiçeği, Yasemin çiçeği, Halep Gülü çiçeği olarak sıralanabilir. Her avluda gölge mekân yaratmak amacıyla mutlaka asma bitkisi kullanılmıştır.

Şekil 3.55; Açık Baş evindeki avlı (M. Zeyn El Abidin, 2008)

Şekil 3.56; Açık Baş evindeki su ögesi (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Şekil 3.57; Balit evindeki kullanılan yeşil öğeleri (M. Zeyn El Abidin, 2005).

3.3.1.3 Eyvan

Genellikle avlu seviyesinde olan ve bir iki basamakla çıkılan eyvan birimi, Halep ev mimarisindeki en önemli öğedir. Çoğunlukla iki tarafı kapalı, avluya bakan kısmı açıktır. Eyvanlar yazın güneşten daha az etkilensin diye kuzeye doğru yönlendirilmiştir. Eyvanın zemini ve duvarları dışı yapılmıştır (Erginbaş,1953).

Şekil 3.58; Açık Baş evindeki eyvan (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Eyvan ise avludan sonra, özellikle sıcak yaz günlerinde evin en çok kullanılan bölümüdür. Genellikle evin güney kanadında bulunan eyvanlar üç tarafı kapalı ve bir tarafı kemer ya da kemerle avluya açılan bir yaz odası şeklindedir.

Bir yaz odası görünümünde olan eyvan birimi, ev halkının en fazla zaman geçirdiği mekândır. Eyvanların üst örtü sistemi, kavak kirişli dam veya tonozdur. Evlerin çoğunda, odalara giriş eyvan biriminden sağlanmaktadır. Eyvanlar evin, en geniş açıklıkları olduğundan, kemerleri de aynı oranda süslü ve göz alıcıdırlar (Sözen, 1971).

Şekil 3.59; İbrahim Katırağası evindeki eyvan (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Genel olarak, sıcak iklime sahip yörelere özgü bir mekân olarak karşımıza çıkan eyvan; halkın sosyal yaşamıyla bir bütün oluşturmuştur. Eyvanlarda yöresel malzeme olarak taş kullanılmıştır. Dış etkenlere karşı koruma işlevi gören eyvan, gölgelik görevi üstlenir ayrıca ışık-gölge karşıtlığı mekânda ince bir ayrım yaratmaktadır.

Eyvanların üstü genellikle beşik tonozla örtülüdür. Çoğunlukla tek açıklı olup güneye bakar. Bugün yapılan eklemelerle, birçok evde eyvanların önü kapatılarak kapı ve pencere eklenmiş, böylece hem kışın soğuktan etkilenmesi önlenmiş hem de yeni bir oda oluşması sağlanmıştır.

Eyvanın bir diğer özelliği de açık alan avlu ile kapalı mekânlar arasında yarı açık bir geçiş mekânı olmasıdır.

3.3.1.4 Kiler

Kiler, bodrum katlarında yer almakta olup, evlerin genellikle depolama amaçlı kullanılan mekânlarıdır. Hem yiyeceklerin saklanmasında, hem de kışlık yakacak ve erzakların depolanmasında bu kilerler kullanılmıştır. Yazın en sıcak günlerinde bile yiyeceklerin uzun süre bozulmadan kalmasını sağlayan bir serinliğe sahiptir.

Şekil 3.60; Açık Baş evindeki kiler kısmı (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Kilerlere fazla yüksek olmayan, sade bir kapıdan geçilerek içeriye girilir. Genellikle döşemeleri ve duvarları doğal taş olup, üst örtüsü beşik veya çapraz tonozdur. Bodrum katları, toprağa yarı gömük olup, bu mekânlar pencerelerle avluya açılmaktadırlar.

3.3.1.5 Islak Hacimler

3.3.1.5.1. Mutfak

Yapım tarihi eski olan evlerde özgün mutfağa rastlanılmamıştır. Geçmişte, avlunun bir köşesinde yakılan ateş üzerinde yemek pişirilmiştir. Mutfağı olan evler ise geç dönemlerde yapılan evlerdir. Bugün birçok evde ek bölümler yapılarak veya mekânlar bölünüp su tesisatı çekilerek yeni mutfaklar oluşturulmuştur.

3.3.1.5.2. Banyo

Evlerin hiçbirinde özgün banyo yapılmamış, evlerin birçoğunda banyo sonradan eklenmiştir. Odalarda seki altında yer alan yaklaşık 130 cm x 130 cm boyutlarında, bir taş sırasıyla sınırlandırılmış alanda yapılmaktadır. Yıkanmak için kuyudan büyük ibriğe doldurulan su, odadaki ocakta ısıtılmaktadır. Banyo ihtiyacı gerektiğinde su gideri oluşturulan kapı eşiğinde ayakkabılık denilen yerde yıkanılırdı.

Halep'te hamam kültürünün yaygın olması sebebiyle evde banyo vs gibi mekanlara yer verilmemiş olup, çok nadir olarak birkaç evde geleneksel banyo (hamam şeklinde) bulunmaktadır.

3.3.1.5.3. Tuvalet

Tuvaletler kokuyu engellemek ve kanalizasyon bağlantı mesafesini kısaltmak amaçlı avlu ile doğrudan bağlantılı, yaşama birimlerinden uzakta ve sokağa yakın bir noktada olmasına dikkat edilerek, giriş kapısının yanında yapılmıştır.

3.3.1.6 Damlar

Konut birimlerinin dışına çıkıldığında evlerin damlarında kültürel bir etki görülmektedir. Damlar, evin çatı kısmını oluşturmaktadır. Zemin kattaki açık mekân gereksinimi avlu tarafından karşılanırken, üst katta avlunun yerini dam almaktadır. Dam, günlük işlerin yapıldığı, mevsimlik yiyeceklerin kurutulduğu, geceleri yatılan ve yaz aylarında yoğun olarak kullanılan açık bir mekânlardır. Damların yaz akşamlarında bu denli işlevli olmasından, konutlar arası mahremiyet olgusunun varlığı sorgulanmaktadır.

3.3.2 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Cephe Düzeni Tipolojisi

Cepheler, sokak cepheleri ve avlu cepheleri olarak iki bölümde incelenmiştir.

3.3.2.1 Sokak Cepheleri

Halep'in eski mahallelerinde bulunan ve asırlar boyu geçirdiği değişimlerle belirli bir karaktere ulaşan sokaklar, gerek ev-sokak ilişkisi gerek sokak boyunca devam eden daralmalar-genişlemeler ve gerekse sokakların kesişme noktalarında meydana gelen birbirinden farklı perspektiflerle son derece ilginç kent dokusu meydana getirmektedirler. Dış sokağa bakan taş duvarlar iki kat yüksekliğindedir ki bu sayede sokaktan evler görünmez.

Bununla beraber, eğer yapının sokağa cephesi varsa bu cephelerin de en az iç cepheler kadar özenilerek inşa edilmiş olduklarını söylemek yanlış olmaz. Özellikle çıkmalardaki ahşap işçilikler, pencerelerdeki süslenmiş demir parmaklıklar ve ahşap giriş kapıları gibi birçok detay abartısız tasarımların sokağa yansıyan en güzel örneklerindendir. Sokaklar ise genel olarak tüm kentte olabildiğince dardır ve böylelikle konutlar için maksimum kullanım alanı sağlanmaya çalışılmıştır.

3.3.2.2 Avlu Cepheleri

Avlu cephelerinde, süslemeli kapı, pencere, eyvan ve revakların oluşturduğu kemer boşlukları ile değişik süslemeli silmeler yer alır. Güney cephe ise en özellikli cephedir. Eyvan gibi ana mekânlar bu cephede bulunur. Cephelerde ön plana çıkarılmış olan eyvanın, eyvan açıklığı yarım daire ya da sivri kemerin yoğunlukla kullanıldığı biçimlere sahiptir. Eyvan kemerleri genelde tek açıklıklı olarak yapılmışlardır. İki açıklıklı örnekleri de görülen eyvanların dışa bakan kemerleri farklı şekil ve bezemelidir.

Şekil 3.61; Gazale evindeki iç cephe (M. Zeyn El Abidin, 2009).

3.3.2.3 Doluluk-Boşluk Oranları

Halep'te geleneksel konutlar sıcak-kuru iklim koşulları göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Sokak cephesi ile avlu cephesi doluluk boşluk oranları, pencere tipleri, boyutları ve diğer bazı elemanlar farklılıklar göstermektedir. Sokak cephesinde zemin kotta genelde sadece giriş kapısının olduğu görülmektedir. Bazen odalardan korunaklı pencere açıklıklarının da yapıldığı görülebilmektedir. Üst kotlarda ise avlu cephesine nazaran daha dar olan sokak cephesinde pencere açıklıkları avlu pencereleri gibi sık ancak şaharlı oldukları görülmektedir.

Avlu cephesinde oda, bodrum, kuş (tepe), çatı pencereleri, avluya ve sahanlığa açılan kapılar, eyvan, merdiven, sahanlık gibi yapı elemanları bulunmaktadır.

Evlerin en çok açıklığa sahip olduğu bu cephe, genellikle güneye bakmakta olup, yaklaşık üçte biri açıklıklardan oluşmaktadır. Yazlık, kışlık şeklinde ayrılmış birden fazla binadan oluştuğunda ise cephelerdeki doluluk boşluk oranlarındaki farklılık göze çarpmaktadır. Kışlık evler daha az açıklıklı tasarlanmaktadır.

Oda pencereleri eşit aralıklarla oda cephesi boyunca dizi halinde bulunmaktadır. Pencerelerin iç kısımlarında ise iki kapaklı ahşap panjurlar bulunmaktadır. Bu kapaklar yazın direk gelen güneş ışınlarından, ışınımdan koruyup kışın soğuğun etkisini kırmaktadır.

Şekil 3.62; Sokağa açılan parmaklı pencereler (M. Zeyn El Abidin, 2010)

Bu pencerelerin bulunma sebebi yarı açık mekân olarak tasarlanmış olan eyvanların kullanılarak, çapraz havalandırma, doğal aydınlanma sağlanmasıdır. Mahremiyet ve soğuktan korunum amacıyla da kapaklar ve parmaklıklar yapılmıştır.

Bodrum pencereleri avlu zemininin biraz üzerinde ya da altında konumlanmış, bodrumun havalandırılmasını sağlamak amacıyla yapılmış daha küçük ebatta, camsız, demir parmaklıklı pencerelerdir. Çatı pencereleri esintiyi ve havalandırmayı sağlaması amacıyla yapılmış olup, küçük, doğramalı ve dıştan kapak ya da şaharla korunmuş olan pencerelerdir. Kuş pencereleri ya da tepe pencereleri genelde oda pencereleri ile aynı hizada ve bir miktar üzerinde bulunan, çeşitli şekillere sahip pencerelerdir. Odanın daha fazla aydınlanması, direk ışınıma engel olması, ısınan havanın yükselmesi prensibi ile hava sirkülasyonunu artırma gibi işlevleri olan pencereler içten bir kapak ya da doğrama ile kapanmış olup, korunaklı yapısından dolayı kuşlara yuva olduğu için bu ismi almışlardır. Ortalama ölçüleri ise 35*60 cm olarak ölçülmüştür.

Sokak cephesi mümkün olduğunca sağır duvarlarla tasarlanırken, avlu cephesinde sık pencere açıklıkları ile beraber, yarı açık mekânlar olarak da nitelendirilebilecek eyvan adı verilen sofaların tasarlandığı görülmektedir. Eyvanın mekân olarak kullanımına mekân organizasyonu kısmında bahsedilecek olup bu kısımda cephe açıklık oranlarına etkisinden bahsedilecektir. Avlu cephesinin üst katında genelde ortada bulunan eyvana ulaşım avludan merdiven ile sağlanmaktadır.

Şekil 3.63; Halep kalesindeki Ayyubi hamamı (M. Zeyn El Abidin, 2009).

Şekil 3.64; İbrahim Katırağası evindeki damlar (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Damların kenarlarında değişik süslemeli silmeler yer alır. Damların kenarındaki parapetler, aynı zamanda kat yüksekliğinin dışarıdan görünmesini de sağlar. Yüksekliği taş sırasına göre değişen parapetler, genellikle süslemelidir. Parapetlerde açılan oyuklar kış aylarında, damdaki karın aşağı atılmasını sağlamak için yapılmıştır.

Damlarda baca ve çörtenler bulunur. Çörtenler, yaklaşık 5 cm kalınlığında, yarım daire formundaki, ortası oyulmuş 10-15 cm genişliğindeki taşların üst üste getirilmesiyle oluşmuştur. Bu taşlar birbiri üzerine çıkma yapar. Günümüzde çörtenlerin ucuna borular takılarak suyun yapıdan daha hızlı uzaklaşması sağlanmaktadır.

Şekil 3.65; Açık Baş evindeki çörtenler (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Halep ev mimarisini oluşturan en önemli etkenlerden bir tanesi yapı malzemesidir. Kentin içinde bulunduğu coğrafi ve jeolojik şartların etkisiyle taş temel yapı malzemelerinden olmuştur. Halep yapılarının genelinde kullanılan taş, geleneksel evlerin de vazgeçilmez öğesi olmuş ve malzeme neredeyse tüm örneklerde aynı şekilde işlenmiştir. Yapılarda aynı taşın benzer şekillerde kullanılması Halep kentinin

kendine özgü bir rengi olmasını sağlamıştır. Bu renk, uzaktan tüm kente bakıldığında veyahut içerisinde dolaşıldığında her an fark edilebilmektedir. Kente rengini veren bu malzeme, bölgeye özel açık renkli sarımsı kalker taşıdır.

Yapı malzemesi olarak bölgede en çok bulunan ve en kolay ulaşılabilen Halep taşının kullanımıyla beraber yapım tekniğini önem kazanmıştır. Bölgede taş malzeme kullanımı günümüze kadar devam etmekte olup, bu malzemeyi sağlayan faal taş ocakları bulunmaktadır.

Havanın tüm etkilerine uzun süre dayanabilen, taşıyıcı gücü fazla olan ve doğada bol miktarda bulunan bu malzeme mimarlığın en soylu malzemesi olarak kabul edilmiştir. Geleneksel evlerde moloz ve sandık duvar tekniği ile duvarlar yapılmıştır. Moloz taş duvarlar genellikle yapının temel duvarlarında, giriş katında görünüme girmeyen bazı kısımlarda uygulanmıştır.

Kolay islenen ve ocaktan çıktıktan bir süre sonra sertleşen bu kireçli oluşum, geleneksel Halep yapılarının her devrinde aynı rahatlıkla kullanılmış ve kullanılmaktadır.

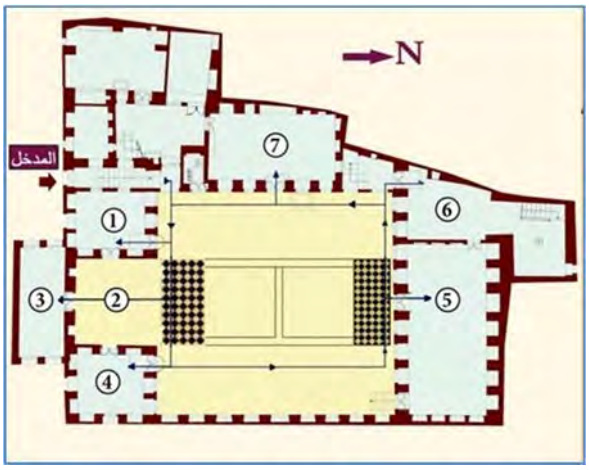
Şekil 3.66; Halep Evlerinde kullanılan taş (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Halep evleri taş malzeme kullanılarak yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Taş yapı malzemesinin bölgeden çıkarılması ve bol miktarda bulunması, iklim koşullarına uygun, işlemeye elverişli olması kullanılmasına sebep olmuştur.

Şekil 3.67; Halep Evlerinde kullanılan taş malzemesi - Salahiyye Evi (M. Zeyn El Abidin, 2009).

Yapıların dış kısmında, avlu duvarlarında, merdivenlerde genel olarak kullanılan taş sert, su ve hava şartlarına dayanıklı olan keymık taşıdır. Beyaz mermer genellikle döşemelerde kullanılmıştır. Kırmızı mermer ve karataş yaygın olmamakla beraber avlu, eyvan ve oda döşemelerinde kullanılmıştır. Karataş aynı zamanda cephelerde estetik amaçlı kullanılmıştır. Ahşap malzeme yapının kat döşemelerinde ve çatılarında taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Süs malzemesi olarak da kullanılan ahşap yaygın olarak oda duvarlarında, pencerelerde, kapı, kepenk ve kafeslerde kullanılmıştır.

Şekil 3.68; Açık baş Evin planı (M. Zeyn El Abidin).

Evin odak noktası olan avlu özellikle bahar ve yaz aylarında yaşamın en hareketli yeridir. Avlunun zemini duvar örgüsü tarzında temiz bir işçilikle Halep taşı ile döşenir. Birçok evin avlusunda havuz, kuyu, su kanalları, çiçeklikler ve ağaçlar

bulunur. Konutlarda avlu duvarları yüksek tutularak, buradaki yaşamın mahremiyeti sağlanmıştır. Zenginlere ait konutlarda, harem ve selamlık bölümlerinin olduğu görülmektedir. Selamlık bölümü evin zemin katında olup, harem bölümü ise üst katta yer almaktadır.

Zemin katta yer alan oturma odaları, misafir odaları genellikle ince uzun dikdörtgenler şeklindedir. Diğer odalar ise dikdörtgen veya kareye yakın formlardadır. Oda boyutları incelendiğinde, kısa kenarın 3,00-4,00 m, uzun kenar ise 4,00-5,00 m. arasında değiştiği görülmektedir. Halep evinde de giriş katları ile sokak arasında kalın, masif ve yüksek taş duvarlar vardır. Bunlar bölgenin toplumsal yapısına bağlı olarak savunma ve avludaki mahremiyeti koruma amacıyla yapılmışlardır. Aynı zamanda bütün Halep evlerin ana girişleri sokağa direkt bir şekilde açılmamaktadır.

Şekil 3.69; Açık baş Evindeki misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Halep evlerinin sokak ile bağlantısı, genellikle tek bir giriş kapısı ile sağlanmıştır. Sağır ve yüksek bir duvarla dış dünyadan ayrılan Halep evi, içe dönük günlük yaşantının bütün gereklerini karşılayan bir kompozisyona sahiptir. Halep evlerinin dış cephesinde en ilgi çekici eleman giriş kapısıdır. Halep evlerinde kapalı alanlar ıslak hacimlerden (hela, banyo, kiler, mutfak), servis birimlerinden (bodrum, depo vb.), yemek yemeye, yatmaya ve oturmaya ayrılanlar odalardan oluşmaktadır.

Şekil 3.70; Açık baş Evin kiler kısmı (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Bazı büyük evlerde serdap (soğukluk) denilen, bodrum katında veya avlu kotundan bir kaç basamak aşağıda yer alan mekânlar bulunur. Sularla serinletilen ve sıcak günlerde kullanılan kapalı mekânın ortasında küçük bir havuz bulunur.

Halep evlerinde mekân organizasyonunun sosyal dokuya bağlı olarak şekillenmiştir. Avlu, eyvan, odaların birbirleriyle ilişkisi ve boyutları ile ilgili tasarım kararları sosyal dokuya bağlı olarak verilmiştir.

3.3.3 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Taşıyıcı Sistem

Osmanlı dönemindeki yapıların inşa yönetmeleri ve teknikleri önceki çağlarda uygulanan tekniklere benzemektedir. Söz konusu yapıların inşasında büyük ölçüde taş kullanılmıştır.

Buna karşın bazı inşa farklılıkları bulunmakta, Cami mimarisinde, yarılma veya yıkılmayı önlemek amacıyla kubbe boğazlarına taş sütunlar yerleştirilmiştir. Ayrıca, kubbelerin ve minarelerin üst bölümlerini örtmek için de kurşun plakalar kullanıldığı görülmektedir.

Yoğun şekilde kar ve yağmur yağışı olmasından dolayı Osmanlı devletinde bu yöntem yaygınlaşmıştır. Aralarındaki iklim şartları farklılığı nedeniyle, az sayıdaki bazı Osmanlı mimarisi örnekleri Suriye'de oluşmuştur. Halep kentindeki geleneksel

evlerde ise, ağırlıklı olarak taş kullanılmıştır. Bu Halep'in sivil mimarisine özgü bir farklılıktır. Halep sıcak bir iklime sahip olduğu için bina kabuğunun ısıl kütlesi yüksek olan yöresel taş ile örülmüş kalın duvarlarla oluşturulduğu görülmektedir. Yaz aylarında gün içinde çok yüksek olan dış hava sıcaklığı duvarların dış yüzey sıcaklığını artırmakta, ancak bu duvarların ısı transferine çok ağır tepki vermesi nedeniyle bu sıcaklık akşama kadar duvarın iç yüzeyine ve dolayısı ile iç mekâna ulaşamamaktadır. Gece koşullarında ise dış ortam sıcaklığı gündüze oranla çok düşük olduğundan, duvarlar yüksek dış yüzey sıcaklığı nedeniyle hızla dış ortama uzun dalga ısıl ışıma ile enerji kaybetmekte ve böylece ertesi sabaha yeniden serin bir yüzeyle başlamaktadır. Bu durumda, sıcak kuru iklim bölgesinde kabuktaki ısıl kütlenin bina enerji verimliliğinde yalıtımdan daha etkin rol oynadığı görülmektedir.

Bu iklim bölgesindeki geleneksel mimaride, iç mekânlarda konfor şartlarını iyileştirmek için tavan yükseklikleri de normalden fazladır. Yazın ısı kazançlarını azaltmak için pencereler küçüktür ve dış duvarların tavana yakın bölgesindeki delik denebilecek kadar küçük olan diğer pencereler ise iç mekânda ısınarak yükselen havanın tahliyesinde kullanılmakta ve bu sayede iç mekânlar daha konforlu olmaktadır.

Şekil 3.71; Açıkbaş evindeki tavan yüksekliği (M. Zeyn El Abidin, 2008)

Halep evlerinin duvarları kalın yapılmış, dış cephede kullanılan ahşaplar ile kaplanmış odaların içi nacarlanmış, ısınma sorunu çeşitli önlemlerle çözülmüştür.

Halep evlerinde duvar kalınlıkları yarım metre ile bir metre arasında değişmektedir. Bu kalın duvarların iç ve dış yüzeylerine yontulmuş ve düzgün taşlar konulmaktadır. İki taş arasındaki boşluk ise küçük taşlarla, harç ile ve toprakla doldurulmaktadır. Cephe duvarlarının malzeme ve kalınlığının doğru bir şekilde kullanılması ile iç mekânlara ısı geçişi azalmıştır. Odalarda kullanılan ahşap kaplama ile taş malzemenin ısısı ile odanın havası arasındaki ilişkinin koparılması sağlanmıştır.

Şekil 3.72; Sokağa bakan ahşap cumbalar (M. Zeyn El Abidin, 2010)

Halep evlerinin sokağa bakan bölümlerinin ikinci katından sokağa doğru bir cumba çıkıntısı göze çarpmaktadır. Bu çıkıntıların ahşaptan yapılmıştır. 1-1.5 metre uzunluğundadır.

3.3.4 Halep Geleneksel Konut Mimarisinde Mimari İşçilik ve Süslemeler Tipolojisi

3.3.4.1 Ahşap İşçiliği

Ahşap, pencere kapakları, doğramalar, kapılar ve dolap kapaklarının yapım malzemesi olarak kullanılmıştır. Halep'te ahşap malzemenin kullanılmamış olması bölgede fazla ağaç bulunmaması ve yöre insanının taş geleneğine sıkı sıkıya bağlı olmasından kaynaklanmaktadır.

Tavan ve döşeme kirişlerinde, genellikle kavak ağacı kullanılmıştır. Kullanılan kavak ağacının uzunluğu, bir bakıma odaların boyutlarını belirlemiştir. Tavan ve kirişlerde bolca kullanılan kavak ağacına karşılık, kapı, pencere ve dolap doğramalarında ceviz ağacı kullanılmıştır.

Dolap ve oda kapılarında çok ince süslemelere yer verilmiştir. Duvarlarda kapaklı ve kapaksız dolaplar (niş veya taka) ile yüklük bulunur. Nişler odaların dört tarafında da bulunabilmekte, genellikle sağır duvarlarda veya iki pencere arasında yer alır. Nişlerin sayısı ve süslemeleri evin büyüklüğü ve ev sahibinin zenginliği ile doğru orantıdır. Nişler, odalarda çeşitli süs ve aydınlatma eşyalarının konulması amacıyla, avlu ve eyvanda ise sabun, ibrik, ayakkabı, gaz lambası gibi eşyaların yerleştirilmesi amacıyla duvar içinde oluşturulan boşluklardır. Giriş kapısına yakın noktada 140–165 cm. genişlikte, 55–75 cm. derinlikte kemerli yüklükler yer alır.

Yatak ve yorganların gece serilip, gündüz kaldırıldığı yer olan yüklükler, genelde döşemeye kadar inmektedir. Ayrıca, yerden 50 cm kadar yüksek kısmı bölünerek sürmeli ahşap kapaklarla kapatılanları da vardır. Yüklüklerin sade kemerlerine karşın, nişlerin ve kapaklı dolapların üstü çeşitli süsleri içeren kemerlerle geçilmiştir.

Şekil 3.73; Açık Baş evindeki dolaplar (M. Zeyn El Abidin, 2008).

3.3.4.2 Demir İşçiliği

Halep evlerinde kullanılan diğer bir malzeme de, orta avluya, sokağa bakan açıklıklardaki pencereler veya demir parmaklıklardır. Bu parmaklıklar motiflerle bezelidir ve cepheye hareket katmaktadır.

3.3.4.3 Tavanlar ve Kalem İşi Süslemeler

Ahşap yapıların tavanlarında, kalasların farklı dizilimleri ile formlar oluşturulmuş, bazı evlerde bu formlar cila çekilip açıkta bırakılmış bazılarında ise motifler ile süslenmiştir. Tavan ve döşeme kirişlerinde, Halep çevresinden gelen kavak ağaçları kullanılmıştır.

Şekil 3.74; Açık Baş evindeki misafir odasının tavanı (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Evlerin avluya bakan yüzünde kapılar ve pencereler genellikle kemerlidir. Pencerelerin yerden yüksekliği sedire göre ayarlanmıştır. Bu alt pencere dizisinin üstünde üst pencere dizisi yer almaktadır, odalar bol pencereli ve ışıklıdır. Birinci kattaki odalarda sokağa çıkma yapıldığı da görülmektedir.

Kapalı yaşama mekânlarının dışa açılan kısımları olan pencereler, çeşitli form ve süslemede yapılmışlardır. Pencere boyut ve biçimleri çok çeşitlilik göstermektedir. Çevresi bezemeli yarım daire kemer, zikzaklı kemer girintisi içinde dörtgen pencere, dışa doğru geometrik desenli kemerli, üç dilimli girinti içinde dörtgen ya da kemerli, dıştan burma kemerli, s ve c kıvrımlı girinti içine alınmış dörtgen ya da kemerli

pencereler bu çeşitliliğin birer parçalarıdırlar. Pencerelerin üstünde genellikle taş oymaları yer almaktadır. Bu oymalar üç dilimli, beş dilimli, yarım daire, at nalı, sivri kemer veya üçgen alınlıkla değişik formlarda yapılmıştır. Pencereler, dikdörtgen, yarım daire kemer ve basık kemer formundadır. Pencerelerin yan ve alt kenarlarından bir taş genişliğinde (18-25 cm), üst tarafından ise değişen boyutlarda boşluklar bırakıldıktan sonra nişler oluşmuştur. Pencereler, pencere boşluklarının ve çevrelerindeki oymalar, silmeler ve motifler farklı biçimler almışlardır. Yıldız, yaprak, üçgen, zikzak vb. biçimlerdeki silmeler, yapı cephesini zenginleştiren ve tamamlayan elemanlardır. Silmeler, taşın üstüne işlenen değişik motiflerin tekrarıyla oluşmuştur.

Şekil 3.75; Açık Baş evindeki avluya açılan pencereler (M. Zeyn El Abidin, 2008).

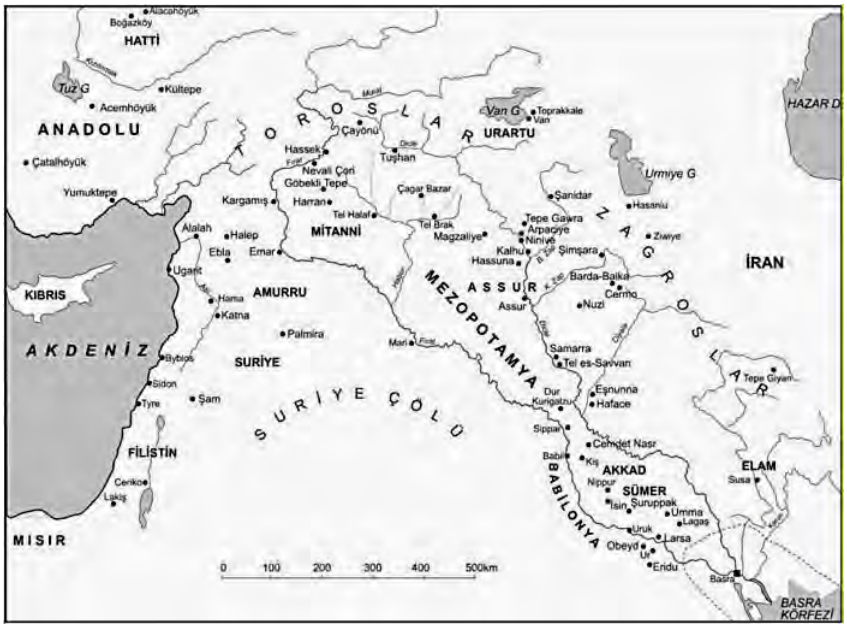
Tepe pencereleri ise genelde küçük dörtgen, daire ve su damlası şeklindedir. Tepe pencereleri arasındaki duvara her biri ayrı özellikte motifler taşıyan ve cepheyi zenginleştiren daire veya kare biçimli rozet şeklinde süslemeler işlenmiştir. Daha çok havalandırma amacıyla yapılmıştır. Yazın mekân içerisinde ısınan havanın yükselip bu boşluklardan çıkması ile doğal havalandırma sağlanmıştır.

Şekil 3.76; Açık Baş evindeki tepe pencereleri (M. Zeyn El Abidin, 2008).

4. MEZOPOTAMYA BÖLGESİNDE YER ALAN BAŞLICA KENTLERDE GELENEKSEL KONUT VE MİMARİ KİMLİK

Hatay ve Gaziantep illerinde geleneksel konutun nitelikleri Urfa, Mardin, Diyarbakır başta gelmek üzere Güneydoğu Anadolu'nun genel mimari kimliğiyle yüksek oranda özdeşlik taşıdığı için karşılaştırmalı bir değerlendirme yapmak mümkündür. Halep'in bu değerlendirmedeki yeri, Türkiye'nin güneydoğusuyla fiziksel çevre değerlerinin benzeşik olması, ayrıca adları verilen illerle ticari ve kültürel etkileşiminin hem neolitik döneme dek uzanması hem de köklü olmasına dayanır.

Şekil 4.1; Mezopotamya Uygarlıkları Haritası

Böylece Halep mimarisi de karşılaştırmalı inceleme grubuna alınabilir. Bu yöntem Mezopotamya'nın diğer önemli kentlerini de sisteme dâhil edilerek genişletildiğinde bölgede geleneksel mimarlığa ait özgünlükler ve kimi karakteristik özellikler ortaya çıkabilir. Yürütülen tez çalışması Halep'in geleneksel mimari kimlik bağlamında Mezopotamya coğrafyasında merkez konumda gösterilebilecek yerlerin

başında geldiği önermesini taşımaktadır. Başlıca Mezopotamya kentlerinin karşılıklı değerlendirilmesi esası üzerinden yürütülecek bir çalışma bu önermeyi doğrulayacak verileri ortaya koyma potansiyeline sahiptir.

Şekil 4.2; Soldan sağa doğru, Urfa'da Tarihi bir sokak Gaziantep'te Tarihi bir sokak, Halep'te Tarihi bir sokak (M. Zeyn El Abidin, 2018).

4.1 GAZİANTEP KENT DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Gaziantep kentinde eski doku incelendiğinde, Anadolu'da benzer iklim ve sosyal yapıya sahip diğer bölgelerde olduğu gibi organik sokak dokusu görülmektedir. Sokaklar tamamen sağır avlu duvarlarıyla çevrili, dar, ince ve kıvrımlı bir yapıdadır Geleneksel Gaziantep evlerinin biçimlenmesinde tarih, inanç, gelenek, kültür ve coğrafi şartlar, topografya gibi bazı faktörler etkili olmuştur.

Yapıların planlanması da bu doğrultuda olarak ev sahibinin ihtiyaçları eklenerek şekillenmiştir. Konutların inşasında arsanın konumu ve bundan en iyi şekilde yararlanabilme düşüncesi öne çıktığından, evlerin belli plan biçimlerine göre ayırarak gruplaştırmak zordur. Bunun dışında Müslüman ve gayrimüslim evlerinin planları arasında da ekonomik zenginlik dışında da bir fark yoktur[51].

Halep'in geleneksel dokusunda bulunan evler, Mezopotamya mimarisine uygun olarak, dar sokaklar ve çıkmaz sokaklar çevresinde, sokaktan kopuk bir avlu etrafında oluşmaktadır. Bu mimari, fiziksel çevreye, sosyoekonomik ve kültürel

51 Keleoğlu Kanalcı Aysun,2012, Geleneksel Gaziantep Evleri Yapı Üretimi Analizi, Yüksek lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.

koşullara uygun olarak gelişmiş ekolojik bir olgudur. İslamiyet döneminde de Halep geleneksel evleri, Mezopotamya evlerinin mimarisini devam ettirmiştir[52].

4.1.1 Gaziantep Kent Tarihçesi

Gaziantep, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden birisi konumundadır. Gaziantep tarih boyunca jeopolitik ve coğrafi konumu bakımından ilk çağlardan günümüze kadar önemli bir yerleşim bölgesi olma özelliğinin yanı sıra, yüzyıllar boyunca kurulan farklı medeniyetlerin izlerini taşımaktadır[53].

Eski coğrafyacı ve tarihçilere göre: Güneyde Arap Yarımadası'ndan kuzeyde Toros sıradağlarına uzanan Arap çöllerinin bittiği yerde Toros sıradağlarının eteklerinde verimli topraklar yer almaktadır. Bu topraklara binlerce yıldan bu yana "Verimli Ay", "Hilal" adı verilmiştir[54].

4.1.2 Gaziantep Sokak ve Evler Arası İlişki

Yapılan araştırmalara göre Gaziantep kentinde mahalleler daha çok dini gruplara göre ayrışmıştır. Genelde havanın sıcak ve güneşli olması dolayısıyla sokaklar dar tutularak, günün her saatinde sokağın iki yanında yer alan yapıların ve avlu duvarlarının sokağa gölge vermesi sağlanmıştır.

Yer yer yapıların yol üzerinden devam etmeleri ile ortaya çıkan ve bölgede "kabaltı" olarak adlandırılan geçitler ise hem gölge hem de rüzgâr koridoru yaratarak sıcak yaz günlerinde sokak üzerinde serin mekânlar oluşturmaktadır.

Halep kentinde de kabaltı görmek mümkündür. Yörede "Sibat" denilen örtülü geçit, evlerin düşey olarak birbirleriyle bütünleşik yapısının sokaklar tarafından bölünen, bir bakıma kamusal bir bakıma özel olan alanlardır. Özellikle aynı ailenin farklı parselleri arasındaki geçişi sağlayan Sibat, sokakları da birbirine bağlar.

---

52 Zeyn El Abidin Mahmud, 1989, Arap ve Türk Evlerinde Tarihsel Gezinti, Birinci Baskı, Riyad, Suudi Arabistan, s.239.

53 Keleoğlu: 2012, a.g.e.

54 Tatligil Feyza: Gaziantep Kentinin Geleneksel Konut Dokusunun ve Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi

Şekil 4.3; Soldan Sağa Doğru, Gaziantep'te Bir Kabaltı, 2017, Halep'te De Aynı Kabaltı Yer Almaktadır (M. Zeyn El Abidin, 2008).

Kentteki bütün Sibatlar ev sahibi ailenin ismiyle anılır. Girift kent dokusunda önemli röper noktaları oluşturan Sibatlar, aynı zamanda buluşma yerleridir. Sibatlar genelde kabaca işlenmiş moloz taştan sivri, basık ya da yuvarlak kemerli olarak yapılır. Taşların arasında kullanılan kırık testi parçaları gibi malzemeler de doğal bir yalıtım sağlar. Sibatlar beşik ya da çapraz tonozlarla örtülüdür. Yarı sokak olan bu oluşumlara, evlerin denk gelen noktalarında, bazen küçük boyutlu pencereler açılmıştır[55].

Bu uygulama benzer mimarî dokuya ve iklime sahip olan Mardin, Gaziantep ve Diyarbakır'da görülmektedir. Sibat, genel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde "kabaltı" olarak bilinen geçişlerdir. Mardin'de ise buna "Abbara" adı verilmektedir. Sibatlar, güneşli ve sıcak yaz günlerinde gölgelik alanlar oluşturmaları ve görsel açıdan tarihi kent sokaklarına derinlik katmaları açısından önemlidir.

Gaziantep'te Mahalleler içindeki konut dokusu, çoğunlukla organik bir biçimde gelişen, sokaklar ve çıkmaz sokaklar çevresinde, Mezopotamya geleneğine uygun olarak, sokaktan tamamen kopuk bir avlu çevresinde oluşmuştur[56].

55 Şimşek, Nurhilal, 2013, Mardin Geleneksel Konutlarında Değişimin Mekân Dizimi Yöntemiyle İrdelenmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Haziran.

56 Keleoğlu, 2012, a.g.e.

Konutların sokakla ilişkileri genellikle bütün Anadolu Türk kentlerinde olduğu gibi, sağır alt kat duvarları üzerine çıkan pencereli üst katlarla olmaktadır. İklime bağlı olarak sokakların çok dar olması ve topografyanın zorlamasıyla düz çizgi üzerinde olmaması sokak perspektifleri için zenginlik yaratmaktadır[57].

Şekil 4.4; Gaziantep'teki ev sokak ilişkisi, (M. Zeyn El Abidin, 2018).

4.1.3 Gaziantep Geleneksel Konut Mimarisinde Yapı Elemanları

4.1.3.1 Avlu

Bölgede "hayat" olarak adlandırılan avlular sadece servis mekânlarının bir araya toplandığı bir mekân olmayıp, aynı zamanda evin hanımının günlük işlerini gördüğü, yazın günün büyük bir bölümünün burada geçtiği, özel mekânlar olmuştur. Avlu, düşey sirkülasyon elemanlarının merkezlendiği, mekanlar arasında bağlantıların sağlandığı bir birimdir. Parsel durumuna göre kare, dikdörtgen ve yamuk formlarda biçimlenmiştir. Avlu mekânında yer alan, küçük bitkilerin ve ağaçların yetiştiği toprak kısım "ekinlik" olarak adlandırılmıştır.[58].

57 Kuban, D. (2001). Türkiye'de Kentsel Koruma. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

58 Tatlıgil, a.g.e

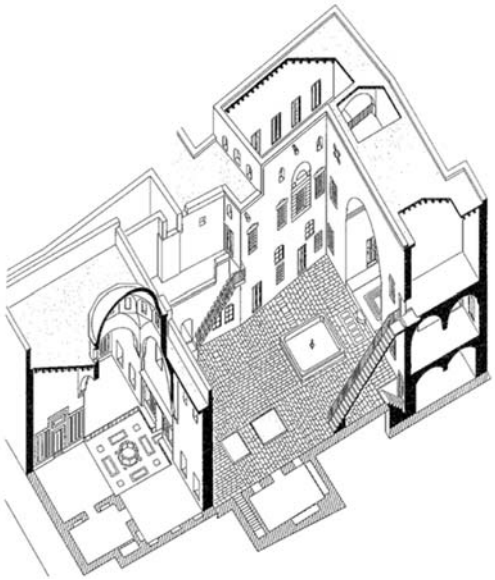

Şekil 4.5; Gaziantep'te Hasan Süzer (Etnografya Müzesi) Evin avlusu.

Halep evlerin giriş katındaki biçimlenmeyi belirleyen en önemli öğe olan avlu, Halep evlerinin büyüklüğüne göre boyutlandırılmış olup evin merkezi niteliğindedir. Mekânlar arası bağlantının sağlandığı ortak alandır. Günlük işlerin büyük çoğunluğu burada yapılır.

Özellikle yaz aylarında, gündüzleri oturulan ve geceleri yatılan, üstü açık bir oda şeklindedir. Düğün, nişan, taziye gibi eylemlerin gerçekleştirildiği ve özellikle kadınlar için gündelik hayatın geçtiği mekândır. Halep evlerinde avlu genellikle üstü açık kare veya dikdörtgen şeklindedir. Evin odaları bu avlunun iki tarafında sıralanır. Bu özellik Kerkük evleri için de geçerlidir[59].

59 Saatçi Suphi, 2003, Kerkük Evleri, Osmanlı Mimarisi, Osmanlı Şehirleri 1, Klasik, Kerkük evleri ile ilgili daha detaylı için bkz.

Şekil 4.6; 17. ve 18. yy.' a aitbir Halep geleneksel evin aksonometrik kesiti (Urben Form in The Arap World)

Avlunun bir diğer özelliği de mutlaka ortasında mermerden yapılmış "bürke" denilen fıskiyeli bir havuz veya bir kuyunun bulunmasıdır. Bu havuzlar suyun sesini ve serinliğini hissettirecek şekilde tasarlanmıştır. Havuzlar genelde, kare, dikdörtgen, yuvarlak, altı ve sekiz köşeli olarak yapılmışlardır. Avluda kullanılan ağaçlar genellikle; limon ağacı, kolonya çiçeği, Yasemin çiçeği, Halep Gülü çiçeği olarak sıralanabilir. Her avluda gölge mekân yaratmak amacıyla mutlaka asma bitkisi kullanılmıştır.

Şekil 4.7; Halep'teki Maraş Evin avlusu (M. Zeyn El Abidin, 2010).

4.1.3.2 Odalar

Geleneksel Gaziantep Evleri'nde odalar ev içinde birçok fonksiyona cevap verebilen yaşama birimleridir. Oda boyutları arasında büyük farklılıklar gözlenmemektedir. Odaların sayısı ev sahibinin sosyo-ekonomik durumuyla ilişkilidir. Sosyal yapıyla ilişkili olarak yaşama birimlerinde yeme, yatma, oturma, yıkanma eylemleri aynı mekân içinde gerçekleştirilmiştir. Bu kullanım ataerkil aile yapısından kaynaklanmaktadır[60].

Odalar dikdörtgen şeklinde genellikle dar ve uzun olarak biçimlendirilmiştir. Bu form döşemede kullanılan ağacın uzunluğuna bağlı kalınmış olmasından kaynaklanmaktadır[61].

Şekil 4.8; Gaziantep'teki Hasan Süzer (Etnografya Müzesi) Evin odası
(M. Zeyn El Abidin, 2010).

Şekil 4.9; Gaziantep'teki: Abdulkadir Kimya Evi (Papirus Cafe) misafir odası
(M. Zeyn El Abidin, 2010).

60 Tatligil,a.g.e.

61 Tatligil a.g.e

Geleneksel Halep konutunun kapalı mekânları olan odalar, çok amaçlı olarak kurgulanmışlardır. Odalarda; yemek yeme, oturma, yatma, misafir ağırlama ve hatta yıkanma gibi birçok farklı ihtiyaç karşılanır. Odaların iç düzenleri toplumsal özelliklere göre planlanmıştır. Odaların iç duvarları ahşapla kaplı olup (ahşap lambiri), tavanlar yüksek (3 metreye yakın) yukarı kısımlarda da kuş pencereleri bulunmaktadır.

Şekil 4.10; Halep. Açıkbaş Evi (Etnografya Müzesi misafir odası
(M. Zeyn El Abidin, 2010).

4.1.3.3 Eyvan

Geleneksel Gaziantep Evleri'nde önemli bir yere sahip, doğrudan avluyla ilişkili bir diğer mekân ise eyvandır. Yörede eyvanlar "livan" olarak adlandırılmaktadır. Eyvan Geleneksel Türk Evi'ndeki sofa kullanımının iklim koşullarına göre değişerek, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki evlerde aldığı şekildir. Geleneksel Gaziantep Evleri'nde eyvan, iki yanına aldığı odalarla birlikte planı oluşturan ana birim olmuştur.

Eyvan dikdörtgen planlı, her iki yanında odalara açılan kapılar ve pencerelerin yer aldığı, arka yüzeyi ise sağır veya diğer bir odayla bağlantılı, üstü örtülü doğrudan avluya açılan bir mekândır[62].Eyvanlar genellikle avlu kotundan yüksekte konumlandırılmıştır. Avludan eyvana profilli ve işlemeli taş merdivenlerle

62 Tatligil, a.g.e.

çıkılmaktadır. Daha sonraki dönemlerde, bazı örneklerde avluya bakan yüzey ahşap doğrama ve cam ile kapatılmıştır[63].

Geleneksel Halep Evleri'nde de genellikle avlu seviyesinde olan ve bir iki basamakla çıkılan eyvan birimi, Halep ev mimarisindeki en önemli öğe sayılır. Eyvanlar yazın güneşten daha az etkilensin diye kuzeye doğru yönlendirilmiştir.

Eyvan ise avludan sonra, özellikle sıcak yaz günlerinde evin en çok kullanılan bölümüdür. Genellikle evin güney kanadında bulunan eyvanlar üç tarafı kapalı ve bir tarafı avluya açılan bir yaz odası şeklindedir[64].

Şekil 4.11; Halep. İbrahim Katırağası (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Genelde sıcak iklime sahip yörelere özgü bir mekân olarak karşımıza çıkan eyvan; halkın sosyal yaşamıyla bir bütün oluşturmuştur. Dış etkenlere karşı koruma işlevi gören eyvan, gölgelik görevi üstlenir ayrıca ışık-gölge karşıtlığı mekânda ince bir ayrım yaratmaktadır.

63 Tatligil, a.g.e.

64 Mahmud Zeyn El Abidin, 1989, s.244.

4.1.3.4 Kiler

Servis bölümü içerisinde yer alan kiler, evin en önemli servis mekânlarındandır. Kışlık yiyeceklerin depolandığı bu bölüm genellikle avlu kotundan aşağıda ve ana yapının altında yer almaktadır. Bu mekânın serin olması, mümkün olduğu kadar derine inilerek sağlanmıştır.

Gaziantep'in jeolojik özelliğinden dolayı bu kilerler çoğu evde mağara şeklinde evin altı oyularak yapılmıştır. Bazı evlerin kilerlerinde kışlık yiyeceklerin konduğu küpler için özel yerler yapılmıştır[65].

Şekil 4.12; Gaziantep'teki Hasan Süzer (Etnografya Müzesi) Evin kiler bölümü (solda) (M. Zeyn El Abidin, 2010). Halep'te Açıkbaş Evi kiler bölümü (sağda) (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Halep Geleneksel Evlerinde de kiler, bodrum katlarında yer almakta olup, evlerin genellikle depolama amaçlı kullanılan mekânlarıdır. Hem yiyeceklerin saklanmasında hem de kışlık yakacak ve erzakların depolanmasında bu kilerler kullanılmıştır. Kilerler, yazın en sıcak günlerinde bile yiyeceklerin uzun süre bozulmadan kalmasını sağlayan bir serinliğe sahiptir.

Kilerlere fazla yüksek olmayan, sade bir kapıdan geçilerek içeriye girilir. Genellikle döşemeleri ve duvarları doğal taş olup, üst örtüsü beşik veya çapraz tonozdur. Bodrum katları, toprağa yarı gömülü olup, bu mekânlar pencerelerle avluya açılmaktadırlar.

65 Tatligila.g.e.

4.1.3.5 Islak Hacimler

Gaziantep'teki geleneksel evlerin ıslak hacim genellikle sokak kapısına yakın bir şekilde konumlanıp avludan izole edilmiştir.

Halep'teki Geleneksel Evlerin mutfak, banyo ve tuvalet gibi ıslak hacimler, genellikle dış kapıya daha yakındır. Halep'te hamam kültürünün yaygın olması sebebiyle evde banyo vs gibi mekânlara yer verilmemiştir. Çok nadir olarak birkaç evde geleneksel banyo (hamam şeklinde) bulunmaktadır. Tuvalet birimi genellikle evin ana kapısına daha yakın bir yerde bulunur. Evin diğer birimlerden izole etmek için tuvalete birkaç basamak çıkılarak ulaşılır. Evin tümü yelerinin ortak mekânı olduğu için ortak avluya bağlanmışlardır. Bir diğer sebebi de suyun bu mekânlara rahatlıkla ulaşabilmesini sağlamaktır.

4.1.3.6 Damlar

Çatıları ise düz dam üzeri beşik çatı ile örtülerek üzeri alaturka kiremit ile kaplanmıştır. Çatılarda taş oluk kullanılmıştır. Saçaklar taş profilli veya ahşap saçak şeklindedir. Ahşap saçakların altı açık olarak bırakılmış veya dekoratif ahşap kaplamalar kullanılmıştır. Ahşap saçaklarda çok ince bir işçilik ile oluşturulmuş oyma desenler bulunur. Ayrıca saçaklarda ve saçağa yakın taş yüzeylerde kalem işleri ve boyamalar yer almaktadır[66].

Halep'teki konut birimlerinin dışına çıkıldığında evlerin damlarında kültürel bir etki görülmektedir. Damlar, evin çatı kısmını oluşturmaktadır. Zemin kattaki açık mekân gereksinimi avlu tarafından karşılanırken, üst katta avlunun yerini dam almaktadır. Dam, günlük işlerin yapıldığı, mevsimlik yiyeceklerin kurutulduğu, geceleri yatılan ve yaz aylarında yoğun olarak kullanılan açık bir mekândır.

66 Keleoğlu Kanalcı Aysun: Geleneksel Gaziantep Evleri Yapı Üretimi Analizi, Yüksek lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, 2012

Şekil 4.13; Halep. İbrahim Katırağası evindeki damlar (M. Zeyn El Abidin, 2010).

4.1.4 Gaziantep Geleneksel Konut Mimarisinde İşçilik Ve Süslemeler

Geleneksel Antep Evinde mümkün olduğu kadar sade düzenlenen dış cephelere hareket kazandıran en önemli ögeler taş malzemenin profillendirilmesi ile elde edilen süslemelerdir. Bitkisel motifli ve geometrik desenli taş süslemeler genellikle avlu giriş kapıları üzerinde ve yanlarında veya kilit taşı üzerinde bulunmaktadır. Bu süslemeler kuş pencerelerinde, cephe üzerinde, merdiven basamakları ile açık koridorların altlarında da kullanılmıştır.

Şekil 4.14; Gaziantep Emine Göğüş Evin dış cephe sadeliği (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Odalarda en çok rastlanan süsleme, odayı çevreleyen ve "nacar" adı verilen dolap ve kaplamalarda görülmektedir. Dolaplar ahşap oyma tekniği kullanılarak adeta dantel gibi işlenmiştir.

Bazı evlerde yer alan büyük ve özel odaların tavanlarında, bitkisel motiflerin yer aldığı kalem işi süslemeler dikkati çekmektedir. Adeta halı gibi işlenen tavanlar bazı evlerde özgün durumunu ve canlılığını korurken, bazı evlerde ise niteliksiz aydınlatma elemanlarının kullanımıyla, yapılan sıva ve boyalar yüzünden özgünlüğünü yitirmiştir[67].

Şekil 4.15; Abdukadir Kimya Evi (Papirus Cafe) nacar işçiliği ve süslemeleri (M. Zeyn El Abidin, 2010).

Halep evlerinin en önemli mekânları, Kabul odalarıdır. Bu odalar evin en gösterişli ve ferah bölümüne konumlanmış olup genellikle evin zemin katında bulunurlar. Kuzey kanatta yer alan, evin diğer odalarından daha ferah ve bezemeli oda, misafir Kabul odası olarak kullanılmaktadır. Bazı odalarda seki altı vardır. Burası ayakkabıların çıkarıldığı bölümdür. Seki altı ile odanın esas oturma bölümü (sekiüstü) arasında 20-30 cm'lik kot farkı vardır.

67 Tatligil Feyza: Gaziantep Kentinin Geleneksel Konut Dokusunun ve Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi

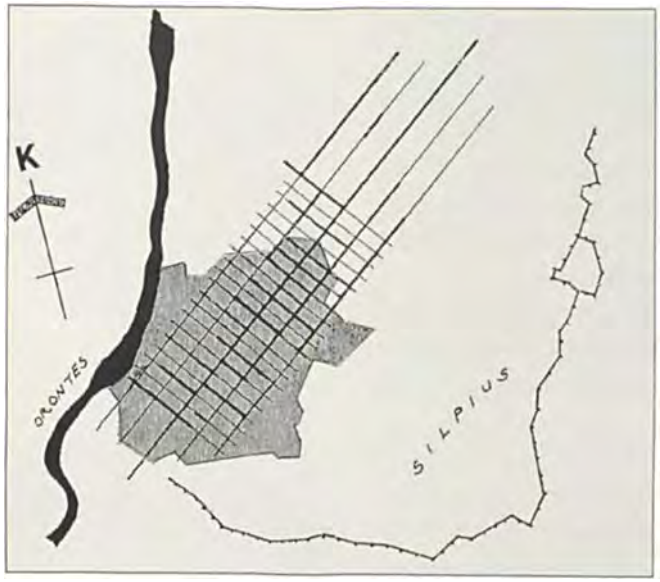
Şekil 4.16; Halep'teki Açıbaş Evin misafir odası (M. Zeyn El Abidin, 2010).

4.2 ANTAKYA KENT DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

4.2.1 Antakya Kent Tarihçesi

Antakya şehri, antik dönemden günümüze kadar çok farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Farklı kültürlerin derin izlerini taşıyan şehir, tarihi ve kültürel değerlere sahiptir. Bu değerlerden biri de yaklaşık 200 yıllık bir geçmişe sahip Antakya evleridir[68].

Hatay ili merkez ilçesi Antakya'nın merkezinde yer alan eski Antakya evleri mimari açıdan kendine has yapısal özelliklere sahiptir. "Geleneksel Antakya Evleri" olarak da tanımlanan evler, kenti ikiye bölen Asi nehrinin doğusundaki bölge ile Habib-i Neccar (Silpius) dağı arasında kalan alan içerisinde yer almaktadır[69].

Şekil 4.17; Kentin kuruluşunda uygulanan şehircilik nizamı. J. Sauvaget, "Le plan de Laodicee-sur-mer", Bulletind" Etudes Orientales, tome IV, anne 1934

68 Sargın Sevil,Dinç Yücel: Kültür Mirasının Korunmasına Yönelik Mekânsal Bir Değerlendirme: Eski (Geleneksel) Antakya Evlerinin Fonksiyonel Değişimi, International Periodical for the Languages, Literatureand History of Turkishor Turkic Volume 12/13, p. 477-506. DOI Number: http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11634

69 Cengiz Alim Koray, Eski Antakya Evlerinin İkamet Edenler Tarafından Günümüzde Kullanımı Ve Anlamlandırılma Biçimleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2014 Cilt: 11 Sayı: 25, s. 111-130

Antakya'da topografik koşullar nedeniyle sokakların, doğu-batı, kuzey-güney kuralına uymadığı ve şehir planının bu sebepten düzgün olmayan dikdörtgen içinde geliştiği anlaşılmaktadır[70].

4.2.2 Antakya Sokak ve Evler Arası İlişkisi

İhtiyaca, mevcut dokuya ve topografik yapıya bağlı olarak kendiliğinden gelişen yol dokusu, girift, dolambaçlı ve organik bir yapı gösterdiği ifade edilir. Yapıların ya da avluların duvarları sokaklara nüfuz etmektedir[71].

Antakya'da sokakların, kış aylarında güneşi, sıcak yaz günlerinde ise Asi Vadisinden eserek kenti nispeten serinleten rüzgârı alacak şekilde yönlendirmiş olduğunu görmekteyiz. Antakya'nın Antik Çağ'daki plan şeması incelendiğinde, güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunun, sokakların hâkim rüzgârı alması yönünden en elverişli istikamet olduğu anlaşılmaktadır[72].

Şekil 4.18; Antakya'da bir sokak, DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996

Antakya kentin kuruluşunda kurgulanmış olan şehircilik ve ilkeleri bakımından, Helenistik çağ kentlerinin tipik bir örneği olan Antakya'da sokaklar, "ızgara planlara" sahip kentlerin tümünde görülen ortak şemanın hâkim olduğu bir disiplin içinde gelişmekteydi[73].

---

70 DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996, s.26

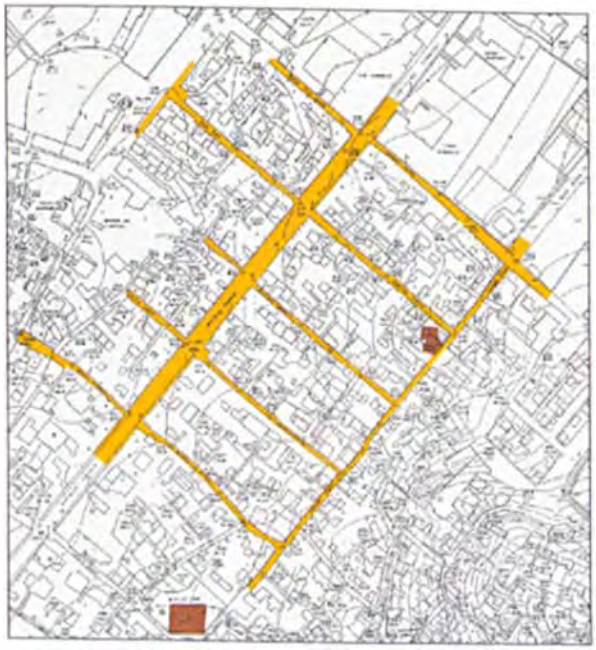
71 CENGİZ Alim Koray, a.g.e, s.111-130

72 DEMİR Ataman, a.g.e. 1996, s.26

73 DEMİR Ataman, a.g.e. S.197

Antakya sokaklarında dikkatimizi çeken sokakların ortasında yağmur suyu drenajı olması kış aylarında yağan meşhur Antakya yağmurlarının kontrole alınması ve yayaların aynı zamanda kolay bir şekilde gidecekleri yerlere ulaşması sağlanmaktadır[74].

Antakya eski konut dokusu içinde, kendine has ilginç niteliklere sahip olan iller, plan kuruluşları ve mimari elemanları bakımından aynı mimari üslup içinde inşa edilmiş, ortak özelliklere sahip, birbirine benzeyen yapılardır. Genellikle iki katlı olan evlerin sokakla ilişkileri çok kısıtlıdır. Bu nedenle eski bir Antakya konutunu, evin içine girmeden, Anadolu'nun diğer bölgelerindeki evlerde olduğu gibi (özellikle batı ve kuzey Anadolu), sadece sokağa yansıyan elemanları ile tanımaya, duvarların arkasında saklanan gizem dolu iç dünyası hakkında fikir edinmeye pek imkân yoktur[75].

Şekil 4.19; Antakya'nın sokakları, DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996

Üst katların sokağa bakan pencereleri, bir zamanlar Antakya'da pek yaygın olarak kullanılmış ahşap panjurlar, ahşap kapaklar ve kafesler vasıtasıyla, sokaktan ve yabancı gözlerden korunur[76].

74 DEMİR Ataman, a.g.e. S.200

75 DEMİR Ataman, a.g.e. S.233

76 DEMİR Ataman, a.g.e. S.238

4.2.3 Antakya Geleneksel Konut Mimarisinde Yapı Elemanları

4.2.3.1 Avlu

Halk arasında 'havuş' adı verilen avluda 'seki' adı verilen yüksek bir bölüm, su kuyusu, 'bürke' denilen küçük bir süs havuzu ve çeşitli meyve ağaçları bulunabilir[77].

Evin büyüklüğü ve kat adedi ne olursa olsun avlu daima konutun ana mekânı durumundadır. Evin kapalı mekânları olan odalar ve servis hacimlerinden oluşan bölümler, avlunun çevresinde yer alır[78].Aynı coğrafî sınırlar içinde kalan Kerkük bölgesindeki evlerde de avlu benzer niteliklere sahiptir[79].

Şekil 4.20; Antakya Geleneksel Evin Avlusu (Mimarlar Odası) (M. Zeyn El Abidin, 2009).

4.2.3.2 Odalar

Evlerin içindeki odalarda mahfel adı verilen ve eşya koymaya yarayan yüklükler mevcuttur[80].Evlerin bahçelerinin zeminleri genellikle aynı tarzda ve eşit

77 Temiz, F.M. (2002). XIX. Yüzyıl ve Sonrasında Antakya'nın Kentsel Mekân Oluşumunda Meydana Gelen Değişiklikler ve Kurtuluş Caddesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, S.B.E., Van.

78 DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996 S.241

79 Saatçı Suphi, 2003, Kerkük Evleri, Osmanlı Mimarisi, Osmanlı Şehirleri 1, Klasik, Kerkük evleri ile ilgili daha detaylı için bkz.

80 Temiz, F.M. (2002). XIX. Yüzyıl ve Sonrasında Antakya'nın Kentsel Mekân Oluşumunda Meydana Gelen Değişiklikler ve Kurtuluş Caddesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, S.B.E., Van.

ebatlardaki kesme taşlardan oluşmaktadır. İç mekânlardaki odaların zeminleri ise inşa edildikleri dönemlerin özelliklerini taşıyan ve yer yer mozaik görüntüsünde olan malzemeden oluşur. Demir yine aynı çalışmasında evlerin dış kapılarının da belirgin özelliklerini tanımlamaktadır. İç içe iki kanattan oluşan kapılara 'enikli kapı', dökme demirden yapılmış içinde bir küre tutan el şeklindeki kapı tokmaklarına da kapı şakşağı denildiğini belirtir[81].

Odalar içinde büyüklük ve süsleme itibariyle en değerli olanlar genellikle avlu katındadır. Üst kattaki odalar, kalabalık aileler için yatak odası, kiler, vb. ikinci derece öneme haiz hacimler olup bazı konutlarda daha da ihmal edilerek meyve ve çamaşır kurutma yeri, ambar olarak kullanılır.

4.2.3.3 Eyvan

Halep ve Gaziantep geleneksel evlerinde olduğu gibi Antakya geleneksel evlerinde de eyvan yer almaktadır.

4.2.3.4 Kiler

Mutfakların üst katları genellikle kiler olarak kullanılan boşluklardır[82].

4.2.3.5 Islak hacimler

Islak hacim genellikle sokak kapısına yakın bir şekilde konumlanıp avludan izole edilmiştir. Aynı şekilde diğer odalardan bağımsız olarak bahçenin ayrı bir bölümünde yer almaktadır.

4.2.3.6 Çatılar

Çatılar alaturka kiremitle örtülü olup genellikle iki meyilli kırma çatıdır. Yağmur olukları bulunmaması nedeniyle, çatı suları çoğu kez saçak uçlarından doğrudan doğruya avluya veya sokağa akar[83].

---

81 Cengiz Alim Koray, Eski Antakya Evlerinin İkamet Edenler Tarafından Günümüzde Kullanımı Ve Anlamlandırılma Biçimleri Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2014 Cilt: 11 Sayı: 25, S. 111-130

82 DEMİR Ataman, Çağlar İçinde Antakya, Akbank Kültür ve Sanat Kitapları 62, İSTANBUL 1996 S.241

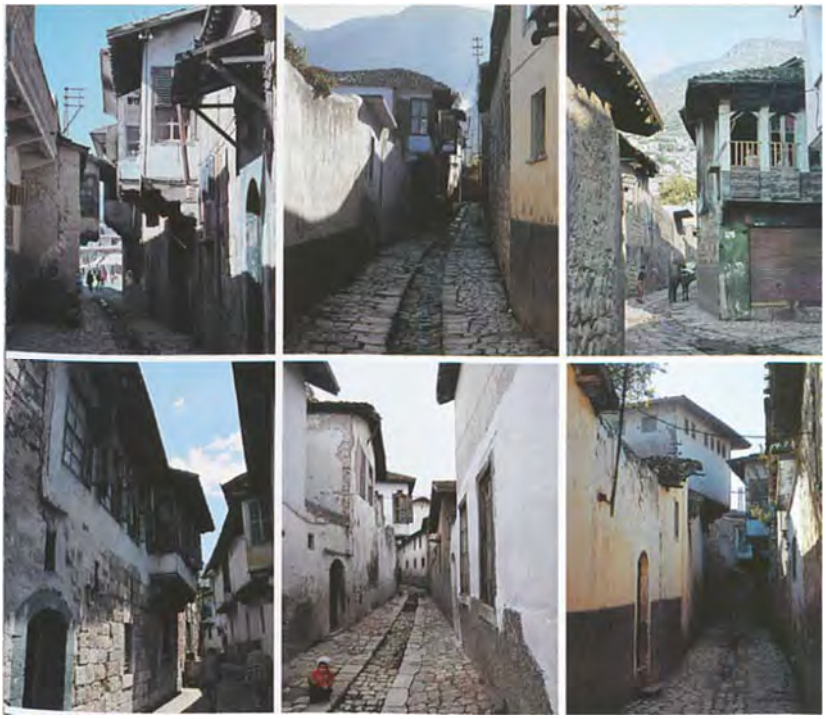
83 DEMİR 1996

Halep Geleneksel Evlerin de ise çatı hiç yok. Sadece dam var, ayrıca bu damların kenarlarında değişik süslemeli silmeler yer alır. Damların kenarındaki parapetler, aynı zamanda kat yüksekliğinin dışarıdan görünmesini de sağlar. Yüksekliği taş sırasına göre değişen parapetler, genellikle süslemelidir. Parapetlerde açılan oyuklar kış aylarında, damdaki karın aşağı atılmasını sağlamak için yapılmıştır.

Damlarda baca ve çörtenler bulunur. Çörtenler, yaklaşık 5 cm kalınlığında, yarım daire formundaki, ortası oyulmuş 10-15 cm genişliğindeki taşların üst üste getirilmesiyle oluşmuştur. Bu taşlar birbiri üzerine çıkma yapar. Günümüzde çörtenlerin ucuna borular takılarak suyun yapıdan daha hızlı uzaklaşması sağlanmaktadır.

4.2.4 Antakya Geleneksel Konut Mimarisinde İşçilik Ve Süslemeler

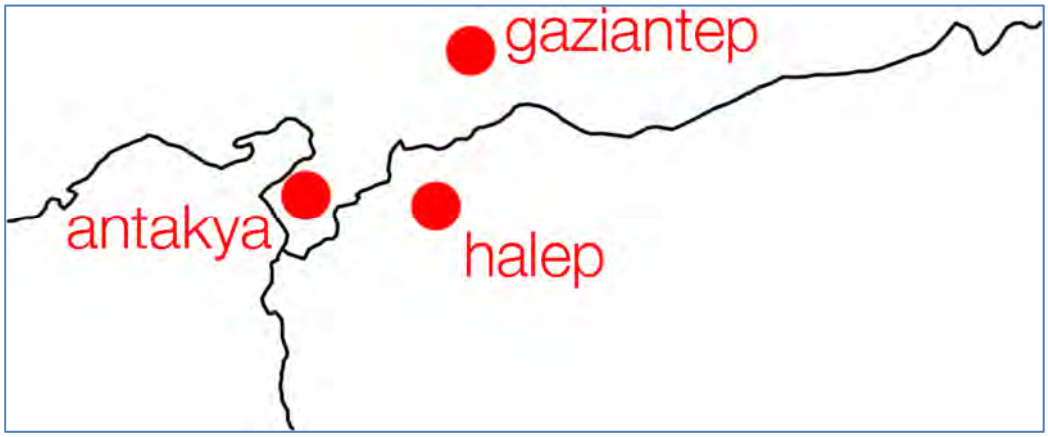
Bazı evlerde ahşap işçiliğinin pahalı olması ve değiştirilmesi ve takılması itibarıyla daha pratik olması bakımından kapı ve pencere gibi ahşap malzemeler, plastik doğrama malzemeleri ile yer değiştirerek orijinalliğini yitirmiştir.

Şekil 4.21; Orhanlı ve meydan mahallelerinde birbirini dik kesen sokakların oluşturduğu yapı adaları

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Mezopotamya bölgesi ve bu bölgedeki yerleşim alanları genel hatları belirgin, ama daha önemlisi özgün bir mimari karaktere sahiptir ve bu karakter bölgede merkez konumda bulunan az sayıdaki kentte (Gaziantep –Antakya gibi kentler) gelişim göstererek çeperdeki yerleşimlere doğru yayılmıştır. Halep bu merkezlerden biri, belki de en önemlisidir. Neolitik çağı açan Jerf el Ahmar gibi ilk köy yerleşimlerinin sınırları içinde kalması, ilk köylerden günümüze dek kesintisiz süren bir yerleşik yaşam alanı olması, Natuf gibi özgün sosyokültürel oluşumlara hayat vermesi, Mezopotamya uygarlıklarının en önemli ticaret yolunu tutması ve daha pek çok ilki barındırması onu bir merkez haline getirmeye yetecek olgulardır.

Şekil 5.1; Halep, Gaziantep ve Antakya. (M. Zeyn El Abidin, 2019).

Bu bağlamda Halep'in mimari kültür açısından Neolitik Dönemden itibaren devam eden süreklilik içinde bölgedeki yerleşim alanı olma özelliği ile bir merkez niteliği kazandığını söylenebiliriz.

Ayrıca yapılan değerlendirmelerin sonucunda planimetrik düzen, oda iç düzeni, malzeme, sokak avlu bağlantısı Gaziantep ve Hatay evlerinin Halep evleri ile en çok benzerlik gösterdiği saptanmıştır.

Fakat Antakya'da iklim yapısından dolayı ve kent sürekli olarak yağmur altında kaldığı için çatılar alaturka kiremitle örtülü olup genellikle iki meyilli kırma çatıdır.

Bu hipotezin konumuz açısından ifadesi eğer Halep kenti belirtildiği üzere bir merkez statüsündeyse geleneksel konut mimarlığına ait öğelerin en karakteristik ve basit biçimlerinin burada bulunması gerektiğidir. Ayrıca yeni üslupların ortaya çıktığı yerler arasında yine Halep adı geçmelidir.

Yukarıda özetle değinilen karşılaştırmalı değerlendirme, Türkiye'den Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin önemli kentleri, Suriye'den de Şam'ın Halep'le aralarında var olan ortak özelliklerin coğrafi dağılım haritasını çıkartmayı sağlamıştır; ortak özellikler içinden en karakteristik ve en basit biçimlerin saptandığı yerleri açığa çıkarmıştır; son kertede de yeni üslupların ilk ortaya çıktıkları alanların ipuçlarını vermiştir. Yürütülen tez çalışması, ilk örneklere yönelik işaretler Halep'i gösterdiği oranda doğrulanmaktadır. Bu nedenledir ki Mezopotamya'nın mimari kimliğine dair karakteristik niteliklerin toplandığı mekân Halep şehri olarak görünmektedir.

İslamiyet'in etkisi bu mekânın mimarlık dilinde ve formunda bir zenginleşmesi olarak görülür. Dolayısıyla çeperin de aynı zenginlikle bezenmesine varmıştır. Doğan Kuban'ın İslam etkisindeki kimlik yükselişine ve çoğullaşmaya yönelik olarak belirttiği gibi "İçeriye dönük ev, dar, gölgeli sokak, üstü kapalı pazar yeri, çeşmeler ve suyolu sevgisi ve onların ihtimamla ele alınması İslâm şehrinin, iklime bağlı, önemli özellikleridir[84]."

İklim, geleneksel Halep evlerinin planlanmasını etkileyen en önemli unsuru oluşturmaktadır. Bu nedenle evlerin tasarımı, güneşten yaz aylarında en az, kış aylarında ise en fazla yararlanmak üzere yapılmıştır. Bu yüzden evlerde yazlık, kışlık ve mevsimlik bölümler oluşmuştur.

Kışlık kısımda bulunan çok sayıda pencere yine ısıdan faydalanmak için düzenlenmiştir. Bundan da anlaşılacağı üzere, iklim koşulları Halep ev mimarisinin

84 Kuban, Doğan: Anadolu Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikler Üzerinde Bazı Gelişmeler

şekillenmesindeki en büyük etkenlerden birini oluşturmaktadır. Evlerdeki mevsimlik kısımlar da iklimin etkisiyle doğuya ya da batıya doğru yönlendirilmiştir.

Ev mimarisini etkileyen diğer önemli bir unsur da **aile yaşantısının** gizli tutulması esasını içermektedir. Böylece evin mahremiyeti yüksek duvarların arkasına gizlenmiş, dışarıya açılmamıştır. Bu durum yalnızca, dışarıya kapanma şeklinde olmamıştır. Aynı zamanda, yan evlerle de ilişki duvarlarla sınırlandırılmıştır. Avluda geçen günlük yaşam, ev dışında görülmektedir. Bu durum evlerin fiziki güvenliğini de sağlamaktadır. Çevresel ve sosyal yaşantının gereği olarak, ev mimarisi oluşmuştur.

Halep ev mimarisini oluşturan diğer önemli etkenler, malzeme ve mimari birimleridir. Kullanılan malzemenin hemen hemen bütün yapılardaki işlenişi benzer özellikler göstermektedir.

Tavan ve döşeme kirişlerinde, genellikle ağaç kullanılmıştır. Kullanılan ağacın uzunluğu, bir bakıma odaların boyutlarını belirlemiştir. Tavan ve kirişlerde bolca kullanılan kavak ağacına karşılık, kapı, pencere ve dolap doğramalarında ceviz ağacı kullanılmıştır. Dolap ve oda kapılarında çok ince süslemelere yer verilmiştir.

Halep ev mimarisini oluşturan önemli birimler vardır. Bu birimlerden en önemlisi eyvan'dır. Eyvan: Genellikle avlu seviyesinde olan ve bir iki basamakla çıkılan eyvan birimi, Halep ev mimarisindeki en önemli öğedir. Eyvanlar yazın güneşten daha az etkilensin diye kuzeye doğru yönlendirilmiştir.

Bir yaz odası görünümünde olan eyvan birimi, ev halkının en fazla zaman geçirdiği mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazın, devamlı olarak sulanan eyvanların, taştan olan zemini, deliklere dolan suların buharlaşmasıyla etrafa serinlik vermektedir.

Eyvanların üst örtü sistemi, kavak kirişli dam veya tonozdur. Evlerin çoğunda, odalara giriş eyvan biriminden sağlanmaktadır. Eyvanlar evin, en geniş açıklıkları olduğundan, kemerleri de aynı oranda süslü ve göz alıcıdırlar.

Eyvan doğunun karakteristik bir özeliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Cephesi güneye bakmakta ve sıcak günlerde bir cephesi açık bir mekân olduğu için yarı açık oturma alanı olarak kullanılmaktadır. Halep evlerinin en önem verilen mekânıdır.

Avlu: Eyvanın tamamlayıcı öğesi durumundadır. Geleneksel Halep evlerinde ıslak alanlar, yarı kapalı alanlar, kapalı alanlar ve düşey bağı kuran merdivenler

avludan doğrudan bağlantısı olan mekânlardır. Büyük aile yapısına sahip olan Halep evlerinde harem ve selamlık birimleri gelişmiştir.

Avlular sosyal yaşamın bir kısmının geçtiği önemli bir mekândır, bir zenginlik göstergesidir. Sıcak günlerde misafirler burada ağırlanmakta, bir çok geleneksel faaliyetler burada geniş ailenin kadın bireyleri tarafından ortak yapılmaktadır. İklimsel faktörlerden dolayı avluların genellikle evin güney cephesinde konumlandırıldığı görülmektedir.

Yazlık-Kışlık: Ekonomik durumu iyi olan aileler, evlerini yazlık-kışlık olarak kullanmışlardır. Bu iki şekilde sağlanmıştır. Birincisinde avludan geçilen, kışlık cephesi güneye yönlenen, yazlık cephesi kuzeye yönelen iki ayrı bina olarak tasarlanmıştır. İkincisinde ise iki ayrı avlu ve bina vardır ve sokakla ayrılır. Yine birinin avlusu güneye birinin avlusu kuzeye yönlenmiştir. Bazı evlerde de yazlık kışlık eyvanı bulunmaktadır (Canbulat evi).

Bütün Halep evlerinde misafir odası ya da başoda bulunmaktadır. Bu oda da 12 örnekte incelendiği gibi, evin en önemli mekânı sayılır. Ona göre büyüklüğü ve iç süslemeleri yapılmıştır.

Mahremiyet kavramı ise bütün Halep geleneksel evlerinde büyük bir önem kazanmıştır. Yalnız bir evin sahibi Müslüman ya Hıristiyan olmasında ev plan tipolojisinde hiç bir fark bulunmamaktadır. Bütün evlerin ana girişi dışarıya direkt açılmamaktadır. Farkı sadece evin iç süslemelerde görmek mümkündür. Hristiyan evlerinin genellikle avluya açılan duvarlarında bir haç görmek mümkündür.

Şekil 5.2; Antakya, Gaziantep ve Halep Geleneksel evlerin mimari birimlerin karşılaştırılması (M. Zeyn El Abidin, 2019).

Sonuç olarak, Halep geleneksel evlerinin kullanıcının ekonomik durumuna göre tek ya da çift avlulu eyvanlı beden duvarlı taş düz damlı ya da tonoz ve kubbeyle örtülü tek ya da iki katlı olduğu sokak ile ilişkisini yüksek duvarlı avlu kapısından sağladığı söylenebilir.

Bu ev tipi, Mezopotamya bölgesinde Neoletik Dönemden günümüze devam eden bir yaşam biçimine bağlı ev mimarisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bölgenin mimari kültür açısından merkezi konumundaki Halep kentinde Osmanlı öncesi oluşan bu ev tipinin Gaziantep ve Antakya kentlerinde olduğu gibi bölge kentlerinde çeşitli versiyonları da mevcuttur.

Bu arada taş mimarinin egemen olduğu Kuzey Mezopotamya bölgesindeki Musul ve Kerkük gibi yerleşmelerle, güneydoğu Anadolu'da yine taş mimarinin yaygın olduğu Şanlıurfa, Mardin gibi kentlerin Halep ile ortak yanlarının varlığı da unutulmamalıdır. Özellikle bu bölgeler arasında yapılacak iş birliğinin, bu kentlerdeki kültürel mirasın korunması ve restorasyonu açısından yararlı sonuçlar doğurabilir. Giderek tarihe karışan geleneksel taş yontuculuğu gibi el sanatlarının korunmasına da vesile olan bölgeler arasındaki iş birliğinin, ortak deneyimlerin paylaşılması ve taş mimarinin yeniden gelişmesine olanak sağlayacağı şüphesizdir.

Tez kapsamında incelen Halep evleri ilk çağ uygarlıklarından itibaren Mezopotamya olarak adlandırılan coğrafi alanın yerleşmelerinden biridir. Gerek ticaret yolları üzerinde oluşu gerekse sahip olduğu coğrafi özellikler Halep'i bölgenin önemli kentlerinden biri haline getirmiştir.

Benzer coğrafyalarda benzer ekonomik düzene sahip yerleşimlerden biri olan Halep'e, ilk çağ uygarlıklarından Roma, Sasani kültürleri üzerine ilk İslam devleti olan Emevî ve daha sonra Abbasi kültürleri ilave olunmuş, Ortaçağ sonralarında bölgeye hakim olan Eyyubi ve Memluk kültürleri bölgenin mimarisinin biçimlenmesine katkıda bulunmuşlardır.

16.y.y.'dan sonra bölgeye egemen olan Osmanlı kültürü ve yaşantısı Halep şehrinin ve evlerinin son şeklini almasına yol açmıştır.

Mezopotamya'nın neredeyse tümüne hâkim olan bu kültürler bölgede ortak bir yaşam kültürü, sanatı ve mimarisi oluşturmuşlardır.

Son yıllarda yaşanan savaşa kadar tüm bu kültür varlıklarını büyük ölçüde koruyan bir açık hava müzesi biçimindeki Halep'in var olan kültürel mimarisinin korunması, tahrip olanların onarılması ve geleceğe aktarılması bölge kültürleri açısından önem taşımaktadır.

Bu tez kapsamında belgelenmeye çalışılan Halep'in hak ettiği koruma önlemleri ile ilk çağdan itibaren kesintisiz bir biçimde tarihe tanıklık etmiştir. Böylece tarihin her evresinden bir iz taşıyan kültür mirasının geleceğe aktarılmasının yolları aranmıştır.

6. TESPİTLER

1960'lı yıllarda kırsal alandan kentlere göçün hızlı bir şekilde yükselişi ve akabinde ortaya çıkan küreselleşme ideolojileri bir yandan kültürel yozlaşmalara ivme kazandırırken diğer yandan da Dünya ölçeğinde taktipleşen bir yaşam formunu geliştirmiştir. Bu süreç zarfında geçmişin gündelik yaşam mekânları küçümsenir hale gelmiş; kentlerin tarihsel merkezlerinde gayrimenkul fiyatları anormal yükselirken eskimeye, bozulmaya yüz tutmuş geleneksel konutlarda sürdürülen yaşantıların yoksulluk seviyesi de aynı oranda artmıştır.

İnsanlar ya maddi yetersizlikten dolayı evlerini onarma olanağı bulamamakta, ya 'eski' addettikleri evlerde oturmayı istememekte ya da yoksulluğun hüküm sürdüğü bir mahallenin yakınlarına yerleşmeyi reddetmektedir. Sonuçta tarihsel birer miras olan geleneksel konutlar kendi kaderlerine bırakılmak, bakımsızlıktan çürümek ve/ veya bulunduğu arazide yeni bir yapı inşa edilmesi amacıyla sabote edilmek durumlarıyla yüz yüze kalmıştır.

Özetle tanımlanan bu sorun geleneğin sembollerinin salt fiziksel yenilenmesi yapılarak ortadan kaldırılamaz. İnsanları geçmişin mekânlarında yaşamaya ikna etmek, bu yapılamıyorsa tarihi yapılara hayatın gündelik alışkanlıklarına denk düşen yeni bir işlev yüklemek gereklidir. Kaldı ki işlev yükleme dahi tek başına yeterli olmayabilir. Evlerin bulunduğu bölgelerde sosyokültürel kimliğin de nitelik değişimine uğraması beklenir.

O halde geleneğin mimari sembollerini korumak onları fiziksel, sosyal ve işlevsel yenilemelerin bir sentezi haline getirebildiğimizde ancak somutluk kazanabilir. Bu bağlamda:

Atıllaşan, kullanılmayan konutlar kamulaştırılmalıdır. Sadece tekil konut düzeyinde değil mahalli ölçekte de kamulaştırmalara gidilmelidir. Konutların butik yaşam, turizm, kültürel etkinlik, ticari etkinlik vb. alanlarda hizmet verecek şekilde projelendirilmelidir.

Gerektiğinde bu projelerin ulusal/ uluslararası yarışmalar düzenlenerek hazırlatılması fikir çeşitliliği ve zenginliğini sağlayacaktır.

Böylece sanat sokağı, butik otel, müze, kültür merkezi vb. kullanım formları olarak konutlar elde edilir.

Geleneksel evlerin yoğunlaştığı semtlerde yeni yapılacak yapı ya yapı blokları için özel imar şartları getirilmelidir. Avrupa'nın şehirlerinde tarihi mahallelerde inşa edilecek olan binaların sokak cephelerinin tasarım ve renklerinin ilgili belediye tarafından saptanması, bu anlamda önemli bir örnektir. Yeni cephe formlarının eski formları ezmemesi, gölgelememesi, sokağın doku karakterine uyması idari birimlerce ortaya konan temel kriterlerdir.

6.1 ÖNERİLER

6.1.1 Geleneksel Taş İşçiliği ve Kursları:

Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş olan geleneksel taş işçiliğinin tekrar canlanmasını desteklemesi, özellikle Suriye'den Türkiye'ye gelen konu hakkında çalışmak isteyen kişilerin Suriye'ye döndüklerinde özellikle tarihi yapıların rehabilitasyonunda çalışarak bu konudaki önemli bir açığı kapatarak sürdürülebilir kalkınma ve korumaya katkı sağlayabilirler.

Türkiye'de taş işçiliği konusunda uzman ustaların giderek azalması nedeni ile özellikle anıtsal eserlere yönelik restorasyon ve renovasyon projelerinde sorunlar yaşanmaya başlamıştır. İstanbul, Edirne, Bursa, Ankara, Kastamonu, Sivas ve Kayseri gibi Batı ve Orta Anadolu kentlerinde ve Erzurum ile Kars gibi Doğu Anadolu kentleriyle Karadeniz'de Trabzon gibi tarihi merkezlerde bu sorunlar daha çok hissedilirken Güney Doğu Anadolu'da Gaziantep, Kahramanmaraş ve Mardin gibi kentlerde Osmanlı taş işçiliği geleneği hala sürmekte ve başarılı çalışmalar yapılabilmektedir.

Öte yandan aynı coğrafi bölgede bulunan Suriye'nin Halep kenti, Türkiye'de daha çok ticaret merkezi olarak bilinse de Orta Doğu ülkelerinde taş işçiliği konusunda geniş bir üne sahiptir.

Türkiye'de ise Gaziantep, MÖ 900'lü yıllardan beri bulunduğu coğrafyanın taşa hayat verme ritüeline ve ustalığına en önemli katkıları sağlayan dünyanın en

önemli merkezlerinden biri olan Yasemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi'ni topraklarında barındırmaktadır. Kahraman Maraş'ta şu anda tüm Türkiye'ye hizmet veren taş uzmanları vardır. Mardin'in taş ustaları ise dünya çapında bir üne kavuşmuştur.

Bu proje ise taşa hayat veren bu dört şehrin ustalarını bir araya getirerek yeni ustalar yetiştirmeye ve bu yolla geleneksel yapılara da yeniden hayat vermeyi amaçlamaktadır. Projenin amaçlarından biri ise ülkemizde bir kısmı mülteci konumunda yaşamakta olan Halepli taş ustalarını tespit ederek onlara gerek Anadolu üsluplarını öğreterek kültürümüze kazandırmak gerekse de kendilerini eğitici olarak istihdam etmektir.

Halk arasında Halep taşı veya sarı taş olarak bilinen ve Halep yakınlarındaki taş ocaklarından çıkarılan taşlardan inşa edilen evler, süslemeleri ile dikkati çeker. Çok katlı taş evler, sahibinin isteğine göre yapılmıştır. Bazı evler, Arap mimarisine uygun dikdörtgen yapısı ve kubbeleri ile dikkati çekerken, batı mimarisi esas alınarak inşa edilmiş yüksek ve çok sayıda sütunun kullanıldığı evler de bulunmaktadır.

Halep taşı evin kaba inşaatının yanı sıra dış cephe süslemelerinde de kullanılan bir malzemedir. İnce işçilikle üzüm ve yaprak gibi desenlerin yanı sıra Doğu'ya özgü hilal, yıldız veya çiçek motifleri şeklinde işlenen taşlar, dış cepheleri ve balkonları süsler.

Son yıllarda Suriye'yi ne yazık ki bu tür ticari ve sanatsal konularda değil de savaş ile hatırlıyoruz. Savaş nedeniyle ülkesini terk etmek zorunda kalmış olan üç milyonun üzerinde Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır.

Türkiye'ye sığınan bu insanlar arasında Suriyeli taş işçileri ve ustaları da bulunmaktadır.

Bu proje halen bilinmeyen ustaların da topluma tekrar kazandırılması sağlamaya destek olacaktır. Planlanmakta olan kurs kapsamında Suriyeli ve Türk taş ustaları tarafından, konuya ilgi duyan Türkiye ve Suriye vatandaşlarına **''taş işçiliği'' sertifikasyon kursu** verilmesi öngörülmektedir.

Kursun teorik ve uygulama olmak üzere iki aşamada olması planlanmaktadır. Teorik kısımda öğrenciler taş işçiliğinin inceliklerini öğrenirken bunun yanında tarihi yapılarda koruma ve onarımın temel ilkeleri de aktarılacaktır. Teorik kısımdaki

eğitimlerini tamamlayan öğrenciler, daha önceden belirlenmiş olan şantiyelerde, işi uygulamalı olarak öğrenecek ve pratik yapma şansı bulacaklardır.

Kursun beklenen çıktıları bir yandan Türkiye'de günümüzde unutulmaya yüz tutmuş olan geleneksel taş işçiliğinin tekrar canlanmasını desteklerken bir yandan da Suriye'den ülkemize gelen konu hakkında çalışmak isteyen kişilerin Suriye'ye döndüklerinde savaş nedeniyle tahrip olmuş tarihi yapıların rehabilitasyonunda çalışarak bu konudaki önemli bir açığı kapatarak sürdürülebilir kalkınma ve korumaya katkı sağlamalarıdır. Bunu da ötesinde proje Suriyeli mülteci ve göçmenlerin ülkemize entegrasyonuna katkı sağlayacak ve projeye katılan usta ve öğrencilerin Türk meslektaşları ile buluşmasına da aracılık edecektir.

6.1.2 Tarihî yapılarda onarım kararları: (İmar yönetmeliği – Koruma Manifesto):

Geleneksel evlerin yoğunlaştığı semtlerde yeni yapılacak yapı ya yapı blokları için özel imar şartları getirilmelidir. Avrupa'nın şehirlerinde tarihi mahallelerde inşa edilecek olan binaların sokak cephelerinin tasarım ve renklerinin ilgili belediye tarafından saptanması, bu anlamda önemli bir örnektir. Yeni cephe formlarının eski formları ezmemesi, gölgelememesi, sokağın doku karakterine uyması idari birimlerce ortaya konan temel kriterlerdir.

6.1.3 Halep kültür mirasının korunması:

Halep, asırlar boyunca, tarih öncesinden bugüne kadar, Mezopotamya uygarlıklarından Bizansa, Eyyubilerden Memluklulara, Selçuklulardan Osmanlılara kadar birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Kent içinde bütün bu uygarlıkların ürünü olan ve simge yapı Halep Kalesi merkezinde gelişmiş çok sayıda dini, ticari ve sosyal amaçlı yapılmış pek çok anıtsal eser bulunmaktadır.

Kültürün tarihin ve dinlerin buluşma merkezi olan Halep sahip olduğu zengin kültürel birikimi ile 1986 yılında UNESCO tarafından *Dünya Mirası Listesi'*ne alınmıştır. 2006 yılında da *İslam Kültür Başkenti* seçilmiştir.

Halep Kenti ve bu kentin kimliğini oluşturan yapıların büyük bir bölümü 2011 yılından itibaren ağır bir yıkımın kurbanı olmuştur. Bu yıkım, tarihi yapıların kaybına bağlı gelişen fiziki ve ekonomik kayıpların da ötesinde yerleşimin yaratıcısı ve kullanıcıları için kolektif hafızanın kaybına neden olmuştur.

Tarihi Halep Kenti'nin somut ve somut olmayan miras birlikteliğinin korunması, sürdürülebilir kalkınmanın da önemli bir parametresidir ve bu nedenle kentin rehabilitasyonu için çalışmaların olabilecek en erken evrede başlaması, burada yaşayan halkın normal yaşamlarına dönmeleri ve onları bir arada tutan ortak hafızlarına kavuşmalarına olanak sağlayacaktır.

Halep'te bulunan ve korunması gerekli mimari miras niteliği taşıyan eserlerin; Kronolojik hasar öncesi ve hasar sonrası durumlarını gösteren fotoğraf arşivinin oluşturulması, 2011 Yılı öncesine ait mimari rölevelerinin yeniden düzenlenmesi, röleveler üzerinde yakın dönmede meydana gelen hasarların işlenmesi, yapıların özgün durumlarını gösteren restitüsyonların hazırlanması ve Yapıların temel restorasyon kararlarını içeren koruma projelerinin hazırlanması.

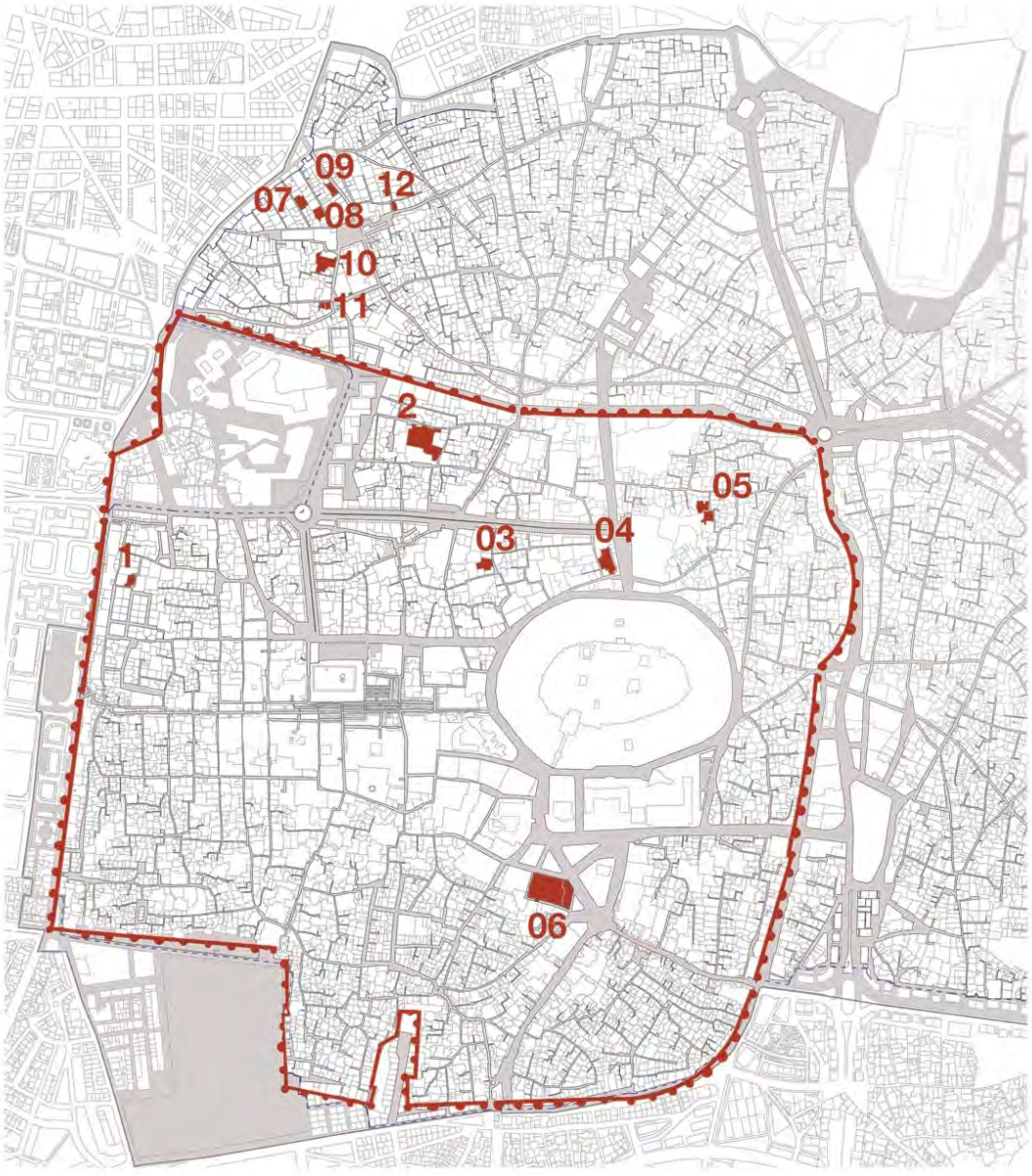
7. KAYNAKLAR

- Abdulkader ElRihavi: Dimaşk Turasuha va Malimaha El-Tarihiyye
- Abdülkadir Özcan, Mimar Sinan'a Siparişte Bulunanlar, Mimarbaşı Kocasinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, İstanbul, 1988
- Andre Raymond, Osmanlı Döneminde Arap Kentleri, Çeviren Ali Berktay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1995
- Beyyat Fadıl; Dirasat Fi Tarih El-Ahd El-Osmani, Ruya Cedide Fi Doo El-Vasaek va El-Masader El-Osmaniyye, Dar El-Madar El-İslami, 1. Baskı, Beyrut, 2003
- Bırcavi Sait Ahmet, El-İmbaratoriyye El-Osmaniyye Tarihia El-Siyasi va El-Askeri, El-Ahliyye Lilneşirva El-Tavzii, Lübnan, 1993.
- Cıkay Nezif, "Seyyahların Gözüyle Halep", Harran Üniversitesi, Sosyal Birimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Oratçağ Tarihi Bilim Dalı, Şanlıurfa, 2012.Yüksek Lisan Tezi,
- El-Behnesi Afif, Suriye El-Tarih va El-Hadara, El-Mantıka El-Şimaliyye, Muhafazata Halep va İdlip, Vezaretül Siyaha, Şam, 2001
- El-Rifai Mahmut Faysa: Halep Beynel Tarih vel Hendese, Camiyet Halep – Mahad El-Turas El-İlmi El-Arabi, 1996.
- El-Naşşavi Abdulaziz Muhammed: El-Devle El-Osmaniyye Devlet islamiyye Muftere aleyha, El-Cize El-Sani, Maktabat El-Anglo El-Masriyye, El-Kahire Miladi 1997
- El-Gazzi Kamil İbni Muhammed, Nehr El-Zeheb Fi Tarih Halep, Yay. Haz. Şevki Şaas ve Mahmut Fahuri, 1. Cilt, Dar El-Kalem El-Arabi, Halep
- Edhem Eldem-Daniel Goffman-Bruce Masters, Doğu İle Batı Arasında Osmanlı Kenti Halep, İzmir Ve İstanbul, Çeviri: Sermet Yalçın, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2000
- Erdoğan Meryem Kaçan, "Xvı. Yüzyılda Halep'te Bir Osmanlı Vakfı: Behram Paşa Külliyesi", Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, Kocav, Sayı 22, İstanbul 2010.
- Godfrey Goodwın, A History of Ottoman Architecture, Osmanlı Mimarlığı Tarihi, Kabalcı Yayın Evi, İstanbul, 2012
- Haccar Abdullah: Maalem Halep El-Eseriyye, Manşurat Camiyat Halep ve Cemiyet El-Adiyat, Halep El-Cumhuriyye El Arabiyye El-Suriyye, El-Tabaa El-Ula, Miladi 1990
- Hamide Abdurrahman: Muhafazat Halep, Menşurat Vezaratül Sakafa, Şam, 2006.
- İbn Jubayr, Travels, ed.R.J.C. Broadhurst, 1952
- İdlibi El-Mıtran Naofitos, Miladi 1977 – Katidraiyyet Halep El-Bizantiyye. Adiyat Halep, Camiyet Halep, Maahad El-Turas El-İlmi El-Arabi, El-Kitab El-Sales

- İnalcık Halil, Tarih El-Devle El- Osmaniyye Min Nuşu ile El-İnhidar, Tercemet Muhammed. M. El-Arnaut Dar El-Madar El-İslami, El-Tabaa El-Ula, 2002 Beyrut. Lübnan,
- İldem Adham, Gofman Danya, Masters Bruce: El-Medine El-Osmaniyye Beyn El-Şark va El-Garp – Halep – İzmir – İstanbul, Maktabat El-Abikan, El-Riyad, El-Memleke El-Arabiyye El-Suudiyye, Hicri 1425 – Miladi 2004.
- Kodaş Ergul: Jerf el Ahmar EA 30 binası ve Yakındoğ'da PPNA-PPNB'YE geçiş dönemine ait binalar,
- Kuran Abudullah, Mimarbaşı Koca Sinan Yaşadığı Çağ ve Eserleri 1, .C. Başbakanlık, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Türkiye Vakıflar Bankası,1988
- Lamia El-Caser, Madares El-Eseriyye Tarihuaa va Amaratiha, El-Tabaa El-Ula Hicri 1421 / Miladi 2000, El-Cumhuriyye El-Arabiyye El-Suriyye.
- MANSEL Philip: Halep Suriye'nin Muhteşem Tüccar Şehrinin Yükselişi ve Düşüşü, Everset Yayınları, s.17, İstanbul, 1.Basım Mayıs 2017
- Faroqhı, Suraiya, Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam (Ortaçağ'dan Yirminci Yüzyıla), Tarih Vakfı Yay, İstanbul, 1999
- Piskopos Navitos İdilbi, Katidraiyet Halep El-Bizantiyye, Adiyat Halep, Camiat Halep, Mahad El-Turas El-İlmi El-Arabi, 3. Cilt, 1977.
- Oktay Aslanapa, **Türk Sanatı**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1984
- Özaslan, Nuray, Klasik Osmanlı Mimarlığı Ve Mimar Sinan, Mimarlık Tarihi, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2937, Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 1893, 1. Baskı, Eskişehir, Ocak, 2013,
- Raymound Andre, El-Avasem El-Arabiyye va Umraniha fi El-Fatratül Osmaniye, Çev. Kasım Tuveyr, Dar El-Macd, Şam, 1986.
- Rapoport Amos: House Form and Culture,AT Microfiche Reference Library,i U.S.A., 1969
- Ramazanoğlu, G., "Türk Mimarlık Kültürünün Sürekliliği", Kaşgar'dan Endülüs'e Türk –İslam Şehirleri, Sakarya Şehrengizi, Bildiri Kitabı, Ankara, 2013, S: 444-447
- Tuluk, Ömer İskender, Osmanlı Camilerinde Mekan Kurgusu Açısından Kare Tabanlı Baldaken Varsyonları (15.-17. Yy.), Gazi Üniversitesi, Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 21, No 2, 2006
- Şaas Şevki: Kalet Halep Tarihuaa va Maalimuhaa El-Eseri, Dar El-Kalem El-Arabi Bi Halep, El-Cumhuriyye El-Arabiyye El-Suriyye, El-Tabaa El-Ula, Miladi 1996
- Sauvaget J., "Haleb" Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi, C. V/1
- Sezgin, Haluk, Türk Ve İslam Ülkeleri Mimarisine Toplu Bakış, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Yayın No: 5, İstanbul, 1979, S. 136
- Osman Muhammed Abdulsattar: El-Madine El-İslamiyye, Alam ElMarife, El-Meclis El-Vatani Lilsakafe va El-Funun va El-Adab Bilkuveyt, 128 – Zul-Hicce Hicri 1408 / Miladi Ağustos 1988.
- Yarcı Güler; Halep Vilayetinde Ecnebi Vakıflar, Uluslararası Antep - Halep Vakıfları Sempozyumu, Gaziantep. Halep, 21-24 Aralık, 2009.
- William Cleveland, Modern Ortadoğu Tarihi, 1.Baskı, İstanbul, 2008
- Zeyn el Abidin Mahmud: Halep Amaratül Medine El-Kadime. Namazec va Tecareb, Halep, 2006

8. EK.1 HALEP GELENEKSEL EVLERİ

HALEP GELENEKSEL EVLERİ	EK-1

01 HAMMAD EVİ
02 CANBULAT EVİ
03 MARAŞ EVİ
04 İBRAHİM KONAĞI
05 SALAHİYE EVİ
06 SAYADİYE EVİ
07 BASİL EVİ
08 VEKİL EVİ
09 VALİ KONAĞI
10 GAZALE EVİ
11 AÇIKBAŞ EVİ
12 ZAMARİYE EVİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : HAMMAD EVİ	01

ADI	HAMMAD EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	KÜLTÜR MERKEZİ
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

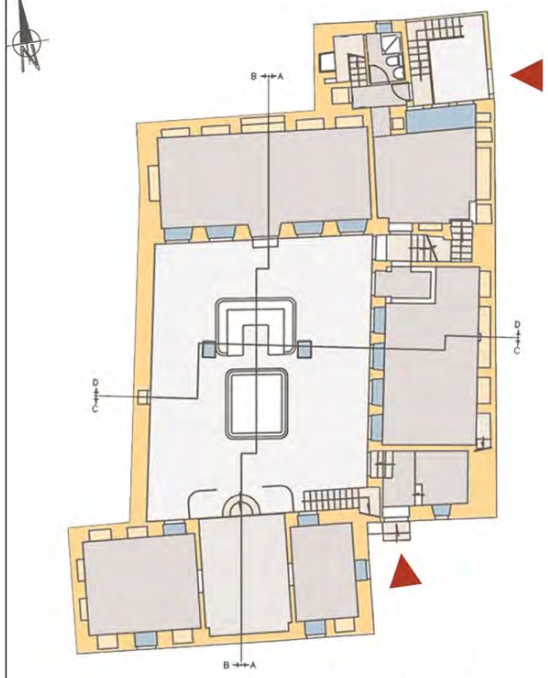
Hammad Evi; beş konuk odası, bir mutfak, bir kütüphane odası, bir çalışma odası, bir konferans odası ve geniş orta avlu etrafında düzenlenen üç ofisi ile ağırlıklı olarak Fransız Araştırma Merkezi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, Arapça eğitim oturumları için kullanılmaktadır. Halep ve Kuzey Suriye konferanslarının organizasyonuna ev sahipliği yapmaktadır.

Hammad Evi El Akabe Mahallesinde yer almaktadır. Evin plan tipolojisi tipik bir Halep Geleneksel Evlerinin özelliklerine sahiptir. Ev iki katlıdır. Evin çok mütevazı bir girişi bulunmaktadır ve avluya ulaşım dolaylı bir şekilde sağlanmıştır. Plan tipi olarak U biçimindedir ve ortasında bir avlusu bulunmaktadır. Merkezi plan tiplidir ve tüm odalar avluya açılmaktadır. Ev dış çevreyle tamamen kopuktur. Sadece alt ve tepe pencereleri ile açıklıklar bırakılmıştır. Evin en önemli odası misafir odasıdır ve dikdörtgen biçimindedir. Evin en büyük bölümünü misafir odası oluşturur. Misafir odasının karşısında eyvan bulunmaktadır. Eyvanın iki yanında odalar bulunmaktadır ve bu odalara eyvandan erişim sağlanmaktadır. Yapıya ikinci bir servis girişiyle de erişim sağlanmaktadır. Yapının bodrum katı konferans salonu olarak kullanılmaktadır. Avlu ortasında bulunan su öğesi diğer örneklere göre oldukça büyüktür.

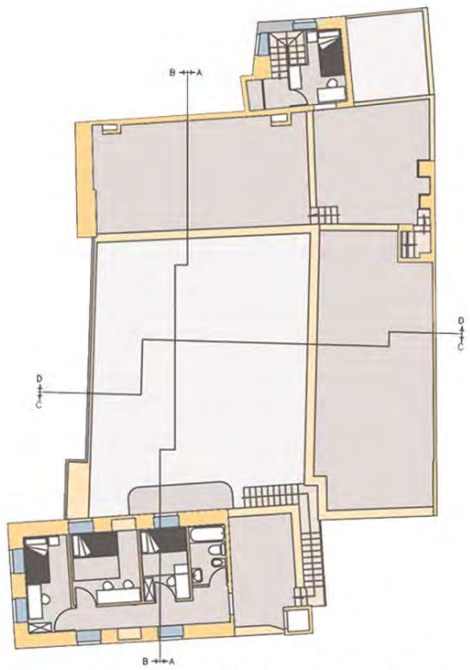
Eyvanın bulunduğu kısmın üst katında araştırmacıların konaklaması için yer yapılmıştır. Bu kısımda Fransız Kültür Merkezi ile yakın tarihli bir anlaşma çerçevesinde sanatçı ikamet edebilirdi.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : HAMMAD EVİ	01

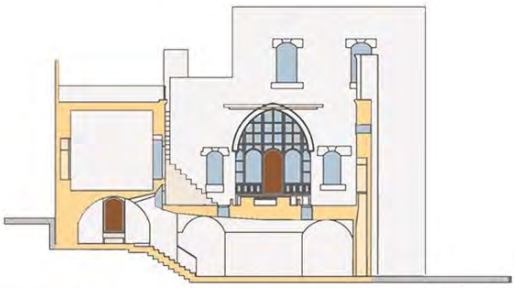
PLAN ÖZELLİKLERİ

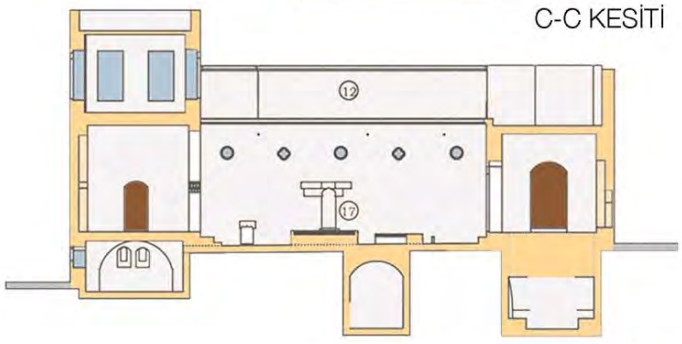
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

C-C KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : HAMMAD EVİ	01

FOTOĞRAFLAR

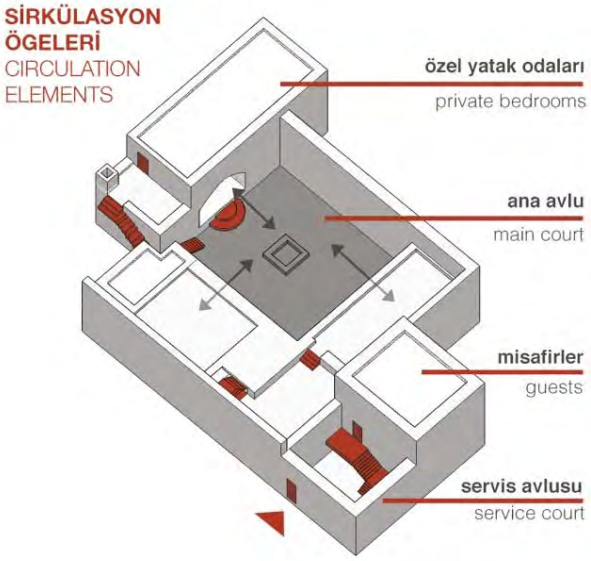

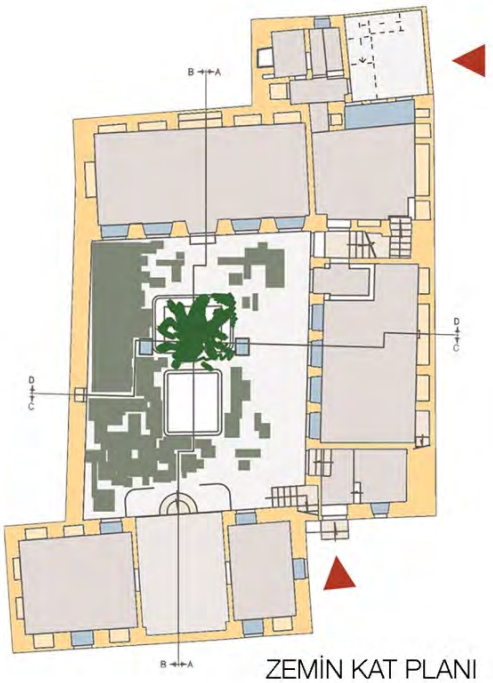

MODEL

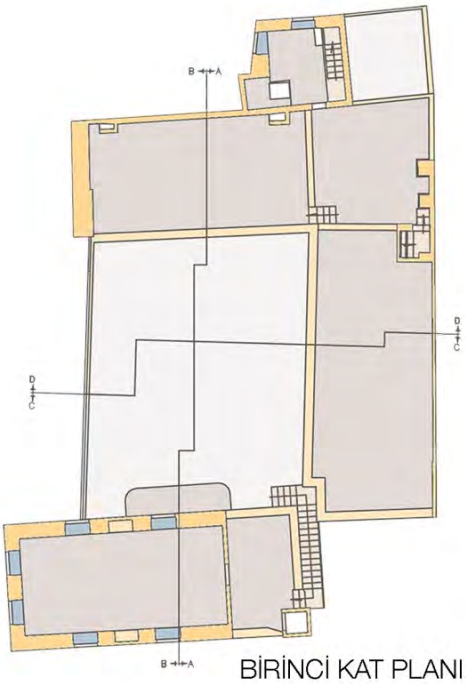

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : HAMMAD EVİ	01

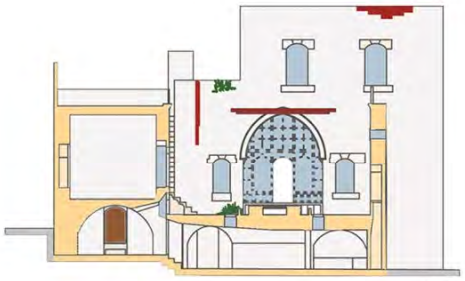
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

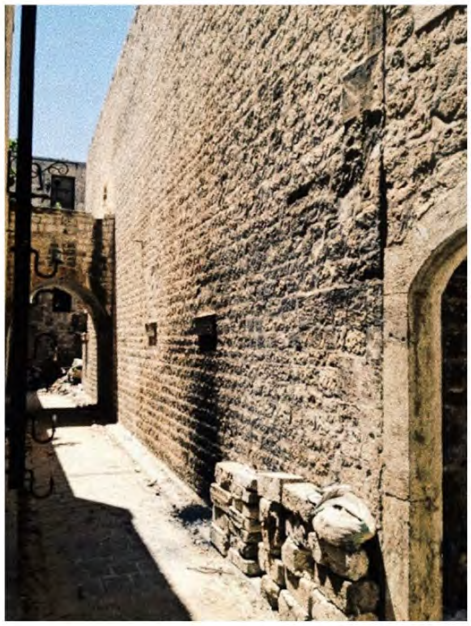
C-C KESİTİ

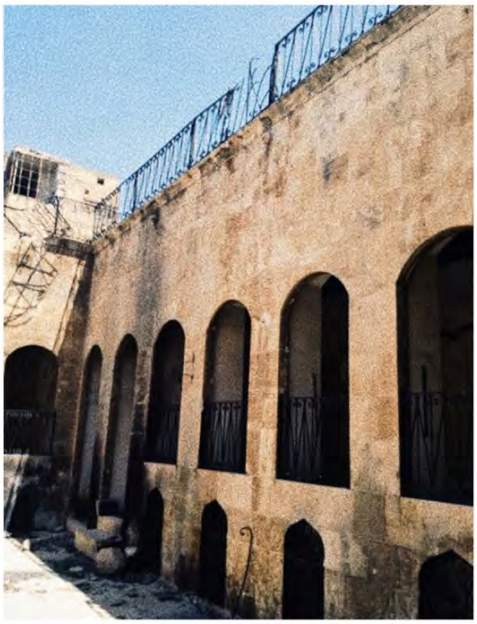

B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : HAMMAD EVİ	01

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

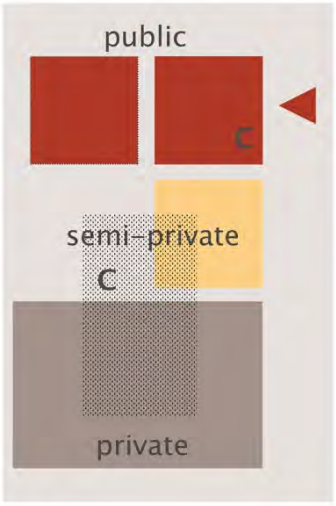

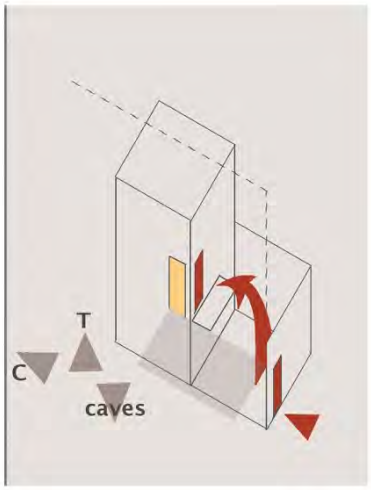

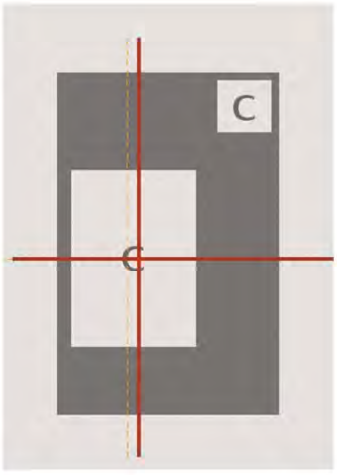

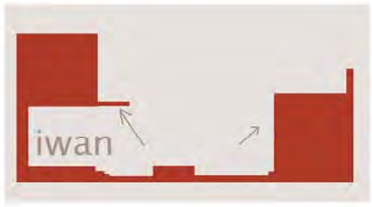
HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : HAMMAD EVİ	01

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : CANBULAT KASRI	02

ADI	CANBULAT KASRI

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	KONUT
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Evin doğu, kuzey ve güney tarafında ü sokak, batı tarafında ise Yahudi cemaatine ait dini ve kültürel binalar vardır.

Canpolat Evi, H X/M XVI. yüzyıla aittir. Önceden, yerinde el Usbu ailesine alt birkaç ev vardı. Daha sonra bu yeri Kasım el-Kürdi oğlu ibni Arabo diye lakaplandırılan Canpolat satın almıştır. Canpolat kuzeydeki Kürtlerin lideriydi. Kasrın yapımına o zamanlarda yirmi bin altın harcamıştır. Ev, daha sonra H 1229'da vefat eden Halep Müftüsü Kevâkibi Hasan Efendi'ye geçmiş, ondan da oğlu Paşazade Hacı Hasan İbrahim'e kalmıştır. Bir dönem yanındaki Abdüsselam Çeşmesi'nden dolayı Abdüsselam Evi olarak bilinmiştir. Bir ara Milli Birlik Cemiyeti'nin merkezi olmuş, sonra el-Gâfikiye Medresesine dönüştürülüp %15'i vakıflara bırakılmıştır. Daha sonra terk edilmiştir. Ev, şimdi 2310 m2 genişliğindedir. Daha önce 5000 m2 imiş.

Doğuya bakan şimdiki dış giriş, açık bir geçide açılmaktadır. Kesişen kubbelerle kapatılmış hol birkaç basamakla bitmektedir. Holün kuzey tarafında evin avlusuna giden bir giriş vardır. Avlunun ortasında büyük ve derin bir havuz vardır. Duvarları demir ve kurşunla bağlıdır. Sırayla renkli (siyah ve sarı) ve büyük taşlardan yapılmıştır. Avlunun batı tarafında çeşitli meyve ağacı olan bahçe, güneyinde iki tarafında da oda olan eyvan, kuzeyde de iki tarafında olan eyvan yer almaktadır.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : CANBULAT KASRI	02

PLAN ÖZELLİKLERİ

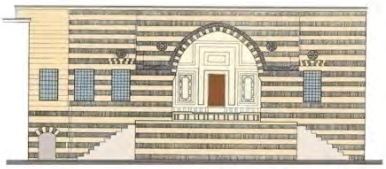
ZEMİN KAT PLANI

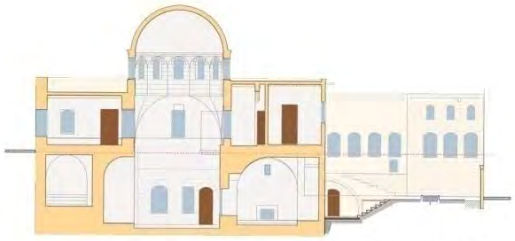
GÜNEY CEPHESİ

BİRİNCİ KAT PLANI

KUZEY CEPHESİ

A-A KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : CANBULAT KASRI	02

FOTOĞRAFLAR

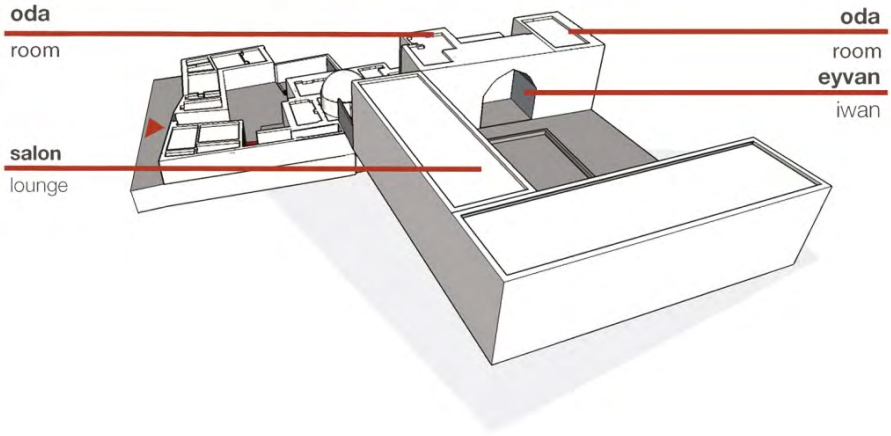

MODEL

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : CANBULAT KASRI	02

RESTORASYONDAN SONRA

ZEMİN KAT PLANI

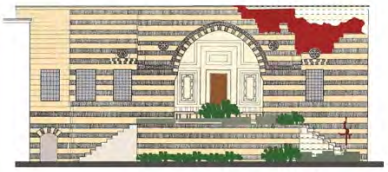

BİRİNCİ KAT PLANI

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

AVLU CEPHE

GİRİŞ CEPHESİ

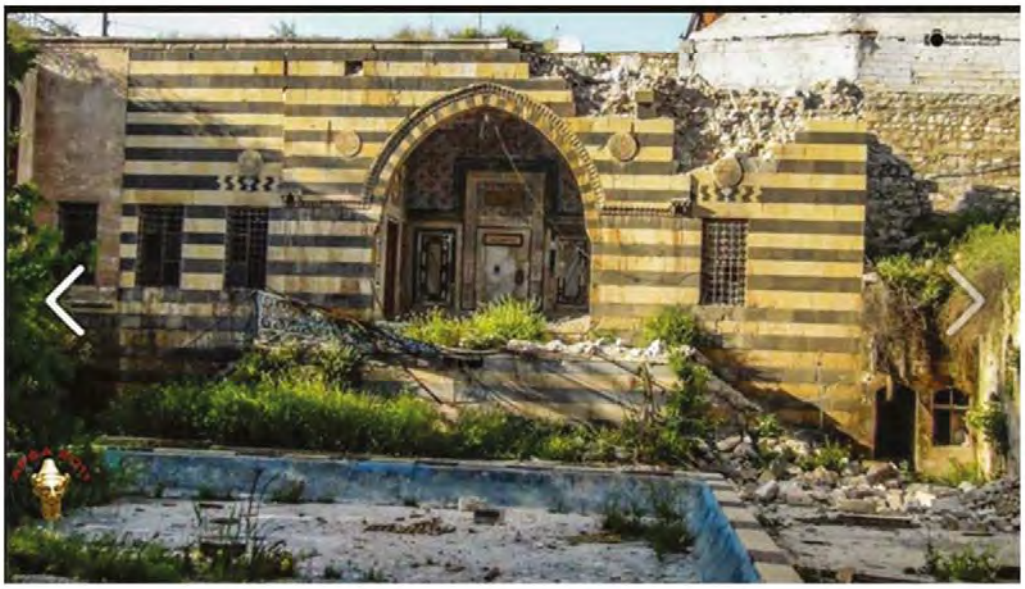
A-A KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : CANBULAT KASRI	02

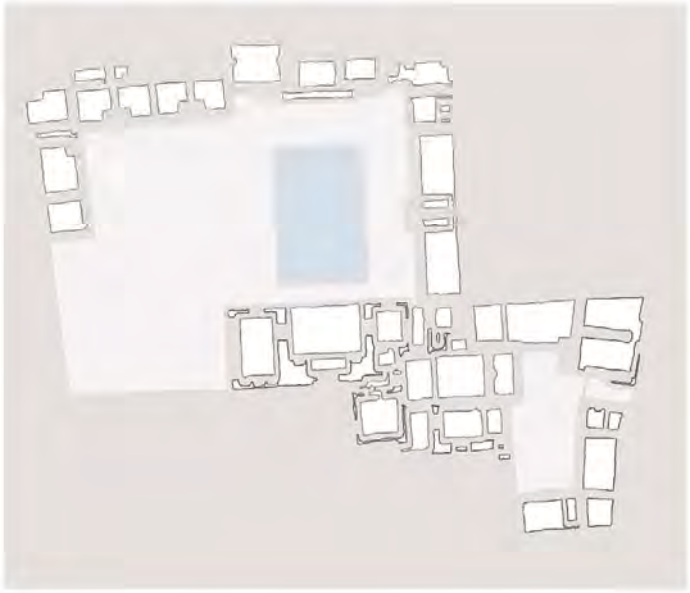
GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

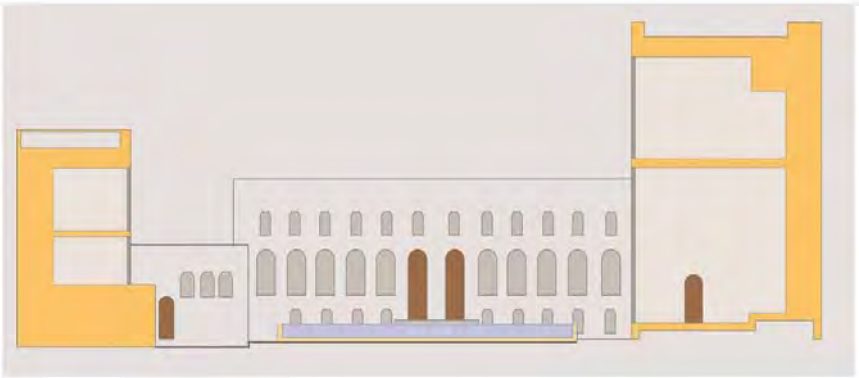

İÇ-DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : MARAŞ EVİ	03

ADI	MARAŞ EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	BUTİK OTEL
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

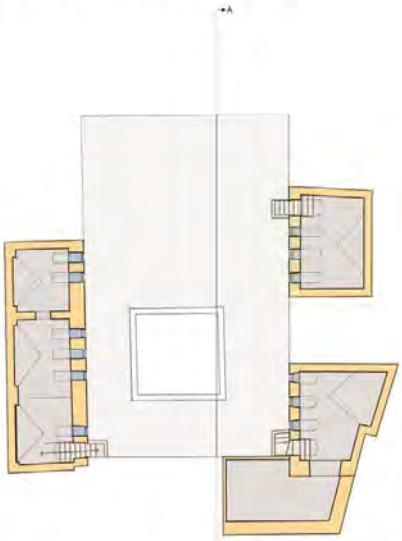
Maraş evi Fırağfıra Mahallesinde 18.yy da inşa edilmiştir. Ev tipik bir Halep Geleneksel ev tipolojisine sahiptir. İki katlı olan yapı da bir de bodrum bulunmaktadır. Ev geniş bir avluya sahiptir ve avlunun etrafında odalar yer almaktadır. Evin en önemli birimlerimden bir tanesi eyvandır. Eyvanın sağında ve solunda odalar yer almaktadır. Diğer önemli birimlerden biri olan misafir odası dikdörtgen biçimindedir. Üst kata dışarıdan bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Üst katında yatak odaları bulunmaktadır. Evin avluya bakan pencereleri eşit büyüklüktedir ve evin bir diğer dikkat çeken özelliği ise tepe pencerelerinin yer almamasıdır. Eyvanın karşısında kuzeye bakan cephede bir balkon bulunmaktadır ve balkonu belirtmek için üst kotu yapının kendi kotundan daha yukarıda yapılmıştır. Genel olarak Halep Geleneksel Evlerinde bu tip balkon ve balkon kullanımı yoktur. Avluya bakan cepheler genel olarak taş süslemeleri ile diğer Fırağfıra Mahallesindeki yapılara göre daha sadedir. Hıristiyan mahallerinde bulunan evlerin Müslüman mahallelerinde bulunan evlere göre bezeme ve süslemeleri daha süslü ve gösterişlidir.

Eve çok mütevazı bir girişle ulaşılmaktadır. Avlunun ortasında çok büyük bir havuz bulunmaktadır. Bodrum katı ise diğer evlerde olduğu gibi kiler olarak kullanılmıştır.

Maraş Evi 2007 yılından sonra butik otel olarak hizmet vermektedir. Otelde toplam 23 oda bulunmaktadır. Otel işlevine dönüştürüldükten sonra bazı ilaveler yapılmıştır. Evin giriş katında lobi yer almaktadır. Zemin ve üst kattaki odalar yatak odalarına tahsis edilmiştir. Yönetim kısmı ise lobinin üst katında yer alan asma katta bulunmaktadır. Binanın bodrum katı ise mutfak birimine ayrılmıştır.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : MARAŞ EVİ	03

PLAN ÖZELLİKLERİ

BODRUM KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

AVLU KUZEY CEPHE

AVLU GÜNEY CEPHE

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : MARAŞ EVİ	03

FOTOĞRAFLAR

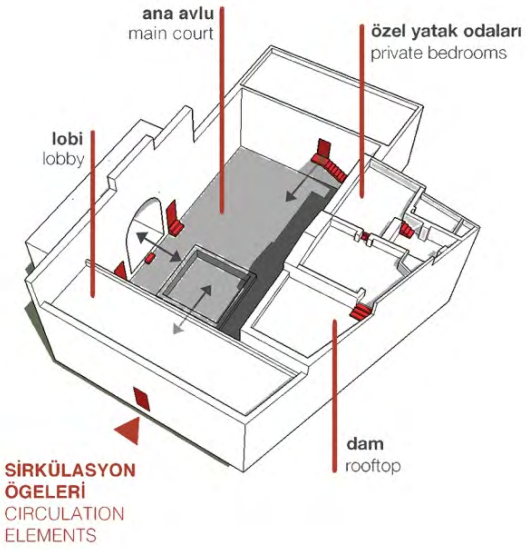

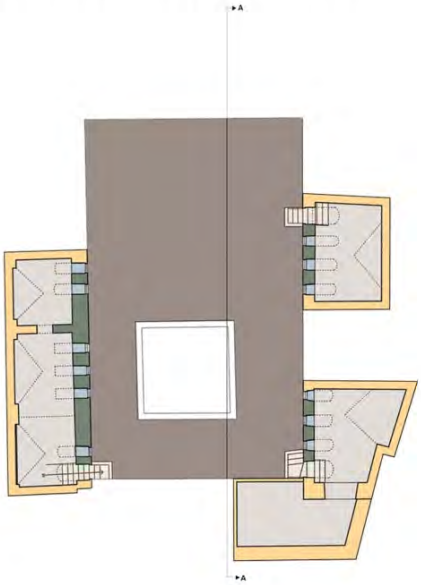

MODEL

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : MARAŞ EVİ	03

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

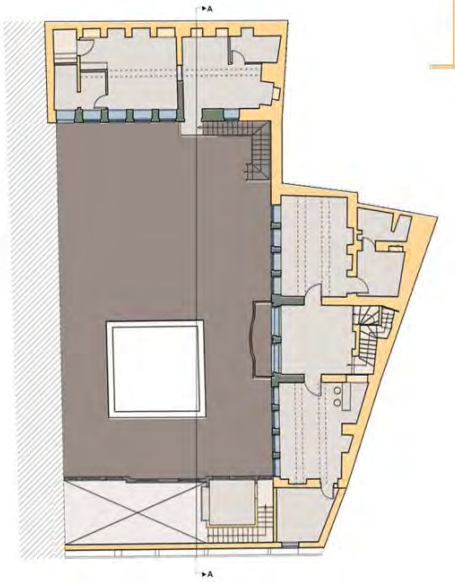
BODRUM KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

A-A KESİTİ

BİRİNCİ KAT PLANI

AVLU KUZEY CEPHE

AVLU GÜNEY CEPHE

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : MARAŞ EVİ	03

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

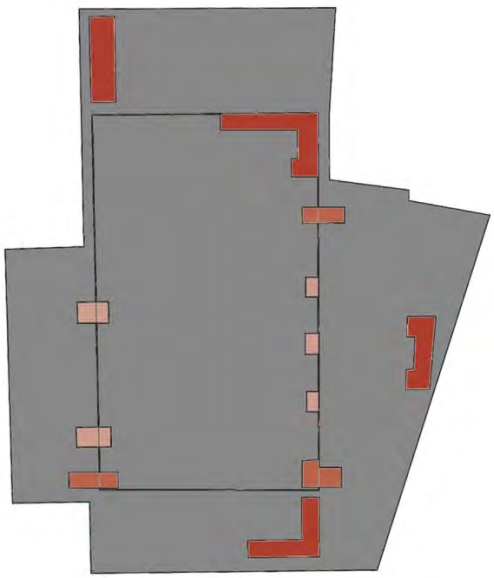

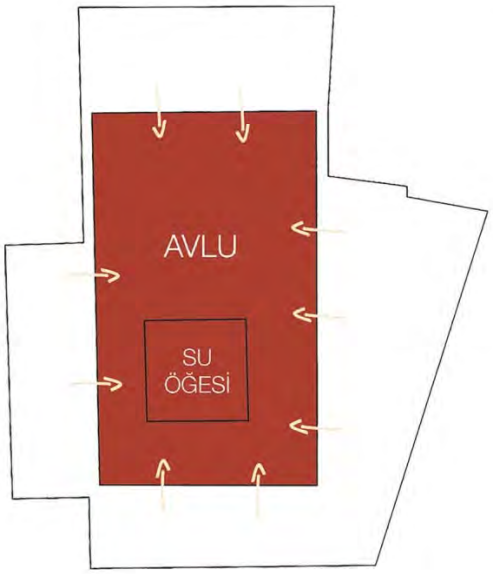

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : MARAŞ EVİ	03

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : İBRAHİM KONAĞI	04

ADI	İBRAHİM KONAĞI

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	DEVLET
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	TARİHİ ESERLER MÜDÜRLÜĞÜ
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Binanın ikinci ve üçüncü avlularını birbirinden ayıran odanın penceresine, H 1241/M 1826 yılında inşa edildiği yazılmıştır. Ev H 1244/M 1828 yılında bir iftira yüzünden padişahın emriyle kardeşi Mustafa Bey ile katledilen Hac Emiri ve Halep Valisi Ahmet Katırağası Bey'indi. Padişah, iki kardeşin tüm mallarına el konulmasını emredip ailelerini ve çocuklarını sürgün etmiştir. Sonra mülkleri açık artırmaya sunulmuştur; ancak belki ev sahiplerine saygılarından belki de kötümserlik olarak kimse evi satın almamıştır.

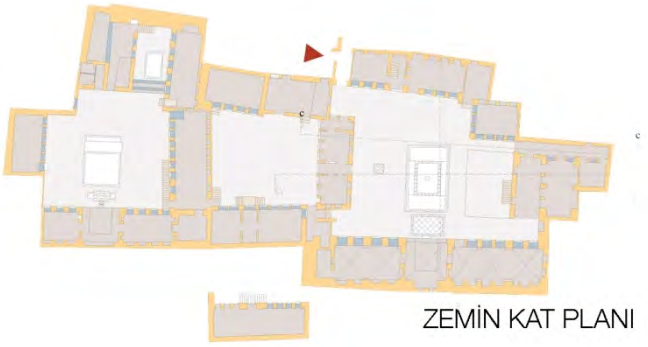
Ana avludaki ahşap süslemeler, avludaki gölgelikte yazıldığı gibi H 1252/ M 1938 yılına aittir. H 1335/ M 1916'da Ayne'l-Tel Su Kanalı'ndan eve su çekilmiş, müştemilat kısmına su dolabı bir de su deposu eklenmiştir. 20. Yüzyılın ortasında Milli Eğitim Müdürlüğü evin asıl sahiplerinden, birinci kısmını satın alarak Kız Lisesine (Uruba Lisesi) dönüştürmüştür. Daha sonra lise Cubbu'l-Kubbe Mahallesi'ne taşınınca, bina da Seyfüddevle Erkek Ortaokulu olmuştur. 27/04/1975 tarihli 84 sayılı kararla tarihi eser olarak tescil edilmiştir. Halep Milli Eğitim Müdürlüğü binayı Eserler Müdürlüğüne bağışlamış ve 15/04/1986'da binayı teslim etmiştir.

Kuzeye bakan bir girişi ve yanında büyük bir boşluktan oluşmaktadır. Boşluğun içinde, üst kattaki komşulara giden bir merdiven yer almaktadır. Boşluk; avluya giden bir girişle bitmektedir. Ev, selamlık, haremlik ve hizmet olmak üzere üç ayrı kısımdan oluşmaktadır. Selamlık kısmı, girişin hemen yanındaki kısım ve iki kattan oluşmaktadır.

Zemin katın ortasında bir su havuzu bulunmaktadır. Güneyinde, iki tarafında iki büyük odası olan yüksek eyvan yer almaktadır. Odalar, binanın diğer kısımlarına dağılmaktadır. Doğu tarafta, avlunun kuzey ve güneydoğu tarafının üstündeki birinci kata çıkan bir merdiven mevcuttur. Bir merdivende güneybatı köşesinde yer almaktadır.Birinci kat güney tarafta, aralarında bir eyvan olan iki odadan oluşmaktadır. Eyvan, kuzey taraftan iki sütuna dayanmış üç sivri revakla avluya açılmaktadır. Kuzey tarafta karşılama salonu, çatı arasının iki tarafında birer oda vardır.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : İBRAHİM KONAĞI	04

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

C-C KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : İBRAHİM KONAĞI	04

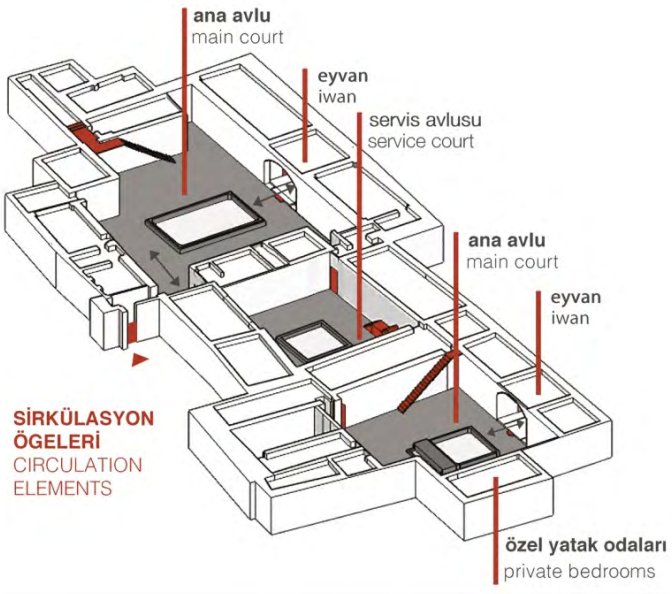
FOTOĞRAFLAR

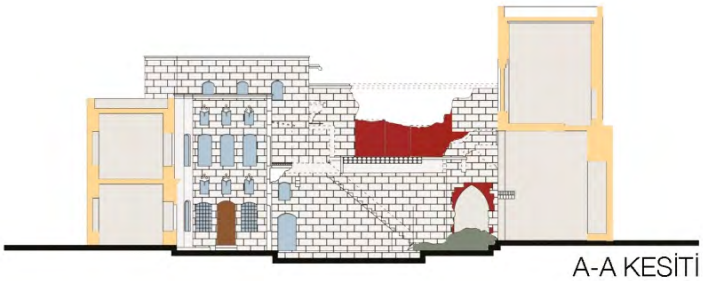

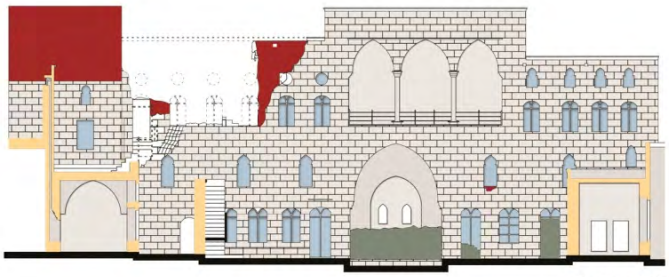

MODEL

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

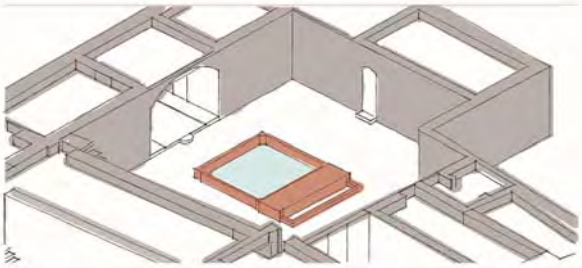
A-A KESİTİ

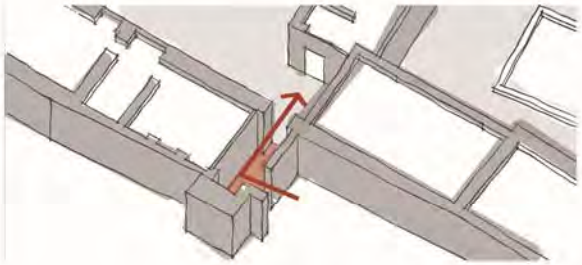

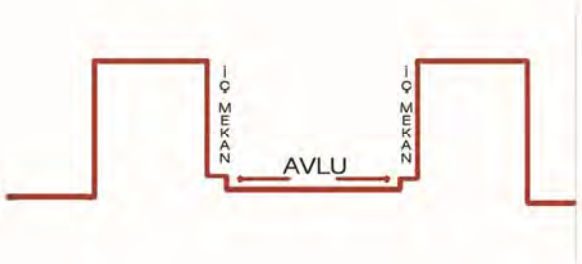
B-B KESİTİ

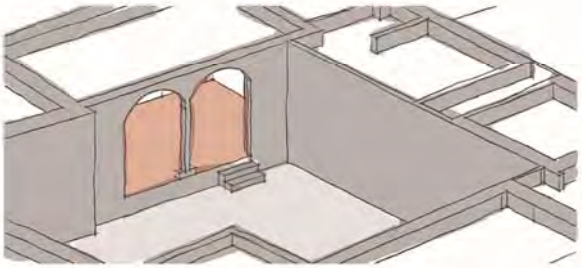

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SALAHİYE EVİ	05

ADI	SALAHİYE EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	BUTİK OTEL
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Salahiye Evi, 1814 yılında Cibeyle mahallesinde inşa edilmiştir. 1860 ile 1950 yılları arası Salahiye ailesi tarafından konut olarak kullanılmıştır. Ev, tipik bir Halep geleneksel evlerinin özelliklerini taşımaktadır. İçe dönüktür ve iki katlıdır. Evin büyük bir bodrumu vardır ve kiler olarak kullanılmıştır. Daha sonra işlevi bir anaokulu olmuştur. Fakat daha sonra Salahiye evi, etrafındaki üç evle birlikte 2007 yılında bir butik otel haline getirilmiştir. Otelin toplam alanı 6,452 m2 olup, 42 odadan oluşmaktadır. Bodrum katı da restoran olarak kullanılmaktadır. Restorasyonla birlikte yapıda bulunan odaların içine ıslak hacimler yapılmıştır ve bu yapılırken yapının özgünlüğünün bozulmamasına dikkat edilmiştir.

Ev iki bölümden oluşmaktadır ve bu bölümlerin kendine ait bir avlusu bulunmaktadır. Birinci avludan merdivenle eyvana ulaşılır ve geleneksel evler arasında az görülen bir örnektir. Salahiye evinde misafir odası yer almaktadır ve odanın üstü kubbe ile örtülüdür. Birinci avlu hareketli bir cam örtüyle kapatılmıştır. İki avluda da su öğesi yer almaktadır ve bu sayede iklimlendirme sağlanmıştır.

Evin diğer avlusunda bir eyvan yer almaktadır. Evin bütün odaları avluya dönüktür. Ev de 2 tip pencere tipi bulunmaktadır ve bunlar alt ve tepe penceresi olarak adlandırılır. Evin eyvan bulunduran cephesindeki tepe pencereleri dairesel bir forma sahiptir. Evin önemli bölümlerinden biri de damlardır ve dama merdivenler yardımı ile erişim sağlanmaktadır. Damlar teras işlevini görmektedir. Bu evin damına çıkıldığı zaman Halep kalesi görülmektedir.Cibeyle mahallesindeki diğer evlere nazaran taş bezemeleri daha az ve sade görünümlüdür. Diğer evlerde olduğu gibi Salahiye Evinde de güzel kokulu çiçekler ve güller avluda yoğun bir şekilde yer almaktadır.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SALAHİYE EVİ	05

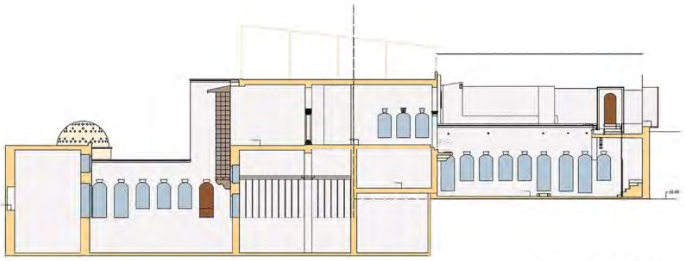
PLAN ÖZELLİKLERİ

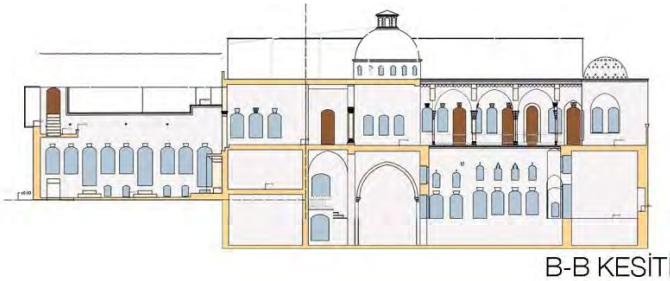
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SALAHİYE EVİ	05

FOTOĞRAFLAR

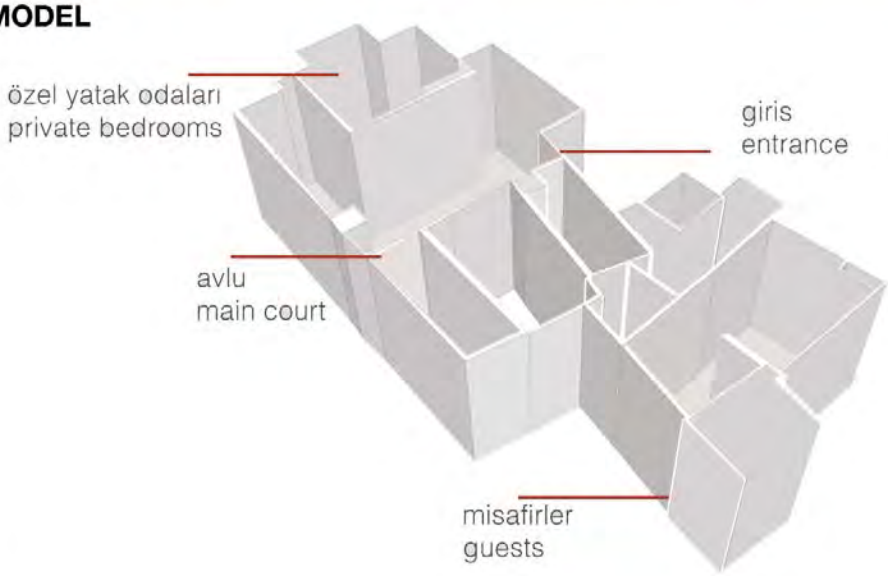

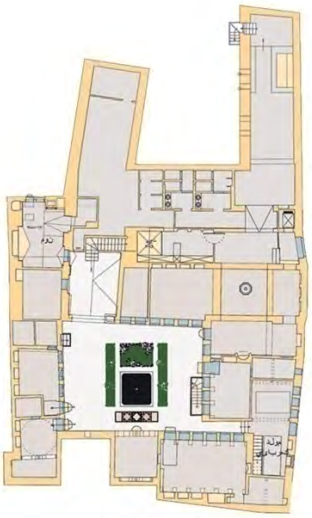

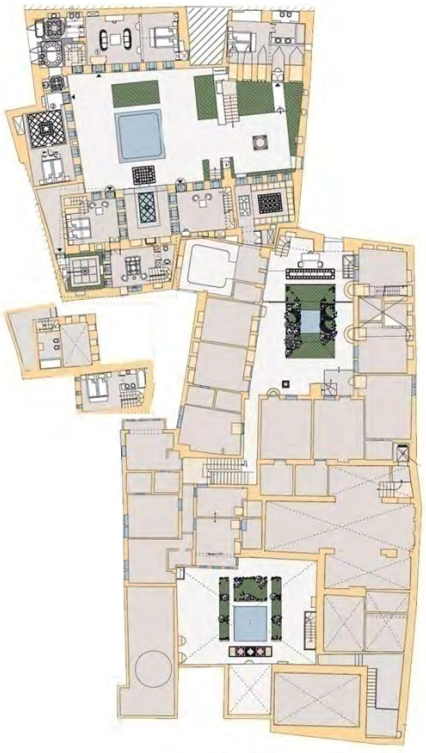
MODEL

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

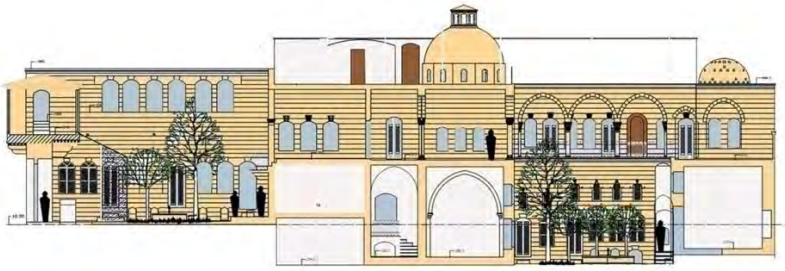
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

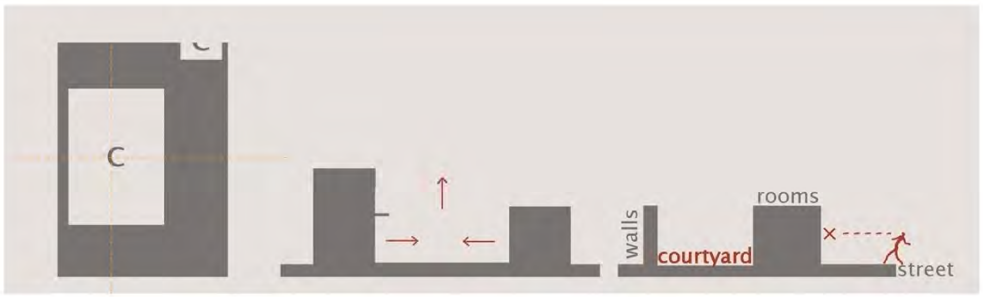
A-A KESİTİ

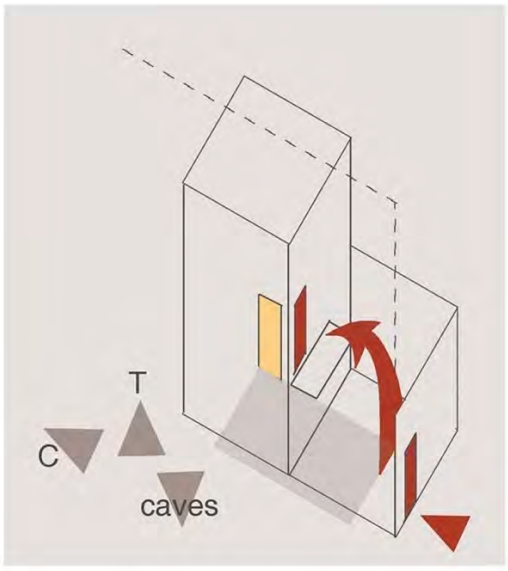

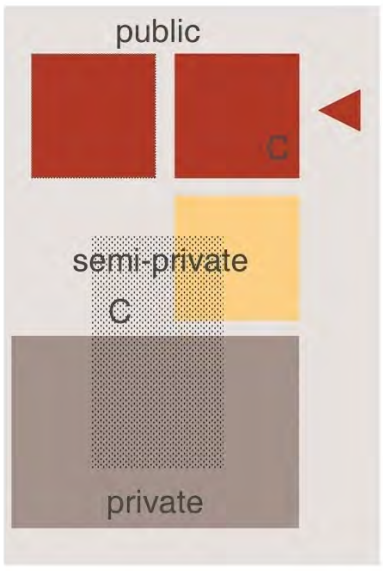
B-B KESİTİ

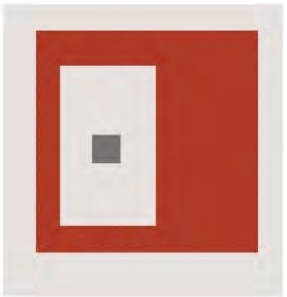
HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SALAHİYE EVİ	05

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

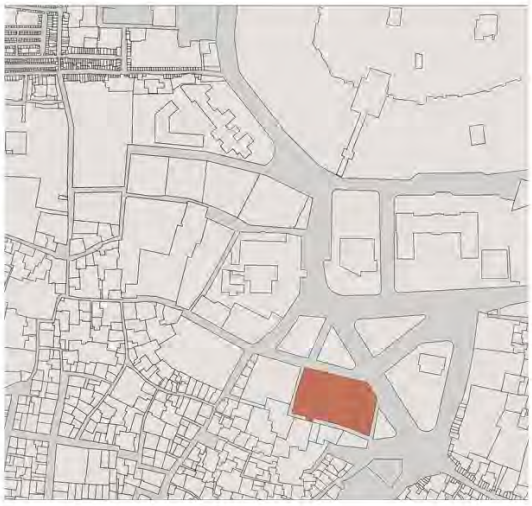

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SAYADİYE EVİ	06

ADI	SAYADİYE EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	MÜFTÜLÜK MERKEZİ
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Halep kalesinin hemen güney doğusunda, Altunboğa Mahallesinde yer almaktadır. Zaviyenin yapımına 1878 yılında Şeyh Muhammed Ebu Huda'nın oğlu Hasan Dede Sayadi tarafından başlanmıştır ve 1909'da yapımı tamamlanmıştır.

Sayadiye evi Vakıflar Müdürlüğü'nün Araştırma Bölümü ve Müftülük Merkezi olarak kullanılmaktadır.Aynı zamanda içerisinde bir mescid ve mezar bulunmaktadır.Daha önceleri Rufai tarikatı tekkesi olarak kullanıldığı bilinmektedir. Şeyh Muhammed Ebi'l-Huda İbni-ş-Şeyh Hasan Vadi Es Sayyadi tarafından 1877 yılında inşasına başlanmıştır ve 1909 yılında tamamlanmıştır.

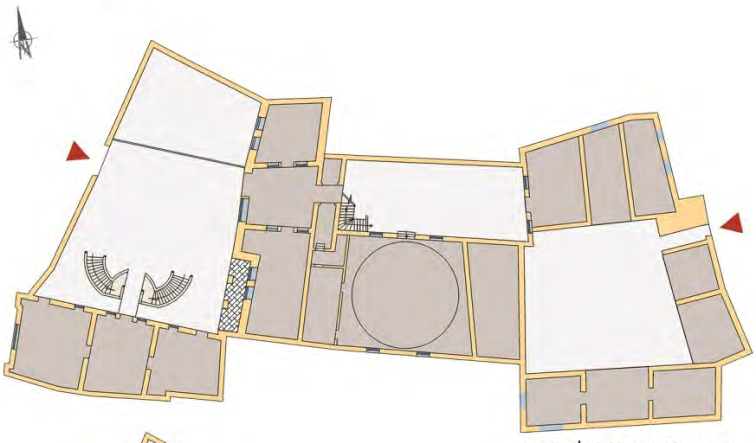
Evin kale ve Oğulbey Camii tarafından olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Ev 3 kısımdan oluşmaktadır. Kale tarafındaki dış kısım batı mimarisi tarzında inşa edilmiştir.

Orta bölümdeki avlunun güneyinde ve kıble çevresinin batısında ise Şeyh Hasan Vadi'nin mezarı yer almaktadır. Sayadiye Zaviyesi bugün, hukuk eğitimi verilen bir okul olarak hizmet vermektedir. Sayadiye Zaviyesi, Halep'in eski şehir olarak nitelenen Kale ve çevresinde mimari tarzıyla Avrupa tipindeki ilk yapı olarak nitelendirilebilir.İç kısım ise;avlusu,merdivenleri,eyvanları,alt ve üst kat odaları ile geleneksel bir Halep evidir.

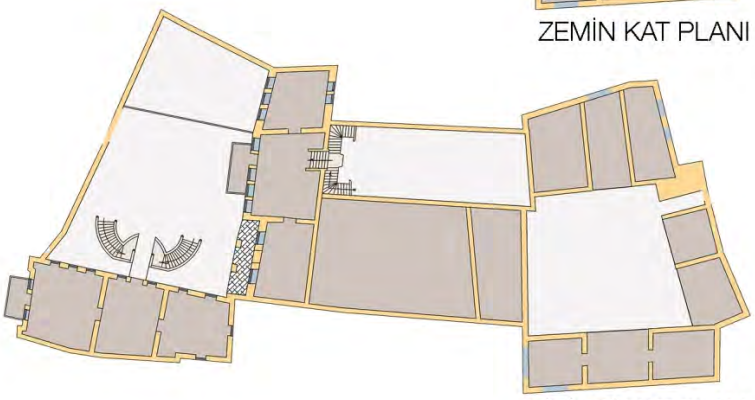
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SAYADİYE EVİ	06

PLAN ÖZELLİKLERİ

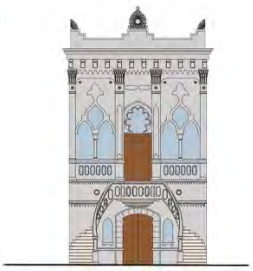
ZEMİN KAT PLANI

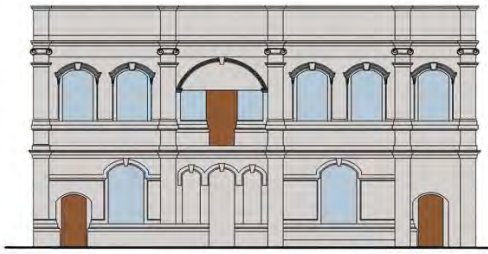
BİRİNCİ KAT PLANI

DOĞU GÖRÜNÜŞ

DOĞU GÖRÜNÜŞ

BATI GÖRÜNÜŞ

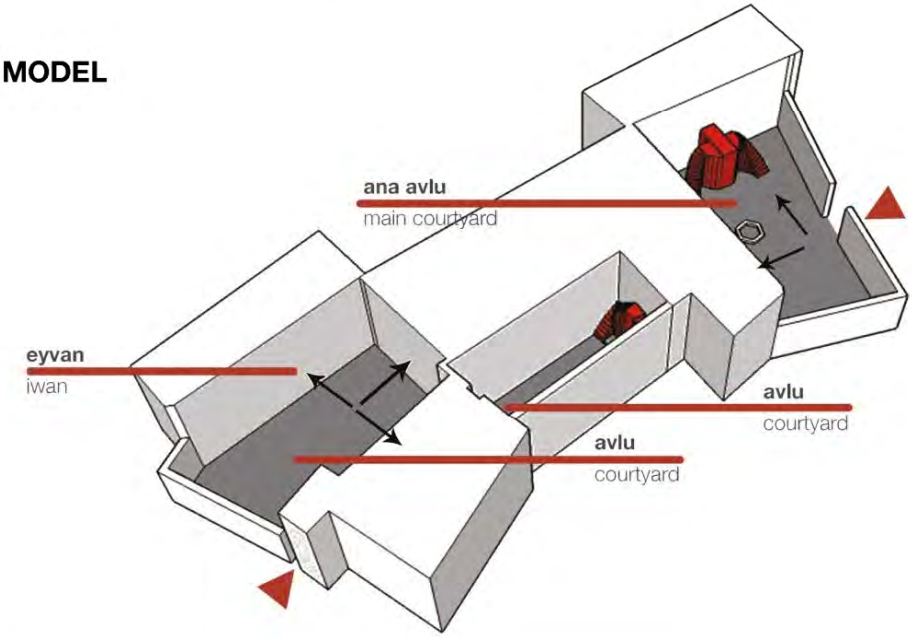
HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SAYADİYE EVİ	06

FOTOĞRAFLAR

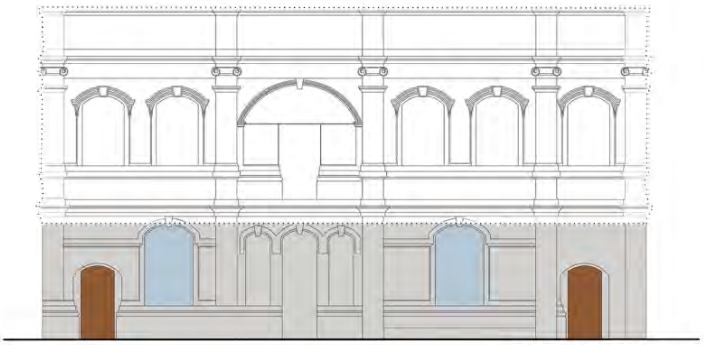

MODEL

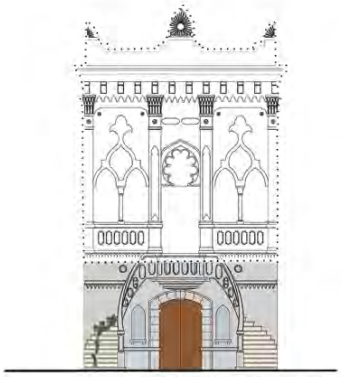
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

BATI GÖRÜNÜŞ

DOĞU GÖRÜNÜŞ

DOĞU GÖRÜNÜŞ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : SAYADİYE EVİ	06

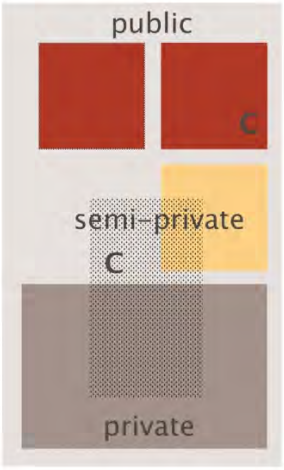
GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

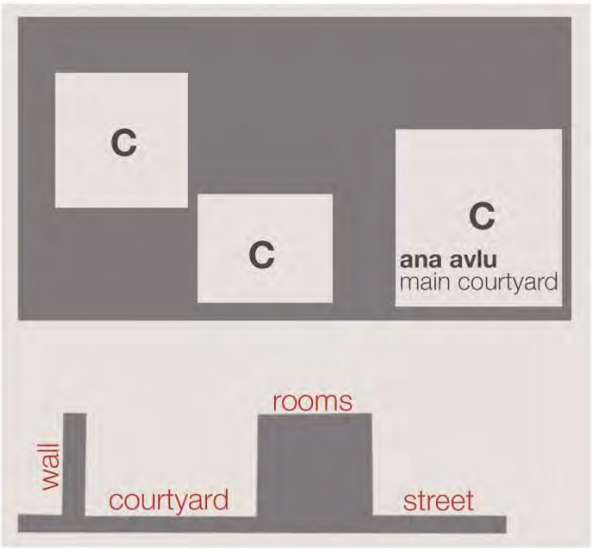

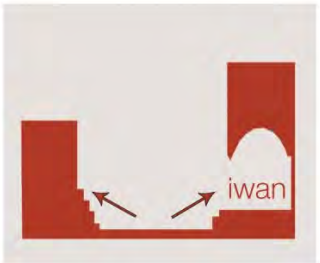

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : BASİL EVİ	07

ADI	BASİL EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	KONUT
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

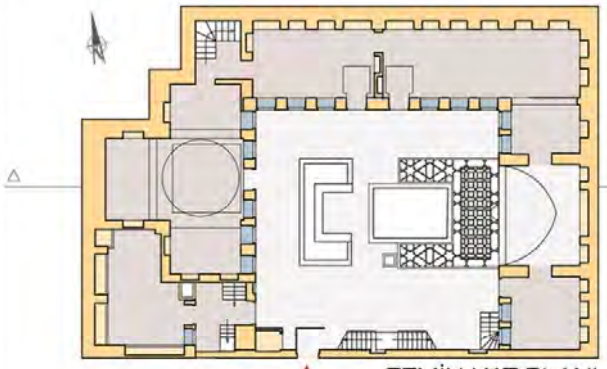
Basil Evi'nin karşısındadır. Bina XVIlI. yüzyıla aittir. İçinde bir süre rahibeler oturmuştur. Rum Katolik cemaatine ait kız ve erkek çocukları için yetimhane olarak kullanılmaktaydı. Son zamanlarda Piskopos Yuhanna Cenbert'in önerisiyle ve Halep Müzeler ve Eserler Müdürlüğünün desteğiyle teknik yöntemlerle restore edilmiştir. Şimdi de "Ba- sil Enstitüsü" olarak kullanılmaktadır. Bir odada bilgisayarlar ve ışıldak vardır. Söz konusu oda, dil enstitüsü, tarihi eserler ve turizm ile ilgili araştırma merkezi ve konferans salonu olarak hizmet vermektedir.

Evin iki girişi vardır. Birincisi avluya, ikincisi hizmet odası ve mutfağa gitmektedir. Ana giriş, ortasında havuz, turunç ve nektar ağaçları olan bir avluya çıkmaktadır. Güneybatı tarafta bir eyvan, karşı ta- rafında da karşılama salonu, avlunun doğu tarafında ise konferans salonu olarak hizmet vermektedir büyük iki oda bulunmaktadır.
Eyvanı güzel ahşap tavanıyla, duvardaki benzersiz dantel alçı deseniyle, kitabeleriyle ve yan tarafındaki iki odanın kapılarıyla özellik taşımaktadır. Eyvanın üstünde güzel desenlerle süslenmiş ahşap gölgelik vardır.

Karşılama salonu Halep evlerinin birçoğunda olduğu gibi ters "T" harfi şeklinde mükemmel motiflerle süslenmiş tavana sahip eyvanın karşısında büyük eşik vardır. Eşiğin ortasında su havuzu ve renkli camlarla kaplanmış pencereleri olan kubbesi mevcuttur. Etrafında da üç eyvan yer almaktadır.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : BASİL EVİ	07

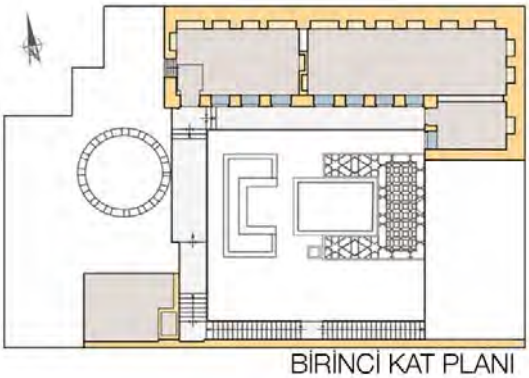
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

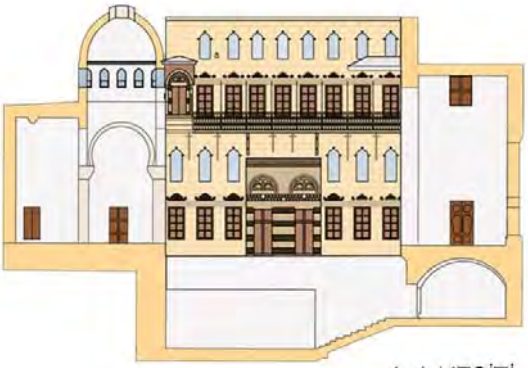
GÜNEY DOĞU CEPHE

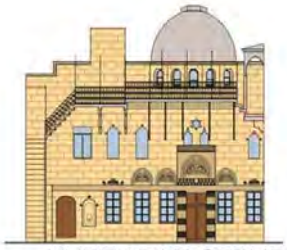
BİRİNCİ KAT PLANI

KUZEY DOĞU CEPHE

A-A KESİTİ

KUZEY BATI CEPHE

GÜNEY BATI CEPHE

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : BASİL EVİ	07

FOTOĞRAFLAR

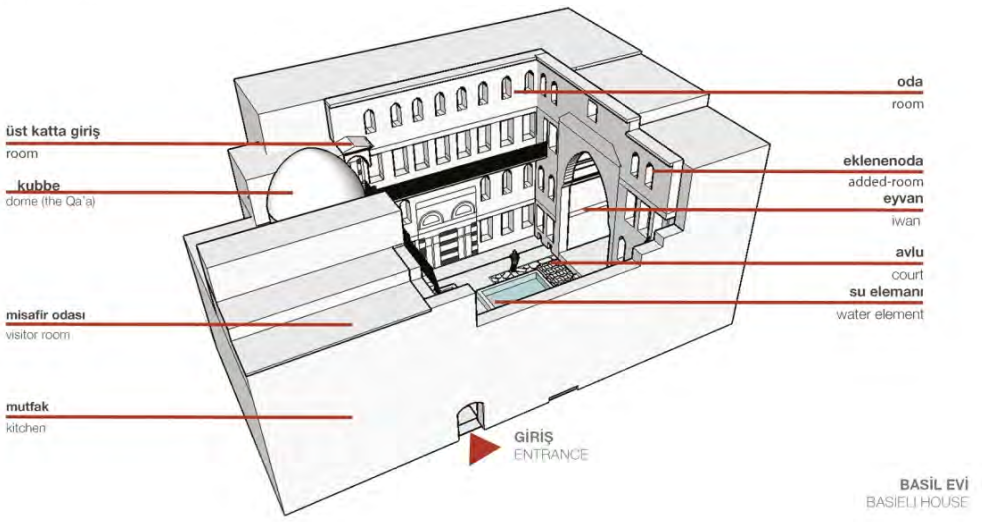

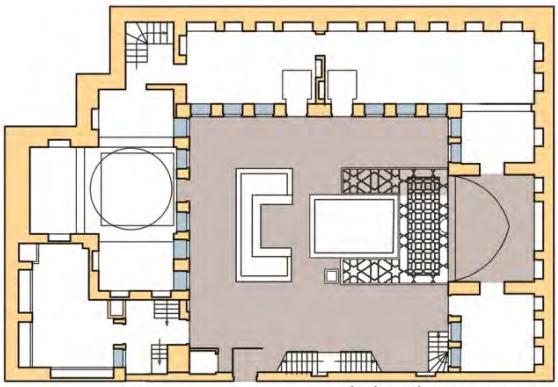

MODEL

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : BASİL EVİ	07

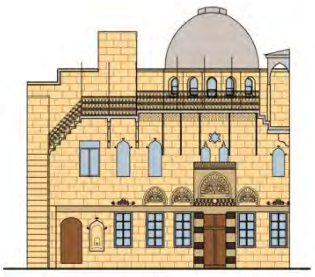
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

BİRİNCİ KAT PLANI

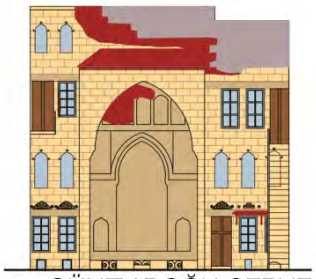
KUZEY DOĞU CEPHE

KUZEY BATI CEPHE

GÜNEY BATI CEPHE

GÜNEY DOĞU CEPHE

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : BASİL EVİ	07

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

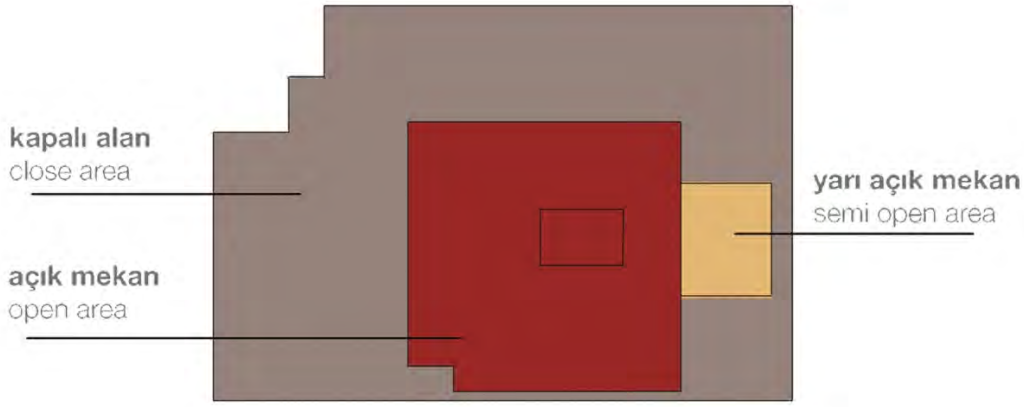

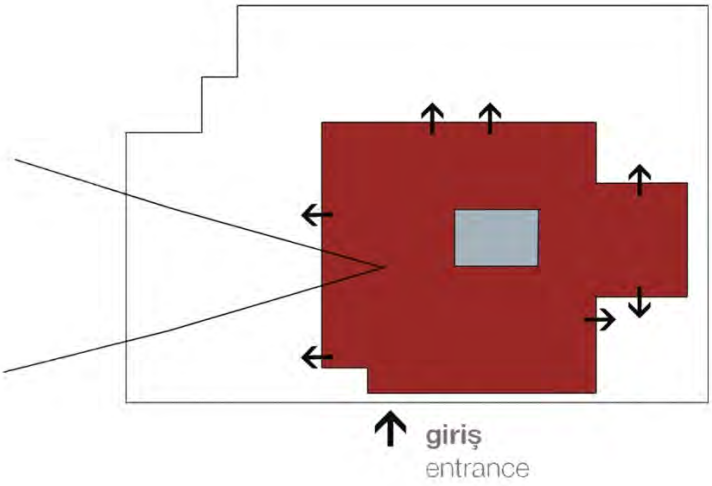

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VEKİL EVİ	08

ADI	VEKİL EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	BUTİK OTEL
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Vekil Evi Elcdeyde Mahallesinde Sisi Sokağında bulunmaktadır. Ev 1603 yılında yapılmıştır ve 18.yy - 19.yy da bazı ilaveler yapılmıştır.

Ev iki bölümden ve iki avludan oluşmaktadır. Evin en önemli bölümlerinden bir tanesi misafir odasıdır. Odanın tipi T şeklindedir ve T'nin kesişim yaptığı yerde kubbe yer almaktadır. Yapılan örneklere bakıldığı zaman kubbe kullanımı dini yapılarda yaygındı fakat bu örnekle birlikte geleneksel evlerde de kullanımına da rastlanmıştır. İç mekânı aydınlatmak için misafir odasının üstünü örten kubbe daha yüksek bir kotta düşünülmüştür ve pencere boşlukları açılmıştır. Kubbe üzerinde de bazı delikler açılarak iç mekân aydınlatmasına katkı sağlanmıştır. Odada bulunan kubbenin altında su öğesi yer almaktadır. Misafir odasının içinde çok güzel ahşap kaplamalar yer almaktaydı fakat sonradan sökülüp Berlin'deki İslam Müzesinde sergilenmeye başlanmıştır ve hala sergilenmektedir. Bu ahşap kaplamaların yüksekliği 2,5 m.dir ve bunlar yapıya uygulanılırken simetrik olması gözetilerek yapılmıştır. Kalem işini de barındıran bu ahşaplarda; şiir, bitki motifleri ve hayvan motifleri yer almaktadır. Hıristiyan bir ailenin İslami bir coğrafya da yer almasından kaynaklı olarak yapı içindeki motiflerde 2 kültüründe harmanlanmış halini bulmak mümkündür. Kullanılan figürler arasında melek figürlerine rastlamakta mümkündür. Odanın içinde tavan kenarlarında mukarnaslar kullanılmıştır. Odanın zemini şerit halinde mermerle kaplanmıştır.

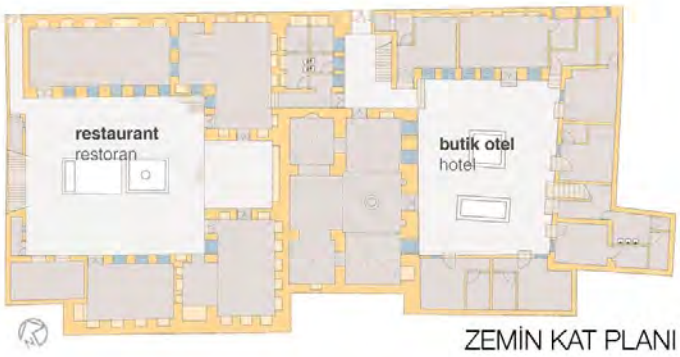
Misafir odasının yanındaki diğer odalar avluya açılmaktadır ve odalar avluya dönüktür. İki avlunun ortasında da su öğesi yer almaktadır. Yağmur suyunu yapıdan uzaklaştırmak için kullanılan çörtenlerde bezeme ve süslemeler kullanılmıştır . Diğer avluya açılan ikinci bölümde ise bir eyvan yer almaktadır ve eyvanın yan taraflarında bulunan iki odaya açılan kapılar bulunmaktadır.

Vekil evi 1993 yılında restore edilerek önce huzur evi olarak daha sonra bir butik otel ve restorant olarak kullanılmıştır.

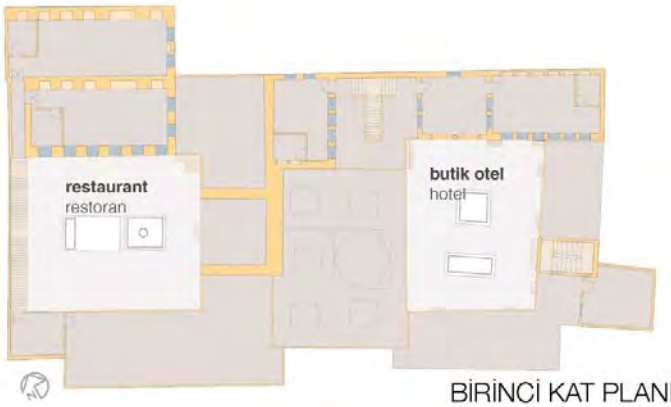
Gonilla Yoliya, 17. Yüzyılda Halep'in Geleneksel Evleri, Halep (Suriye),(1995), S 29

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VEKİL EVİ	08

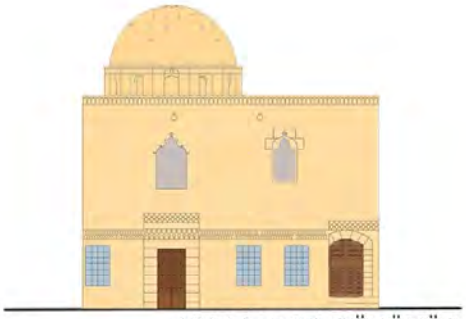
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

KUZEY BATI GÖRÜNÜŞ

GÜNEY DOĞU GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAFLAR

Berlin İslam Müzesindeki Vekil Evi'nin misafir odasının ahşap kaplamaları

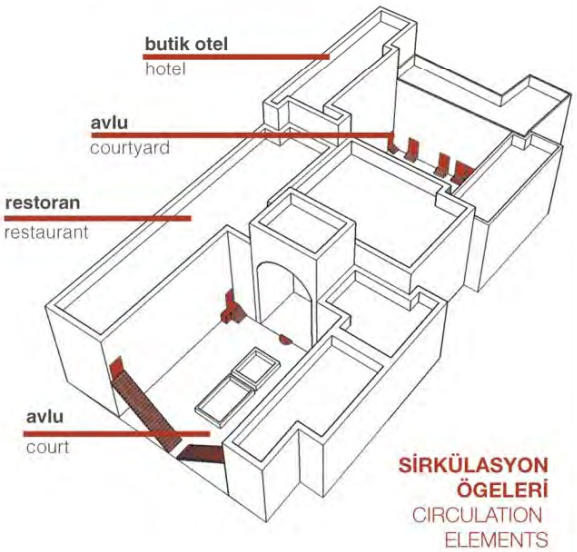

Misafir odası

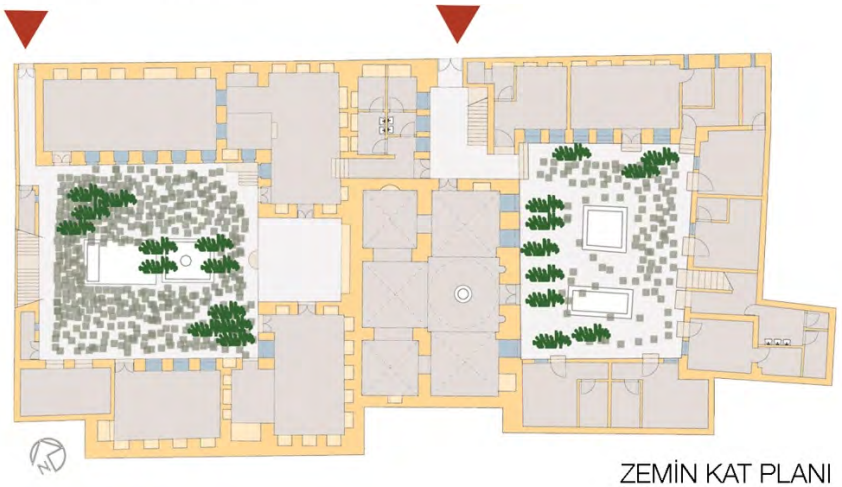
MODEL

1- Gonilla Yoliya, 17. Yüzyılda Halep'in Geleneksel Evleri, Halep (Suriye),(1995), S 29

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VEKİL EVİ	08

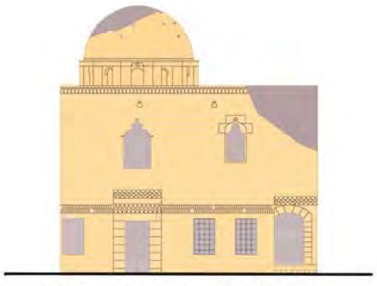
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

KUZEY BATI GÖRÜNÜŞ

GÜNEY DOĞU GÖRÜNÜŞ

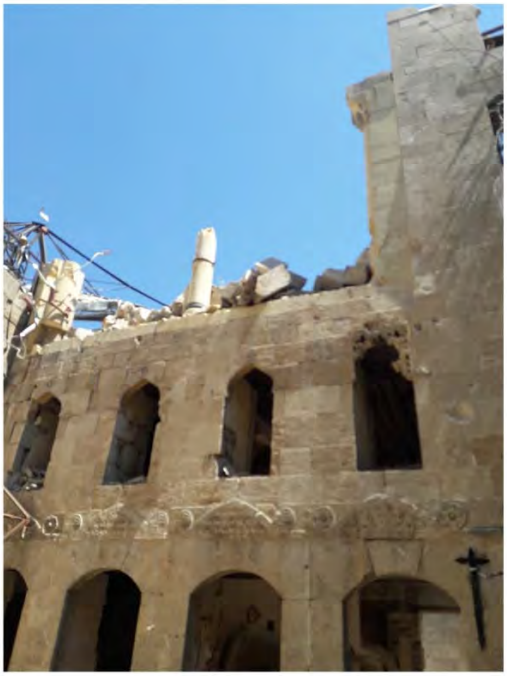
HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VEKİL EVİ	08

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

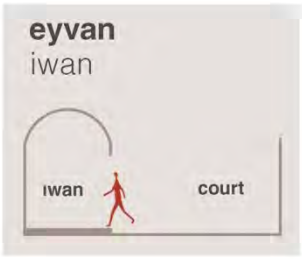

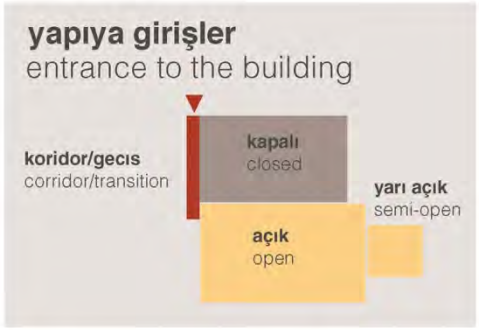

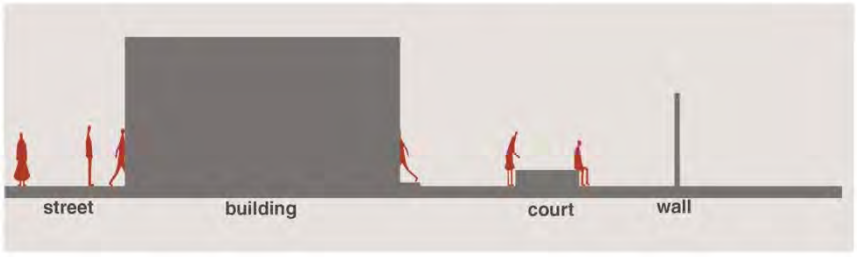

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VALİ KONAĞI	09

ADI	VALİ KONAĞI

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	RESTORAN
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Cemiliye semti resmi sicillerde Selimiye olarak bilinmektedir. Beyt Nakus bahçesinde Cemil Paşa Kasrını karşısıdır. Bu bina H 1311/ M1893-1894 yılında Halep belediyesi tarafından inşa edilmiştir. Önceden valilerin konağıydı. H 1334/ M 1915 yılında askeriye, belediyeye ait olan bu evi satın alıp Maarif Dairesine bağışlamıştır. Maarif Dairesi evi, Kız Öğretmen Okulu yapıp Süleyman el- Halebi'nin anısını canlandırmak için eve onun ismini vermiştir. Açıldığında 84 öğrencisi, sınavlardan sonra da 104 öğrencisi olmuştur. Savaştan sonra öğretmenevi dönüştürülmüştü. Bunun yanı sıra bir lise, bir de ortaokul kısmı vardı. M 1930 yılında bu eve bağlı avlunun doğu tarafına tek katlı ilkokul için yeni kısım; yatılılar için de ikinci kat inşa edilmiştir. Birinci katta müdür odası, sanırım öğretmenevi olarak kullanılan üç oda, zemin katta da sınıflar ve yemekhane vardır. Yaklaşık M 1954 yılında ek binanın üstüne bir kar daha yapılıp bir geçitle asıl binaya bağlanmıştır.

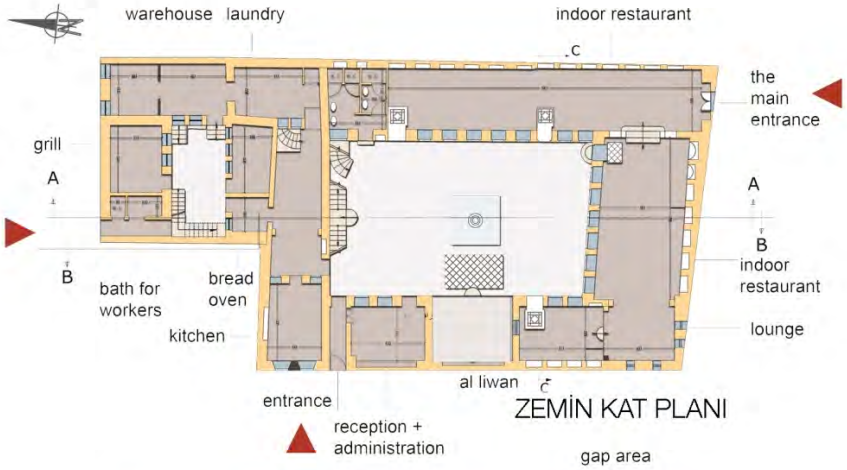
Son zamanlarda avlunun güneybatı tarafına yeni bina yapılmış; kuzeybatısındaki bahçeye de (bayan öğretmen için özel yer olan) içinde büyük konferans salonları olan Muaviye Salonu yapılmıştır.

Zemin Kat: Binanın önündeki bahçeye giden, kuzeye bakan bir dış girişi vardır. Bina birinci katın koridoruna(terasına) giden çift merdivenden oluşmaktadır. Koridorun altında büyük kapıdan kesişen kubbelerle kapatılmış büyük salona girilmektedir. Salon üç taraftan odalara açılmaktadır. Doğu tarafta üst katlara giden bir iç merdiven; güney tarafta birinci katın terasının altındaki koridordan geçerek arka avluya giden bir kapı bulunmaktadır. Birinci kata yan merdivenle çıkılır.

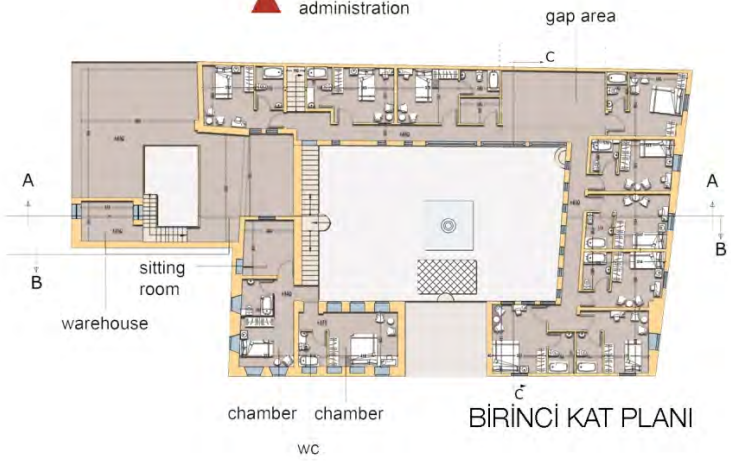
Birinci Kat: Ön merdivenle bir koridora, oradan bir kapıyla büyük salona girilmektedir. Salonun batısında dört oda, doğu tarafında iki oda, hizmet odası ve çatı odası vardır. Güney tarafta ise önünde büyük bir terası olan bir oda yer almaktadır. Odayı arka avluya bağlayan bir merdiven mevcuttur.

İkinci Kat: Birinci kata benzemekte, birinci katın üstünde bir salondan oluşmaktadır. Salonun doğu ve batı tarafında hafif engelle birer oda kesilmiştir. Diğer iki tarafta da odalar ve hizmet odaları vardır.

PLAN ÖZELLİKLERİ

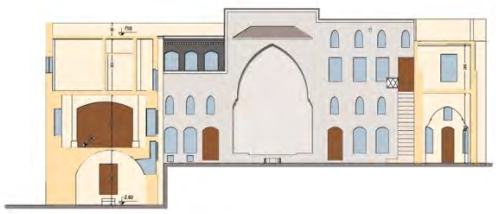
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VALİ KONAĞI	09

FOTOĞRAFLAR

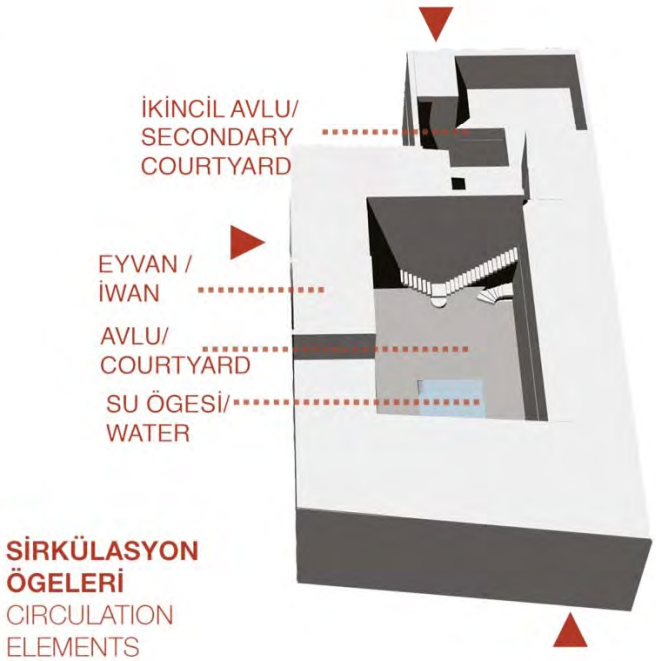

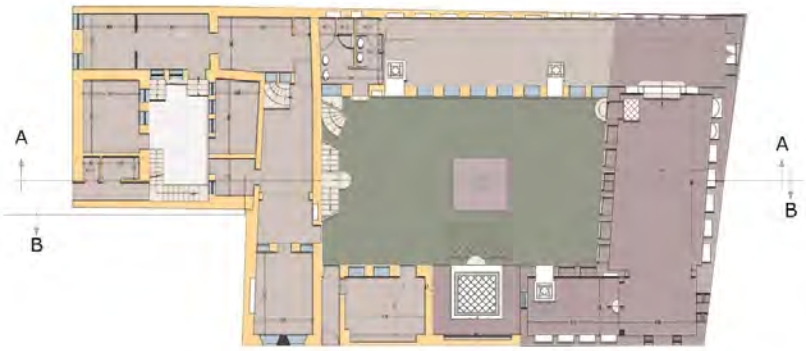

MODEL

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VALİ KONAĞI	09

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VALİ KONAĞI	09

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

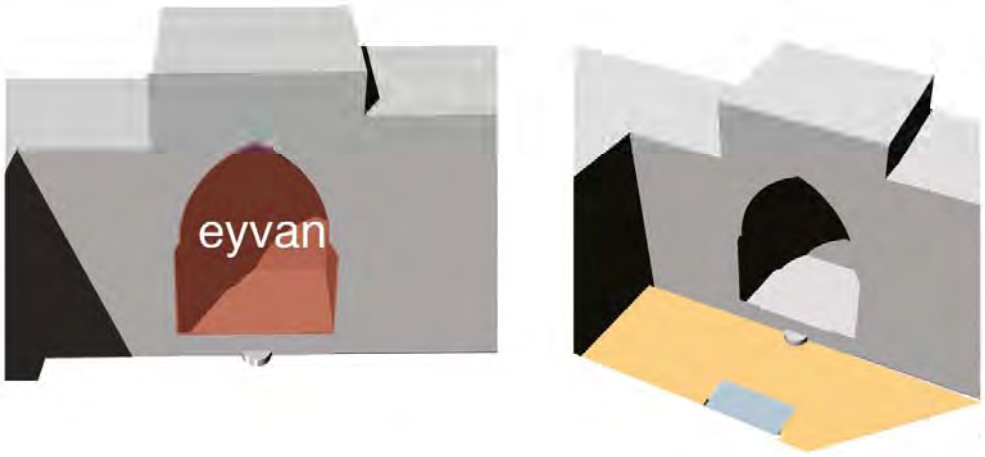

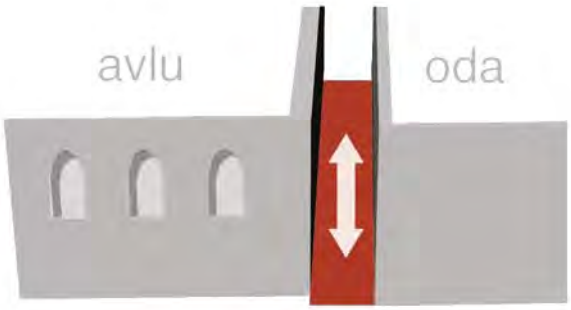

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : VALİ KONAĞI	09

İÇ DIŞ İLİŞLKİLER

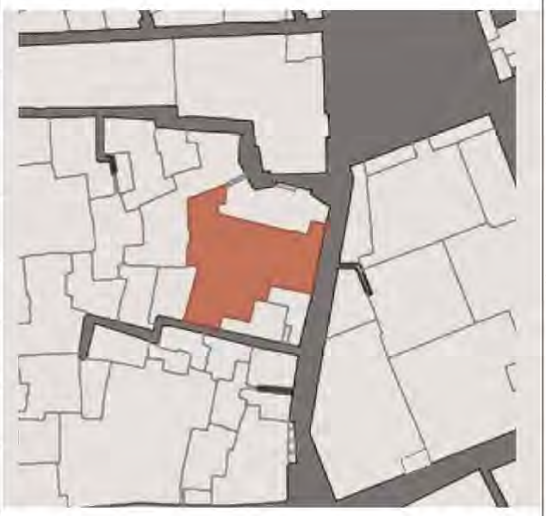

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : GAZELE EVİ	10

ADI	GAZELE EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	MÜZE
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

Gazali evi eski Halep bölgesinin altıncı bölgesinde yer almaktadır. Elcdeyde mahallesinin kastarı Beşir sokağında yer almaktadır. Evin sahibi Hıristiyan bir tüccardır. Gazali evinin en önemli özelliklerinden biri de evin kendi Türk hamamını içinde bulundurmasıdır. Halep geleneksel evleri genellikle harem ve selamlık kısımlarından oluşur fakat Gazali Evinde hizmet bölümü diye bir üçüncü bölüm bulunmaktadır.

İbşir Paşa Vakfı'nın batısındadır. Kuzey taraftaki odaların birinin kuzeybatı köşesinin üst kısmındaki kitabeye göre XVII yılda yapılmıştır. Kitabede "Bu mübarek mekân Murad Báli oğlu Hacador tarafından M 1691 yılında yapılmıştır," yazılıdır. Bu evde önce Saba ailesi sonra da M 18 yılında Gazali ailesi oturmuştur. Ev Müze ve Eserler Müdürlüğüne bağışlamıştır.

Bina doğu tarafa bakan bir girişten oluşmaktadır. Giriş yenidir. Eskiden güney taraftan bir giriş olduğu ve daha sonra kapatıldığı söylenmektedir. Girişten büyük bir avluya geçilmektedir. Avlunun güneyinde, birinci kata çıkan bir merdiven, oda, eyvan ve karşılama salonu vardır. Söz konusu salonda bir şömine mevcuttur. Bu şömine Halep evlerindeki ilk şömine sayılma tadır. Avlunun batı tarafında, bir salon ve hamam yer almaktadır. Kuzey tarafında ise bir oda, yemek odası ve mutfaktan oluşan yemek bölümü ve bodruma inen bir merdiven bulunmaktadır.

Salon: Halep ve Şam evlerinin salonları gibi, ortasında sekizgen şeklinde küçük bir havuzu olan dörtgen şeklindeki büyük bir eşikten oluşmaktadır. Havuz kubbeyle kapatılmıştır ve eşiğin üç tarafında üç eyvan, iki ta rafta da iki katlı küçük birer oda vardır. Üst kat meşrebiyesi (ahşapla kapatılmış balkon), balkon şeklindedir. Tahminen burası, salonda yapılan kutlamaları, kadınların izlemeleri için, kadınlara özel yapılmıştır. Salonun dokuz duvarı ve eyvan tavanları resimli ahşapla kaplanmıştır. Resimler bitki ve geometrik şekillerden oluşmaktadır. Resimlerde altın suyu, kahve ve yeşil kullanılmıştır. Orta eyvanın sonunda alçıdan bir motif vardır.

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : GAZELE EVİ	10

TEKNİK ÇİZİMLER

BODRUM KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

AVLUDAN GÖRÜNÜŞ

AVLUDAN GÖRÜNÜŞ

A-A KESİTİ

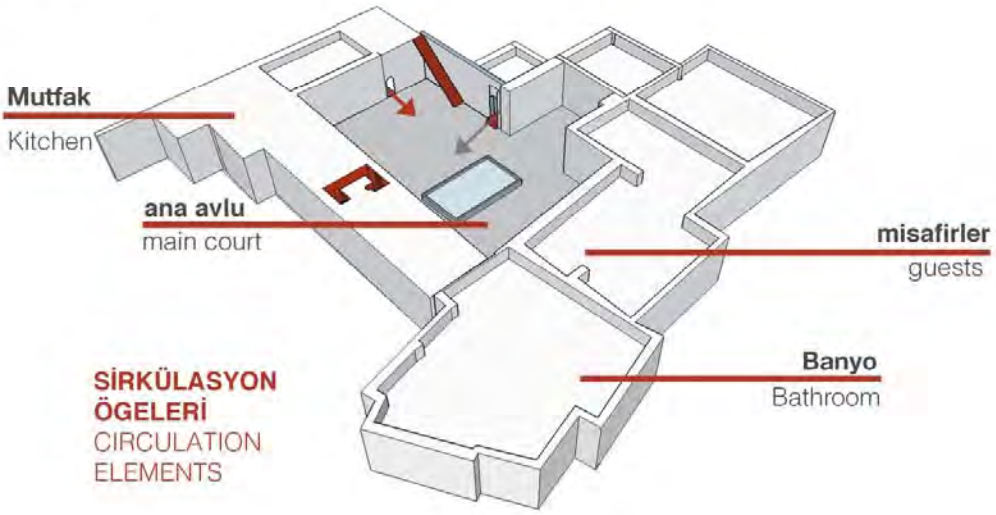
B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : GAZELE EVİ	10

FOTOĞRAFLAR

MODEL

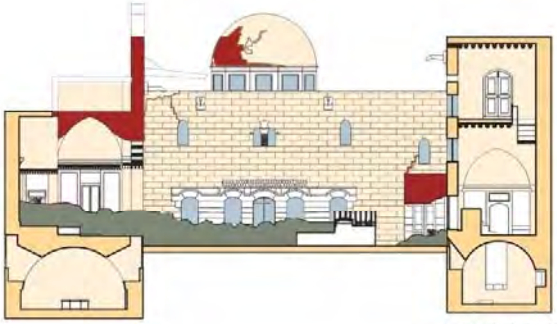

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : GAZELE EVİ	10

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

B-B KESİTİ

AVLUDAN GÖRÜNÜŞ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : GAZELE EVİ	10

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

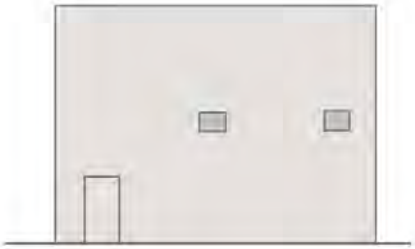

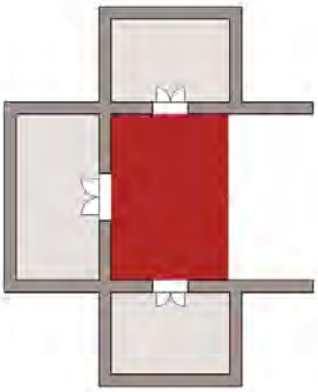

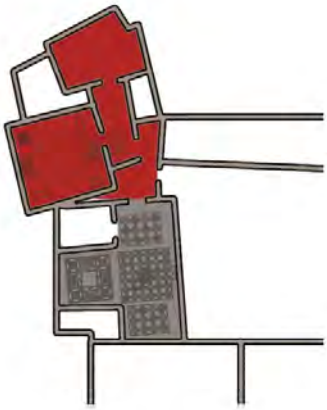

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : GAZELE EVİ	10

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : AÇIKBAŞ EVİ	11

ADI	AÇIKBAŞ EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	MÜZE
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

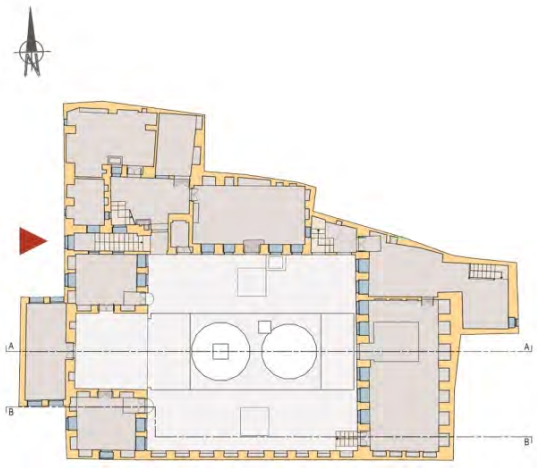
18. yy ortasında, Karaeli ve daha sonra ise Açıkbaş ailelerine ait olan ev, 1982 yılında Etnografya Müzesi olarak kullanıma açıldı. Elcdeyde mahallesinde (Hıristiyan mahallesi) Yasemin sokağında yer almaktadır.

Evin çok mütevazi giriş kapısı bulunmaktadır. Evin iki adet avlusu bulunmaktadır. Evin kotu yüksek olduğu için avluya merdiven aracılığı ile çıkılmaktadır. Diğer Halep geleneksel evlerinde olduğu gibi yapıda misafir odası denen bir bölüm bulunmaktadır ve evin en büyük odasını bu bölüm oluşturur. Bu odanın önemini kullanılmış tavan ve ahşap süslemelerinden anlamak mümkündür. Misafir odası evin doğu kısmında yer almaktadır. Misafir odasının karşısında avluya açılan yüksek bir eyvan yer almaktadır. Diğer Halep geleneksel evlerinde olduğu gibi iklimlendirme için avlu ortasında su ögesi bulunmaktadır.

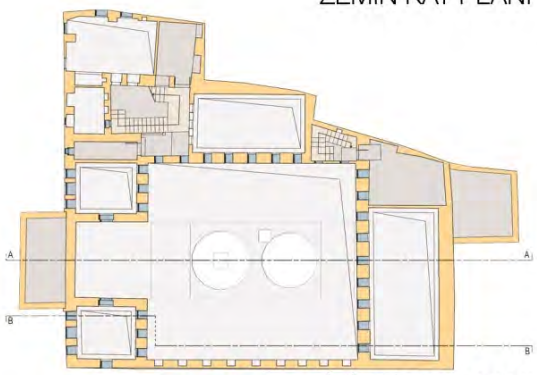
Avluya bakan pencereleri 2 çeşittir: alt ve üst kuş pencereleri avluya açılmaktadır. Bütün pencerelerin üst kısmı taş bezemeleri ve bit motifleri ile süslenmiştir. Ayrıca bu evin en önemli özelliklerinden bir tanesi de taş işçiliğidir. Avlu döşemesi kesme taştan yapılmıştır. Avlu da eyvanı belirginleştirmek için avlunun eyvana bakan kısmındaki taş döşeme de farklı renk ve mermerler kullanılarak adete bir halı görünümü oluşturulmuştur. Evin en önemli bölümlerinden birisi de kiler bölümüdür. Kiler bölümü bodrumda yer almaktadır ve bu bölümde bir de mağara yer almaktadır. Bu örnekte olduğu gibi Halep geleneksel evlerinin bazılarında mağara bulunmaktadır.

Evin üst katında yatak odaları bulunmaktadır ve üst katta bulunan oda sayısı alt katlara göre daha azdır. Evin damına merdivenler aracılığı ile erişim sağlanmaktadır. Sıcak yaz günlerinde damlarda yatılır ya da akşam sohbetleri yapılır. Aynı zamanda mevsimsel sebzelerde yine bu damlarda kurutulur.

TEKNİK ÇİZİMLER

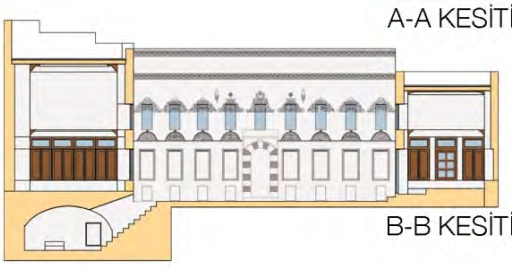
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

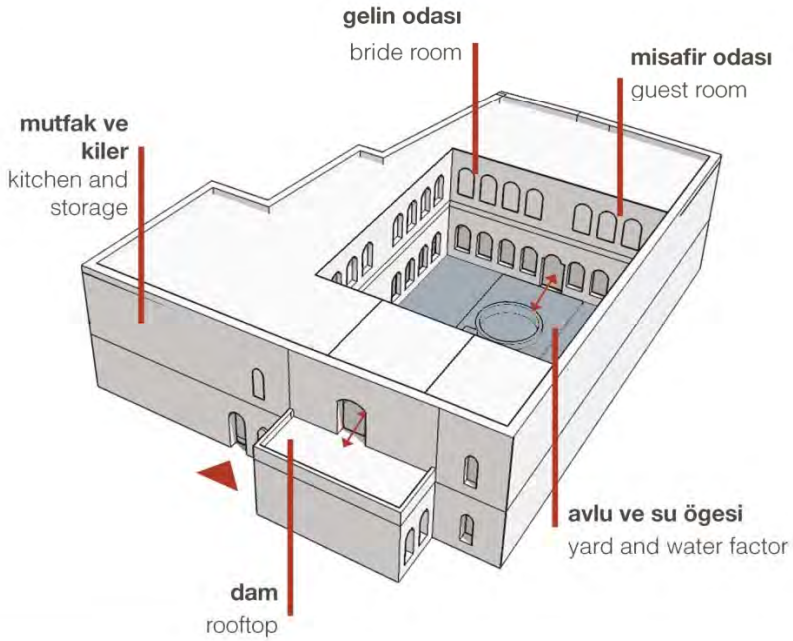
HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : AÇIKBAŞ EVİ	11

FOTOĞRAFLAR

MODEL

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : AÇIKBAŞ EVİ	11

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

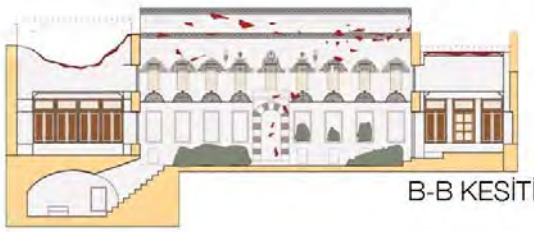
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : AÇIKBAŞ EVİ	11

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

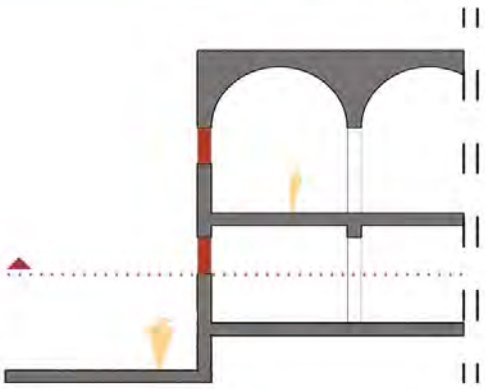

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : ZAMARİYE EVİ	12

ADI	ZAMARİYE EVİ

YAPI BİLGİSİ	
MAHALLE	ESKİ HALEP
MÜLK SAHİBİ	ÖZEL
MÜLK KULLANICISI	ÖZEL
KULLANIM ZAMANI	DEVAMLI
ÖZGÜN FONK.	KONUT
GÜNCEL FONK.	OTEL
YAPI SİSTEMİ	KAGİR
KAT ADEDİ	2
YAPI DURUMU	ONARIM

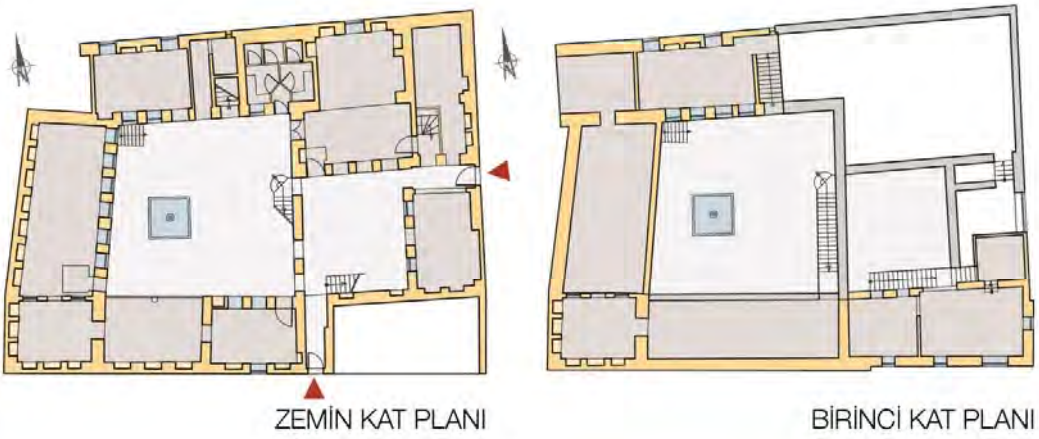
Ev Elcdeyde Mahallesinde yer almaktadır ve zamanla kullanımı değiştirilerek 1997 yılında butik otel olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ev butik otele dönüştürüldüğü için odalara ıslak hacimler eklenmiştir. Ev tamamen içe dönük olup sokağa kendini kapatmıştır.

Zamariye Evi iki avluya sahip olan bir evdir. Ev iki kattan ve bodrumdan oluşmaktadır. Zemin kattaki odalar yaşam bölümüne tahsis edilip üst kat yatak odalarına ayrılmıştır. Evin en büyük ve en önemli odası misafir odasıdır. Bu evin kiler bölümü bodrumda yer almaktadır ve kiler bölümü de bir mağaraya bağlanmaktadır. Evin en önemli özelliklerinden birisi de avluya bakan cephelerin taş süslemeleridir. Bu süslemeler, kapıların ve pencerelerin üst kısmında yer almaktadır. Evin bir diğer önemli özelliği ise odaların iç kısmı ahşapla kaplanmıştır. Bu ahşap kaplamaların üstünde şiirler ,bitki motifleri ve kalem işi işlemeler yer almaktadır. Ayrıca tavanlarında da ahşap kullanılmıştır. Üst kata taş bir merdivenle çıkılmaktadır.

Zamariye evinin eyvanı diğer Halep geleneksel evlerinden farklı olarak daha alt kotta yer alır ve avluya bakan kısmı 2 sivri kemerden oluşmaktadır. Eyvanın sağında ve solunda karşılıklı 2 oda yer almaktadır ve bu odalara aşık ve maşuk isimleri verilmiştir.

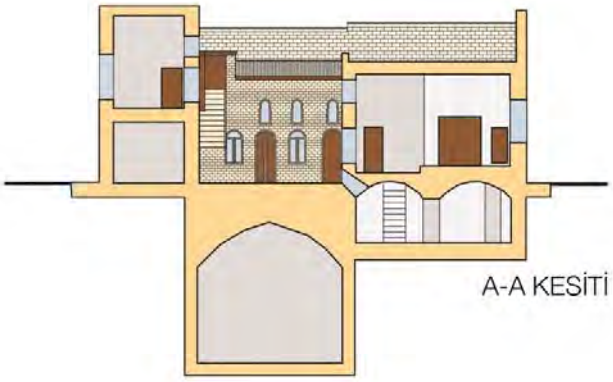
Avlunun ortasında diğer Halep geleneksel evlerinde olduğu gibi su ögesi bulunmaktadır. Ev restorasyonla birlikte butik otele dönüştüğü için avlusu restorant olarak kullanılmaktadır ve restorantın sürekli kullanımını sağlamak için avlunun üstü hareketli örtüler ile kapatılmıştır. Bu sayede istenildiği zaman açık ya da kapalı kullanımı sağlanabiliniyor.

TEKNİK ÇİZİMLER

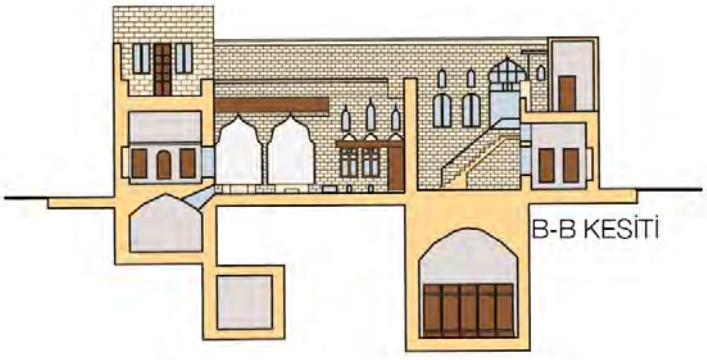

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

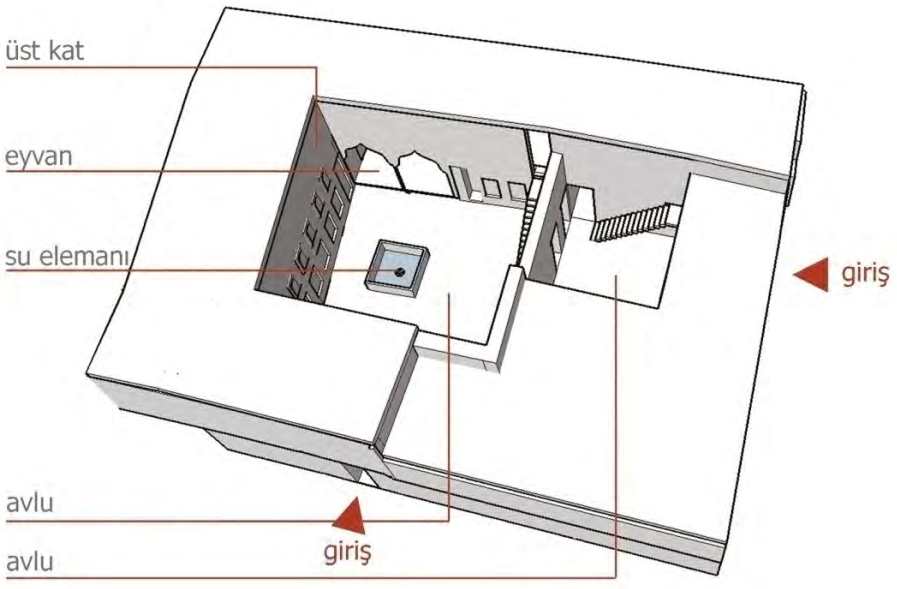
HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : ZAMARİYE EVİ	12

FOTOĞRAFLAR

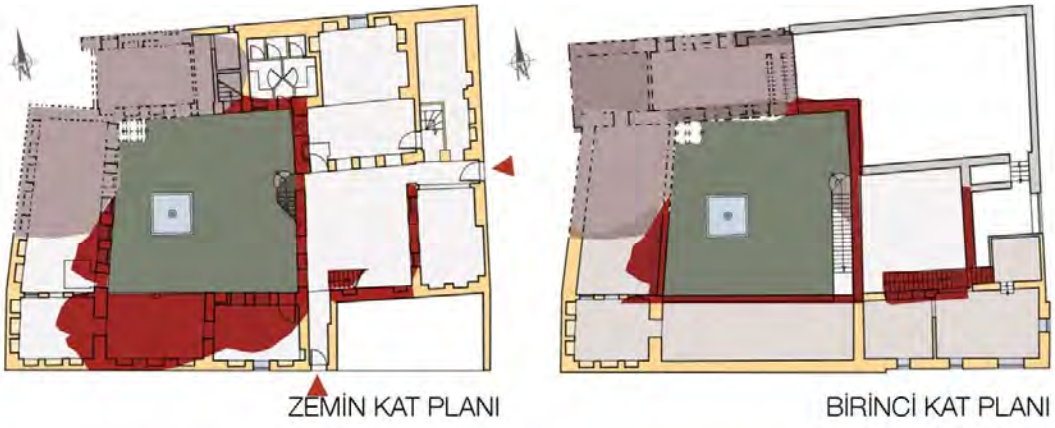

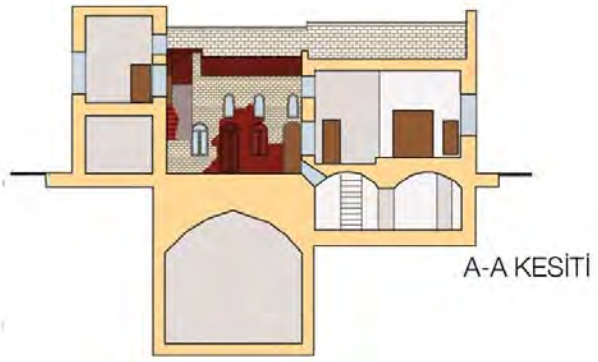

MODEL

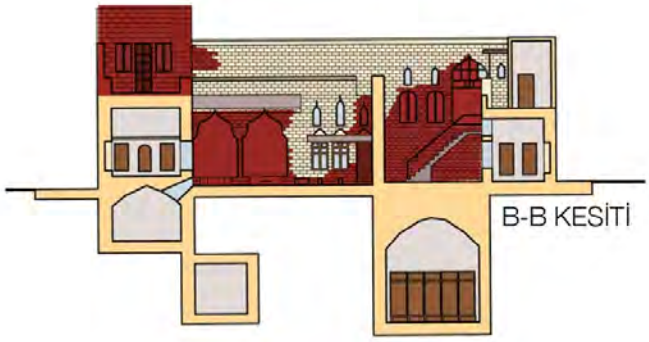

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : ZAMARİYE EVİ	12

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : ZAMARİYE EVİ	12

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

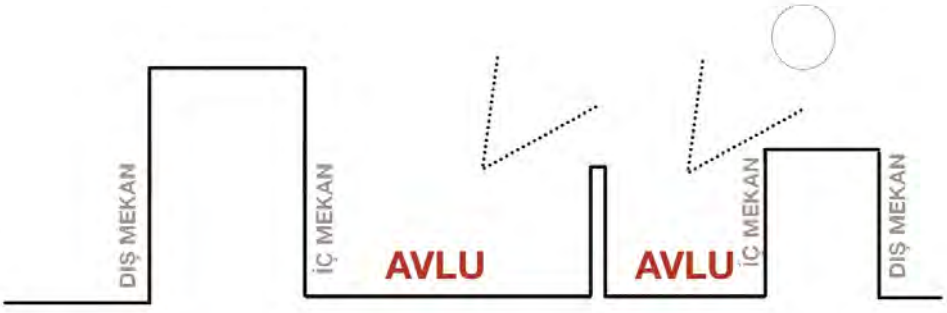

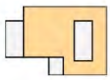
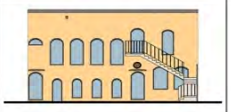
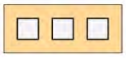
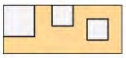
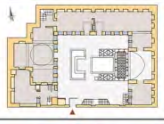
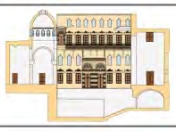
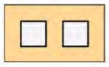
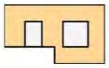

HALEP'TEKİ GELENEKSEL EVLER : ZAMARİYE EVİ	12

İÇ DIŞ İLİŞKİLER

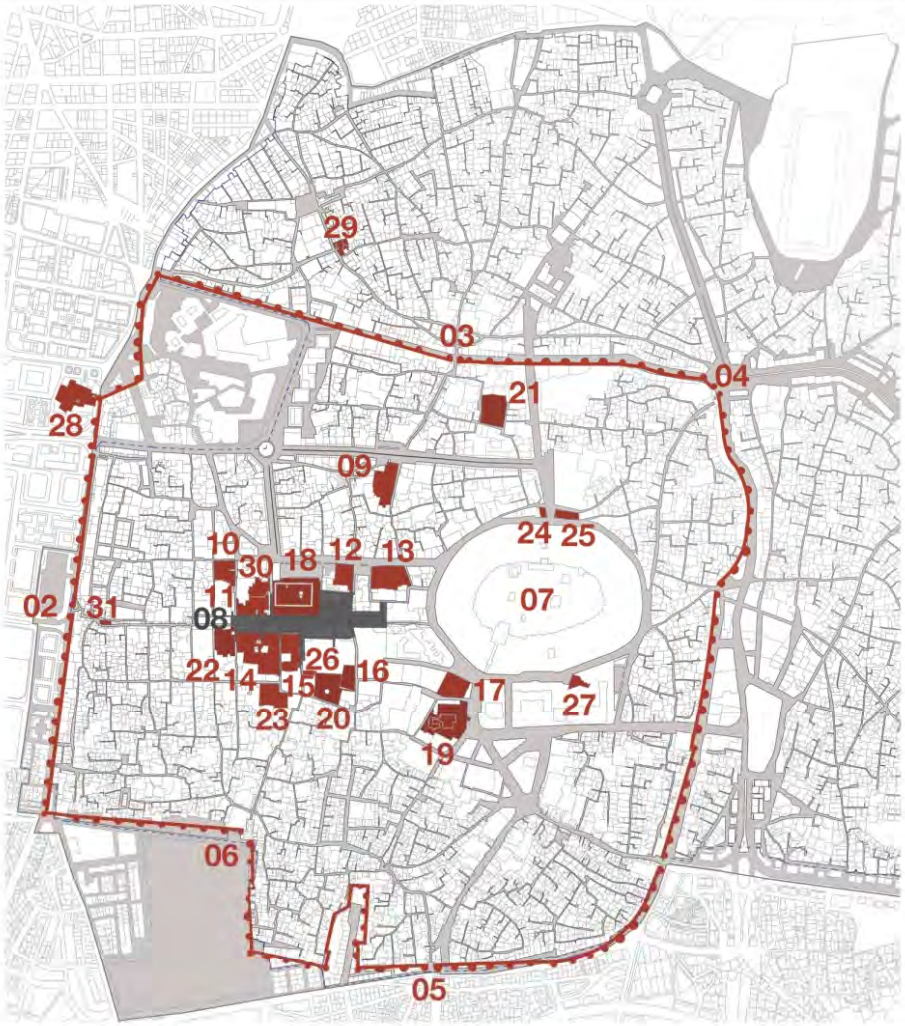

HALEP GELENEKSEL EVLERİ TİPOLOJİ				
ESERİN ADI	**PLAN**	**KESİT-GÖRÜNÜŞ**	**KESİT-GÖRÜNÜŞ**	**EV-AVLU İLİŞKİSİ**
HAMMAD EVİ				
CANBULAT KASRI				
MARAŞ EVİ				
İBRAHİM KONAĞI				
SALAHİYE EVİ				
SAYADİYE EVİ				
BASİL EVİ				
VEKİL EVİ				
VALİ KONAĞI				
GAZALE EVİ				
AÇIKBAŞ EVİ				
ZAMARİYE EVİ				

9. EK.2 HALEP ANITSAL YAPILARI

HALEP KENT DOKUSU	EK-2

01 HALEP SURLARI
02 ANTAKYA KAPISI
03 EL NASIR KAPISI
04 HADİD KAPISI
05 EL MAKAM KAPISI
06 KINNASRİN KAPISI
07 HALEP KALESİ
08 KAPALI ÇARŞI
09 KORTBEY HANI
10 HARİR HANI
11 HİBAL HANI
12 SABUN HANI
13 VEZİR HANI
14 GÜMRÜK HANI
15 NAHHASİN HANI
16 ADİLİYE HANI
17 ŞUNE HANI
18 EMEVİ CAMİİ
19 HÜSREVİYE CAMİİ
20 ADİLİYE CAMİİ
21 OSMANİYE CAMİİ
22 AHMEDİYE MEDRESESİ
23 EL ŞEBANİ KİLİSESİ
24 ZİRAAT BANKASI
25 BELEDİYE BİNASI
26 NAHHASİN HAMAMI
27 YALBUGA HAMAMI
28 MEVLEVİHANE
29 BEHRAM PAŞA HAMAMI
30 HALAVİYE MEDRESESİ
31 ETRAS CAMİİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : SURLAR	01

ADI	HALEP SURLARI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	EYYUBİ-MEMLÜK	
YAPTIRAN		

Sonradan fethedilen İslam Şehirlerinin surları genellikle Roma döneminden kalmadır. Bu surlar Dımaşk'ta 1500x900 m, Kudüs'te 1100x900 m, Halep'te ise 1000x950 m.dir. Bu şehirlerin surlarında yedi tane kapı vardır. Kapıların yapılmasında Helenistik dönemin ana caddeleri önemli role sahiptir. Halep, Selefki Krallığı ve Bizans döneminde olduğu gibi İslam hâkimiyeti döneminde de bir hudut şehri idi. Her zaman önemli bir savunma hattı olarak görülen şehir surlarının güçlü bir şekilde sağlamlaştırılması gerekiyordu. Bu durumun icabı olarak Helenistik dönemden başlayarak şehre hakim olan her siyasi oluşumun izlerini şehir surlarında görmek mümkündür. Halep'te surların ilk defa ne zaman yapıldığını söylemek zordur.

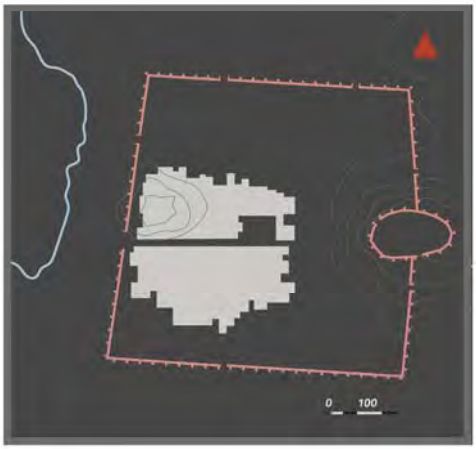
Halep'e hakim olarak Hamdaniler Devleti'ni kuran Seyfüddevle'nin Bizans ile giriştiği mücadele surları da etkilemiştir. Nitekim Seyfüddevle'nin askeri harekâtlarına bir cevap olmak üzere Nikephor Phokas idaresindeki Bizans kuvvetleri 351 senesi Zilkade ayında (Aralık 962) Halep'i kuşattıkları zaman surları ciddi bir şekilde yıpratmışlardı. Seyfüddevle 353 (964) senesinde surların tamiri ile ilgilenmiştir. Selçuklu hâkimiyeti dönemine ait olarak Aksungur ve İmadüddin Zengi'nin çeşitli onarımlar yaptıklarını biliniyorsa da mahiyeti hakkında detaylı bilgi elde mevcut değildir. Ancak, Zengiler dönemindeki surun gelişiminin esas olarak Kinnesrin-Antakiyye-Cinan-Ferağ ve Nasır kapılarının bulunduğu hat üzerinde olduğunu göstermektedir.

Nureddin, şehrin surlarını tamamen tamir ettirmiştir. Eski Suriye inşaatından kalan kısmı bir depremde yıkılmış olduğu için onları yeniden inşa ettirmiştir. Ön duvar ve hatta belki de asıl surun büyük bir kısmı bu yeniden yapılma esnasında yapıldı. İslam şehirlerinin en mükemmel surlarından birisi budur. Şehrin gösterişli kapısı hakiki bir sanat eseri olarak durmaktadır. Halep dışındaki İslam şehirlerinde bu kadar mükemmel ve iyi çalışılmış bir kale kapısına rastlamak zordur. Nureddin Zengi iç kalede de ciddi tadilata gitmiştir. Duvarları, iç kaledeki camileri yeniden yaptırdı. Dolma toprak üzerine bir at meydanı kurdurdu. Eski sarayın temelleri üzerine kendi "Altın Saray"ını yaptırdı. Oğlu, iç kalenin bütün kapılarını güzelleştirdiği gibi etrafına bir bahçe yaptırdı. Bütün idare daireleri, merasim binaları, hükümete ait saray ve levazımı iç kale içerisinde yer almaktaydı.

ATMACA, Taner (2010) X-XIII. Yüzyıllar Arasında Halep ve Çevresi,Ankara, S 107-109

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : SURLAR	01

ANTİK ÇAĞ

BİZANS DÖNEMİ

EMEVİ DÖNEMİ

OSMANLI VE MEMLÜK DÖNEMİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : SURLAR	01

FOTOĞRAFLAR

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ANTAKYA KAPISI		02
ADI	ANTAKYA KAPISI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	EYYUBİ-MEMLÜK	
YAPTIRAN		

Bab Antakya, Halep şehrinin en batı ekseninde bulunmaktadır ve Müslümanlar Halep'e bu kapıdan 637 yılında girerek yerleşmişlerdir.

Antakya kapısının bugünkü görümüne bakıldığında iki önemli burca sahip olduğu görülmektedir. Burçlar ve kapı 0,80cm. ile 1m. arasında değişen ölçüler yansıtan taşlarla inşa edilmiştir. İç duvarlarda enlemesine olarak tasarlanmış olan beş adet kitabe bulunmaktadır. Bu kitabelerin birinde Antakya kapısının Prens Aziz el-Devle tarafından inşa edilmiş olduğu belirtilmektedir fakat kitabede inşa tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

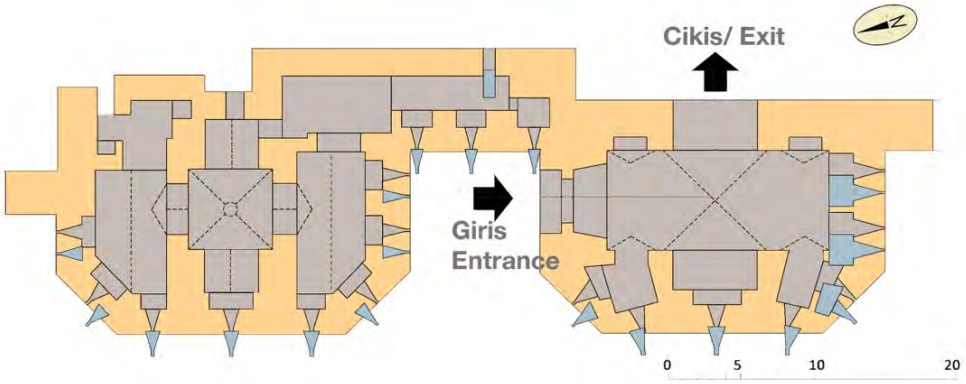
İlerleyen dönemlerde Antakya Kapısı, Sultan Barkuk ve oğlu Ferac tarafından yenilenmiştir. Bu yenilemeye ilişkin yazılmış olan kitabede 1389 tarihi dikkat çekmektedir. Bu kitabenin hemen altında yer alan kitabede ise, Antakya Kapısının bir diğer tamirinin 1402 tarihinde yaptırılmış olduğu yazılmıştır. Kitabenin her iki yanında da birer Memlûk amblemi bulunmaktadır.

Antakya Kapısının batı tarafındaki burcunda yer alan üst kornişteki kitabe, neredeyse duvar boyunca uzanmaktadır. Bu kitabede de Sultan Muayyad Ebu el-Nasr'ın emriyle 1423 yılında bu kapıda yenileme ve tamir çalışmalarının gerçekleştirilmiş olduğu belirtilmektedir.

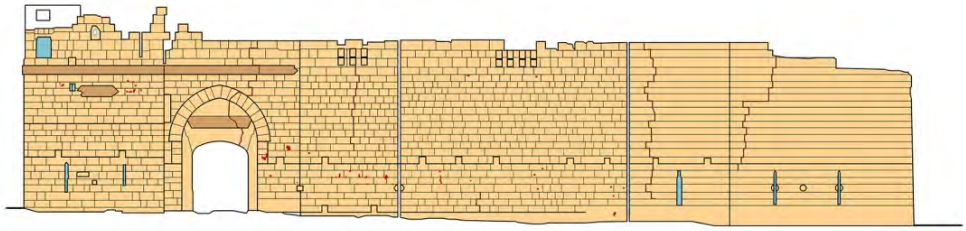
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 50

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ANTAKYA KAPISI	02

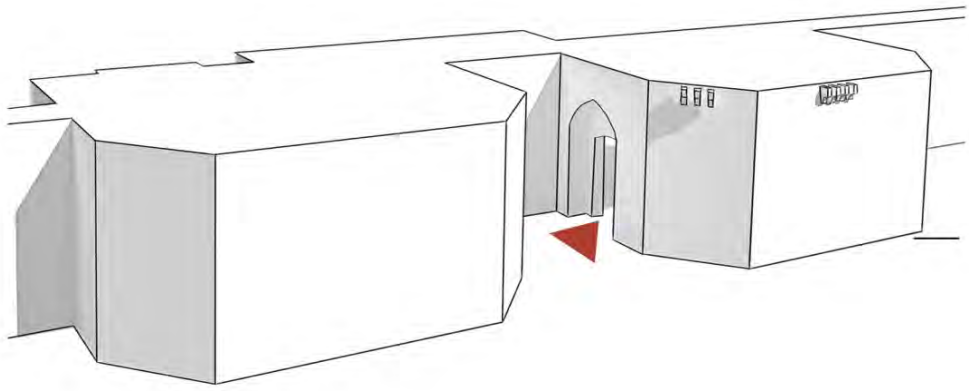
PLAN ÖZELLİKLERİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ANTAKYA KAPISI	02

FOTOĞRAFLAR

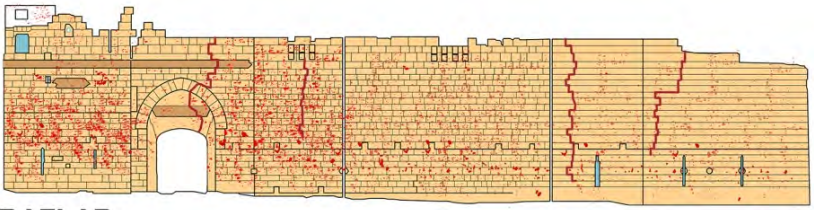

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ANTAKYA KAPISI	02

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ÖN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAFLAR

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ANTAKYA KAPISI	02

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NASIR KAPISI		03
ADI	**NASIR KAPISI**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**EYYUBİ-MEMLÜK**	
YAPTIRAN		

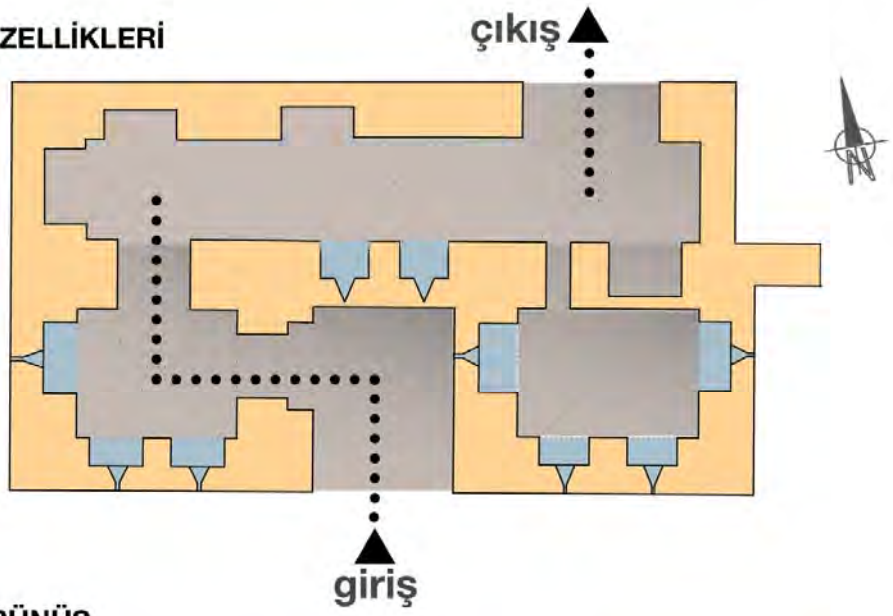
El-Nasr kapısı, Halep kalesinin kuzeyinde yer almaktadır. Geçmişte bu kapı, "Yahudi Kapısı" olarak anılmıştır. Çünkü burada bir Yahudi Mezarlığı olduğu bilinir. Daha önceleri de var olan bu kapı, 1212 yılında el-Zahir Gazi tarafından restore edilmiş ve buraya Bab el-Nasr adı verilmiştir.

Bu kapıda Cemal Debbane ismi okunan bir kitabe dikkat çeker ve bu kitabede Hicri 612 Miladi 1215 tarihi okunmaktadır. Bab el-Nasr'ın hemen yakınında iki mezar bulunmaktadır. Bunlardan birinin Saint George, diğerinin ise Ebu el-Abbas'a ait oldukları iddia edilmektedir. Bu mezarların altında Yunanca bir yazıt bulunmaktadır. Yöre halkı bu iki mezara da sahip çıkarak burada yatan iki kişinin ellerde bulunan siğil hastalıklarına şifa verdiklerine inanmaktadırlar.

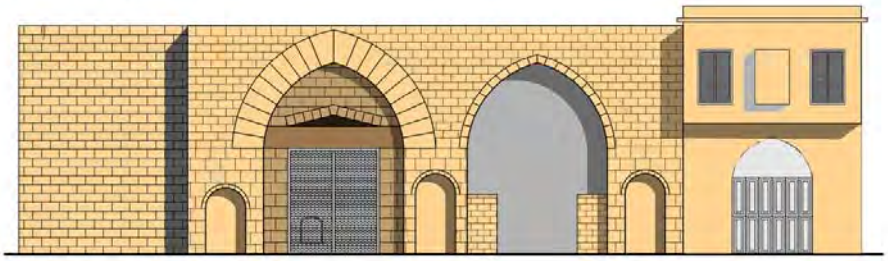
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 48

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NASIR KAPISI	03

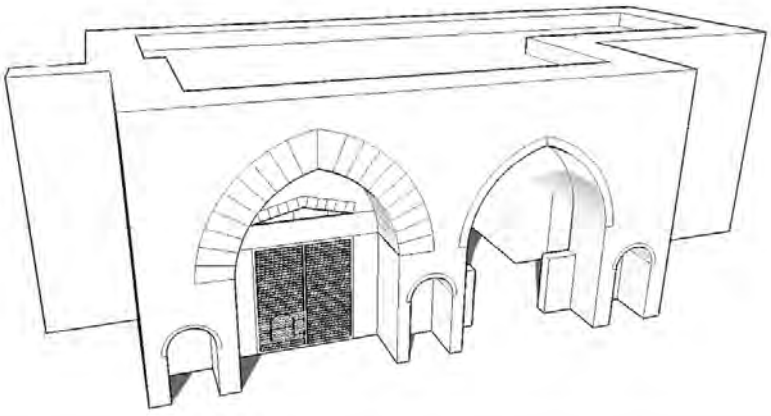
PLAN ÖZELLİKLERİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NASIR KAPISI	03

FOTOĞRAFLAR

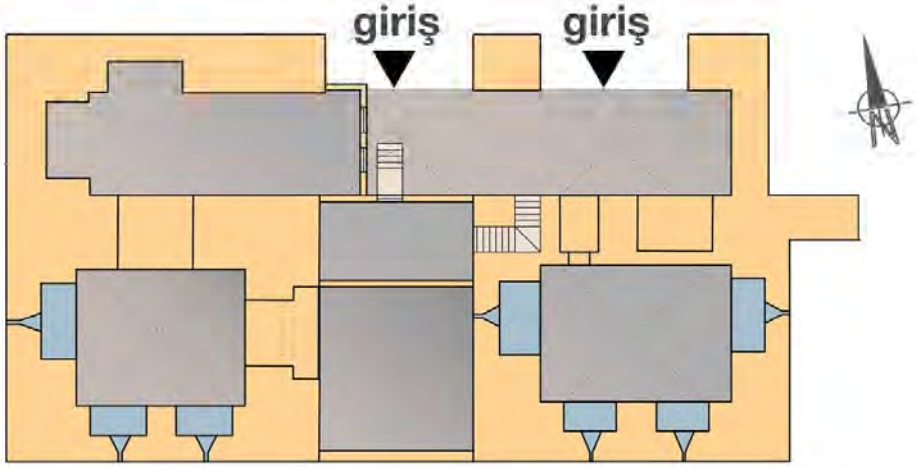

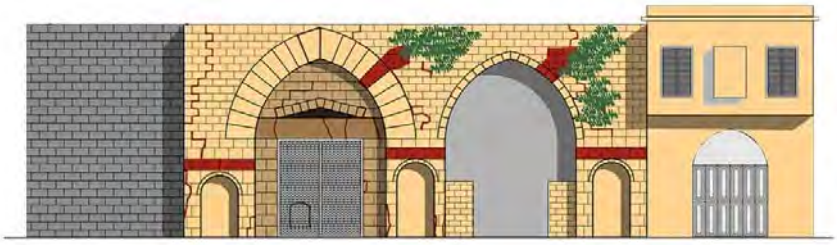
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NASIR KAPISI	03

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

PLAN ÖZELLİKLERİ

ÖN GÖRÜNÜŞ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NASIR KAPISI	03

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HADİD KAPISI		04
ADI	EL HADİD KAPISI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	EYYUBİ-MEMLÜK	
YAPTIRAN		

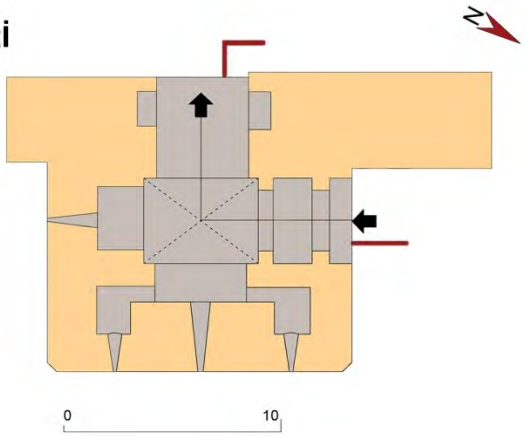
Bab-el Kanat ve Bab el-Bankusa adlarıyla da anılan bu kapı, Halep Kalesi'nin kuzey doğusunda yer alır. Zahir Gazi Tarafından inşa ettirilmiştir. Burası ayrıca demir kapı olarak adlandırılır çünkü burada demirci dükkânları bulunmaktadır.

Bab el-Hadid, 1510 yılında Kansu el-Gavri zamanında restore edilmiştir. Bugün taç kapı şeklinde düzenlenen kuzey bölümü ayakta kalmış, diğer tarafı yok olmuştur.

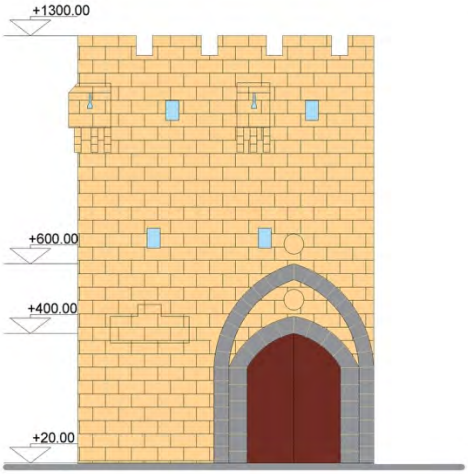
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 46

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HADİD KAPISI	04

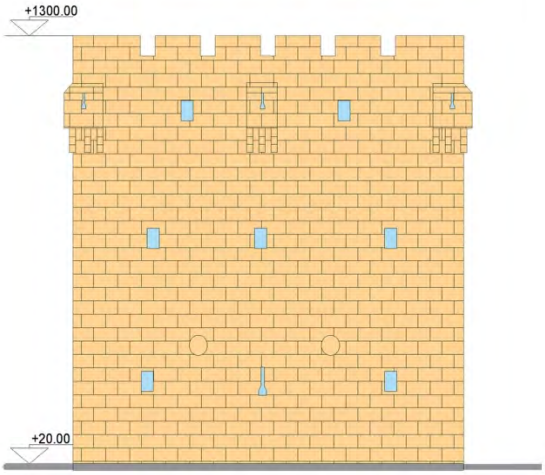
PLAN ÖZELLİKLERİ

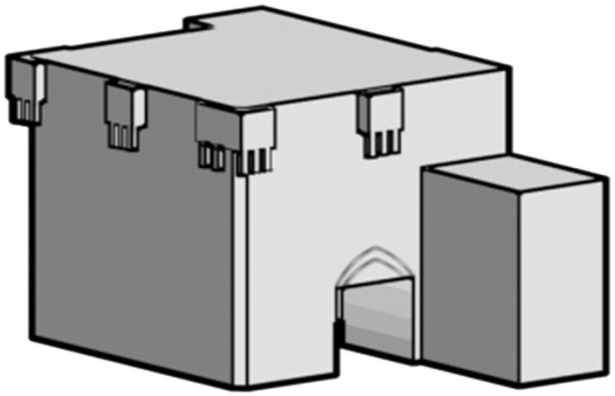
ÖN GÖRÜNÜŞ

YAN GÖRÜNÜŞ

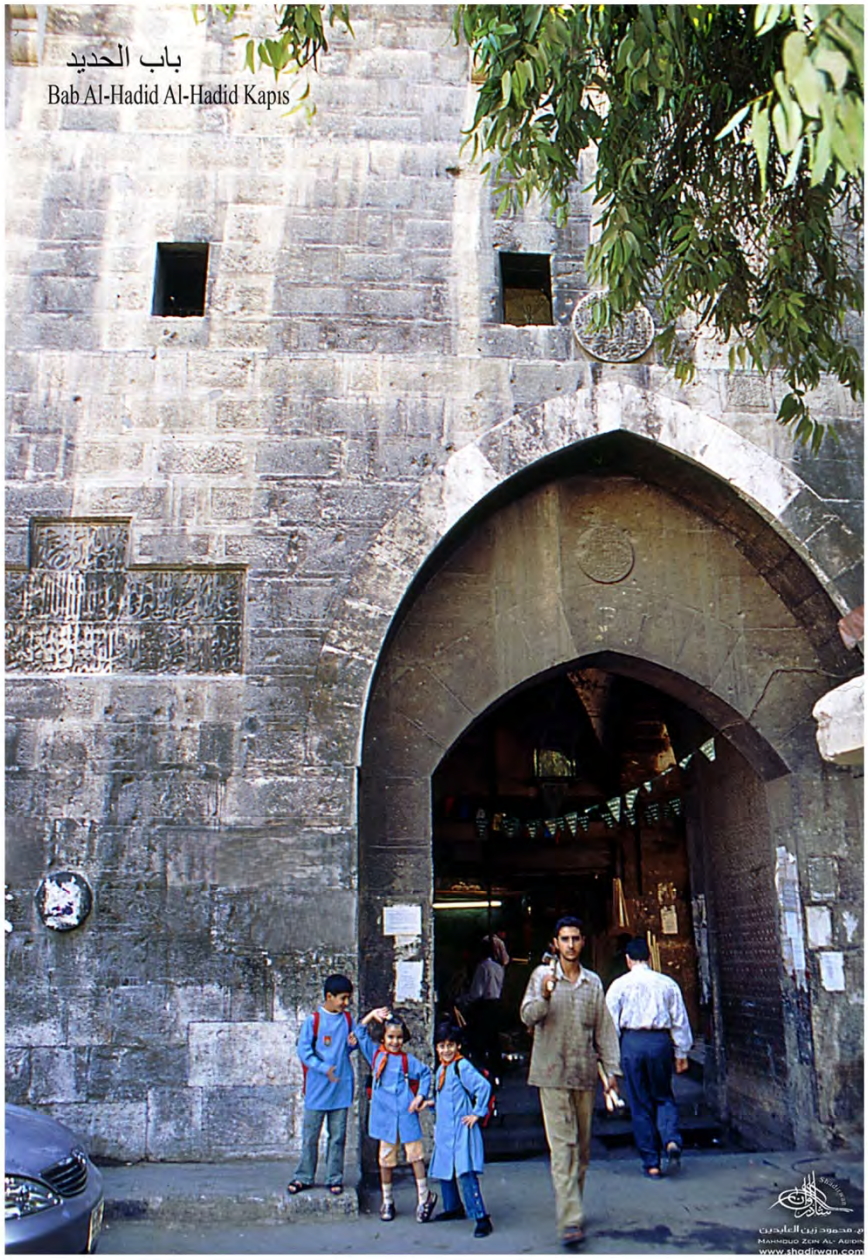

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HADİD KAPISI	04

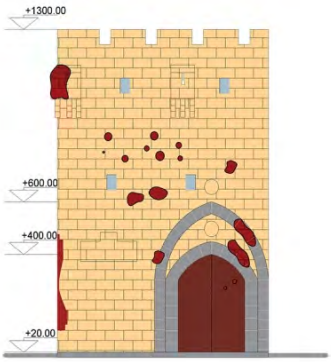
FOTOĞRAF

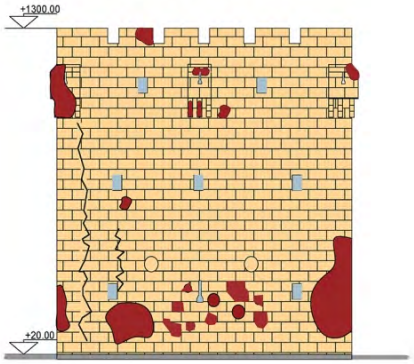
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HADİD KAPISI	04

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ÖN GÖRÜNÜŞ

YAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAFLAR

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL MAKAM KAPISI		05
ADI	EL MAKAM KAPISI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	EYYUBİ-MEMLÜK	
YAPTIRAN		

Şehrin güney kapısı olan Bab el-Makam, şehrin dış surlarının inşası sırasında Zahir Gazi zamanında başlanmış ve oğlu Melik el-Aziz Muhammed tarafından tamamlatılmıştır. İnşa edilmiş olduğu ilk dönemlerde Nafis Kapı olarak adlandırılan bu yapı ilerleyen dönemlerde el-Makam kapısı olarak anılır olmuştur. Çünkü bu kapının hemen yakınında sayılan ve sevilen bir ulema olan İbrahim Bey'in mezarı ve ona inanan ve hürmet eden müritlerinin mezarları bulunmaktadır. 18.yüzyılın ortalarında bu kapının adı "Şam Kapısı" adını almıştır.

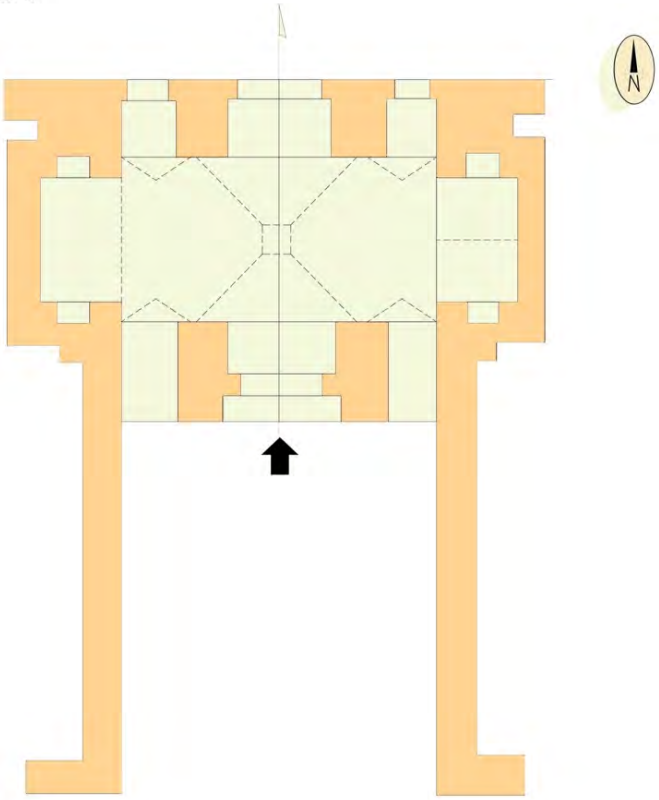
Kapının her iki yanında bulunan kitabelerden, el-Makam Kapısının yenileme çalışmaları ebu el Nasr Baybars tarafından başlatılmış ve 1493 yılında Kayıtbay zamanında tamamlatılmıştır. Kitabenin iki yanında birer amblem bulunur. Bu amblemlerin içerisinde "Ebu el-Nar Kayıtbay" ibaresi işlenmiştir.

El-Makam Kapısı, Halep'in diğer tüm kapılarından farklıdır. Çünkü bu kapıda üçlü giriş sistemi uygulanmıştır. Orta giriş 4 metre genişliğindedir ve bu bölüm nakliye ve atlı askerlerin geçişleri için tasarlanmıştır. Diğer iki kapı ise ikişer metre genişliğindedir ve burası da yaya geçişi için tasarlanmıştır. Halep'teki diğer kapılar hep tek geçişli olarak ve burçların en dar bölümleri kullanılarak inşa edilmiştir.

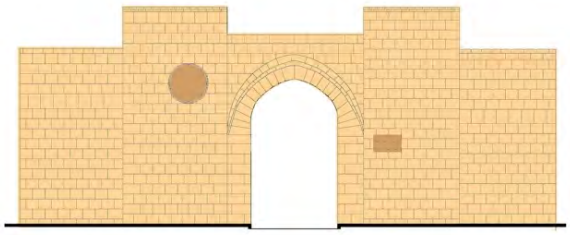
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 51-52

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL MAKAM KAPISI	05

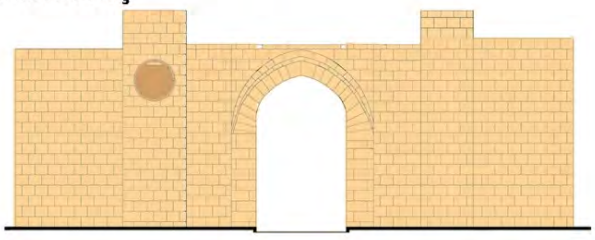
PLAN ÖZELLİKLERİ

ÖN CEPHE GÖRÜNÜŞ

ARKA CEPHE GÖRÜNÜŞ

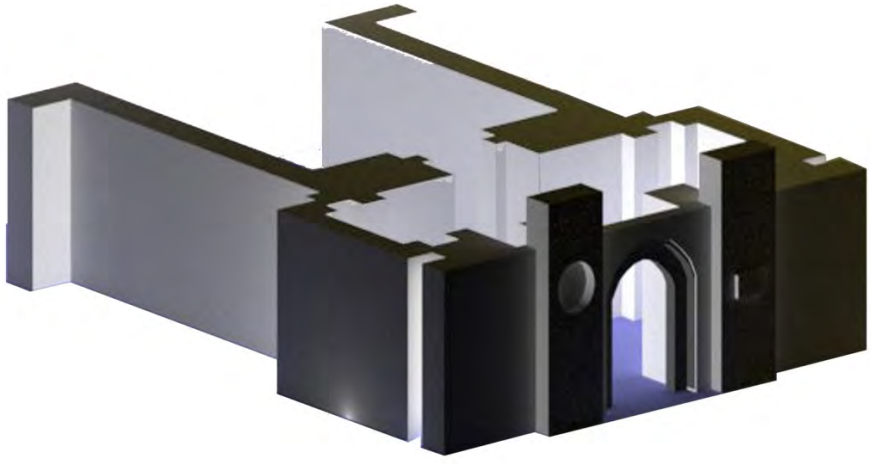

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL MAKAM KAPISI	05

FOTOĞRAF

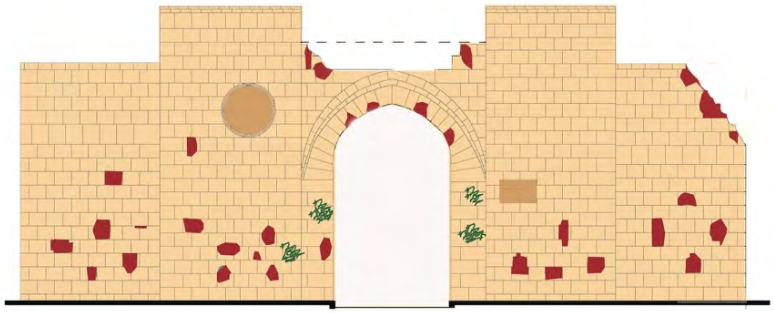
MODEL

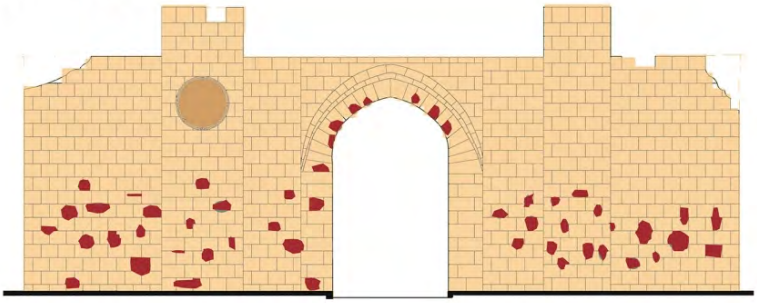
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL MAKAM KAPISI	05

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ÖN CEPHE GÖRÜNÜŞ

ARKA CEPHE GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL MAKAM KAPISI	05

GÜNÜMÜZ FOTOĞRAFLARI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KINNISRİN KAPISI		06
ADI	KINNISRİN KAPISI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	EYYUBİ-MEMLÜK	
YAPTIRAN		

Şehrin güney batı köşesinde bulunan bu kapının Kınnesrin Kapısı olarak anılmasının sebebi, Kınnesrin kasabasının yolu üzerinde bulunmasından dolayıdır. Bazı araştırmacılara göre bu kapı, İslamiyet döneminden önce inşa edilmiştir. 10.yüzyıl tarihçilerinden Mukaddisi, Bab Kınnesrin'in 985 yılında inşa edilmiş olduğunu iddia etmektedir. Bir diğer tarihçi olan ibn Hamdan ise bu kapıyı 354-356 H / 965-966 M tarihlere oturtmakta ve II. Naser Yusuf zamanında 654 H / 1256 M tarihinde Hülagü tarafından İslam fethinden önce yenilenmiş olduğunu belirtir.Bab Kınnesrin, kale burçları tarafından desteklenmektedir. Bu bakımdan da askeri garnizon tahkimat alanındadır.

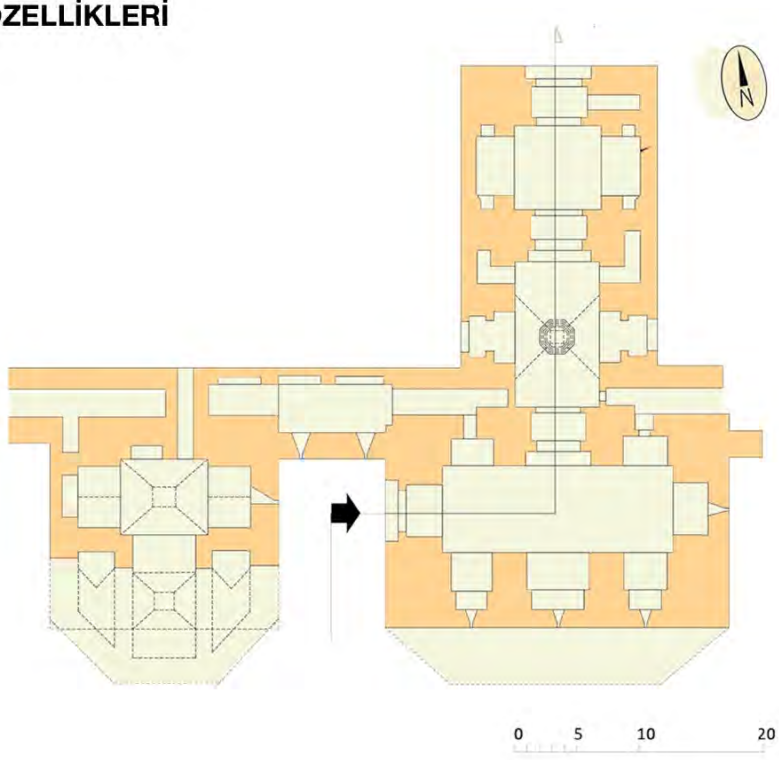
Gerçekten de Bab Kınnesrin sağlam bir garnizon ve askeri bölge parçasıdır. Hem kale burcu olarak güvenli ve savunması kolay, hem de askerlerin insani ihtiyaçlarını karşılayabilmek için içerisinde su mahzeni, değirmen, ekmek fırını ve yağ tankları bulunan yani hayatın da devamını sağlayacak bazı unsurları bünyesinde barındıran küçük çaplı bir merkezdir. Bu özellikleriyle Bab Kınnesrin adeta küçük çaplı bir kaleye benzemektedir.

Yakın geçmişe kadar Bab Kınnesrinden girişi sağlayan kapı, burcun batısındaki kapıyken burada yer alan bazı kabartma resimlerin 1908'de yok olduğu belirtilmektedir. Bugün tamirata alınmış olan kapıda çalışmalar devam etmektedir. Yapı tamamen kesme taş ile inşa edilmiş fakat örtü sistemi olan çapraz tonozlarda moloz taş kullanılmıştır.

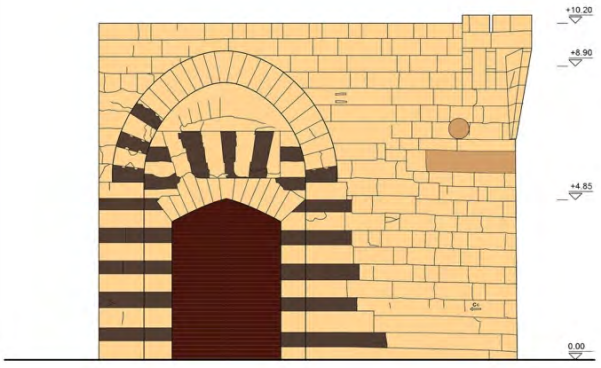
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 48-49

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KINNISRİN KAPISI	06

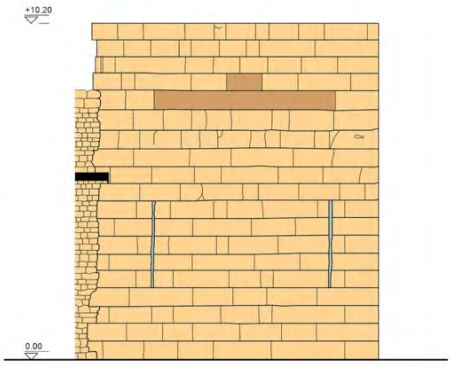
PLAN ÖZELLİKLERİ

ÖN CEPHE GÖRÜNÜŞ

YAN CEPHE GÖRÜNÜŞ

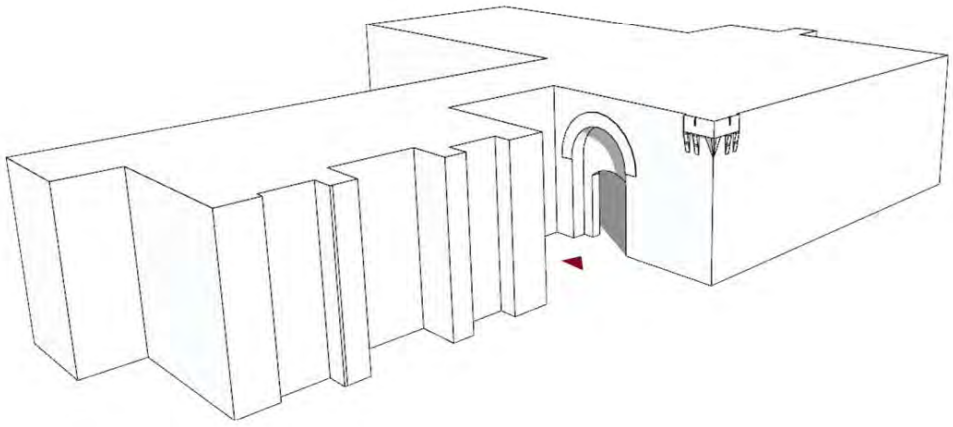

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KINNISRİN KAPISI	06

FOTOĞRAF

MODEL

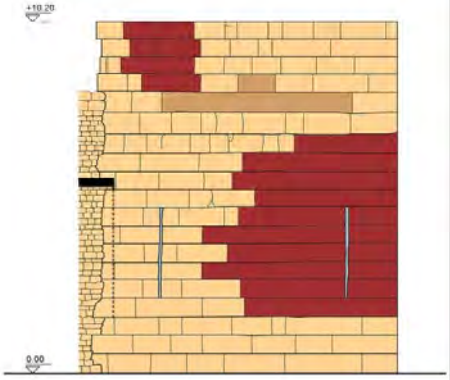
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KINNISRİN KAPISI	06

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

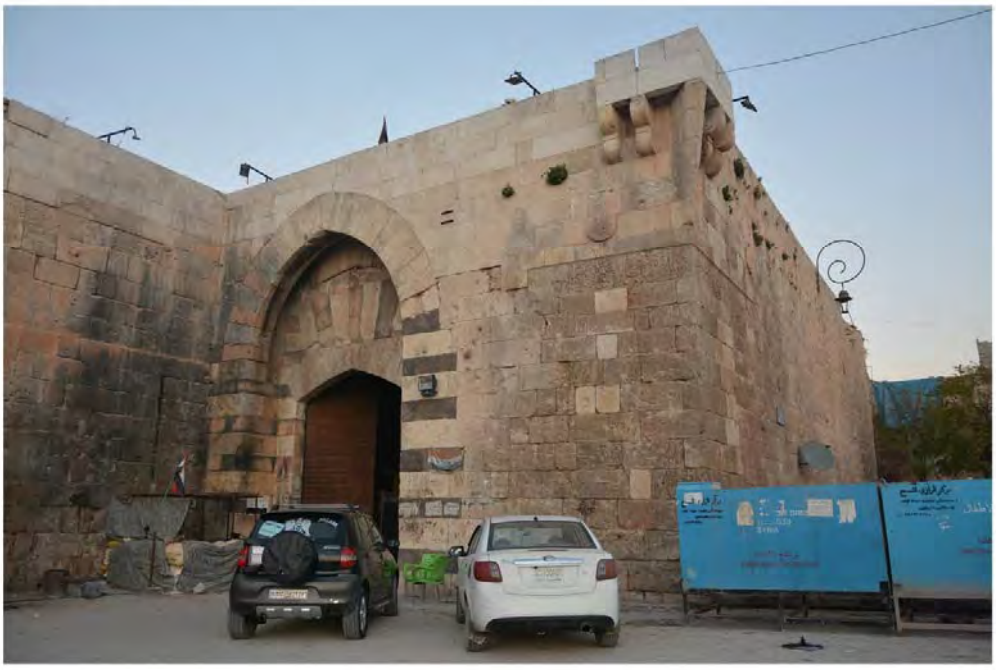
ÖN CEPHE GÖRÜNÜŞ

YAN CEPHE GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KINNISRİN KAPISI	06

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KALESİ		07
ADI	HALEP KALESİ	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE	KENT MERKEZİ	
SOKAK		
YAPIM YILI	M.Ö-EYYÜBİ-MEMLÜK-OSMANLI	
YAPTIRAN		

Halep tarihinde hem de Haleplilerin gözünde Halep Kalesi'nin yeri apayrıdır. Halep Kalesinin tarihi ile Halep şehrinin tarihi adeta birbirlerinden ayrılmaz iki parça olarak karşımıza çıkar. Bugünkü görünümüyle kale surları 13.ile 16.yüzyıl Arap mimarisi özelliklerini bünyesinde barındıran bir yapıya sahip olarak görünse de kalede yapılan kazı çalışmalarında ede edilen veriler, burada milattan önce 9.yüzyıla ait bir Hitit tapınağının, Roma ve Bizans dönemlerine tarihlenen fener ve su deposunun bulunduğu sonucunu çıkarmıştır.

Halep Kalesi, konumu ve mimari özellikleri açısından zapt edilmesi oldukça zor bir yapıya sahiptir. Doğu-batı doğrultusunda 150x300 m. ölçülerindeki kalenin en yüksek noktası yaklaşık olarak 40m. dir. Şehri dıştan çevreleyen surlar üzerinde, dördü günümüze ulaşabilen sekiz kapı bulunur.45 Etrafı hendeklerle çevrili olan kalenin hendek derinliği bazı yerlerde 30 m.'yi bulur ve bu hendekler kale ile 48derecelik dik bir açıya sahiptir.

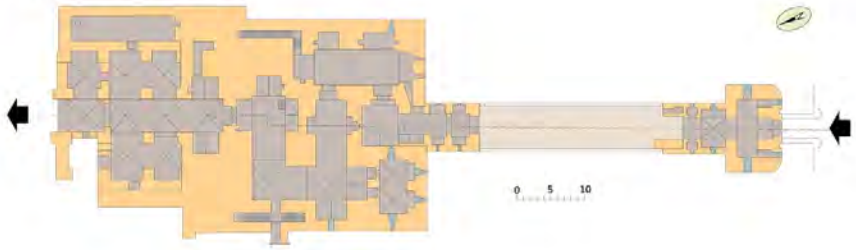
540 yılında Halep'i fetheden I.Hüsrevi kaleyi alamamıştır. Aynı şekilde II.Nikephoros'da aynı hüsranı yaşamıştır. Sadece Moğol Hükümdarı Hülagu'ye kale kapıları kendilerine verdiği söz ve güvence neticesinde açılmış fakat kale kapıları açıldığında Hülagu, vermiş olduğu sözü unutup birlikleriyle kaleyi yağma etmiştir. Halep'in geçirmiş olduğu iki önemli deprem olan 1139 ve 1157 sarsıntılarından Halep Kalesi'de nasibini almış ve kale surları ve kale içindeki çok sayıda tarihi eser zarar görmüştür.

Memlûklu döneminde Sultan Nur el-Din, zarar gören birçok burcu tamir ettirmiştir. Zahter Gazi ise yine kalede birçok tamiratın yanı sıra kale etrafına hendek kazdırtmış, kale kapısını yeniletmiştir. Zahter Gazi, amcasının kızı olan Deyfa Hatun ile evlenmiş ve buraya eşinin adına Firdevs Camii ve medresesi inşa ettirmiştir. Hatta eşinin türbesi bugün kale içinde yer almaktadır.

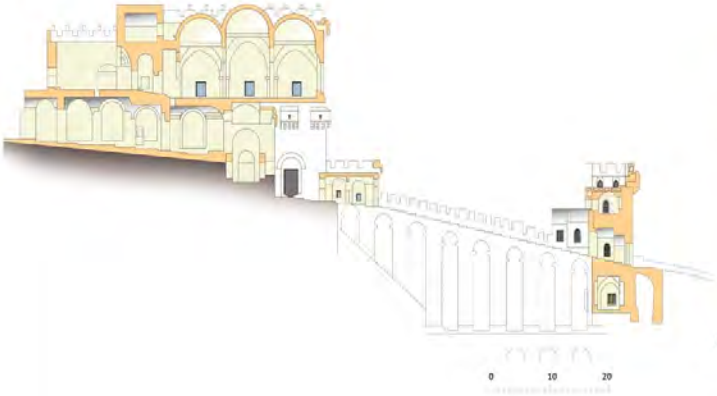
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 21-24

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KALESİ	07

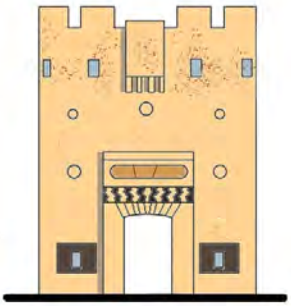
PLAN ÖZELLİKLERİ

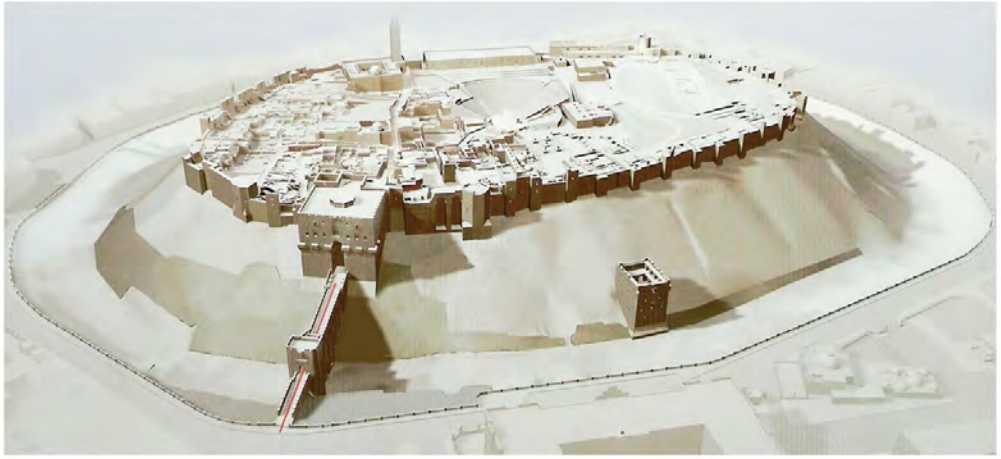
KESİT

GÖRÜNÜŞ

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KALESİ	07

FOTOĞRAFLAR

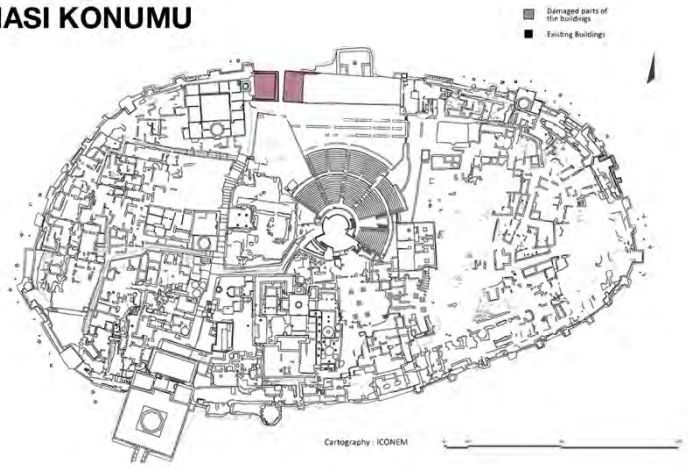

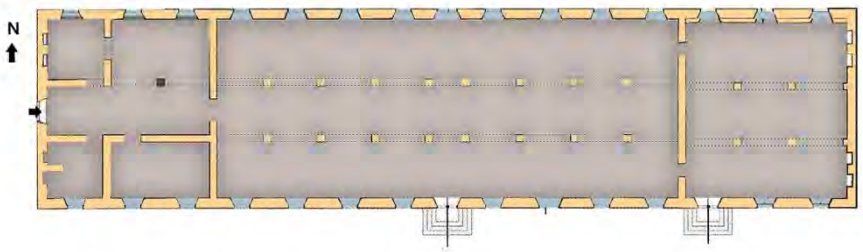
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KALESİ | 07

1994 yılında İbrahim Paşa kale barınağının inşasında açıldı.yapım yılı 1834 Kalenin kuzey kesiminde 754 m²'lik bir alanı kaplar.Müze, kalede bulunan ve eski uygarlıklara ait çok sayıda arkeolojik kalıntıya ev sahipliği yapıyor.

KIŞLA BİNASI KONUMU

KIŞLA BİNASI PLAN ÖZELLİKLERİ

KIŞLA BİNASI GÖRÜNÜŞ

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KALESİ	07

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

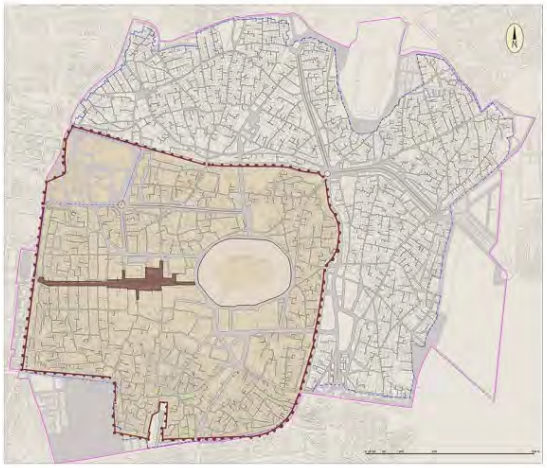

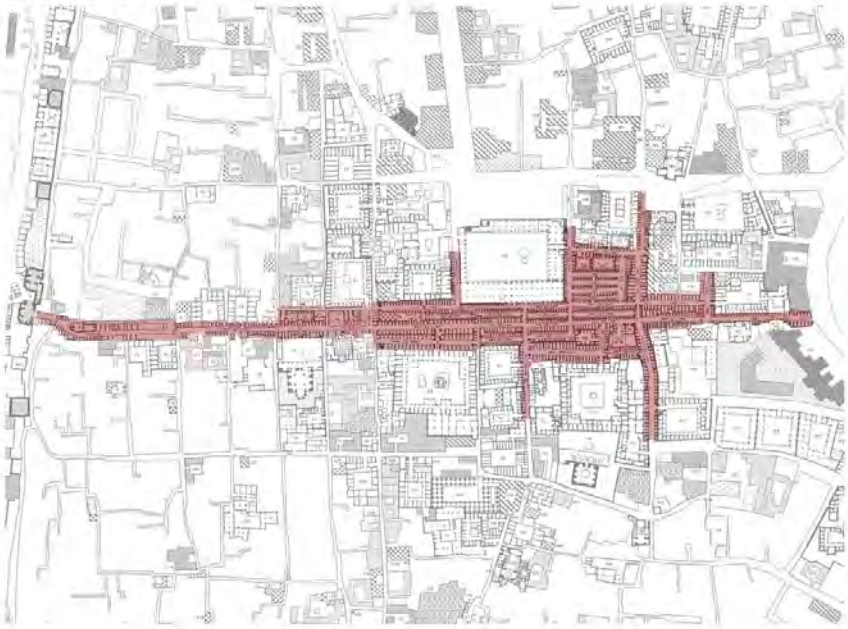
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KAPALI ÇARŞISI		08
ADI	HALEP KAPALI ÇARŞISI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	13 YY.	
YAPTIRAN		

Osmanlı İmparatorluğu'nda Bursa ve İstanbul'dan sonraki en önemli dokumacılık merkezi Halep olmuştur. İpekli dokumaları ve meşhur sabunları Halep'in en önemli ihraç malı olmuştur. İstanbul'dan sonra ikinci en büyük ticaret merkezi ve altın çarşıları Halep'de olmuştur. 1500'lü yıllardan itibaren Venedikliler, İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar Halep'te konsolosluklar ve acentalar kurmuştur.

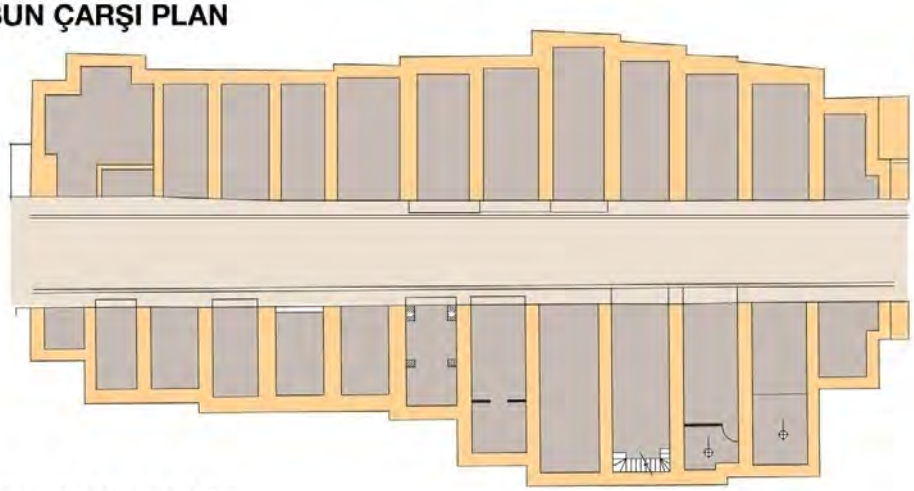
Mimarisi ile dikkat çeken, Halep Kapalıçarşısı'nın orijinal uzunluğunun 12 km.den fazla olduğu bilinmektedir. tarihi dokusunu 13. yüzyıldangünümüze muhafaza etmektedir. Çarşının büyük bir kısmı 15. yüzyılda inşa edilmiştir. Ortadoğu'daki en uzun çarşı niteliğinde olan bu yapı, birbirini takip eden hanlardan oluşmaktadır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KAPALI ÇARŞISI	08

PLAN ÖZELLİKLERİ

SABUN ÇARŞI PLAN

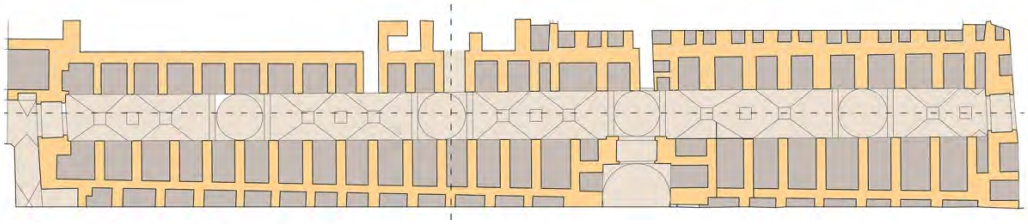

SABUN ÇARŞI KESİT

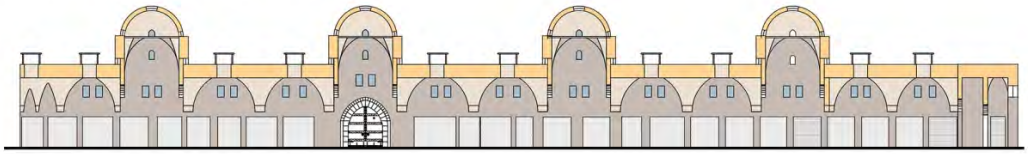

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KAPALI ÇARŞISI	08

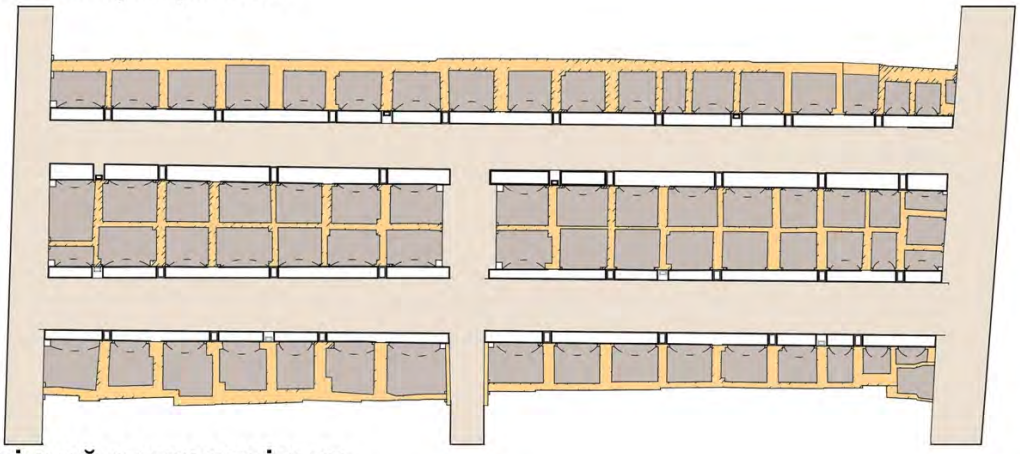
SAKATİYYE ÇARŞI PLAN

SAKATİYYE ÇARŞI KESİT

SİYYAĞ ÇARŞI PLAN

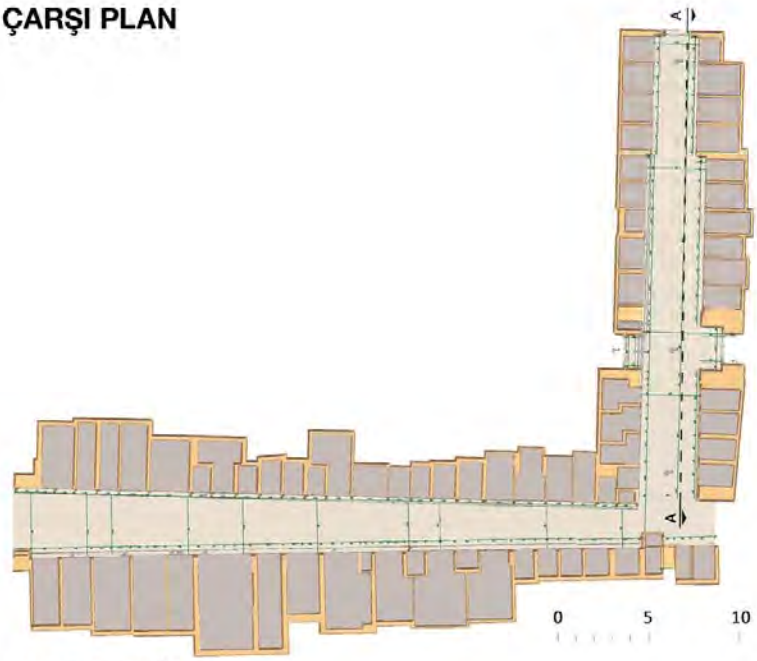
SİYYAĞ ÇARŞI KESİTLER

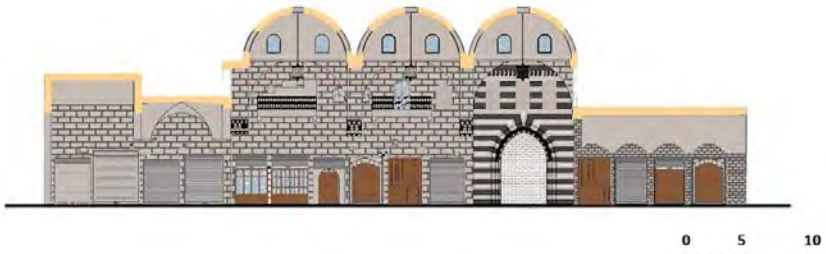

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KAPALI ÇARŞISI	08

KUMAŞ ÇARŞI PLAN

KUMAŞ ÇARŞI KESİT

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KAPALI ÇARŞISI	08

FOTOĞRAFLAR

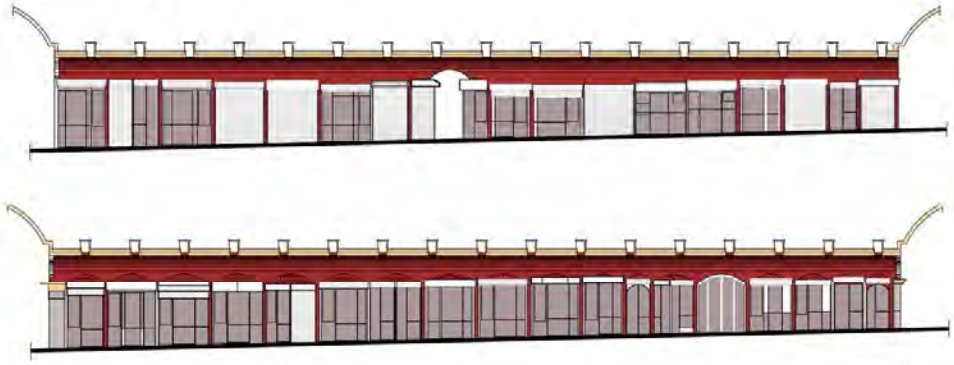

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

SİYYAĞ ÇARŞI KESİTLER

SAKATİYYE ÇARŞI KESİT

KUMAŞ ÇARŞI KESİT

SABUN ÇARŞI KESİT

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALEP KAPALI ÇARŞISI	08

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFLARI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KORTBEY HANI	09

ADI	**KORTBEY HANI**
İLÇE	**ESKİ HALEP**
MAHALLE	
SOKAK	
YAPIM YILI	**15 YY.**
YAPTIRAN	

Ferâfire, Eski Cezaevi Sokak, Portakal Düğün Salonu yanı. Oğlu Kurtbeküsü Hüsrev Paşa tarafından. Hüsreviye Medresesinin vakfı oldu. Han ve medresenin yapılışı H 951 senesinde tamamlandı.

Hanın yatay şekli, birincisi girişin olduğu yerde ve "T" şeklinde, diğeriyse doğu tarafında oluşan, iki kısımdan oluşmaktadır. Cepheleri bitki desenleriyle süslü iki sivri revakla temsil edilen kar yoluyla iki girişi içerir. Hanın ana cephesi kuzey tarafındadır. Girişten sonra eyvanlı kapı, kapıdan sonra iki boşluk vardır: Birincisi kısa ve tavanı düz ikincisi ise yüksek ve tavanı kubbelidir. İkinci kata döner merdiven, sağ taraftadır. Boşluktan sonra etrafında iki kat odaların mevcut olduğu büyük ve geniş avluya çıkılmaktadır. Birinci katın odaları ürün deposu olarak kullanılmaktaydı.

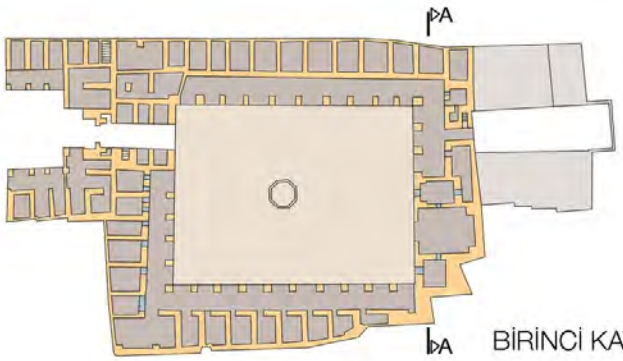
İkinci katın odaları ise tüccarların konaklama yerleriydi. İkinci katın odalarının önünde avluya bakan sivri bir revak bulunmaktadır. Güney tarafında cephesi çok güzel bir eyvan vardır. Siyah ve beyaz taşlarla yapılmış pencerelerin etrafı bitki desenleriyle süslenmiştir. Cephede de taş çinileri göze batmakta; alt pencerelerin iki tarafında taş desenleri, üst pencerelerin üstünde ise mukarnaslar dikkat çekmektedir. Eyvanın sol tarafında görülen Memluk sembolü, bu binanın zengin bir Memluk ailesine ait olduğunun göstergesi gibidir. Bina, daha sonra yıkılarak hana dönüştürülmüş sadece güney cephesi kalmıştır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KORTBEY HANI	09

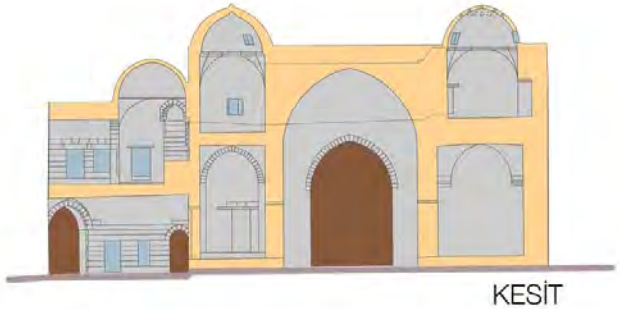
PLAN ÖZELLİKLERİ

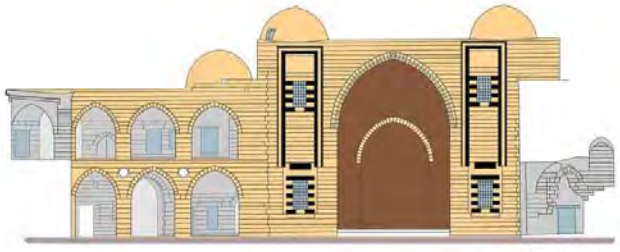
ZEMİN KAT PLAN

BİRİNCİ KAT PLAN

KESİT

GÖRÜNÜŞ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KORTBEY HANI	09

FOTOĞRAFLAR

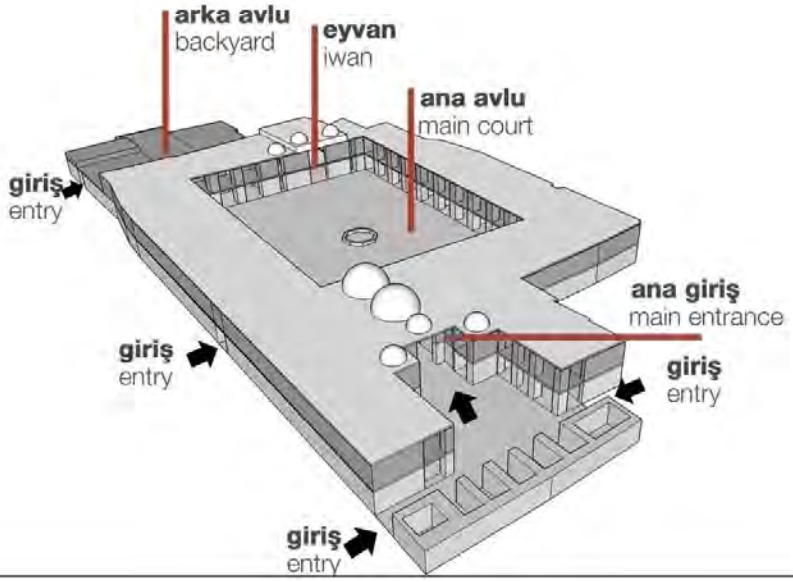

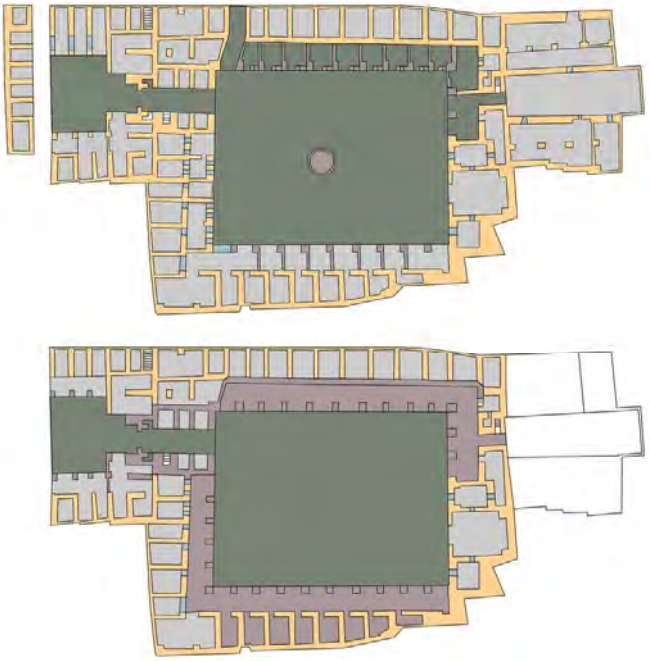

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : KORTBEY HANI	09

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HARİR HANI		10
ADI	HARİR HANI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	EYYUBİ-MEMLÜK	
YAPTIRAN		

Kapalıçarşı'nın içinde, İpek Hanı Çarşısı Sokağı'nda Câki Hanı'nın karşısındadır. XVI. yüzyılın ikinci yarısında yapılmıştır. 1919 yılında İran Konsolosluğu'ydu. Halep'in en ünlü hanlarındandır.

Giriş cephesi, doğu tarafta, üst ve alt olarak iki kısımdan oluşmaktadır. XVI. yüzyılda yapılan hanın, önünde taş balkon ve demirli trabzanı bulunan üst katının, taşları süslü beş yarım sütundan oluşan sütunları arasında iki kapı bulunan cephesi daha sonra Avrupai tarzda ilave edilmiştir. Alt kısım ablak sistemi ile yapılmıştır. Hanın sivri revaklı, tek taraflı ana kapısının her iki tarafında desenler, sonunda da mukarnaslar mevcuttur. Kapıdan önce yine revakı sivri uçlu eyvan bulunmaktadır. Sonra gelen tavanı kubbeli koridorun iki tarafında ikinci kata çıkan merdivenler yer almakta; koridordan avluya girilmektedir.

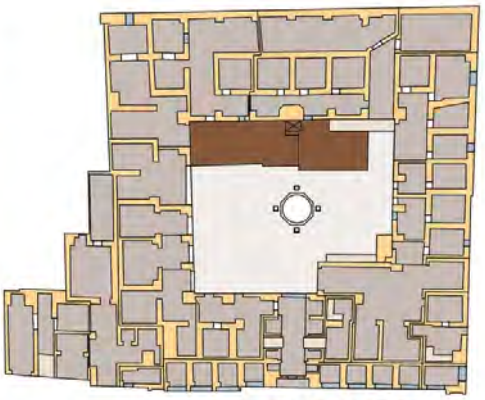
Avlunun ortasındaki havuz yeni eklenmiştir. Üst kata çıkılan, bazıları eski bazıları yeni eklenmiş birkaç merdiven vardır. Üst kattaki odalar arasındaki geçitler kapatılmış; her bölüm diğerinden ayrılmıştır. O yüzden yeni merdivenler yapılmıştır. Avlunun etrafında iki kat hâlinde yükselen odalardan, bilindiği üzere, alt kattakiler malları depolamak, üst kattakiler ise tüccarların konaklaması için kullanılmaktaydır. Zengin tüccarların sahip olduğu bu odalar şimdilerde kumaş mağazası hâline geldi. Eskiden üst katın kuzey ve güney tarafında koridor vardı; ama şimdi sadece izleri kaldı.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HARİR HANI	10

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

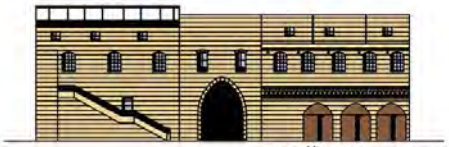
ÇATI KAT PLANI

B-B KESİTİ

A-A KESİTİ

DOĞU CEPHESİ

BATI CEPHESİ

KUZEY CEPHESVVVI

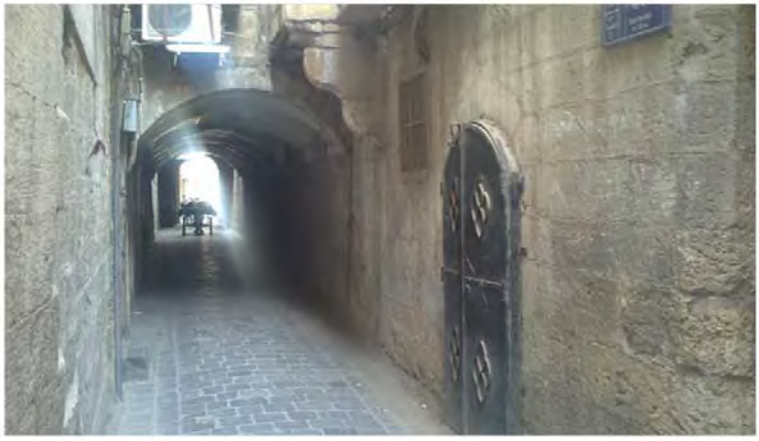

GÜNEY CEPHESİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HARİR HANI	10

FOTOĞRAFLAR

MODEL

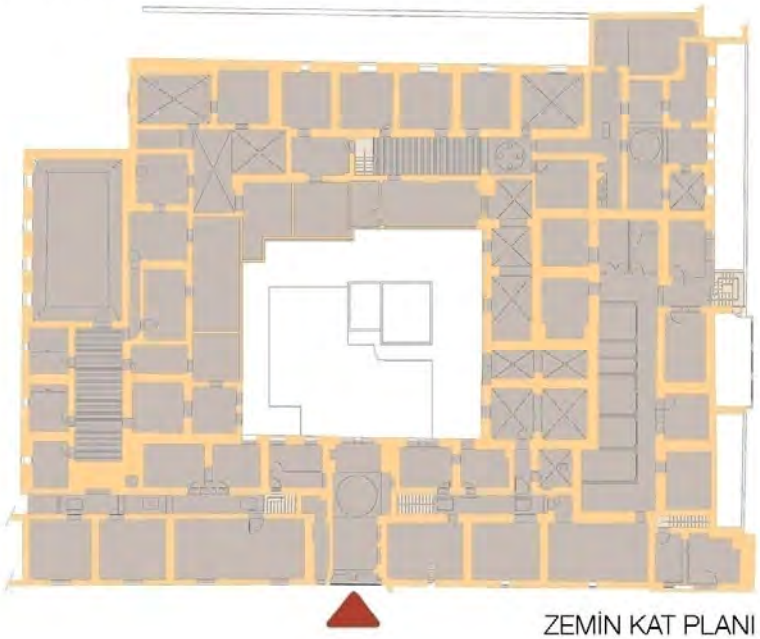
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HİBAL HANI		11
ADI	HİBAL HANI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	16 YY.	
YAPTIRAN		

Kapalıçarşı'da, Hays Çarşısi içindedir. Nişancı Mehmed Paşa, H 1002'den H 1oo5'e kadar Halep valisi oldu. H 1003 yılında hanı yaptırdı ve tuvaleti düzelttirdi. Fransız konsolosu, Gümrük Hanı'ndan buraya taşındı. 1927 yılına kadar vakıf olarak kaldı. Daha sonra iki yere kiraya verildi. Konsolosun evi ve konsolosluk dairesi hariç, Sultan II. Selim'in fermanıyla Fransa Dışişleri Bakanlığına ait oldu. Sonrasında bir Halepli tüccar tarafından satın alındı.

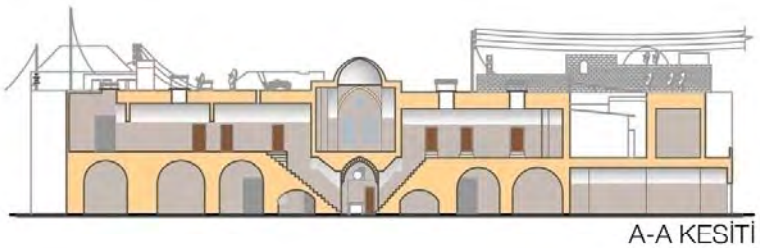
Cephesinin üst tarafinda Osmanlı tarzı iki revakı taşıyan uç sütun bulunan girişi, güney taraftadır. Cephenin alt kısmı, siyah beyaz taşlarla yapılmış girişi oluşturmaktadır. Girişten önce revakı sivri eyvan yer almakta, kapının revakını bir sıra mukarnas süslemektedir. Kapıdan sonra gelen koridorun iki tarafında ticari mağazalar ve üst kata çıkan iki merdiven bulunmaktadır. Koridordan girilen avlunun etrafında iki kat hâlinde odalar yükselmektedir. Hanın sonunda kuzey tarafta üst kata çıkan bir merdiven vardır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HİBAL HANI	11

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HİBAL HANI	11

FOTOĞRAFLAR

GÜNÜMÜZDEKİ FOTOĞRAFI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : SABUN HANI	12

ADI	SABUN HANI
İLÇE	ESKİ HALEP
MAHALLE	
SOKAK	
YAPIM YILI	16 YY.
YAPTIRAN	

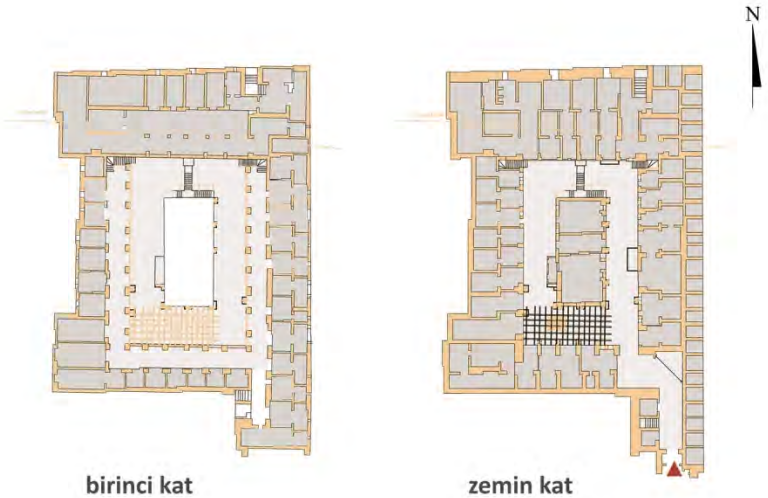

Ulu Cami'nin kuzey doğusunda, Şevket Ali Mahallesinde yer alan Sabun Han, 1492 yılında Memluk Prensi Izdamer Ibn Mazid tarafından inşa ettirilmiştir. Adından anlaşılacağı üzere burada sabun ticareti yapılmaktaydı fakat bugün halı, kilim satılan bir han olarak hizmet vermektedir.

Açık avlulu ve iki katlı olarak inşa edilmiş olan Sabun Han, tamamen kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Özellikle giriş cephesinde yer alan bitkisel ve geometrik bezemeler yüksek kaliteli ve dikkat çekicidir.

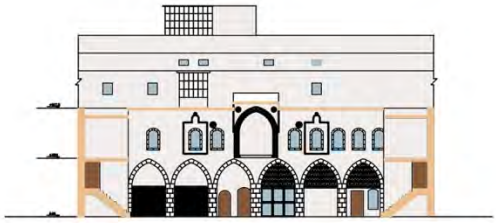
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri, S 48-49

PLAN ÖZELLİKLERİ

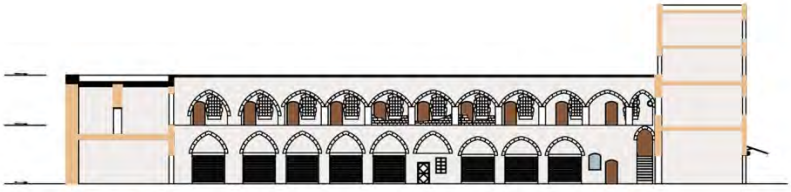

birinci kat
first floor

zemin kat
ground floor

A-A kesiti
section A-A

B-B kesiti
section B-B

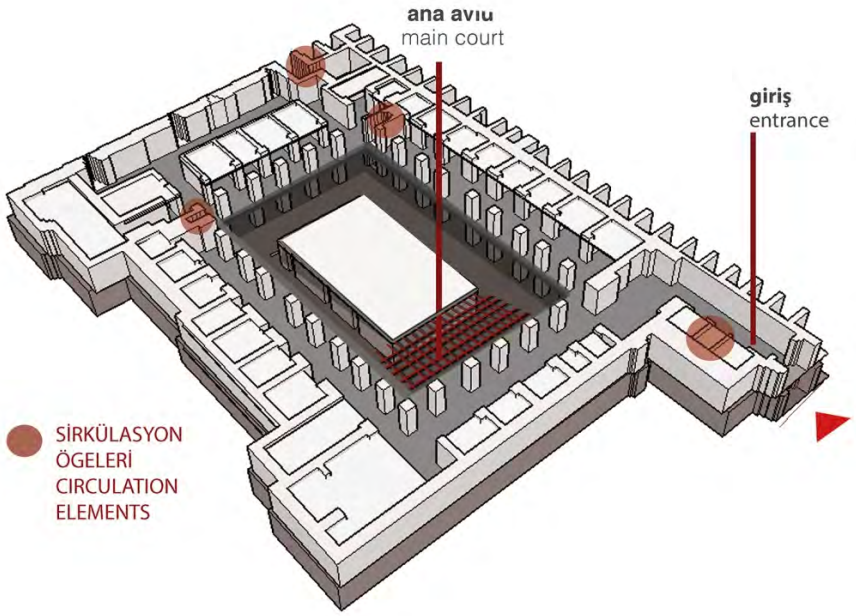
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : SABUN HANI	12

FOTOĞRAFLAR

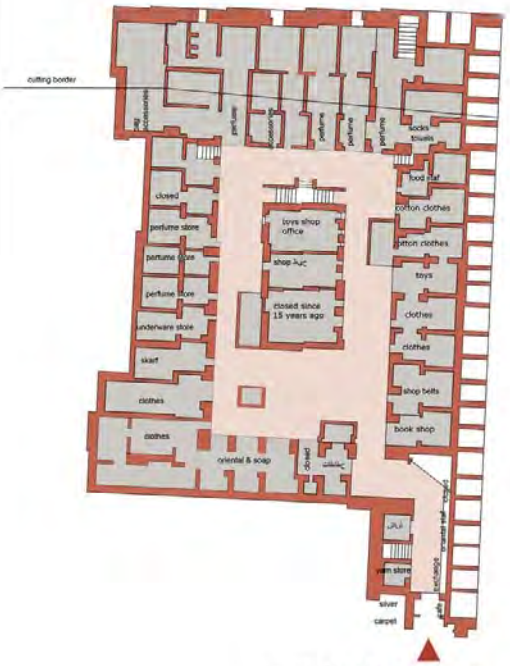
MODEL

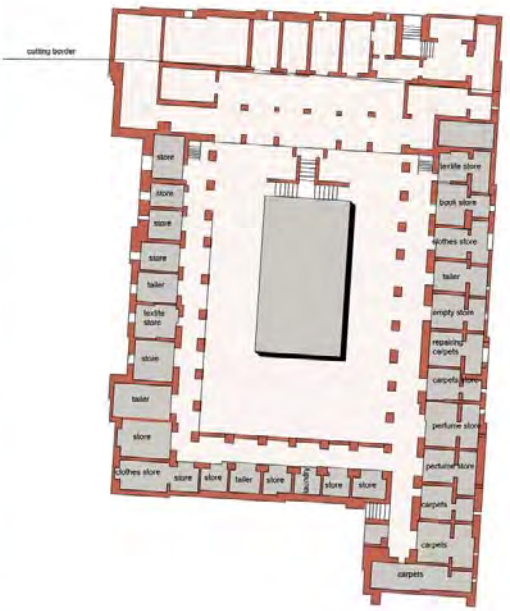
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : SABUN HANI

12

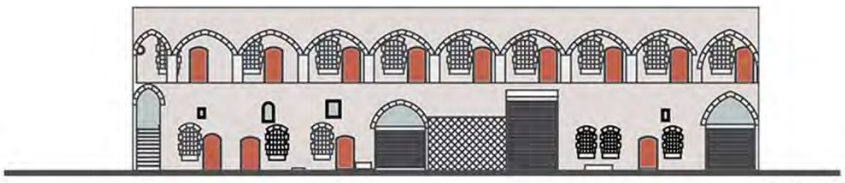
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

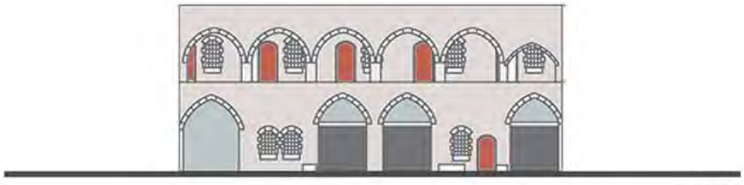
ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

B-B KESİTİ

A-A KESİTİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : VEZİR HANI		13
ADI	VEZİR HANI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	17 YY.	
YAPTIRAN		

Vezir Hanı Sokağı, Fıstık Cami'nin doğusu. H 1093 yılında yapıldı. 1951 yılında hanın kuzey tarafındaki odalar yıkıldı. Sonra yeni odalar ilave edildi.

Han, bitkisel ve geometrik desenlerle zenginleştirilmiş batı dış cephesiyle, üzerindeki ablak görüntülü siyah beyaz renklerle, üstündeki çıkıntılarla ve büyük sivri revakıyla özellik taşımaktadır. Önünde sivri revakı olan eyvan bulunmaktadır. Ancak iç cephesinin desen zenginliği diş cephesinden geri kalmaz. Girişte iki tarafta, üst kata çıkılan merdivenler ve ticari mağazalar bulunan büyük bir koridor vardır. Koridordan sonra, ortasında mescidin yer aldığı avluya girilir. Üstü kubbeli mescide merdivenle çıkılmaktaydı.

Bugün bu mescit, mağazaya dönüştürülmüştür. Avlunun etrafında iki kat yükselmektedir. Buralarda ticari mağazalar ve üst katın odalarının önünde uzun koridorlar vardır. Kesişen kubbelerle örtülen koridorlar, avluya Osmanlı tarzı sivri revaklarla bakmaktadır. Alt katın odaları ürün depolamak için kullanılmaktadır. Ancak üst odalar, tüccarların yatakhaneleri olarak kullanılmaktaydı. Hanın ana girişinin üstünde üst düzeydeki misafirleri ağırlamak için özel bir salon hazırlanmıştır. Odalar, günümüz- de ticari mağazalar ve küçük boyutlu işletmeler olarak kullanılmaktadır.

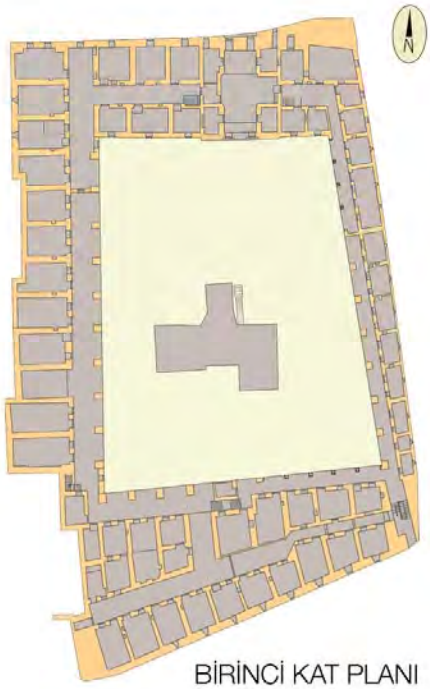
Halep'te Adım Adım Osmanlı İzinde

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : VEZİR HANI	13

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

KESİT

GÖRÜNÜŞ

GÖRÜNÜŞ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : VEZİR HANI	13

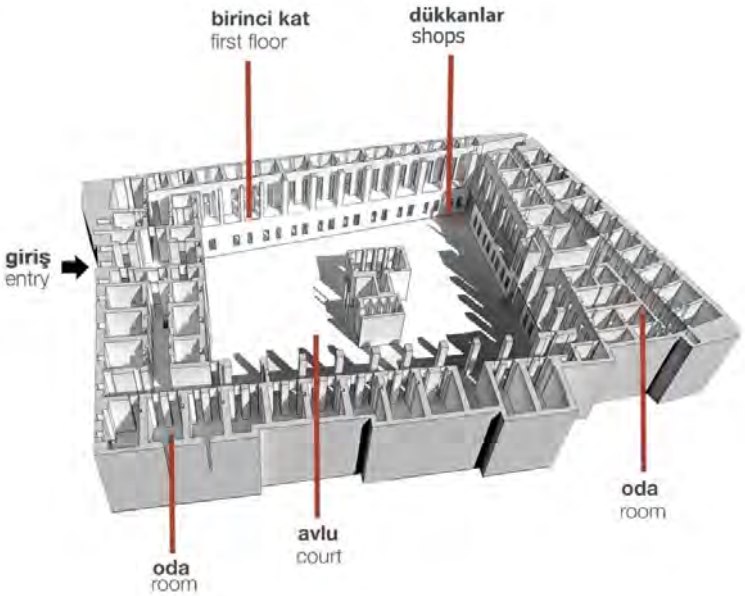
FOTOĞRAFLAR

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : VEZİR HANI	13

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

GÖRÜNÜŞ

GÖRÜNÜŞ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : GÜMRÜK HANI	14

ADI	GÜMRÜK HANI
İLÇE	ESKİ HALEP
MAHALLE	
SOKAK	
YAPIM YILI	16 YY.
YAPTIRAN	

Kasaplar Çarşısı yanında, Antakya Kapısı'ndan kaleye giden güzergahın sağında yer almaktadır. Şehit İbrahim Hanzade Mehmed Al Paşa'ya nispetle Şehit Paşa Hanı (eski idarecilerden) diye biliniyordu. El-Gazzi, bu hanın Halep'teki en büyük hanlardan biri olduğunu ve orijinal halini koruduğunu zikreder. Kuzey cephesinin karşısında, toplam 344 dükkândan müteşekkil Gümrük ve Saktıya Çarşıları bulunmaktadır. Gümrük Hanı İngiltere, Fransa ve Hollanda konsolosluklarının merkeziydi, ama şimdilerde orada toptan satış yapan kumaşçılar vardır.

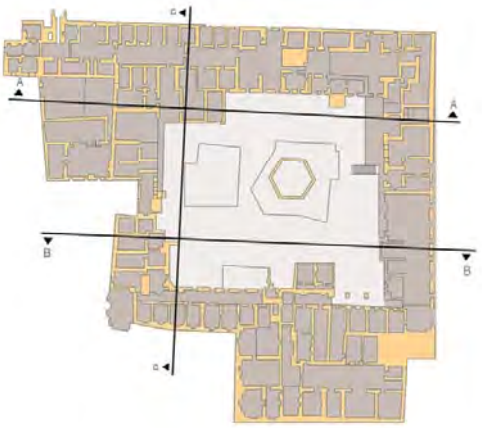
Hanın iki cephesi vardır. Birincisi Kasaplar Çarşısı yanındadır. Desenlerle süslenmiş kapıdan sonra bir geçit bulunmaktadır. Kubbesi dört duvara dayanmaktadır. Geçitten sonra Gümrük Hanı Çarşısı Sokağı gelmektedir. Hanın ana girişinin yanında, dört sivri revak üzerine yerleştirilmiş mukarnasların üstüne bir kubbe oturtulmuştur. Hanın ana girişi, "ablak" diye bilinen içinde siyah ve beyaz taş çeşitleri bulunan, aşağıdan ortaya doğru uzanan bir desen şeridiyle müzeyyendir. Üst kısımda çıkıntıların altında iki pencere arasında Osmanlı Türkçesiyle yazılmış altı süslü bir kitabe görünmektedir. Desen şeridinin üstünde içi bitki desenleriyle bezenmiş büyük bir taş levha vardır. Üstteki iki pencere arasında altı köşeli bir yıldız deseni yer almaktadır. Giriş iki revaktan oluşmaktadır. Birincisi cephedir. Küçük olan kapının revakıdır. Üstünde üç sıra mukarnas ve çıkıntı vardır. Kapıdan sonra üstü, içinde mukarnas ve çıkıntı bulunan sekizgen bir yıldızla kesişen bir kubbe ile kapatılan bir koridor, koridorun iki tarafında üst kata çıkan merdivenler, üst katta da ticari mağazalar yer almaktadır. Koridorun sonunda duvara yapışmış yarım daire şeklindeki sütuna dayanan mukarnas taçlı sivri bir revak bulunmaktadır. Koridordan sonra ortasında hanın mescidinin bulunduğu dörtgen şeklindeki avluya girilir. Mescit, altıgen şekilli sarkıtılmış mescitlerden birisidir. Hanın ana girişinin üstünde üst düzeydeki misafirleri ağırlamak için özel bir salon hazırlanmıştır. Ancak salon, günümüzde orijinal hâlini kaybetmiştir. Fakat desen gruplarından oluşan avluya bakan cephesi şu ana kadar şıklığını korumaktadır. Her desen grubunda üç sıra mukarnas mevcuttur. Bu mukarnasların altında revakları sedef şeklinde olan pencereler vardır. Pencerelerin altında ablak şeklinde taş çıkıntılar yer almaktadır. Hanın avlusu ve bazı cepheleri düzeltilmiş; üst kata çıkmak için merdivenler ve ikinci katın odalarına ahşap cumbalar gibi birçok mimari unsur eklenmiştir.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : GÜMRÜK HANI	14

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

C-C KESİTİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : GÜMRÜK HANI	14

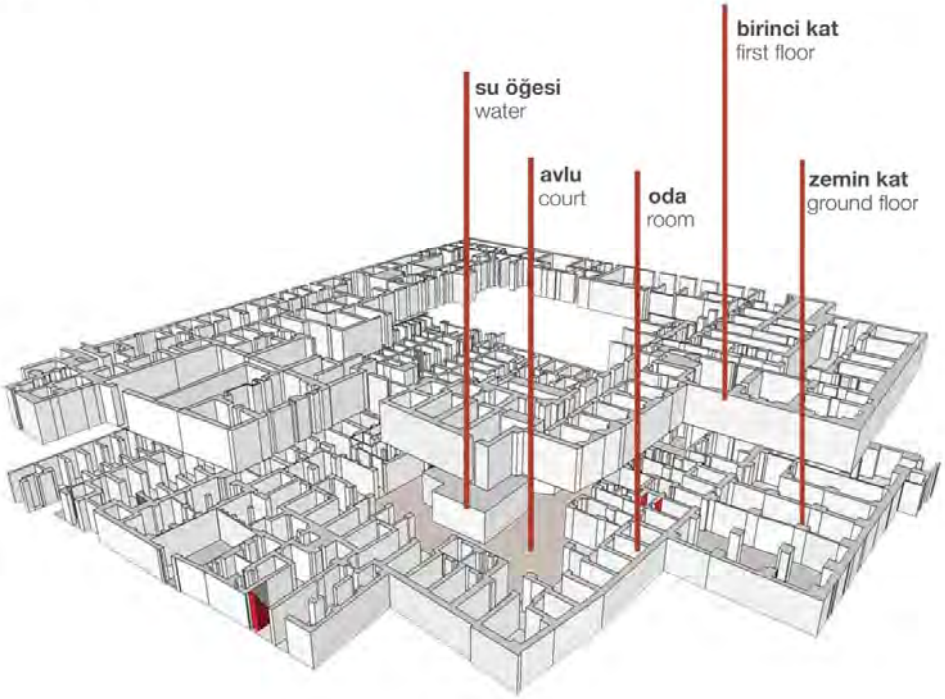
FOTOĞRAFLAR

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : GÜMRÜK HANI	14

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

C-C KESİTİ

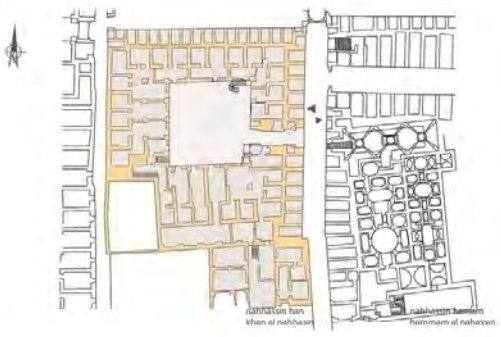
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HANI		15
ADI	NAHHASİN HANI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	16 YY.	
YAPTIRAN		

Mahmas Çarşısı'nın başında Bakırcılar Hamam'nın önünde. Han, H 960-962 yılları arasında Sit Hamamı (Bakırcılar Hamamı)'nın önüne inşa edildi. Dukakin Mehmed Paşa Asitâne'ye döndükten sonra Ferâyin, Kayseri'ye ve Uleybiye gibi bu hanı da vakfa çevirdi. 1607 yılında Hollanda Konsolosluğu; sonra ikinci kat Benedakiye Konsolosluğu oldu. Halep'te hala oturulan en eski meskenlerden biridir. 1539 da Boha ailesi bu evlerde oturdu. Doğu cephesinde bulunan kitabe içindeki yazıya göre 1877 yılında restore edilmiştir.

Han, ablak diye bilinen beyaz ve siyah duvar taşlarıyla ve pencerelerin üzerindeki çıkıntılarla özellik taşımaktadır. Girişin üstünde dört pencereli ve dört revak üzerine oturtulmuş taşlı bir kubbe yer almaktadır. Hanın büyük girişinde önünde eyvan bulunan sivri bir revak vardır. Kapıdan sonra her iki tarafında ticari mağazaların bulunduğu bir koridora ve bu koridordan da avluya girilmektedir. Avlu üzerinde iki kat yükselmektedir. Alt kat, şimdilerde ticari mağaza olarak işlev görmektedir. Üst kat da depo ve Belçika Konsolosluğunun konutu olarak kullanılmaktadır. Üst kata çıkmak için üç merdiven bulunmaktadır. Hanın doğu cephesinin girişi üzerindeki kitabede "kef - yed Maşallah 1877" yazılıdır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HANI	15

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

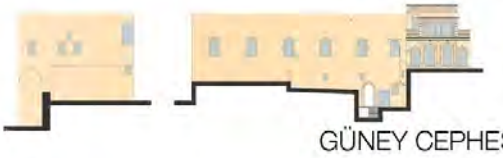
KUZEY İÇ CEPHE

BATI CEPHESİ

DOĞU CEPHESİ

GÜNEY CEPHESİ

BATI İÇ CEPHE

GÜNEY İÇ CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HANI	15

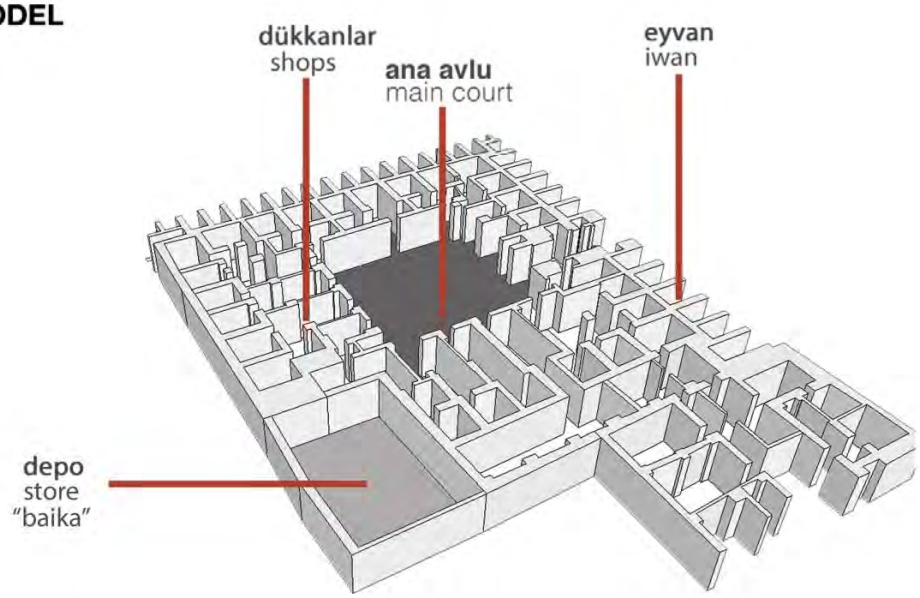
FOTOĞRAFLAR

MODEL

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HANI	15

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE HANI	16

ADI	ADİLİYE HANI
İLÇE	ESKİ HALEP
MAHALLE	
SOKAK	
YAPIM YILI	16 YY.
YAPTIRAN	

Adliye han halep valisi Mehmet Paşa tarafından Osmanlı döneminde 1555'de Kanuni Süleyman döneminde yapılmıştır. Yanında adliye sarayı bulunduğundan dolayı bu ismi almıştır. 3 kere restore edilmiştir. Birinci kattaki süslemeler avlunun iç cephesinde yer almaktadır.

Dış cephelerin sade iç cephelerin süslemeleri olması Osmanlı mimarisinin bir özelliğidir. Dış pencereler kemerlidir ve bir taş sırasıyla çevrilidir ve sadece ahşap cumbalar süslemelidir. Bu cumbaların altında giriş bulunur, kemerlidir ve üzeri sivri kubbelidir. Kapı demirden yapılmıştır ve ayrıca içinde insan boyutları için küçük kapı bulunur. Giriş katta avlunun etrafında 21 oda ve her oda da kubbe bulunur.

Yapının kuzey tarafı başka han ile bağlıdır. Hanın içinde 3 merdiven, 2 ayrı depo bulunur. Avlu çokgen biçimindedir içinde su üyesi bulunur, döşemede farklı renk ve desenlere sahip kaplama bulunur. Buna ilave olarak yerdeki boşluklar bodrumun aydınlatılması ve havalandırılması için kullanılır. Birinci katta 20 oda bulunur ve konaklamak için kullanılır. Birinci katın kuzey kısmında koridor bulunur.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE HANI	16

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

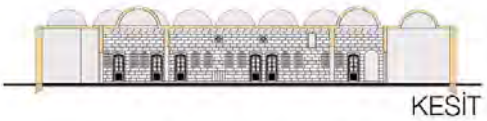
A-A KESİTİ

KESİT

B-B KESİTİ

KESİT

C-C KESİTİ

KESİT

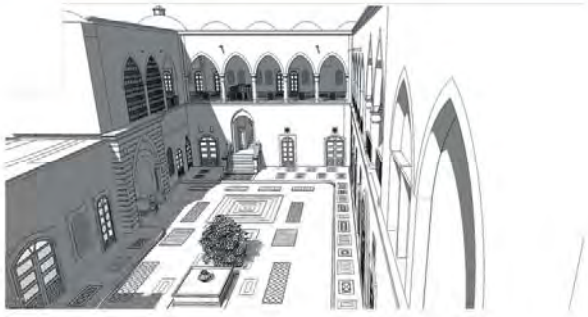
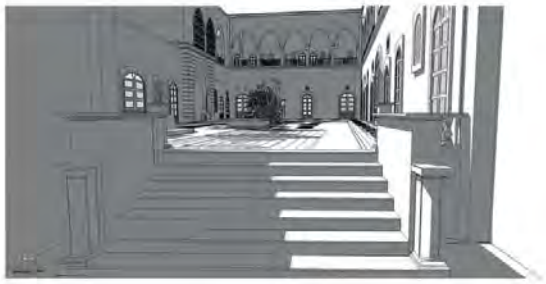
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE HANI	16

FOTOĞRAFLAR

MODEL

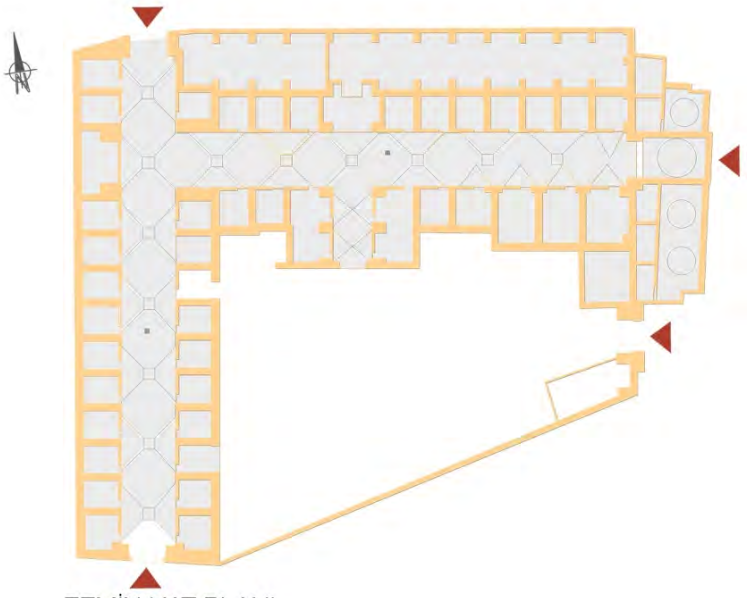
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ŞUNE HANI		17
ADI	**ŞUNE HANI**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**16 YY.**	
YAPTIRAN		

Hüsreviye yapıldığı esnada inşa edilmiştir. Medrese, H 951 yılında tamamlanmıştır. Han, medresenin vakıflarından önce, bir pasaj ve iki çarşıdan müteşekkildir. Her iki tarafta da ticari mahaller mevcuttur. Fakat H 1237/M 1821 yılındaki depremde Hüsreviye Vakfı'nın çoğu çökmüş, iki çarşıyla arasında bir yol açılmıştır. Merkubli ailesi kiralık olarak çarşıyı alıp han yapmış, böylece han, sadece onlara mahsus olmuştur. Halep'e bağlı olan tüm beldelerden gelen mahsuller bu hana getirtilmiş ve burada satılmıştır. Şune adı hububat ve tarım hasılatından gelmektedir. 1980'lerde Turizm Bakanlığı nezdine alınmış, 1990 yılında çarşı olarak açılmıştır. Turizm Bakanlığı, hana bazı eklemeler yaparak yeni mağazalar açmış, Halep el sanatları çarşısına dönüştürmüştür. Bakır ve ahşap oymacılık, kumaşa baskı, cam, kumaş, hasır ve ayakkabı imalatı vardır. Güney tarafta pasaj bulunmaktadır. Konser, dizi çekimleri ve sosyal aktiviteler için kullanılmaktadır.

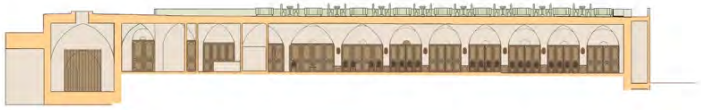
Han üç kapısıyla özellik taşımaktadır. Kuzey kapısı eski Devlet Hastanesi (Charlton üsrevi- Otel)'ne, doğu kapısı Sultaniye Medresesi'ne, güney yol kapısı Hüsreviye'den Adiliye'ye giden yola doğrudur. Han, "T" harfi şeklindedir. Uzun tarafı kuzeyden güneye doğru uzanmaktadır. Her tarafta da kapı vardır. Dördüncü kapı, güney taraftaki pasaja açılmaktadır. Hanın tavanı kesişen kubbelerden oluşmakta, çarşı boyunca dükkânlar yer almaktadır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ŞUNE HANI	17

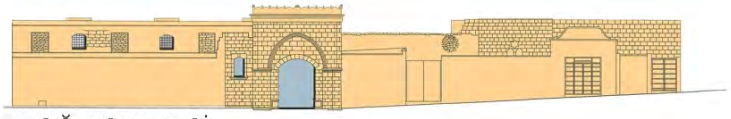
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

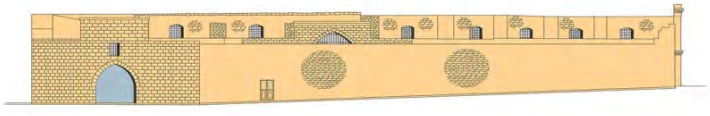
A-A KESİTİ

DOĞU CEPHESİ

KUZEY CEPHESİ

GÜNEY CEPHESİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ŞUNE HANI	17

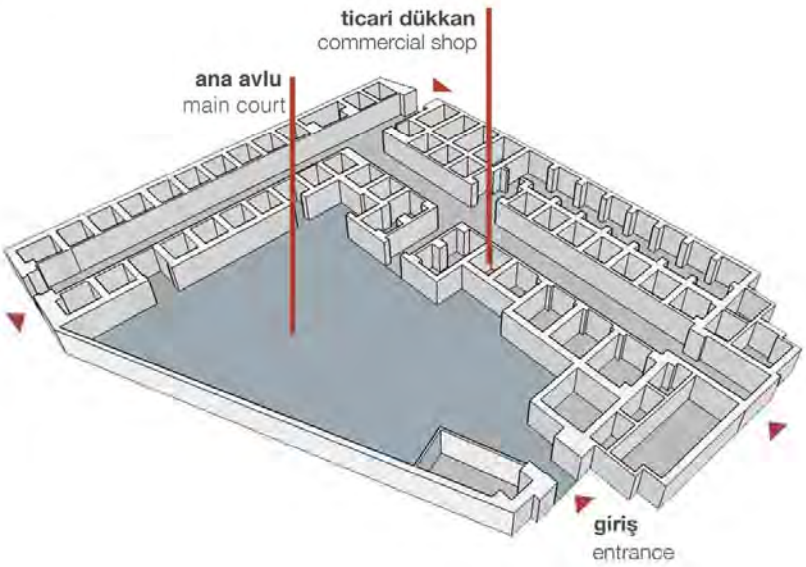
FOTOĞRAFLAR

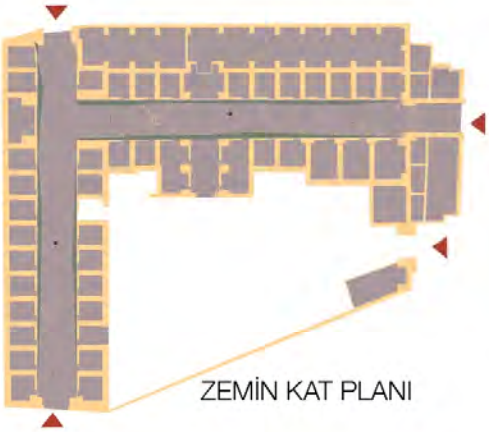

MODEL

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

A-A KESİTİ

DOĞU CEPHESİ

GÜNEY CEPHESİ

KUZEY CEPHESİ

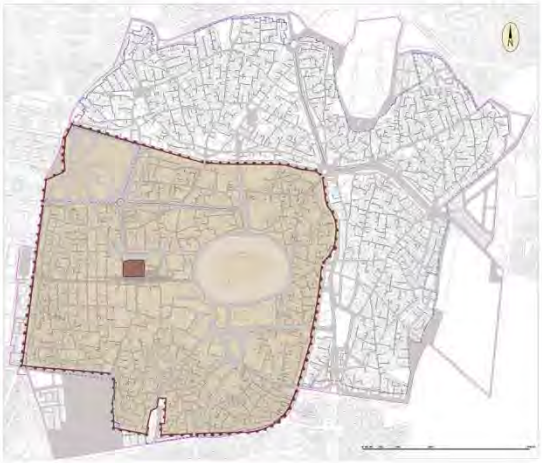

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EMEVİ CAMİİ	18

ADI	**EMEVİ CAMİİ**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**8 YY.**	
YAPTIRAN		

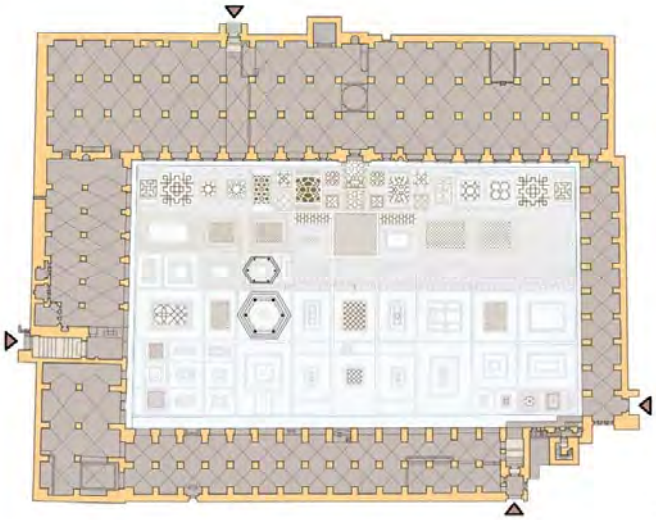
Eski Halep şehir dokusu, Halep şehrinin sembolleri arasında yer alan bu özel yapının etrafında toplanmış durumdadır. Halep Ulu Camii, yapılmış olduğu dönem olan Emevilere ithafen Umeyye Camii ve Zekeriya Camii olarak da adlandırılmaktadır. Zekeriya Peygamber Yahya Peygamberin babasıdır. Yahya Peygamber Hıristiyanlıkta Vaftizci Yahya olarak tanınmaktadır ve Zekeriya Peygamber, Halep Ulu Camiinin hariminde defnedilmiştir.

Halep Ulu Camii, Emevi Halifesi Süleyman bin Abdülmelik tarafından 715 yılında, bir katedralin avlu veya haziresi üzerine Cuma mescidi olarak inşa edilmiştir. 962 yılında
Bizans İmparatoru II. Nikephoros'un kente saldırısı sırasında bu yapı yanmış ve 965 yılında Seyfüddevle el-Hamadani'nin yaptırdığı tamiratla yeniden ibadete açılmıştır. Halep Ulu Caminin günümüze ulaşan en eski mimari elemanı 1090 yılında Selçuklu Sultanı Melikşah'ın köklü bir onarım sırasında yaptırdığı minaredir ve kitabesine göre üst kısmı, kardeşi Tutuş tarafından 1094 de tamamlanmıştır. Bu minare 46 m.boy ve 4,95 m. eninde kare bir plana sahiptir. 174 basamaklı merdivenlerinin her birinin yüksekliği 22 cm. olarak tasarlanmıştır. 1169'da çarşı ile birlikte tekrar yanan cami, 1185'de Nureddin Zengi'nin emriyle minare dışında kalan yerlerin tamamı temellerine kadar yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.

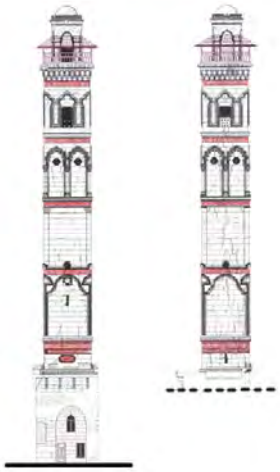
Halep Ulu Camii doğu batı doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahiptir. Harim, iki sıra paye ile üç sahına ayrılmıştır. Mihrabın tam ekseninde ve orta sahında yer alan bir kubbesi bulunur. Ortada büyük boyutlu ve dikdörtgen planlı bir avlusu bulunan caminin doğu, batı ve kuzeyi revaklarla çevrilidir.Yapının ahşap minberi 14.yüzyıl başına aittir. Bu minber abanoz ağacından yapılmış olup, üzerinde ahşap ve fildişi malzemeler üzerine kakma teknikler kullanılarak üstün bir işçilikle meydana getirilmiştir. Bu minberle hemen hemen aynı özellikleri taşıyan bir diğer minber Nureddin Zengi zamanında yaptırılmıştır. Bahsi geçen minber Sultan Selahaddin'in emriye, 1187'deki Hattin Savaşı sonrası Halep'ten Kudüs'te bulunan Aksa Camii'ye konmak üzere götürülmüştür. Sözü edilen minber Akhtarin mahallesinin bir zanaatçısı tarafından meydana getirilmiştir. Mihrabın hemen yanında bulunan ve Hz.Zekeriya'ya ait olan türbede kullanılan çinilerin Canpolat evinde kullanılan çinilere benzer özellikler taşıması dikkat çekicidir.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EMEVİ CAMİİ	18

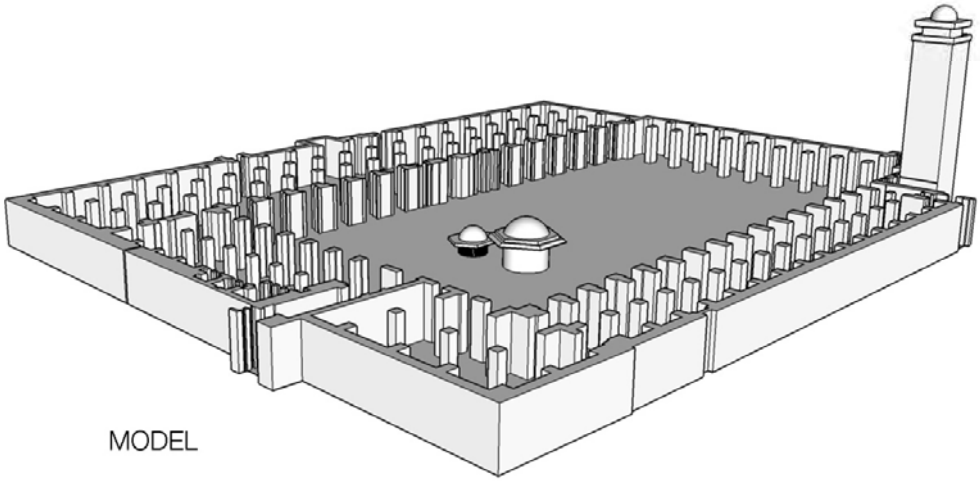
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

MİNARE

MODEL

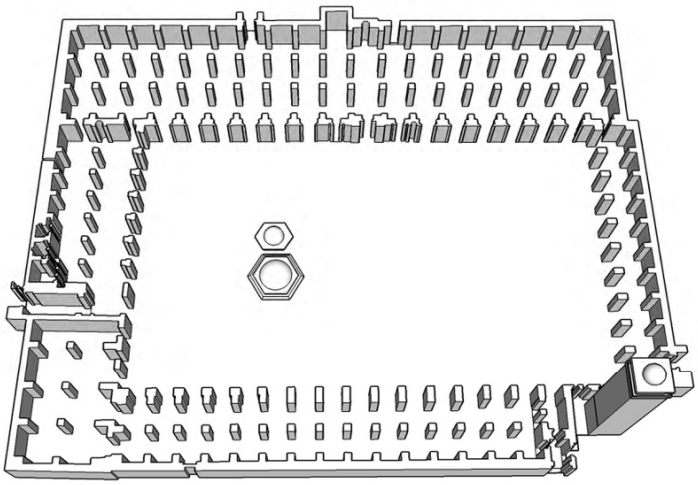
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EMEVİ CAMİİ	18

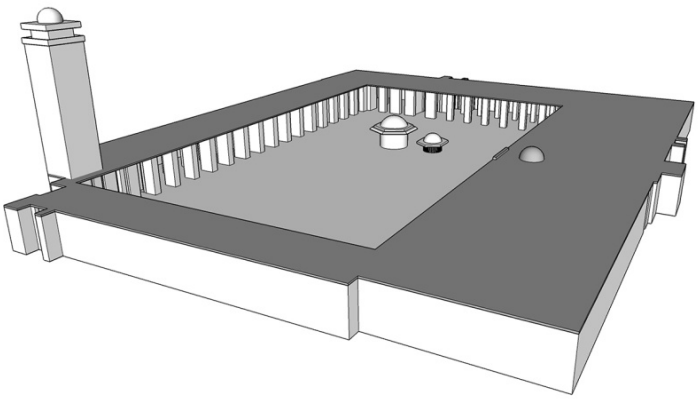
FOTOĞRAFLAR

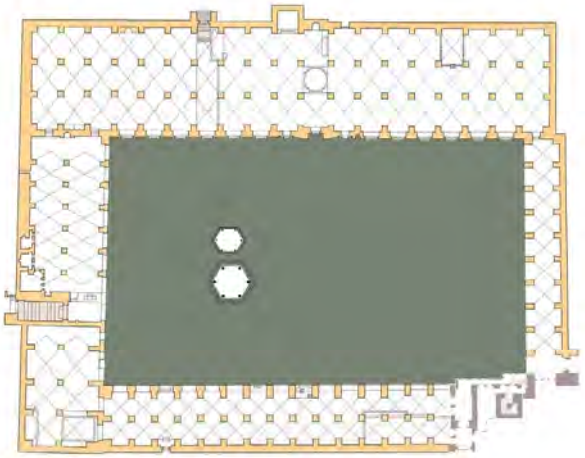
MODEL

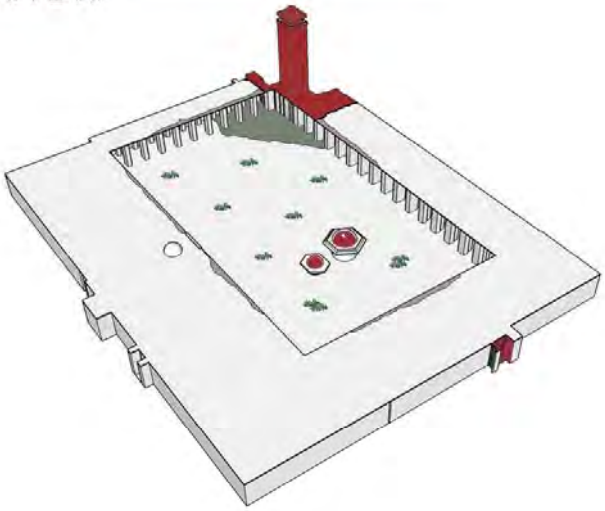

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EMEVİ CAMİİ	18

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HÜSREVİYE CAMİ	19

ADI	**HÜSREVİYE CAMİİ**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**16 YY.**	
YAPTIRAN		

Hüsrev Paşa, Kanuni devri vezirlerinden olup "Deli" sıfatıyla tanınır. Saray'da yetişmiş, kapıcılar kethüdalığından sonra Diyarbakır, Halep, Şam ve Rumeli beylerbeyliklerinde bulunmuş, Mısır valiliğinden vezir olmuş ve ikinci vezirliğe kadar yükselmiştir 1544 yılında ölen Hüsrev Paşa Yenibahçe'de metfundur. En önemli eseri olan Hüsrev Paşa Külliyesi Halep'tedir. Bu eser Tuhfet ül-Mi'marin'de Sinan'a yakıştırılmaktadır. Mimar Sinan 1536-37 yıllarında ikmal ettiği bu külliye, onun mimarbaşı seçilmeden önce inşa ettiği eserlerden biridir. Suriye düzeninde, çok belirgin çok belirgin olarak Osmanlı tarzı yansıtır.

Merkezi kubbeli cami fikri birer bölümü yanlardan taşan beş kubbeli son cemaat yerinin arka köşelerine sekiz kenarlı kasnaklı kubbelerle kare biçiminde küçük ve alçak birer mekan eklenerek kanatlı camiler fikri ile birleştirilmiştir. Dikdörtgen biçiminde ki revaklı avlusu ile karşısındaki medrese, yanlardaki imaret, misafirhane, gibi yapılar birbirleriyle bağlantılı olmadığı halde alçak tutularak, camiinin vurgulanması sağlanmış aralarında mimari bir bütünlük meydana gelmiştir. Küçük boyutlu bu külliye, arsaya başarılı bir biçimde yerleştirilmiştir. Cami, külliyenin güney tarafında yer almaktadır. Merkezi şahın kare planlı olup iç ölçüleri 17,50m x 17,50 m. boyutlarındadır. Duvar kalınlığı yaklaşık 1,50 m'dir. Tek kubbe ile örtülmektedir. Halep camileri arasında geniş açıklığa geçmede devrim niteliğindeki kubbe, yuvarlak bir kasnak üzerine oturmaktadır.

Camide mevcut olan süslemeler sadedir ve göze batmaz. Sıradan görünümlü minberin alçak ve alelade bir başlığı vardır ve mihrap yerel geleneğe uygun mermer kakma süslerle donatılmıştır. Doğu ve batıdaki alt pencereler dikdörtgendir ve üstlerinde Suriye tarzı iki yuvarlak ışıklık yer alır. Alt pencereler aynı hizada değildir. Cephe pencereleri düzensiz olarak yerleştirilmiştir. Dışta iki mihrap cümle kapısının iki yanında yer almaktadır.

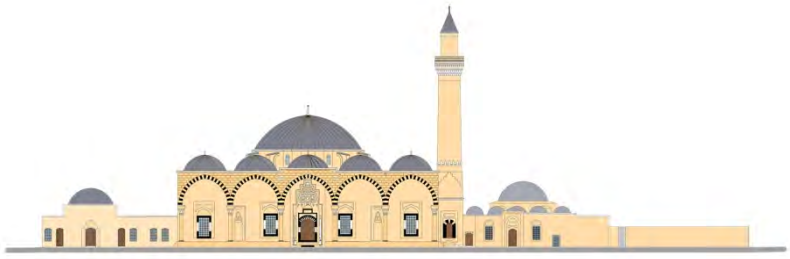
Son cemaat yerinin ortadaki kubbesi diğerlerinden biraz daha yüksektir. Cami kubbesinin kasnağa açılmış on altı penceresi bulunmaktadır. Aralarında on altı payanda yer almaktadır. Sinan, ilk camisinde, son cemaat yerinin cami genişliğini aşan doğu ve batı eklerinin yarattığı sorunla başa çıkmak zorunda kalmıştı, şayet böyle yapmasaydı cami, yüksekliğine göre, çok dar görünecekti. Son cemaat yerinin uzunluğunu caminin her iki yanına eklediği tabhane odalarıyla maskelemiş ve bu çözümü ile Kadırga Sokullu Mehmet Paşa (1571) örneklerinde olduğu gibi kariyeri boyunca kullanmaya devam etmişti.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HÜSREVİYE CAMİ	19

PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HÜSREVİYE CAMİ	19

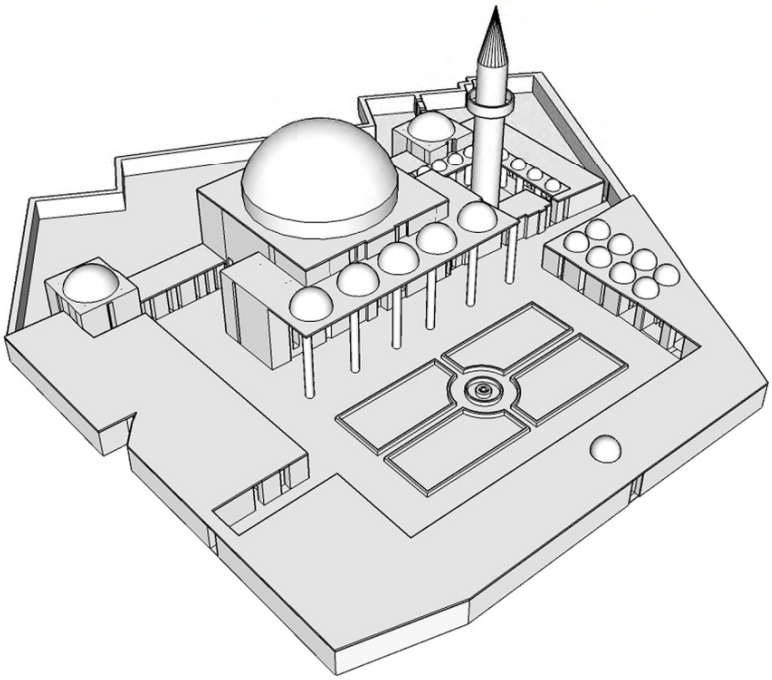
FOTOĞRAFLAR

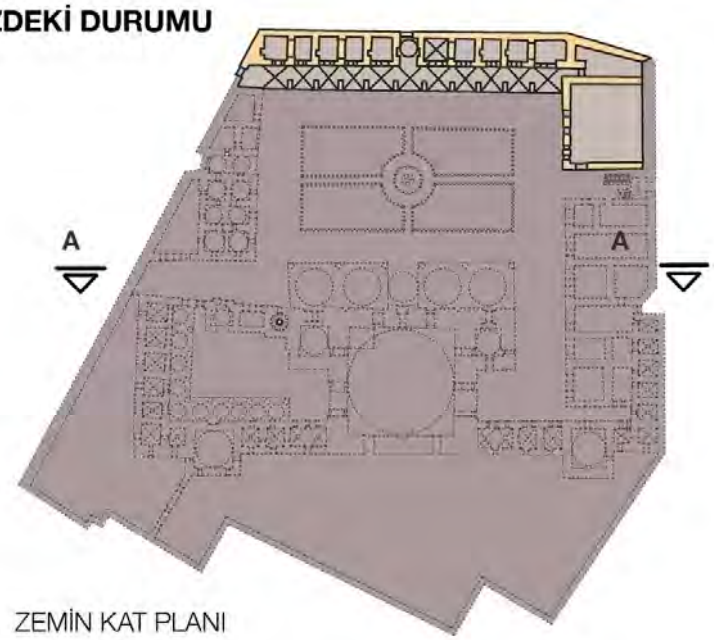

MODEL

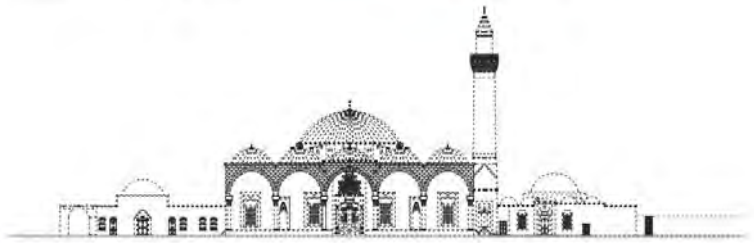

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HÜSREVİYE CAMİ	19

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE CAMİİ		20
ADI	ADİLİYE CAMİİ	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	16 YY.	
YAPTIRAN		

Adiliye Camii 1555 yılında Halep Valisi Ahmet Dukagin oğlu Mehmed Paşa tarafından inşa ettirilmiştir. Mimar Sinan eseri olduğu bilinen yapı klasik Osmanlı mimari üslubundadır . Bu eser Tezkiretü'l-Bünyan'da yer almaktadır . Yapı günümüzde şehir merkezinde, Halep kalesine yakın bir konumda bulunmaktadır.

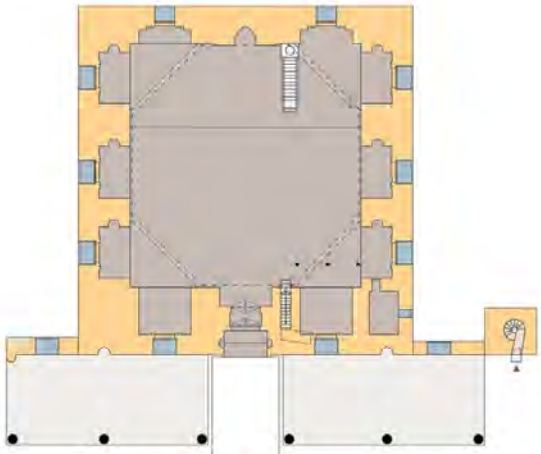
Camii, kare planlı olup eyvanlar hariç 16,00m x 16,00 m. en-boy iç ölçülerinde ve duvar kalınlığı yaklaşık 1,50 m civarındadır. Tek kubbe ile örtülü olan harim bölümünde, kubbeye geçiş köşelerde sekiz mukarnas sıralı tromplarla sağlanmaktadır. Kasnak seviyesinde camiyi dört yönden kuşatan galeri (kedi yolu) bulunmaktadır.

Son cemaat bölümünün önünde çok geniş bir avlu yer almaktadır. Bu avlunun ortasında ise günümüzde hala kullanılmakta olan, altıgen planlı, ahşap kubbeli bir şadırvan bulunmaktadır. Avluya doğu ve batıda iki adet tonozlu uzun bir geçitten ulaşılmaktadır. Bunlardan batıdaki geçit el-Muhammas, doğudaki geçit ise El-Seffahiye adını taşımaktadır. Kare planlı taş bir kaide üzerinde yükselen, 16 kenarlı çokgen gövdeli minare, son cemaat revakının kuzey batısında yükselmekte, revak ile cami kütlesinin önemli bir ögesini oluşturmaktadır. Kaideden minareye geçişi ile minarenin şerefe altı mukarnaslıdır.

Cami, kesme taştan yapılmış, plan ve kitle kuruluşu açısından Osmanlı klasik üslubunda olmakla birlikte süsleme bakımından bölgesel özellikler taşır .

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE CAMİİ	20

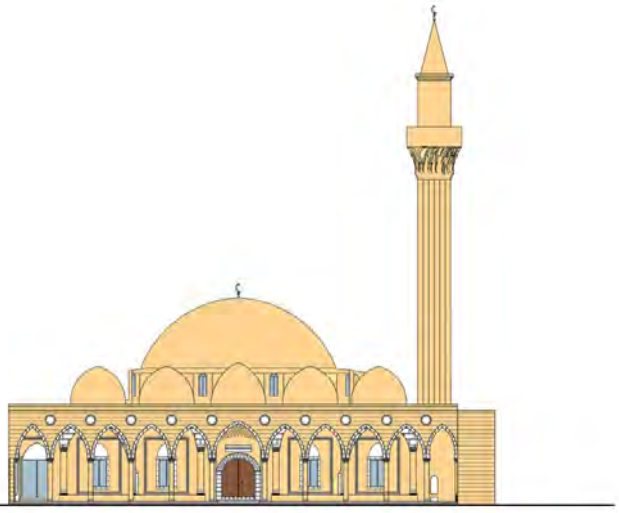
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

KESİT

GÜNEY CEPHESİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE CAMİİ	20

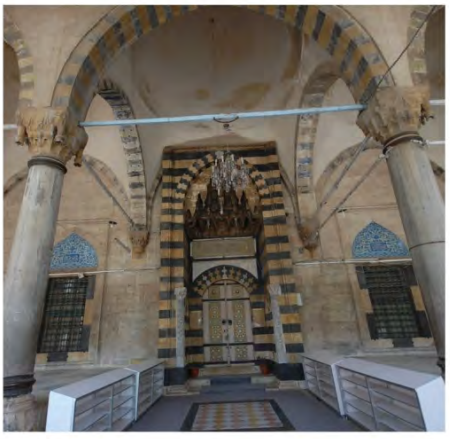
FOTOĞRAFLAR

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ADİLİYE CAMİİ	20

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : OSMANİYE CAMİİ		21
ADI	**OSMANİYE CAMİİ**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**18 YY.**	
YAPTIRAN		

Bab el-Nasr Mahallesinde bulunan Osmaniye Camii, Halep Valisi Osman Paşa tarafından 1147 hicri / 1730 miladi tarihte inşa edilmiştir. Osman Paşa, Halep'te doğmuş, büyümüş ve burada 1160 hicri / 1747 miladi tarihinde vefat etmiştir. Osman Paşa'nın babası da Halep valiliği görevinde bulunmuştur. İnceleme konusu olan Osmaniye Camii, inşa edilmiş olduğu külliyenin diğer elemanlarıyla kıyaslandığında, Hüsreviye Camii'nde olduğu gibi diğer yapılara gerek konumu ve gerek ise ölçüleriyle hâkim bir görüntü yansıtmaktadır.

Dış cephelere bakıldığında doğu cephe, avluya girişi sağlayan sade bir kapıya sahiptir ve güneye doğru altı sivri kemerli penceresi bulunur. Bu pencerelerden yapının güney cephesinin bir hazire şeklinde kullanılmış olduğu görülmektedir.Güney cephede on altı dikdörtgen planlı ve aynı ölçüde pencere yer alır. Güney batı köşede kubbeli bir yapı yer alır ki, bu bir çeşmedir. Bu çeşmenin güney ve batı yönlere cephesi vardır.
Osmaniye Camiinin batı cephesi düz duvarla çevrilidir. Bu cephe sadece batı revaktan avluya girişi sağlayan sivri kemerli, beden duvarından dışarı taşkın ve yüksek tutulmuş bir giriş kapısını bünyesinde barındırmaktadır.Caminin kareye yakın dikdörtgen planlı avlusunun ortasında bir bahçe düzenlemesi bulunur. Avlu, doğu-batı ve kuzeyden sütun destekli ve sivri kemerli revaklarla çevrilmiştir.

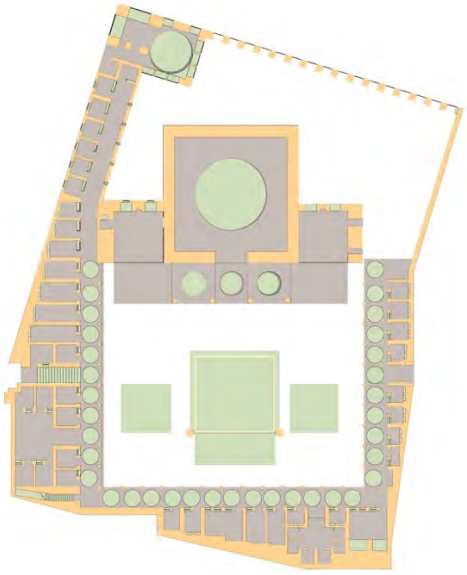
Külliyede, 18.yüzyılda dini eğitim veren bir okul olduğu bilinen medrese yer alır. Medresenin bir parçası olan ve avlunun doğu ve batısına yerleştirilmiş toplam kırk iki oda bulunur. Bu odalar hocalar, öğrenciler ve kütüphane için tahsis edilmiştir. Ayrıca bu medresede dershane, mescit ve iki geniş eyvan mevcuttur. İlgili medresenin kuzey kısmı, 20.yüzyılın ortalarında, cadde genişletme çalışmaları sırasında yok edilmiştir.

Osmaniye Camii'ne girişte dört sütun tarafından desteklenen üç kubbe ile örtülü bir son cemaat yeri ile karşılaşılmaktadır. Son cemaat yerinin güney duvarında simetrik bir uygulama görülür. Merkezde, aynı zamanda harime girişi sağlayan basık yuvarlak kemerli ve bütünü sivri kemerle sonlanan bir taç kapı, taç kapının doğu ve batısında üzerleri sivri kemerli taş panolarla hareketlendirilmiş birer pencere yer alır. Son cemaat yerinin doğu ve batısında sivri kemerli girişleri olan ve sivri tonozlarla örtülü iki tabhane mekânı dikkat çeker.

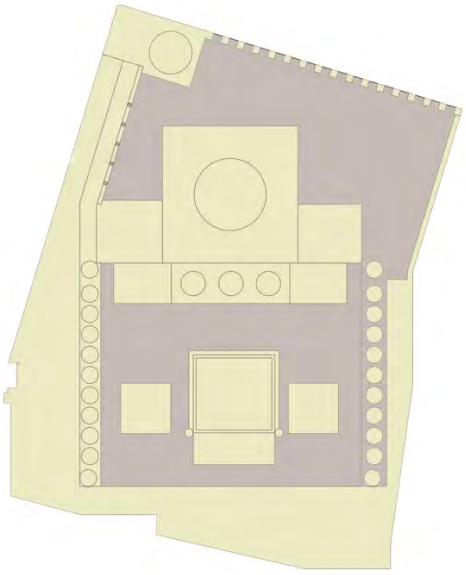
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : OSMANİYE CAMİİ	21

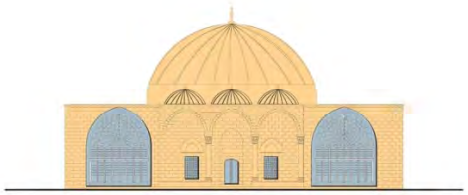
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

VAZİYET PLANI

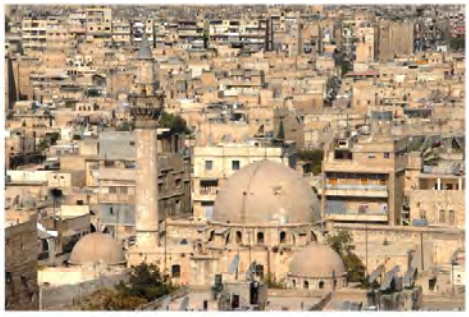
CEPHE

CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : OSMANİYE CAMİİ	21

FOTOĞRAFLAR

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : OSMANİYE CAMİİ	21

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : AHMEDİYYE MEDRESESİ	22

ADI	**AHMEDİYYE MEDRESESİ**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**18 YY.**	
YAPTIRAN		

H 1165/ M 1751 yılında çelebiliği ile ünlü Tahazade oğlu Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. Birçok el yazması eseri bünyesinde barındıran ünlü kütüphanesindeki eserlerden bazıları, Şam'daki el-Esad Kütüphanesine gönderilmiştir.

Tarihçilere göre medresenin yapısında kaynaklar, vakıf sahibinin babası için Behramiye Camiinin doğu kapısı tarafına bir mezar yaptırıldığı söylenmektedir. Daha sonra o mezarın yanına kendi ve çocukları için mermerden mezarlar yaptırmıştır. Giriş kapısından mezarlara gidilmektedir. Daha sonra sarı mermerle döşenmiş bir alana geçilmektedir. Kaynakların anlattığı gibi bu alanda kütüphanenin yanında bir mescit, 9 misafir odası, kuzey duvarının yanında su kuyusu, 2 tuvalet, 1 havuz, 1 de su deposu vardır. Kuzey tarafında medrese duvarına yapışık bir çeşme bulunmaktadır.

Yatay şekli dış birinci avluya giren bir girişi bulunmaktadır. Tel çitle iki kısma ayrılan alanda bir de kapı mevcuttur. Birinci kısım medresenin girişine giden merdiven ve giriş koridorundan oluşmaktadır. Merdivenin kuzeyinde nöbetçi odasına giden bir kapı vardır. İkinci kısımda kuzey ve güneyden mezarlığa giden geçidin doğu ve batı tarafında revak, batı tarafta 3 mezar yer almaktadır. Güneydeki vakıf sahibinin mezarı, desenli mermerden yapılmıştır. Batı eşiğinin iç kısmında duvara ve mukarnaslı 3 sütuna dayanan at nalı şeklinde sivri 3 revak vardır. Batı taraftaki revak çapraz şekildedir. Bir revak daha mevcuttur. Doğu eşiğindeki 9 mezardan birisi bitkisel desenlerle süslenmiştir. İki eşiğin zemini de birbirine demir ve kurşunla bağlanmış taşlardan oluşmaktadır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : AHMEDİYYE MEDRESESİ	22

PLAN ÖZELLİKLERİ

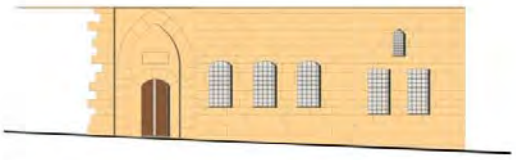
ZEMİN KAT PLANI

KESİT

KESİT

CEPHE

KESİT

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : AHMEDİYYE MEDRESESİ	22

FOTOĞRAFLAR

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : AHMEDİYYE MEDRESESİ	22

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL ŞEBANİ KİLİSESİ	23

ADI	**EL ŞEBANİ KİLİSESİ**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**19 YY.**	
YAPTIRAN		

Bir çok kaynak medresenin, H 1276/ M 1859 yıında Aziz Antoin de Badue adına yapıldığını söylemektedir. Medresenin ortasındaki heykel aynı azize aittir. Ayşe Debbağ, medrese hizmetlisinin anlattığına dayanarak medresenin M 1853/ 1937 yılları arası Şeybani Semtinde kaldığını daha sonra taşındığını belirtmekte; Papaz Totil'in anlattığını aktararak M 1859 yılında kurulduğunu dile getirmektedir. Kaynaklara göre bu medrese M 1829 yılında kurulmuş küçük bir medreseydi. Kimin tarafından kurulduğuna dair çelişkili bilgiler vardır. Bazıları Fransa'dan medreseye müdür olarak gelen Bernard d'Orians kurduğunu iddia etmektedir. Medrese Terret Santa (Kutsal Topraklar) olarak adlandırılmıştır. Medresenin yanında fakir ailelerin çocukları için ücretsiz bir medrese daha vardır. Burası, medresenin doğu tarafında ki arka sahadadır, hala kalıntıları mevcuttur. Medresenin tümün aynı anda yapılmamıştır. Kuzey cephesinin üstündeki levhada M 1879; zemin kat salonunun iç duvarında da M 1888 yılı yazılıdır. Öğrenci sayısı sürekli arttığı için medreseye bazı bloklar eklenmiş, M 1909 yılında kuruluşunun 50. yıldönümü kutlanmıştır. Sonraki yıllarda medrese, Şeybani Semti'nden Aziziye Semti'ne daha sonra da parti medresesinin batısına taşınmıştır.

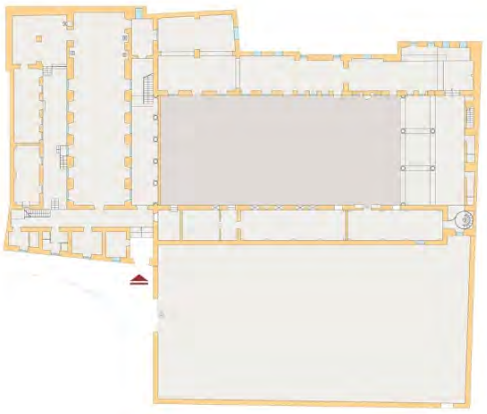
Şimdiki medrese, Roma Latin Kilise'sine bağlıdır. Mühendis Zeka Kerzon'un son çalışmasına göre, kilise mevkii şimdiki Manastır Hanı'nın yerinde idi.

Tasarımda doğu tarzı kullanılmıştır. Bina dışarıya kapalı, içeriye açıktır. 4 tarafı odalarla ve solanlarla çevrilmiş olan iki sahadan oluşmaktadır. Bina da simetri şekli kullanılmıştır.

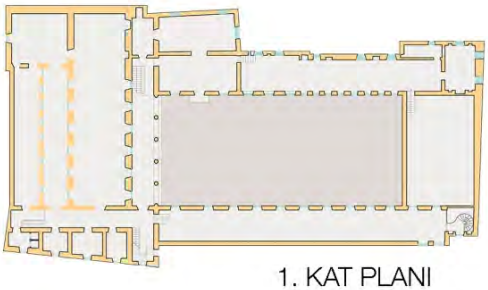
Halep'te Adım Adım Osmanlı İzinde

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL ŞEBANİ KİLİSESİ	23

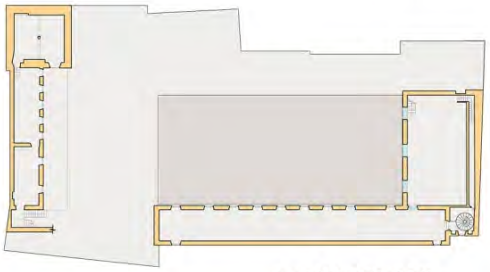
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

1. KAT PLANI

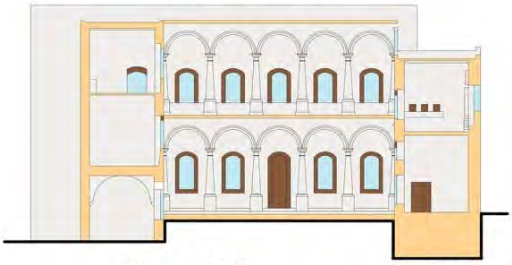
2. KAT PLANI

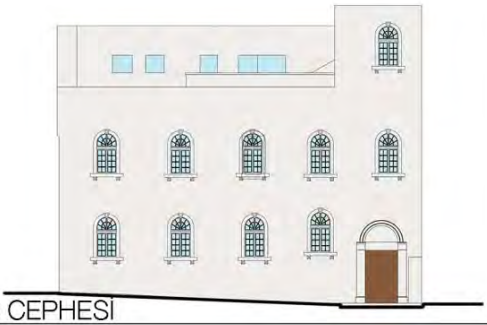
GÜNEY ,Ç CEPHESİ

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

ANA GİRİŞ CEPHESİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : EL ŞEBANİ KİLİSESİ	23

FOTOĞRAFLAR

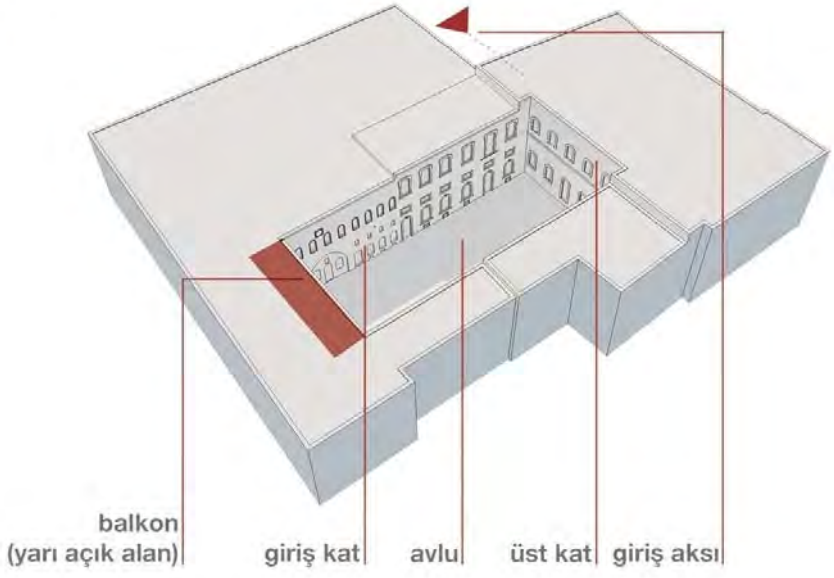

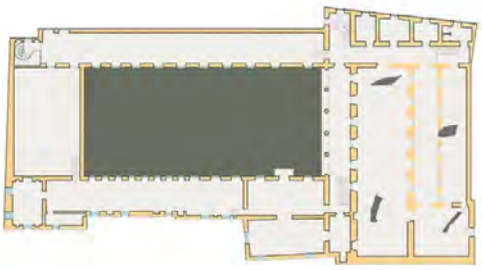
MODEL

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Zemin kat ground floor

birinci kat first floor

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ZİRAAT BANKASI		24
ADI	ZİRAAT BANKASI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	20 YY.	
YAPTIRAN		

Bu banka, Neşavi Kahvehanesi olarak bilinmiş; uzun zaman önce kahvehane ve düğün salonu olarak kullanılmıştır. Bina girişinde ki levha, binanın kimliğini ve yapılış tarihini açıklamaktadır; "Ziraat Bankası H 1328/ M 1910 ." Ziraat Bankasını görevi tarıma ve çiftçilere destek olmak, belli faiz oranları ile yoksul çiftçiye kredi vermekti. Bir memur, bir başkatip, dört yardımcısı; yönetim kurulunda bir başkan, Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşan sekizüyesi vardır. Aralarında da banka memuru ve tarım müfettişi yer alıyordu.

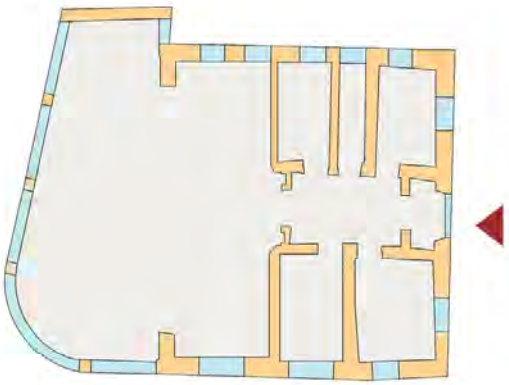
Bina üç sokağa; Nureddin Sokağı (Eski Cezaevi Sokağı), Nesimi Sokak ve kalenin etrafındaki sokağa bakmaktadır. Girişi, Nureddin Sokağı'ndadır.

Zemin kat: Kuzey taraftaki üç kısımlı mutfaktan oluşmaktadır. Birinci kısım yemek pişirmek için, ikincisi servis, üçüncüsü ise depo olarak kullanılmaktadır. Batı tarafta asansör, sonrada bu katı birinci kata ve çatıya bağlayan merdiven vardır. Güney tarafında sokağa kapısı olan bir küçük salon, sonrasında ayrı bir salon bulunmaktadır.

Birinci Kat: Büyük balkona giden birkaç basamak, balkonun solunda küçük eyvan, binanın giriş yönünde lobiye giden birkaç basamak yer almaktadır. Lobiden, idare odasına gidilmektedir. Sonra asansör ve batı tarafta merdiven vardır. Doğu tarafta da iki oda yer almaktadır. Birinci servis için kullanılmaktadır. Lobinin ön kısmında, iki kısımdan oluşan salona gidilmektedir. Birinci kısım balkon şeklindedir ve kale yönüne bakmaktadır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ZİRAAT BANKASI	24

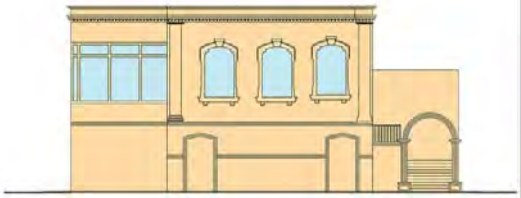
PLAN ÖZELLİKLERİ

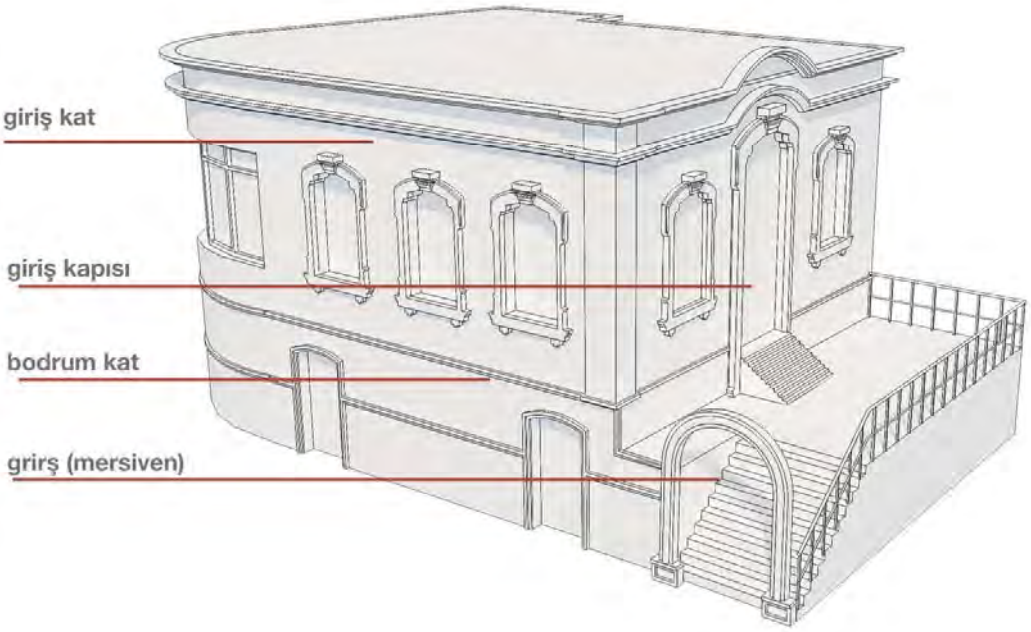
ZEMİN KAT PLANI

YAN CEPHE

ÖN CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ZİRAAT BANKASI	24

FOTOĞRAFLAR

RESTORASYONDAN ÖNCE

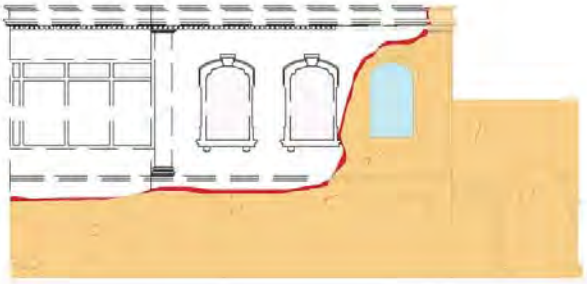

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ZİRAAT BANKASI	24

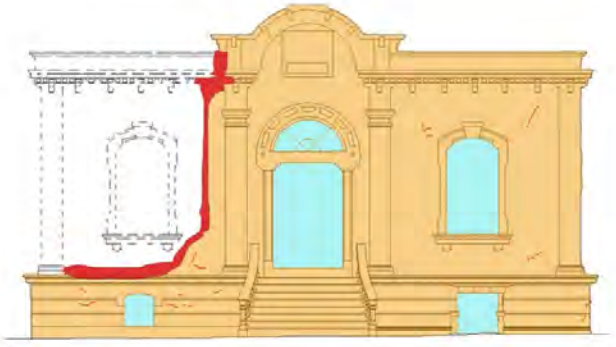
RESTORASYONDAN ÖNCE

ZEMİN KAT PLANI

ÖN CEPHE

YAN CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ZİRAAT BANKASI	24

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : BELEDİYE BİNASI		25
ADI	**BELEDİYE BİNASI**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**20 YY.**	
YAPTIRAN		

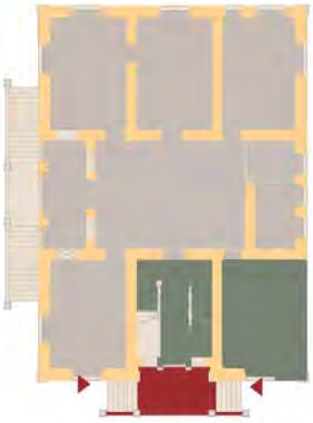
Yapılış tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, binanın dış cephesinin üstünde Fransız işgal zamanına ait bir metin vardır. Çoğu araştırmacıya göre bu metin sonradan eklenmiştir. Şekil bakımından incelendiğinde, kale çevresindeki birçok bina gibi Osmanlı'nın son döneminde yapılmıştır.

Doğu ve batı olmak üzere iki bloktan oluşmakta; iki blok arasında bir bahçe yer almaktadır.

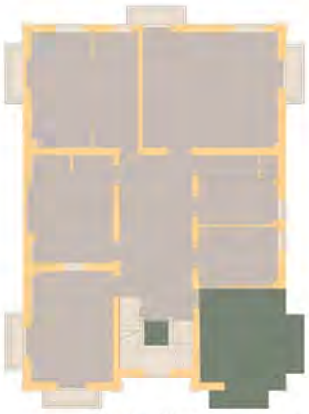
Halep'te Adım Adım Osmanlı İzinde

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : BELEDİYE BİNASI	25

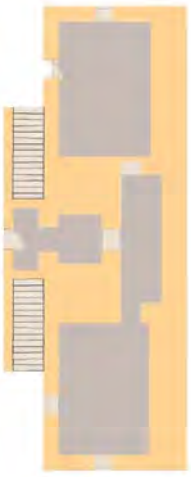
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

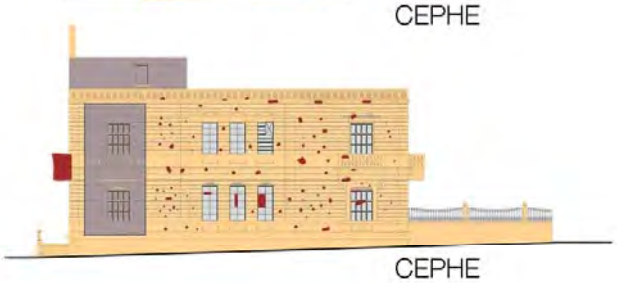
BİRİNCİ KAT PLANI

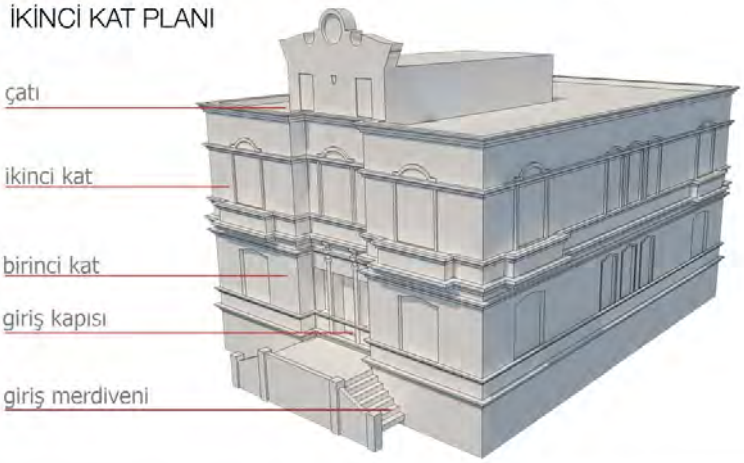
İKİNCİ KAT PLANI

CEPHE

CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : BELEDİYE BİNASI	25

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

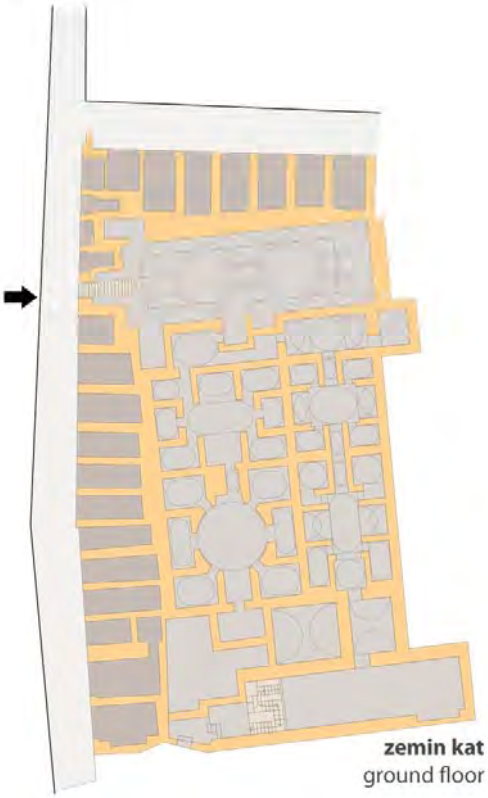
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HAMAMI		26
ADI	NAHHASİN HAMAMI	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	16 YY.	
YAPTIRAN		

1536 – 1544 yılları arasında kurulan Hüsrev Paşa vakfına ait olan Nahasin Hamamı, Halep'te Osmanlı döneminde inşa edilen en güzel hamamlardan sayılmaktadır. Hamamın soğukluğuna Kapalıçarşı içerisindeki kapısından merdivenle inilmektedir. Soğukluğun ortasında küçük bir havuz, çevresinde yüksek taş sekiler ve soyunmalıklar bulunmaktadır.

Soğukluktan ılıklığa, kıvrılarak uzanan koridordan geçilmektedir. Ilıklık ve sıcaklık bölümlerinde yıkanma kurnaları, nişler ve halvet odaları yer almaktadır. Sıcaklığın üstünü aydınlatma amaçlı fanuslu bir kubbe örtmektedir. Buna ilaveten içinde buhar odası ve havuz bulunmaktadır. Hüsreviye medresesi vakıflarından olan hamam, sadece erkeklere hizmet vermektedir.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HAMAMI	26

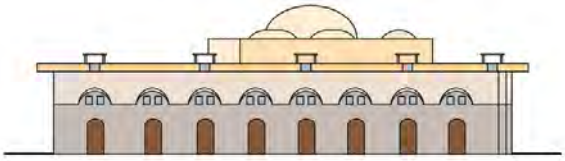
PLAN ÖZELLİKLERİ

zemin kat
ground floor

batı cephe
western facade

kuzey cephe
northern facade

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : NAHHASİN HAMAMI	26

FOTOĞRAFLAR

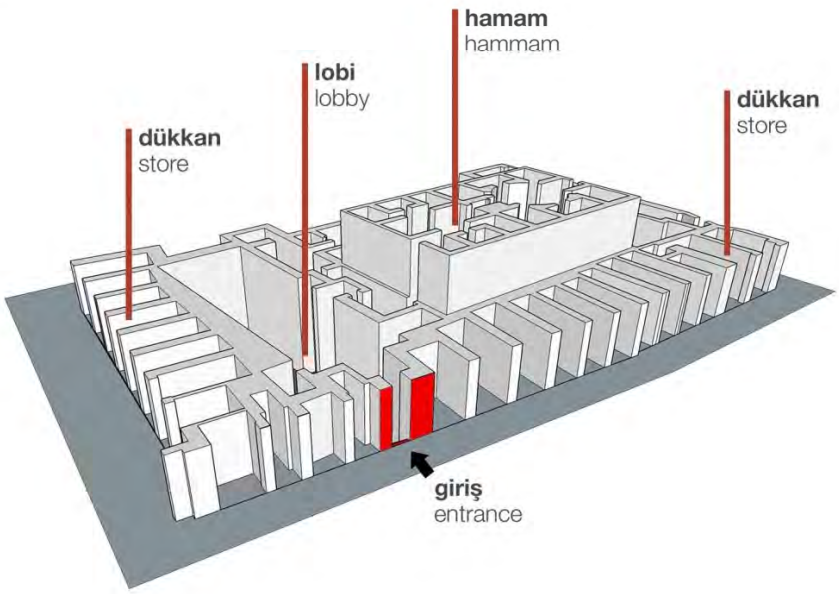

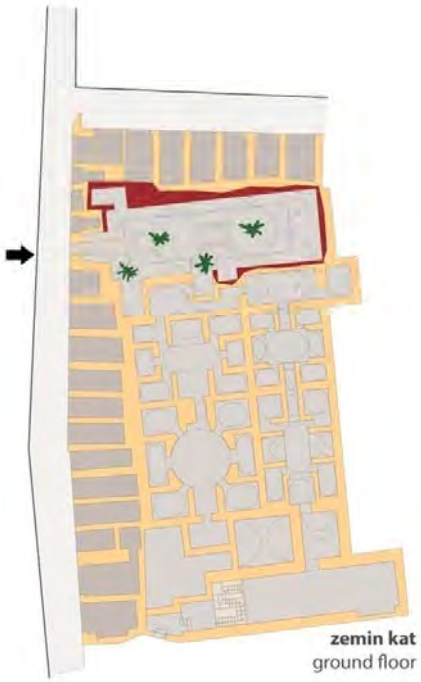

MODEL

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

zemin kat
ground floor

batı cephe
western facade

kuzey cephe
northern facade

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : YALBUGA HAMAMI	27

ADI	**YALBUGA HAMAMI**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**15 YY.**	
YAPTIRAN		

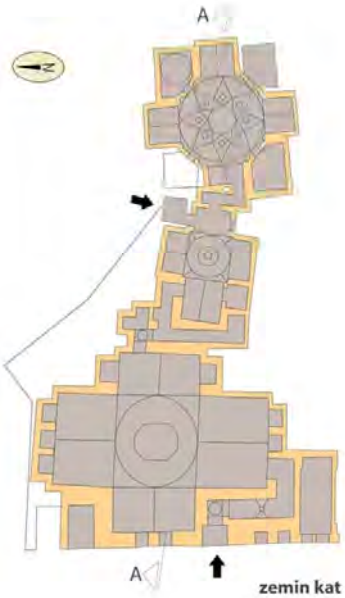
Halep'teki en eski hamamdır. Bazı kaynaklarda Nasiri hamamı diye de bilinir . Hamam Mamluk Emir Yelbug El Nasiri tarafından yaptırılmıştır. Moğollar, M. S. 1400'de Halep'e Saldırdıklarında, 1980'lerde Memluk Emir seif el-din Yalboğa El-Naseri tarafından restore edilip yenilenene kadar ihmal edilmiştir. Hamam küçük bir keçe fabrikasına dönüştürüldüğünde, 20.yüzyılın başlarına kadar banyo olarak işlevini sürdürdü. Eski yapıtlar kurumu tarafından, 1960'lı yıllarda anıtın dış cephesinde gerçekleştirilmiştir. Ancak, kurum ısıtma odasının yıkılmasını engelleyemedi. 1983 yılında hamamın kapsamlı bir restorasyonu yapılmasına karar verildi; tüm sıhhi tesisat onarılacak, modern tesisler eklenecek.

Tipik Memluk yapısı olan hamam frigidarium, tepidarium ve caldarium için sırasıyla üç kez tekrarlanan bir modül dayanmaktadır. Bu üç parçadan her biri dört eyvan tarafından kuşatılmış büyük bir merkezi kubbeli alan tarafından işgal edilmektedir.

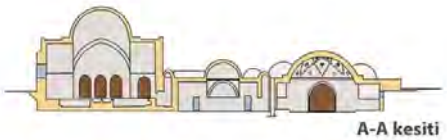
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : YALBUGA HAMAMI

27

PLAN ÖZELLİKLERİ

zemin kat
ground floor

A-A kesiti
section A-A

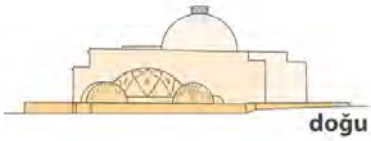
kuzey cephe
northern facade

güney cephe
southern facade

ön cephe
main facade

doğu cephe
eastern facade

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : YALBUGA HAMAMI	27

FOTOĞRAFLAR

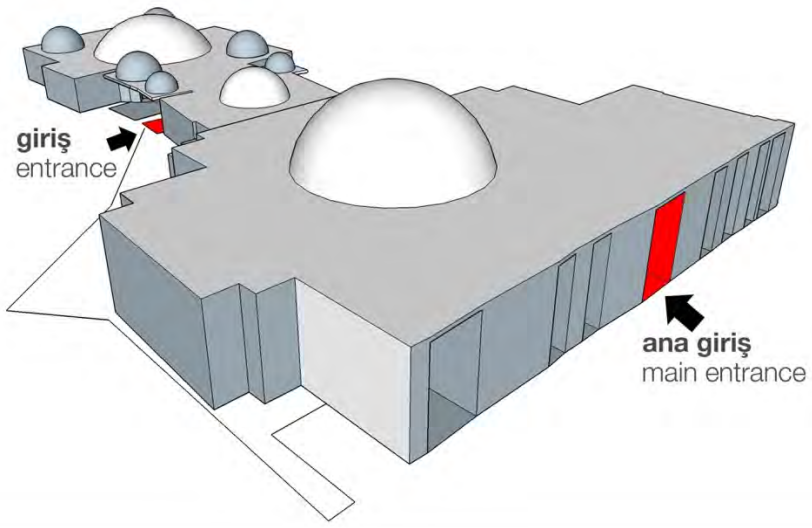

MODEL

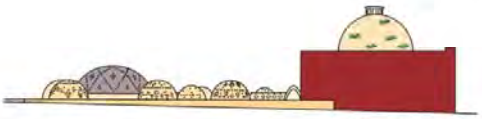
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

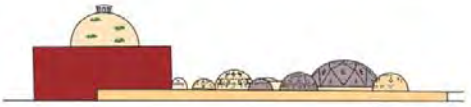
ZEMİN KAT PLANI

ön cephe
main facade

kuzey cephe
northern facade

güney cephe
southern facade

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : MEVLEVİHANE	28

ADI	**MEVLEVİHANE**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**16 YY.**	
YAPTIRAN		

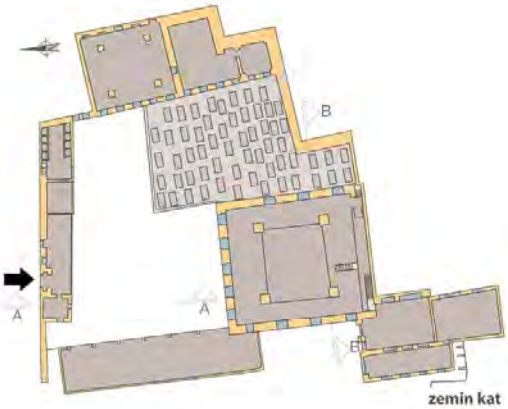
En büyük üstadı Mevlana Celaleddin-i Rumi'ye atfen «Mollahane» veya «Mevlahane» adıyla tanınmaktadır. İran'dan gelerek ve Halep'e yerleşen Mirza Fulad ve Mirza Ulvan tarafından 1530 yılında inşa edilen bu tekkeye, Ahmet Mukarri Dede'yi üstat olarak tayin edilmiştir.Ortasında 4 ayağa oturan büyük bir kubbesi bulunmaktadır.

Güneyde yer alan cami bölümü, Tekke'nin kapsadığı birçok binanın en büyüğüdür. Semahane olarak adlandırılan El-Meydan el-Kebir (Büyük meydan) Abdulgani Dede tarafından inşa edilmiştir. Avlunun doğusunda dervişler için mutfak olarak kullanılan ve daha sonra meydana dönüştürülen eski bir salon vardır. Bu bölüm Amil Çelebi 1897 yılında camiye dönüştürülmüştür.

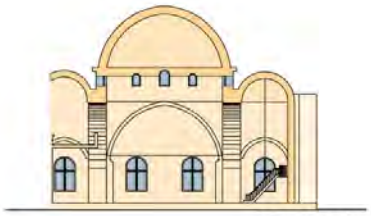
Ortasında dört ayağa oturan kubbesi ve üstü mukarnaslarla dolu çokgen mihrabı bulunmaktadır. Avlunun batısında yeni bir revak, revağın arkasında ve batısında yer alan şeyh ve dervişler tarafından kullanılan iki kat halinde, odalar bulunmaktadır. Güneyde Amil Çelebi tarafından 1902 inşa edilen ve cephesi batı mimarisinden etkilenerek yapılan mutfak yer almaktadır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : MEVLEVİHANE	28

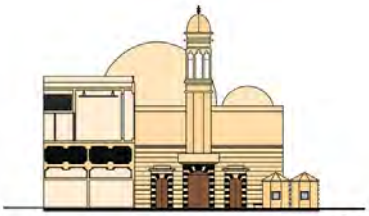
PLAN ÖZELLİKLERİ

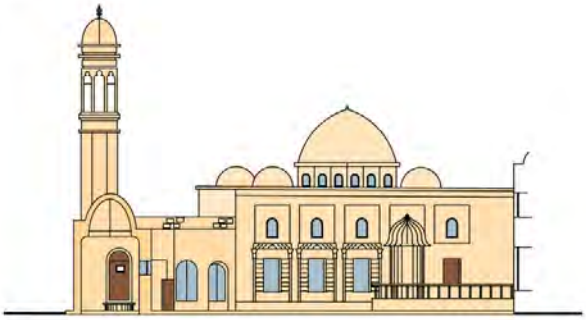
zemin kat
ground floor

B-B kesiti
section B-B

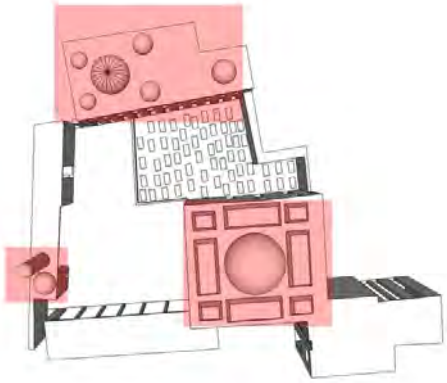

ön cephe
main facade

güney cephe
southern facade

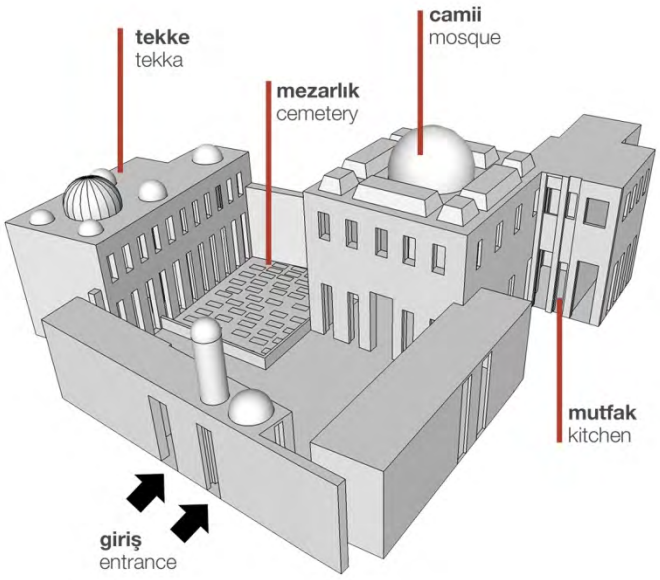
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : MEVLEVİHANE	28

FOTOĞRAFLAR

MODEL

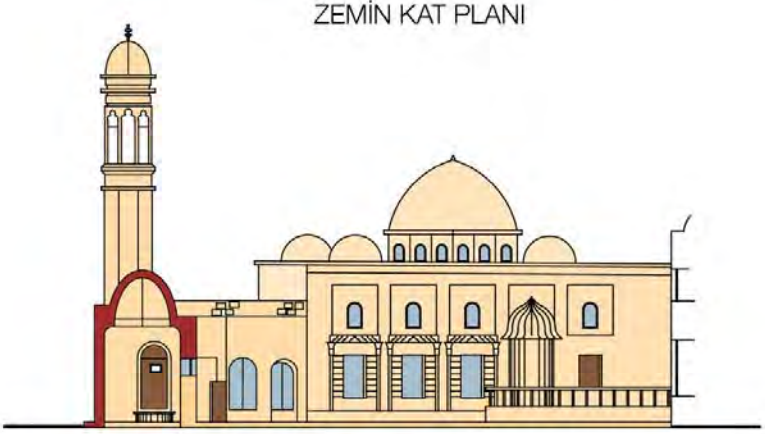

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : MEVLEVİHANE	28

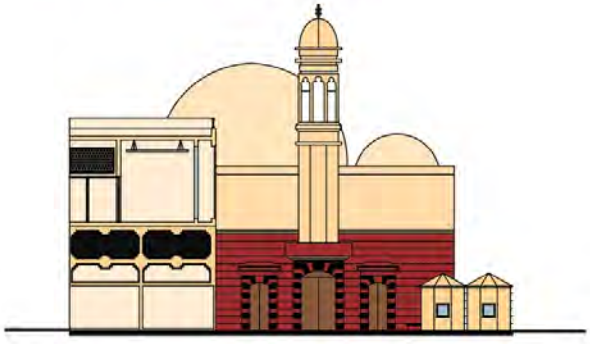
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

A-A KESİTİ

ÖN CEPHE

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : BEHRAM PAŞA HAMAMI	29

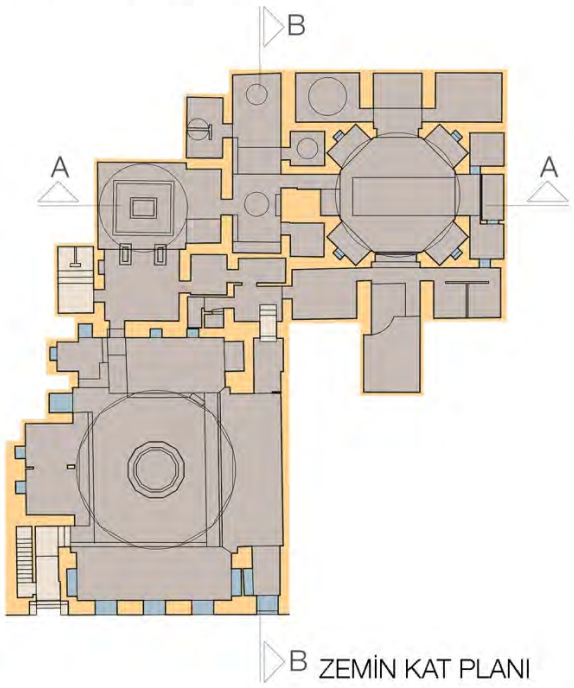
ADI	**BEHRAM PAŞA HAMAMI**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**16 YY.**	
YAPTIRAN	**BEHRAM PAŞA**	

1583 yılında Halep valisi Bahram Paşa tarafından kurulan ve batıda, son büyük kuruluş 1580'de kurulmuştur. Yararlanıcı kompleks, bir cami, bir ilkokul ve bir tuvaleti içermektedir. Caminin hemen kuzeyine, camiyi desteklemek için iki çarşı, bir qaysariyya ve bir kahvehane inşa edildi. Raymond, kompleksin yapılarının yaklaşık yarım hektarı kapsadığını hesapladı ve on altıncı yüzyıldaki büyük Osmanlı bağışlarının hem şehirde batıya doğru hareket etme hem de daha az toprak işgal etme eğiliminde olduğunu gözlemledi.

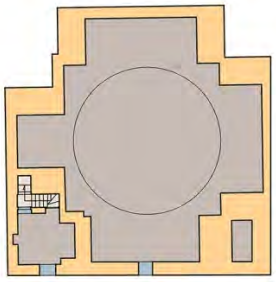
Buna ek olarak, henüz hiçbir Osmanlı kamu binası inşa edilmeyen duvarlı kentin kuzeybatısındaki Jdayde Mahallesi'nde bir çarşı ve qaysariyya ile birlikte büyük bir hamam inşa edilmiştir. Bu yapıların yeri, 1583 yılına kadar, yapıları zorlayan kentin merkezinde sınırlı alan bulunduğuna bağlanabilir. Bununla birlikte, bu çeyrek, 16. yüzyılda büyük bir zanaat sanayi ve ticaret merkezi olarak gelişmeye başladığından hem arazi hem de ticari olanaklar sundu.

İNAN Kenan, TOSUN Miraç, ÇOLAK Deniz, CIEPO – 22 Uluslar arası Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Çalışmaları Komitesi, TRABZON, 2018, SYF 263

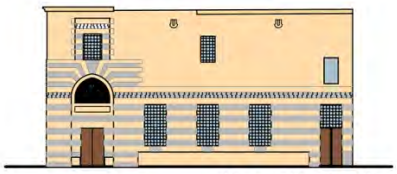
PLAN ÖZELLİKLERİ

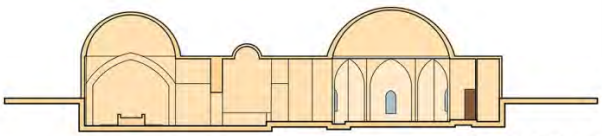
ZEMİN KAT PLANI

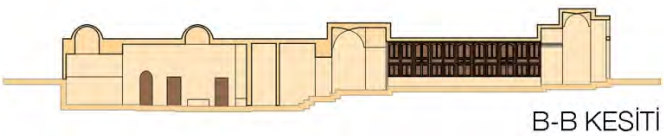
BİRİNCİ KAT PLANI

ÖN GÖRÜNÜŞ

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : BEHRAM PAŞA HAMAMI	29

FOTOĞRAFLAR

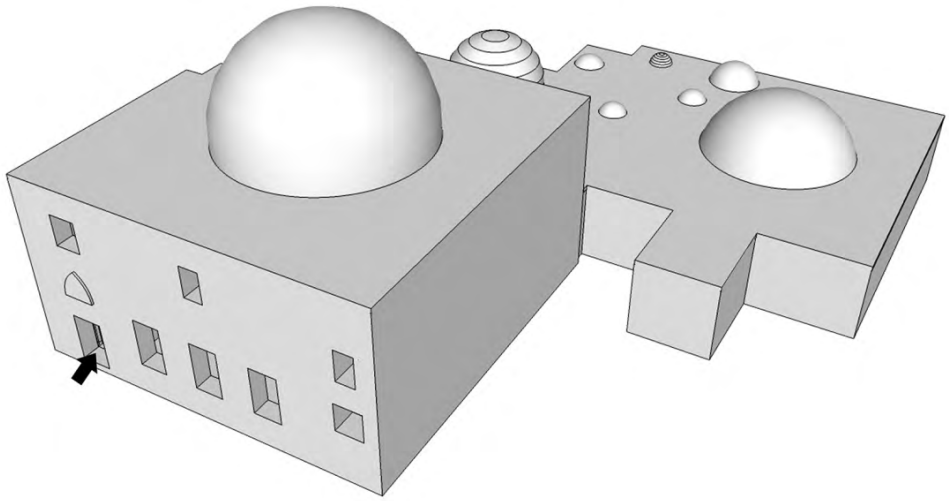

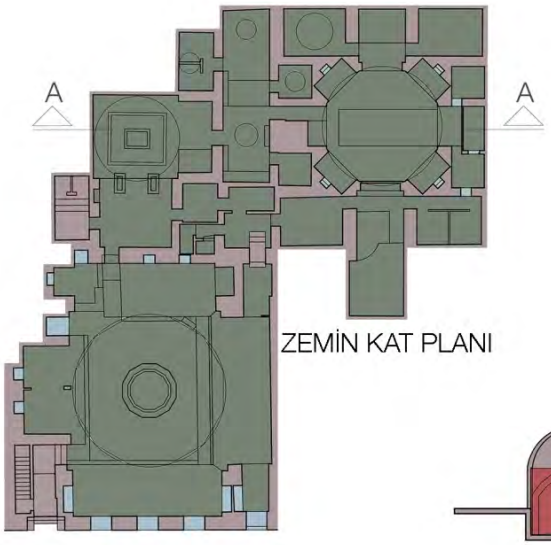

MODEL

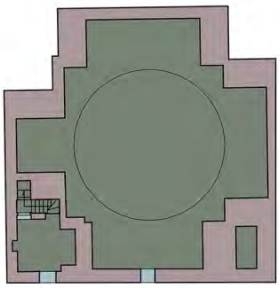

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : BEHRAM PAŞA HAMAMI	29

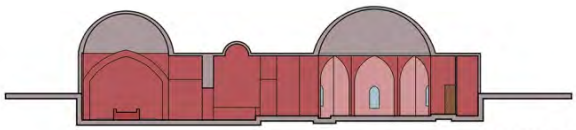
GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

BİRİNCİ KAT PLANI

A-A KESİTİ

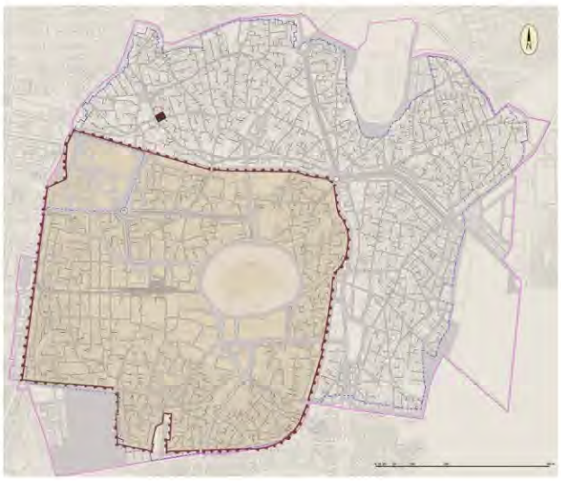

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALAVİYE MEDRESESİ	30

ADI	**HALAVİYE MEDRESESİ**	
İLÇE	**ESKİ HALEP**	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	**5. YY**	
YAPTIRAN		

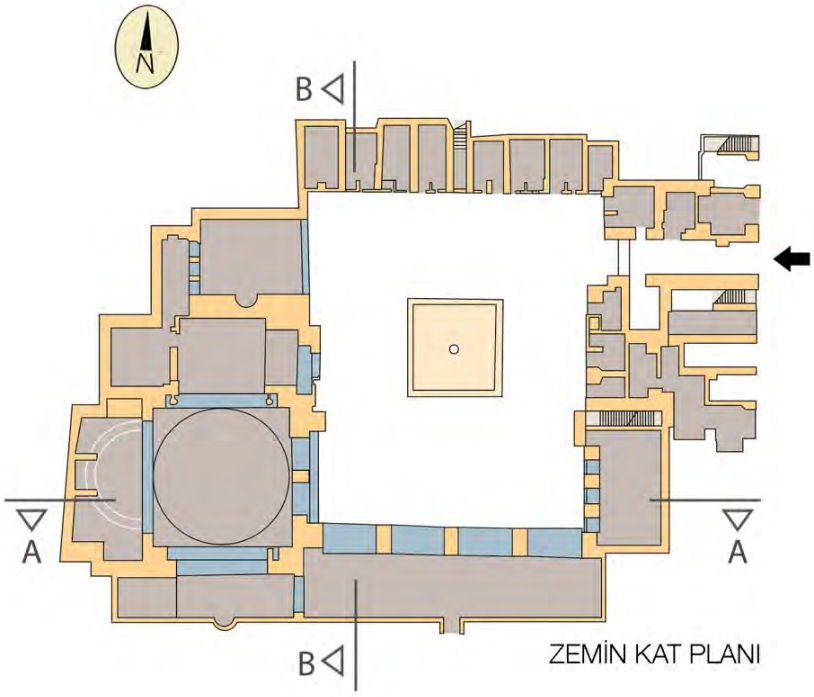
Bu medrese 5.yüzyılda Bizans kilisesi olarak kurulmuştur.Hz.Meryem'e adanmış olan Halep Büyük Katedralinin geliştirilmesiyle meydana getirilmiştir.Halaviye medresesi, Nureddin Zengi tarafından kurulmuş, hanefi medresesidir.İmpatoriçe Helene tarafından yaptırılan kilisenin yerine 1124 yılında inşa edilmiştir.Halep'e hakim olan Nureddin Zengi, burada tadilatta bulunarak burayı medrese olarak vakfetmiştir.İbn-i Şeddad bu medreseyi talebelerin çokluğu ve ilim düzeyi bakımından medreselerin en büyüğü olarak tasvir eder.

1233'te Seyid Burhaneddin Tırmizi'nin ilmi kemaleti daha da artsın diye Mevlana'yı Halep'e göndermiştir.Mevlana, Halaviye Medresine devam eder.Orada Kemaleddin İbn-ül Adim'den Fıkıh,edebiyat,yazı,hadis,rical alanlarında dersler aldı.Buranın adının "Halaviye"olarak anılmasının nedeni ise iddialara göre Nureddin Zengi tarafından halka şeker dağıtılmasından dolayıdır.Medresenin iç mekanın batısında,6 adet büyük boyutlu ve korint başlıklı sütun bulunmaktadır. Bunlar 5.yy'dan günümüze kalmıştır.

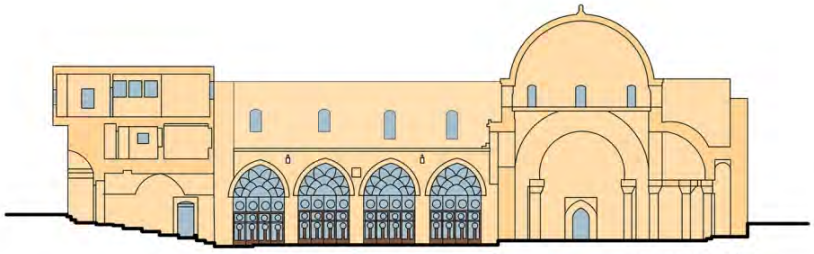
TEKİN, Kemal Hakan (2008) Halep'teki Osmanlı Dönemi Eserleri, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı-Doktora Tezi, Kayseri
SYF 31-37

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALAVİYE MEDRESESİ	30

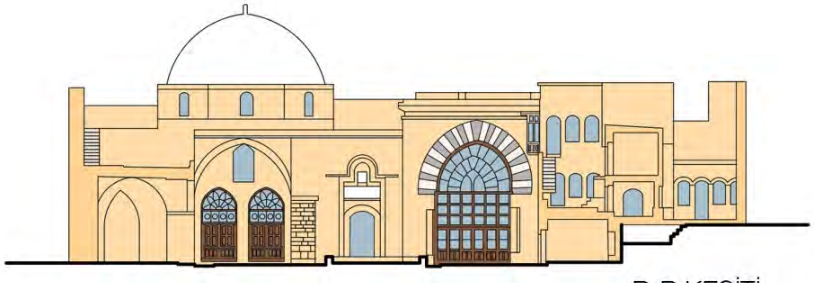
PLAN ÖZELLİKLERİ

ZEMİN KAT PLANI

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALAVİYE MEDRESESİ	30

FOTOĞRAFLAR

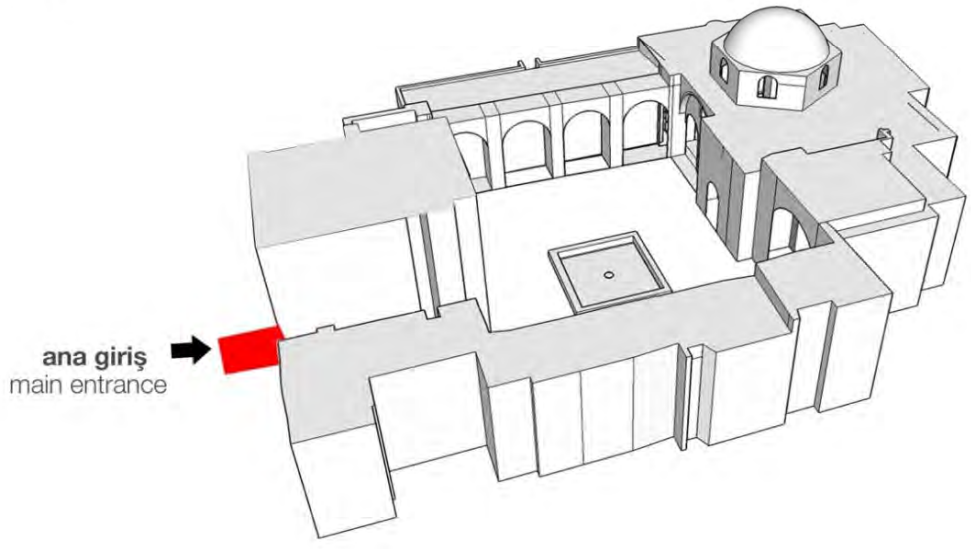

MODEL

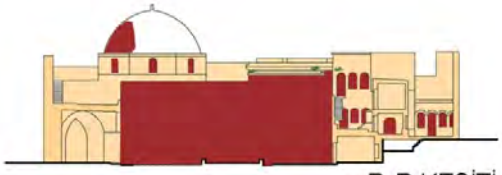
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : HALAVİYE MEDRESESİ	30

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

A-A KESİTİ

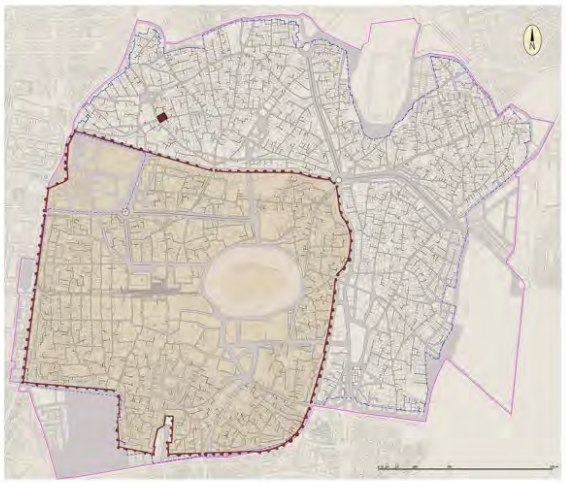

B-B KESİTİ

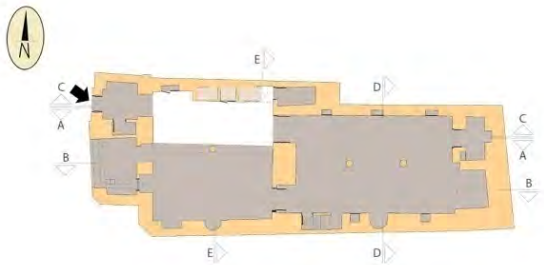
HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ETRAS CAMİ		31
ADI	ETRAS CAMİ	
İLÇE	ESKİ HALEP	
MAHALLE		
SOKAK		
YAPIM YILI	12. YY	
YAPTIRAN		

637 yılında Antakya Hapısın'dan Halep'e giren müslümanlar kalkanlarını kapının iç kısmında bırakmış ve Yüce Allah'a şükür namazı kılmışlardı. Aynı yerde "el-Etras (Kalkanlar) Camii" yapmıştır.

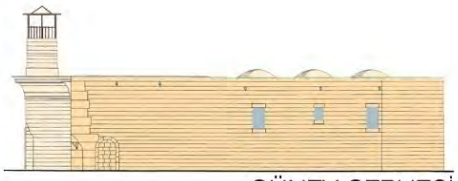
Şuandaki yapı 1150 yılında Nue El-Din Mahmud Zenki döneminde inşa edilmiştir. Batı girişin üzerinde küçük bir dikdörtgen minare yer almaktaır. Girişin sağ kısmında ise bir çeşme bulunmaktadır.

HALEP KENT DOKUSU ÖZELLİKLERİ : ETRAS CAMİ	31

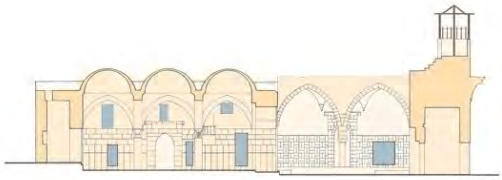
PLAN ÖZELLİKLERİ

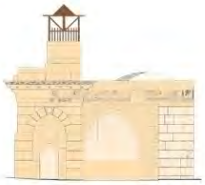
ZEMİN KAT PLANI

GÜNEY CEPHESİ

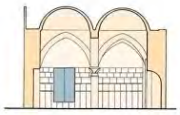
A-A KESİTİ

BATI CEPHESİ

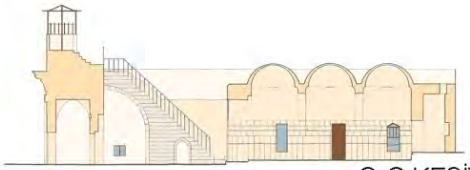
B-B KESİTİ

D-D KESİTİ

E-E KESİTİ

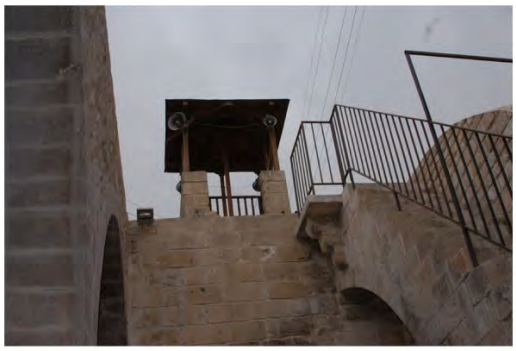

C-C KESİTİ

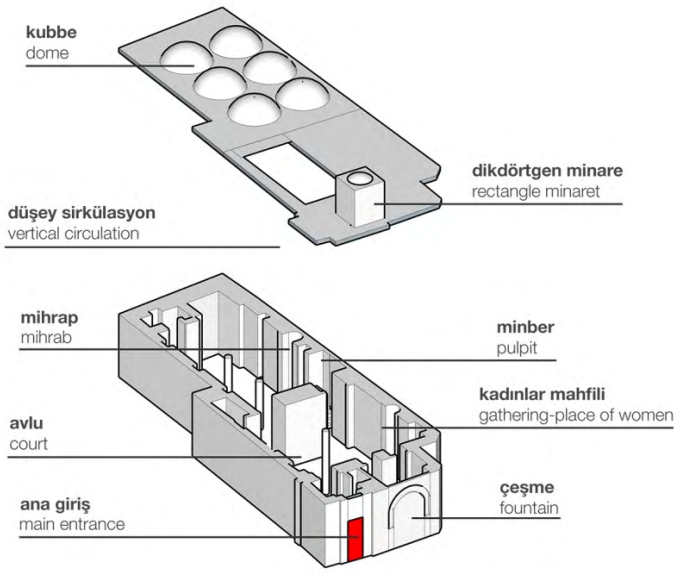
FOTOĞRAFLAR

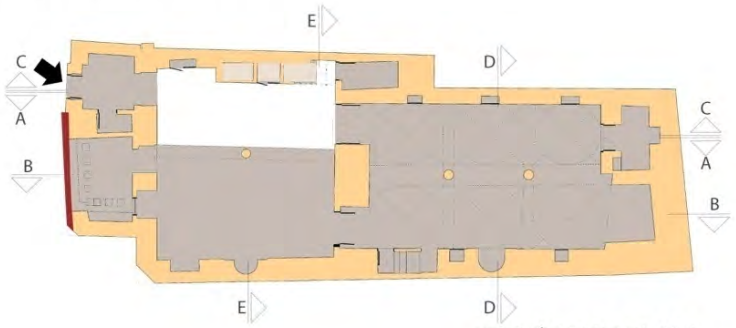

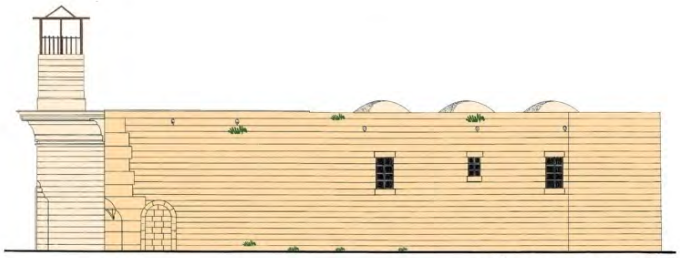
MODEL

GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

ZEMİN KAT PLANI

GÜNEY CEPHESİ

BATI CEPHESİ

